Eddig megjelent kötetek:

1997
A Harmadik Birodalom hadviselése
Adolf Galland
Hitler gladiátora

1998
A hűség a becsületem
A szövetséges légierő ászai
A NATO az ezredforduló küszöbén
A Luftwaffe ászai
Háború a tengeren
A JG 26 hadműveleti naplója, 1939–1942
Spitfire-ök, Thunderboltok és meleg sör
Skorzeny
A végső győzelemig
Véráztatta föld
Az utolsó porosz
A Wehrmacht
A dieppe-i ütközet
A Bodenplatte hadművelet
Werwolf
Kommando

1999
Az utolsó támadás
Sötét éj, nagy mélység
A Luftwaffe
Mennyország és pokol
A II. világháború híres bombázói
U-bootok harca repülőgépekkel
A Luftwaffe vadászlégiereje
Halál keleten
A diadaltól az összeomlásig
A II. világháború híres vadászgépei
A Waffen-SS képes története
Vér és acél
Az ardenneki offenzíva
A II. világháború német titkos fegyverei
Célpont: Anglia
Az angliai csata
A Waffen-SS fegyverei és harceljárásai
A II. világháború német páncélosai
A rettegés ötven napja
Acélpokol
Szingapúr, 1942
Küzdelem a győzelemért

2000
Tizenkét nap májusban
A Messerschmitt Bf 109-es története
Focke Wulf
A part két oldalán
A Tigris harckocsi
1944 júniusa
Panzer
Ászok
A T–34-es közepes harckocsi
A Sherman harckocsi
Stukák
A II. világháború német harci repülői
A Párduc harckocsi
Az Afrika Korps I.
Az ördög segédtisztje
A II. világháború német haditengerészete
Az Afrika Korps II.
Éjszakai vadászok
Fallschirmjäger
A német katona

2001
A JG 26 hadműveleti naplója, 1943–45
Sztálingrád
Fegyvertársak
Páncélosok a háborúban
Hitler hadserege
DAK – Deutsches Afrika Korps
Rommel észak-afrikai hadjárata
Hitlerjugend
Német bombázók Anglia és Oroszország fölött
Hadihajók
Acélemberek
Az olaszországi légi háború
Az MP 40-es
Kesselring
SS-Totenkopf

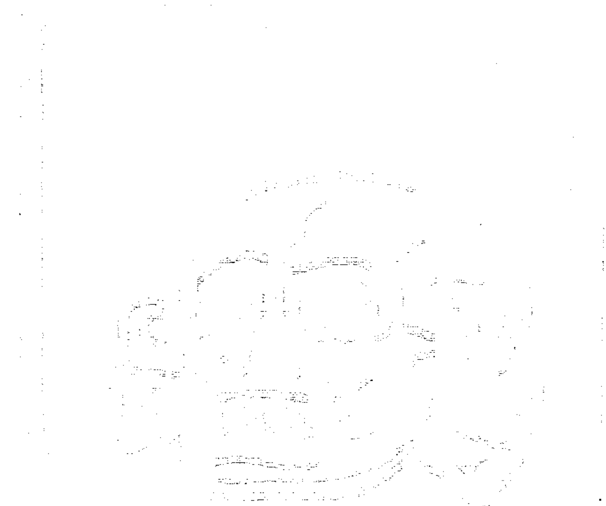
Katalógus- és könyvrendelés: Hajja & Fiai Könyvkiadó, 4017 Debrecen, Pf: 32.

X198106

Dr. Chris Mann

SS-Totenkopf

A „HALÁLFEJES" HADOSZTÁLY TÖRTÉNETE (1940–45)

www.hajja.hu

Eredeti cím: SS-Totenkopf
Copyright © Amber Books Ltd., 2001
This translation of SS-Totenkopf first published 2001 is published by arrangement with Brown Packaging Books Ltd.

Hungarian edition and translation
Copyright © Hajja & Sons, 2001
All rights reserved!

A kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül tilos a mű bármely részének sokszorosítása, illetve bármiféle adattároló rendszerben való rögzítése és feldolgozása, úgymint mikrofilmezés, fénymásolás, elektronikus vagy mechanikus kép- és szövegtárolás.

Magyar kiadás: Hajja & Fiai Könyvkiadó Kft.
4017 Debrecen, Pf.: 32.
E-mail: Hajja.Sons@mail.datanet.hu
www.hajja.hu
Felelős kiadó: Hajja Attila

Fordította:
Harman András
Szakmailag lektorálta:
Számvéber Norbert

Tördelés: Hajja & Fiai Könyvkiadó

ISSN 1418-2467
ISBN 963 9329 23 1

X 198106

Készült a Grafika-Typopress Nyomdában
1101 Budapest, Monori u. 1–3.
Telefon: 261-5680, 261-3633, 262-5747
Felelős vezető: Farkas Tamás ügyvezető igazgató
A nyomda rendelkezik az ISO 9002 minőségbiztosítási tanúsítvánnyal

TARTALOM

1. FEJEZET
AZ ALAP 6
2. FEJEZET
A SZERVEZET 24
3. FEJEZET
TŰZKERESZTSÉG 46
4. FEJEZET
ELŐRETÖRÉS ÉSZAKON 62
5. FEJEZET
A TOTENKOPF ÚJJÁSZÜLETÉSE 78
6. FEJEZET
VÉGJÁTÉK 94
7. FEJEZET
MEGHATÁROZÓ SZEMÉLYISÉGEK 108
8. FEJEZET
TŰZERŐ 120

FÜGGELÉKEK 143

TÁRGYMUTATÓ 147

1. FEJEZET

AZ ALAP

A Totenkopf hadosztályt félve tisztelte minden egység, amely szembekerült vele. Nagyrészt egy ember víziójának köszönhette születését, és éppúgy képes volt bátorságra és helytállásra, mint a háború néhány szörnyű rémtettének elkövetésére.

A Waffen-SS a II. világháborúban félelmetes hírnévre tett szert. 1945 májusáig több mint 800 ezren szolgáltak 38 hadosztályában, és mintegy 20-25%-uk esett el. A Waffen-SS egységei az afrikai sivatag kivételével minden fronton harcoltak, és különösen a keleti fronton, a Szovjetunió elleni háborúban volt döntő szerepük. A Waffen-SS a német fegyveres erőn, a Wehrmachton belüli kiemelkedő pozícióját és hírnevét csupán mintegy féltucatnyi első osztályú harcoló alakulatának köszönhette. A 3. *Totenkopf* SS-páncéloshadosztály is része volt ennek az elit SS-alakulatokból álló belső magnak. A *Totenkopf*, azaz a „halálfejes" hadosztály 1940-ben Franciaországban teljesített szolgálatot. Ezután a Szovjetunió elleni támadásban, a *Barbarossa*-hadműveletben, majd a keleti front legelkeseredettebb csatáiban vett részt: Gyemjanszknál, Kurszknál, Varsónál, majd a háború vége felé Budapest körül. A hadosztály mindvégig bátran, állhatatosan harcolt, és Hitler, valamint sok magas rangú Wehrmacht-parancsnok, mint például Erich von Manstein, a *Totenkopf* hadosztályt a náci Németország legjobb és legmegbízhatóbb harcoló alakulatának tekintette.

A *Totenkopf* kegyetlenségével és ütközetekben tanúsított szívósságával legendás hírnévre tett szert. A hadosztály tagjai szemmel láthatóan nem egészen *Soldaten, wie die anderen auch* (ugyanolyan katonák, mint a többiek) voltak, ahogy a Waffen-SS tagjait a háború utáni német kancellár, Konrad Adenauer jellemezte 1953-ban. A hadosztály háttere, alapítójának, Theodor Eickének a személyisége és a Waffen-SS hagyományai, motivációja és ideológiája arra utalt, hogy a *Totenkopf* nem csupán egyszerű katonai alakulat. Amint Robert Koehl a *The Balck Korps* (Fekete hadtest) című könyvében megjegyezte: „A hagyomány, amelyet a katonai krónikákból már jól ismertek, nagy hatást gyakorolt az SS-re is, és nem mindig úgy, ahogy azt az SS-parancsnokok vagy az SS-önkéntesek elvárták, rákényszerítve az embert, hogy egyrészt több, másrészt sokkal kevesebb legyen önmagánál."

Az egység félelmetes hírneve olyan könyörtelen és súlyos bűncselekményeken alapult, mint például az ellenség hadifoglyaival vagy polgáraival való durva bánásmód, vagy azok meggyilkolása. Érdemes megjegyezni, hogy az öt legjobban ismert és okmányokkal leginkább alátámasztott kegyetlenséget a Waffen-SS követte el: például a Le Paradis-i, tulle-i, oradour-sur-glane-i és a malmédyi mészárlásokat, valamint az Arnóban végrehajtott megtorló gyilkosságokat. Ezeket vagy a *Totenkopf* egységei hajtották végre, vagy olyan emberekhez kapcsolódtak, akik korábban a *Totenkopf* hadosztályban teljesítettek szolgálatot. A hadosztálynak ezenkívül jelentős szerep jutott az SS által kialakított koncentrációs táborok működtetésében.

A Waffen-SS-ből olyan emberek kerültek ki, mint Fritz Knöchein, Heinz Lammerding, Hermann Preiss és Max Simon. Fritz Knöchlein a *Totenkopf* II. zászlóalj 14. századának a parancsnoka volt Le Paradis-nál. Heinz Lammerding a *Totenkopf* hadosztály korábbi hadműveleti tisztje volt, aki a 2. *Das Reich* SS-hadosztály parancsnokaként elrendelte a francia polgári lakosság lemészárlását Tulle-nél és Oradournál. Hermann Preiss SS-Gruppenführer (vezérőrnagy), rövid ideig a *Totenkopf* hadosztály parancsnoka, aki azért került bíróság elé, mert az akkor parancsnoksága alá tartozó 1. *Leibstandarte Adolf Hitler* SS-páncéloshadosztály katonáival amerikaiakat

Balra: A Reichsführer-SS és Führere kezet fognak. Heinrich Himmler SS-birodalma magába foglalta a koncentrációs-tábor-rendszert és a Waffen-SS-t, a Totenkopf történetében kulcsfontosságú két szervezetet.

mészároltatott le a belgiumi Malmédynél; és Max Simon, a halálfejes hadosztály nagy tapasztalattal rendelkező, megbízható harcosa, aki megtorló kivégzéseket rendelt el Arnónál. Ahhoz, hogy megértsük azokat a körülményeket, amelyek ilyen embereket formáltak, érdemes megvizsgálni a náci párt, az SS, a Waffen-SS és a koncentrációs táborok rendszerének eredetét.

Az SS eredete

Az I. világháborúban a 16. bajor tartalék gyalogezredben szolgáló Adolf Hitler megismerte, mi is a bajtársiasság, a fegyelem, és először életében célt látott maga előtt. 1918. november 11-én véget ért a háború, miközben Hitler éppen a pomerániai kórházban lábadozott a Belgiumban kapott gázmérgezés miatt. A vereségről szóló hírek elkeserítették, és a kórházi ágyából visszagondolt arra, hogy akkor: „ő tudta, hogy minden elveszett. Csak az ostobák, a hazugok vagy a bűnözők remélhettek kegyelmet az ellenségtől." Ezeken az éjszakákon egyre jobban meggyűlölte azokat az embereket, akik véleménye szerint mindezt előidézték.

Fent: Adolf Hitler (a kép jobb oldalán) két I. világháborús bajtársával, Ernst Schmidttel és Max Amann-nal. Hitler a katonai szolgálatban megtalálta életcélját, és nagy keserűséget érzett a német vereség miatt.

A civil életbe való visszatérés rendkívül nehéz volt az I. világháború számos veteránja számára. Sok embert megdöbbentett Németország gyors összeomlása, és Hitlerhez hasonlóan úgy érezték, hazájuk polgári vezetése cserbenhagyta őket. Ők is politikai zűrzavarra, nyomorra és forradalomra érkeztek haza, és szélsőséges csoportokba tömörülve megpróbálták megragadni a hatalmat. A hajdani német katonák többsége nem is szándékozott visszatérni a megvetés, a munkanélküliség és a várható nyomor miatt. Ezek az emberek késznek bizonyultak arra, hogy önkéntesként az új német kormány által létrehozott félkatonai erő, a *Freikorps* tagjainak sorába lépjenek, és 1919 elején megakadályozzák a kommunista hatalomátvételre irányuló kísérletet, és leverjék a lengyel felkeléseket Németország erősen meggyengült keleti határán. A *Freikorps* politikai szemléletmódja nagymértékben nacionalista és jobboldali

volt, és tagjai gyakran olyan pártokba léptek be, amelyeket Németország szélsőséges rétegei hoztak létre.

Az egyik ilyen párt a *Deutsche Arbeiter Partei* (DAP – Német Munkáspárt). Adolf Hitler még rajta volt háborús ezredének zsoldfizetési jegyzékén, így azt a feladatot kapta, hogy tegyen jelentést a DAP tevékenységéről. A leendő vezér 1919 szeptemberében lépett be a pártba, ahol képességeinek köszönhetően hamarosan a propaganda vezetője lett. Ezt követően átkeresztelte a pártot *Nationalsozialistische Deutsche Arbeiter Partei*ra (NSDAP – Nemzetiszocialista Német Munkáspártra, amelyet általában röviden Nazi Parteiként használtak a NAtionalból és a soZIalistból). Hitler felemelkedése gyors volt, így 1922-re sikerült bekerülnie a párt vezetésébe.

Az NSDAP 1920-as évek elején rendezett politikai találkozói gyakran véget nem érő csatákká fajultak a baloldal csoportjaival. Az NSDAP eleinte védelmet kapott a *Zeitfreiwilligen*től (az ideiglenes önkéntesektől) és a müncheni Reichswehrtől (Birodalmi Véderő – a német fegyveres erők), de ezek az emberek, bár rokonszenveztek a párttal, nem voltak hű támogatói Hitlernek.

Mindemellett az akkor még szárnyát bontogató és nagyon kicsi párt elég nagy hatással volt a Reichswehr-tisztre és a helyi *Freikorps* vezetőjére, Ernst Röhmre, aki informátorként került kapcsolatba Hitlerrel, és csatlakozott hozzá. Röhm, aki tapasztalt katona és félkatonai erők szervezője volt, az NSDAP legerősebb csapatának, a Sport- és Tornahadosztálynak (SA) vezető tekintélyévé vált. Röhm hozzáfogott az SA felfejlesztéséhez, amelyet 1921 novemberében átneveztek *Sturmabteilungen*re, vagyis rohamcsapatokra, így megőrizte az SA kezdőbetűket. A név közel állt az I. világháborúban részt vett elit rohamosztag jelentéséhez, amely nagy hatást gyakorolt a háborúban megedzett *Freikorps*-veteránokra, akik az SA többségét alkották.

Hitler azonban hamar ráébredt arra, hogy az SA tagjai nem teljes mértékben az ő támogatói, mivel ezek a személyek elsődlegesen Röhmnek fogadtak hűséget, ezért nem mindig állnak a rendelkezésére. Hitlert szívélyesen fogadták, amikor megjelent gyűléseiken, gyakorlataikon vagy alaki szemléiken, viszont nem adtak neki jogot a katonák ellenőrzésére. Ennek ellenére Röhm elég közel állt Hitlerhez; egyike volt azon keveseknek Hitler baráti köréből, akik a családias *du*-t (te) használták, azaz tegezték Hitlert. 1923 márciusában Röhm létrehozott egy müncheni központú 12 fős testőrséget az SA tagjaiból, kizárólag a pártvezér védelmére. Hitler új testőrsége *Stabswache*ként (törzsőrség) vált ismertté, és személyre szóló hűségesküt tett a Führernek. A *Stabswache* ennek ellenére az SA része maradt, és az SA vezetésével való újabb vita után az egységet feloszlatták.

Valójában az SA és a párt kapcsolata tisztázatlan maradt. Annak ellenére, hogy Hermann Göringet, a magas kitüntetéssel rendelkező I. világháborús hőst és hűséges bajtársát jelöl-

Fent: A porosz elit egyik kiemelkedő alakja, Von Mackensen tábornok 1940-ben, arcán párbajban szerzett forradásokkal. Jellegzetessége a sapkáján viselt, később a Totenkopf által is átvett halálfej szimbólum.

ték ki arra, hogy megszervezze és vezesse az SA katonai szárnyát, Hitler jól tudta, hogy a szervezet Röhm magánhadserege maradt, amely megtagadta a náci párt hivatalnokai által kiadott utasítások végrehajtását. Röhm meglehetősen politikamentes viselkedése egyértelműen kifejezésre jutott egyik beszámoló jelentésében, amelyet Hitlernek küldött: „A pártpolitikát nem fogjuk megtűrni az ...SA-ban." Ez volt annak az oka, hogy két hónappal a *Stabswache* megalakulása után Hitler létrehozott egy gondosan megválogatott 100 fős köteléket, a *Stosstrupp Adolf Hitlert*, akik, mint ahogy azt nevük is sugallta, csak neki tartoztak hűséggel. A *Stosstrupp* felfegyverzett, gépkocsizó egység volt, és egyenruhához hasonló öltözetet viselt. Őszre már négyszakasznyi erővel rendelkezett: egy négyrajos gyalog-, egy géppuskás, egy géppisztolyos és egy aknavetőszakasszal. Hamarosan ők is átvették a „halálfej" (koponya és a keresztbe tett csontok) jelképet.

A *Stosstrupp* megkülönböztető jelvényeit a hadsereg többletfelszereléséből kapta, ily módon kihasználva a régi német katonai hagyományokat. Ez a jellegzetes embléma a későbbiekben létrehozott SS meghatározó szimbóluma lett, és a 3. *Totenkopf* SS-hadosztály jelvénye maradt. Valójában ez volt az egyetlen olyan jelvény, amelyet az összes SS-alakulat viselt – az *Allgemeine-SS* (Általános-SS), a *German-SS* és a *Waffen-*

SZTE Klebelsberg Könyvtár SZEGED

Fent: Híres felvétel a Stosstrupp Adolf Hitler egységről, Bayreuthban, 1923. szeptember 2-án. A Führer régi testőrsége az SS előfutára volt. Ulrich Graf a német birodalmi zászlótól jobbra áll.

SS. Félelmetes látványa ellenére a halálfejet inkább történelmi vonatkozásai miatt választották, nem pedig azért, hogy félelmet ébresszen azokban, akik meglátják. Az 1. és 2. testőr-huszárezred elit porosz egységei 1741-ben fogadták el ezt a jelképet az egy évvel korábban meghalt I. Frigyes Vilmos porosz király tiszteletére. Brunswick német állam is használta a jelképet a 17. huszárezredben és a 92. gyalogezred III. zászlóaljában a napóleoni háborúk idején. A halálfejes emblémát, amely mindvégig megmaradt Németország egyesítésekor és az I. világháború alatt, számos elit alakulat választotta jelvényeként, mint például a rohamcsapatok és a harckocsizók. A jelképet az egyre félelmetesebb *Freikorps*-egységek némelyike is alkalmazta a háborút követő években. Amint azt Robin Lumsden megjegyzi az *SS Himmler's Black Order 1923–45* című könyvének a jelképrendszerről készült leírásában: „Ezekkel az alakulatokkal való kapcsolata miatt nemcsak a háborús idők bátorságának és önfeláldozásának lett a szimbóluma ez a jelkép, hanem a háború utáni hagyománytiszteletnek, az antiliberalizmusnak és antibolsevizmusnak is." Tehát ez megfelelő választás volt a *Stosstrupp* és jogutódja, az SS számára.

A *Stosstrupp*ot hamarosan alkalmazták. Hitler, a két világháború közötti politikai karrierének egyik súlyos tévedéseként úgy döntött, hogy kihasználja az 1923 vége felé Bajorországban kialakult kedvező hangulatot, és megszerzi a politikai hatalmat. Az 1923. november 9-i, úgynevezett „sörpuccs" nem tette lehetővé a nácik számára, hogy elsöprő győzelmet arassanak. A rendőrség vonakodás nélkül tüzet nyitott Hitlerre és 3000 náci támogatójára. Megöltek 16 nácit, letartóztatták Hitlert és a náci vezetők többségét, betiltották az NSDAP-ot és az SA-t, valamint feloszlatták a *Stosstrupp*ot. Bár a „sörpuccs" teljes kudarcot vallott, ez az esemény emelte Hitlert a helyi ismeretlenségből a nemzeti közismertségbe egyik napról a másikra. A náci párt szert tett első szent ereklyéjére is. Az oszlop elején vitt zászlót a haldokló zászlótartó, *Andreas Bauriedl* vére itatta át.

Az úgynevezett *Blutfahné*t (a véres zászlót) attól kezdve arra használták, hogy felszenteljék az újonnan megalakított SS- és SA-egységek zászlóit. A *Stosstrupp* is teljesítette feladatát. Ulrich Graf hősiesen egy sortűz elé vetette magát, amely az adott helyzetben akár Hitlert is megölhette volna. Testét 16 találat érte. Csodával határos módon Graf életben maradt. Bár a *Stosstrupp* kicsi és politikailag jelentéktelen, Hitler mégis benne látta a megbízható elitet, így az SS előfutárának bizonyult.

Az SS megalakulása

1924 decemberében Hitlert kiengedték a börtönből – a hazaárulásért kapott öt év börtönbüntetéséből alig kilenc hónapot töltött le – és nekilátott pártja újjászervezéséhez. A börtönben eltöltött időszak alatt felszedett néhány kilót (az élelem jobb volt, mint amit korábban fogyasztott), megírta a *Mein Kampf* (Harcom) című politikai kiáltványát, és a puccs elemzése után levonta a megfelelő következtetéseket. A kudarc meggyőzte őt arról, hogy csak legális módszereket célszerű alkalmaznia a hatalom megszerzéséhez, mivel a hadsereg és a rendőrség lojális a kormányhoz. Hitler azt akarta elérni, hogy az SA ne rendelkezzen fegyverrel, és ne működjön magánhadseregként. Ez kihozta a sodrából Röhmöt, aki az SA-val úgy számolt, mint olyan erővel, amely kiegészíti és végső soron helyettesíteni képes a tényleges Reichswehrt, és az SA-főnök hamarosan kilépett a pártból.

Hitler ekkor határozta el, hogy létrehoz egy különleges testőregységet. 1925 áprilisában a *Führer* (a vezér), ahogy akkor Hitlert nevezték, megbízta Julius Schrecket, a *Stabswache* egyik veteránját, hogy szervezze át a testőrség osztagát. Schreck kezdetben nyolc olyan embert verbuvált össze, akik valamennyien igazi *Stosstrupp*-veteránok voltak. Először *Schutzkommandó*nak, később *Sturmstaffel*nek nevezték őket. November 9-én azonban a *Schutzstaffel* nevet (védelmi erő, vagy általánosabb használatban: védőosztag) vette fel, valószínűleg a „sörpuccsot" követően a náci párttal szemben hozott szigorító rendszabályok elől száműzetésbe menekült, és onnan visszatérő Hermann Göring javaslatára. A név új volt. Nem tartozott – sok más érzelemébresztő jelszóhoz vagy katonai címhez hasonlóan – a kormány által hozott tiltó rendeletek hatálya alá, és nem állt kapcsolatban sem a *Freikorps*szal, sem a nacionalista csoportokkal. A név inkább légi hadviselésre utalt. (Az I. világháborúban Göring vezetése alá tartozott a híres *Richthofen* repülőkötelék.) A *Staffel* szót általában a

Fent: Hitler egy új SA-zászlót szentel fel. Bal kezével a Blutfahnét (a véres zászlót) fogja. A Blutfahne náci ereklye volt, amelyet a sikertelen puccs egyik náci mártírjának vére itatott át.

szolgálatban lévő kísérő vadászrepülőgéppel azonosították. Az egység teljes nevét – *Schutzstaffel der NSDAP* – rendszerint SS-ként rövidítették.

Az SS mindig arra törekedett, hogy a náci párton belül elit, ne pedig az SA-hoz hasonló tömegmozgalom legyen. Az eredeti terv az volt, hogy az SS körzetenként ne legyen nagyobb egy tisztből és tíz katonából álló testőrségnél. Csak Berlin rendelkezett volna az átlaghoz viszonyítva dupla létszámú egységgel. 1926-ra 75 *Schutzstaffel*-egység alakult meg Németország területén. A toborzott állománynak 25–35 év közötti korosztályhoz tartozónak, erősnek, egészségesnek, erkölcsileg megbízhatónak kellett lennie, és büntetlen előéletűnek. A legnagyobb jelentősége annak volt, hogy az SS tagjai inkább Hitlernek, mint a náci pártnak tartozzanak hűséggel. Mindemellett ők is a *Stosstrupp Adolf Hitler* halálfejes emblémáját vették át jelképként. Valóban, az új alakulat, amely mindinkább bebizonyította létjogosultságát a testőrök, az utcai harcosok és a tömeggyűlések rendfenntartói, valamint a propagandisták összetett szerepkörében, hamarosan sok hatásos náci szimbólum letéteményesévé vált. Az SS fontosságának bizonyítéka volt, hogy Hitler ennek a szervezetnek adta át a *Blutfahnét* megőrzésre, mivel úgy gondolta, hogy képes lesz megvédeni a náci párt igazi értékeit. Ez egyrészt nagymértékben megnövelte az SS presztízsét, másrészt felingerelte az SA-t. Annak ellenére, hogy az SS névlegesen az SA része volt, a két szer-

Jobbra: Hitler keresztülvonul egy bajor városon, más nácik kíséretében. Hess, aki segített Hitlernek a Mein Kampf megírásában, a kép jobb oldalán világos zubbonyban látható. Közvetlenül mögötte Heinrich Himmler menetel.

vezet közötti kapcsolat meglehetősen feszültté vált. Az SA rossz néven vette az elitizmust, valamint az SS és a pártvezetés között kialakult bizalmas viszonyt. Ez volt az oka annak, hogy az SA vezetése gondoskodott róla, hogy az SS-nek gyakran kelljen lealacsonyító politikai feladatokat végrehajtania, például a párt irodalmi műveinek szétosztását és a pártújság előfizetéseinek terjesztését. Az SA azt is elérte, hogy az SS jelentősen kisebb maradt, mint alapító szervezete. Az 1000 fő körüli SS-tagság létszáma 1929-re 280-ra csökkent. Elszánt náci veteránok egy csoportja azért küzdött, hogy megvédje az SS-t az SA beavatkozásától, ennek ellenére azonban 1929-ig az SS nagyrészt az SA fennhatósága alatt maradt.

NÁCI ELŐRETÖRÉS

Időközben Hitler törvényes eszközökkel harcolt a hatalomért. Az 1920-as évek végén a német gazdaság stabilizálódott. A munkanélküliek száma az I. világháború óta először lett kevesebb egymilliónál. Sok alsó- és középosztályhoz tartozó személy elfordult a szélsőséges pártoktól. Az 1928-as választásokon az NSDAP 810 000 szavazatot szerzett a lehetséges 31 millióból. Az elért 2,6%-a nem volt elegendő a kormányba kerüléshez. Matthew Hughes történész szavaival élve: „Németországnak nem volt többé szüksége a nácikra, és a nácik az általuk előszeretettel hangoztatott elméletnek megfelelően, a darwini világ legalkalmasabb fajainak küzdelmében, a kihalás felé haladtak." 1929-ben azonban a Wall Streeten lévő New York-i értéktőzsde csődbe ment, súlyos gazdasági hanyatlást okozva az Egyesült Államokban. A csődhullám gyorsan átterjedt Európára és Németországra. Az amerikai bankok visszavonták azokat a kölcsönöket, amelyek támogatást nyújtottak a német gazdaságnak az 1920-as évek végén. A munkanélküliek száma ismét gyorsan nőni kezdett, míg végül elérte az 5 milliót. A kommunisták sztrájkoltak, és véget nem érő utcai harcokat vívtak az SA-val. A gazdasági visszaesés az összes osztályra hatással volt, és az emberek újból radikálisabb megoldásokat kerestek. Mind a kommunisták, mind a nácik sokat erősödtek az adott körülmények között. Mivel a német gyárosok és konzervatív politikusok számára a nácik sokkal elfogadhatóbbak voltak, mint a kommunisták, ezért pénzügyi támogatásban részesítették őket. Ezt legalább annyira fontosnak tartották, mint a középosztály támogatását.

NÁCI GYŐZELEM

A náci párt 1930 szeptemberében 6 371 000 szavazatot kapott, és a képviselői helyeinek száma 12-ről 107-re ugrott a német parlamentben, a Reichstagban. 1932-re a náci szavazatok száma több mint a kétszeresére, 13 732 779-re emelkedett, és ezzel a párt 230 mandátumot szerzett. Hitler ötletes propagandahadjárattal elhitette a tömegekkel, hogy pártja képes megoldást találni a nyomor megszüntetésére és a német gazdasági élet fellendítésére. Annak ellenére, hogy a náci párt támogatottsága kissé visszaesett, egy ugyanabban az évben, később megtartott választáson Hitler és a nácik mégis megmutatták, hogy jelentős tömegtámogatással rendelkeznek. Németország konzervatív elitje, a gyárosok, a földbirtokosok vagy „Junkerek", és a Reichswehrben szolgálatot teljesítő tábornokok úgy döntöttek, hogy Hitlert és az NSDAP-t bejuttatják a kormányba. Biztosak voltak abban, hogy irányítani tudják majd ezt a „jelentéktelen osztrákot", ám gyorsan rádöbbentek tévedésükre. 1933. január 30-án Adolf Hitler Németország kancellárja lett. Hitler ezt törvényes keretek között, demokratikus rendszeren belül érte el, és csaknem azonnal hozzáfogott a demokrácia vívmányainak lerombolásához.

1929. január 6-án kinevezte a 28 éves Heinrich Himmlert – egy kimért, ellenszenves férfit – a *Schutzstaffel* vezetőjévé, azaz Reichsführer der SS-szé. Nem rendelkezett I. világháborús tapasztalatokkal sem. 1923-ban lépett be az NSDAP-ba. Lépésről lépésre egyre feljebb került a párt és azt követően az SS ranglistáján, és végül vezetőhelyettes lett. Ezért amikor Erhardt Heiden lemondott, Hitler jóváhagyta Himmler kinevezését. Ez a beosztás lett Himmler „ugródeszkája" az óriási hatalommal járó végső pozíciója eléréséhez. Az SA vezetése feltételezte, hogy Himmlert is ugyanolyan könnyű lesz kordában tartani, mint elődeit. Heinrich Himmler azonban igen erélyes és energikus ember volt. A nehéz propagandamunka végrehajtása ellenére arra is időt tudott szakítani, hogy növelje és megreformálja az SS-t. Himmler megszüntette a régi, körzetenként 10 fős rendszert, és létrehozott egy, az SA-hoz hasonló típusú katonai szervezetet. A faji megkülönböztetés irányvonalait az SS újoncainál is alkalmazta. Szigorúbb fegyelmet követelt, és hozzáfogott a szervezet kibővítéséhez. A germán és skandináv legendáktól és történetektől elbűvölve támogatta az ősi rovásírás széles körű használatát az SS heraldikájában. A leghíresebb példa a dupla „Sig" rúna volt, amelyet az SS-tükörhajtókán viseltek. Abban az időben folyamatosan bővült az SS. 1930-ra elérte az 1000 főt. Egy évvel később ez a létszám megháromszorozódott. Ezzel ellentétben az SA tagsága szétesett. Az SA sokkal inkább tömegmozgalom volt. Soha nem törekedett elit státusra, mint az SS. Ezenkívül az SA-ban sokan (főleg bajorok) nehezteltek az NSDAP-vezetésre. A berlini SA fellázadt Joseph Goebbelsnek a párt Gauleiterévé (pártfőnökévé) való kinevezése ellen, aki szorgalmazta a Hitler ellen fellépő személyek eltávolítását a fővárosi NSDAP-ból és az SA-ból. 1930-ban újra Ernst Röhmöt nevezték ki az SA vezetőjévé. Az új vezető erőfeszítései ellenére egyre gyakrabban fordultak elő lázadások Németország északi részén. Az SS teljes mértékben hű maradt a válság idején, amely az anyagi támogatás hiánya miatt hamarosan véget ért.

Viszonzásul Hitler növelte az SS felelősségi körét, amely szerint nemcsak mint a náci párt *Elitetruppé*ja (elit csapata) tevékenykedhetett, hanem *Polizeidienst* (rendőri szolgálat) ellá-

Fent: Himmler és a régi SS-őrség 1933-ban Münchenben. Himmler biztosította, hogy az SS kulcsszerepet játsszon Hitler külső és belső ellenségeinek a náci pártból való eltávolításában, kiérdemelve ezzel a Führer háláját.

Lent: Ernst Röhm egy pártértekezlet után. SA-val kapcsolatos ambíciói, amelyet saját magánhadseregének tekintett, vezettek a halálához 1934-ben, a „hosszú kések éjszakájának" nevezett tisztogató akció során.

tására is felhatalmazást kapott. Ez nagyrészt tartalmazta az SA tevékenységének szabályozását, alapvetően azt biztosítva, hogy az SA leginkább forradalmár elemei Robert Koehl szavaival élve, „ne cselekedjenek meggondolatlanul, és ne veszélyeztessék a vezetés hosszú távú forradalmi célkitűzéseit". Ennek érdekében gyakran az SA által elrejtett fegyverek után kutattak, ami nagymértékben hozzájárult a két csoport között meglévő ellenszenv növekedéséhez.

Az SS tovább gyarapodott az SA keretein belül. Az SS tagsága 1932-ben mintegy ötszörösére nőtt, 10 000-ről 50 000-re. Ebben az időszakban a Waffen-SS és a *Totenkopf* számos kulcsfontosságú személye lépett be az SS-be. Reinhard Heydrich 1932-ben lett tagja az SS-nek. Heydrich gyorsan haladt előre a ranglétrán, és végül Himmler helyettese lett. Két évvel korábban a *Totenkopf* hadosztály történetének legfontosabb személyét, a ludwigshafeni SA-ban szolgáló Theodor Eickét is áthelyezték az SS-be. A két férfi Hitler hatalomra kerülése után az SS jelentős személyiségévé vált, de nem szívlelték egymást. Ennek ellenére mindketten gyorsan felemelkedtek az SS segítségével, és mire Hitler hatalomra került, Eicke SS-Oberführer rendfokozatot viselt. Az SS-Oberführernek nem volt pontos megfelelője a brit, az amerikai vagy a német hadseregben. Ez egy speciális rendfokozat volt a Standartenführer (ezredes) és a Brigadeführer (dandártábornok) között.

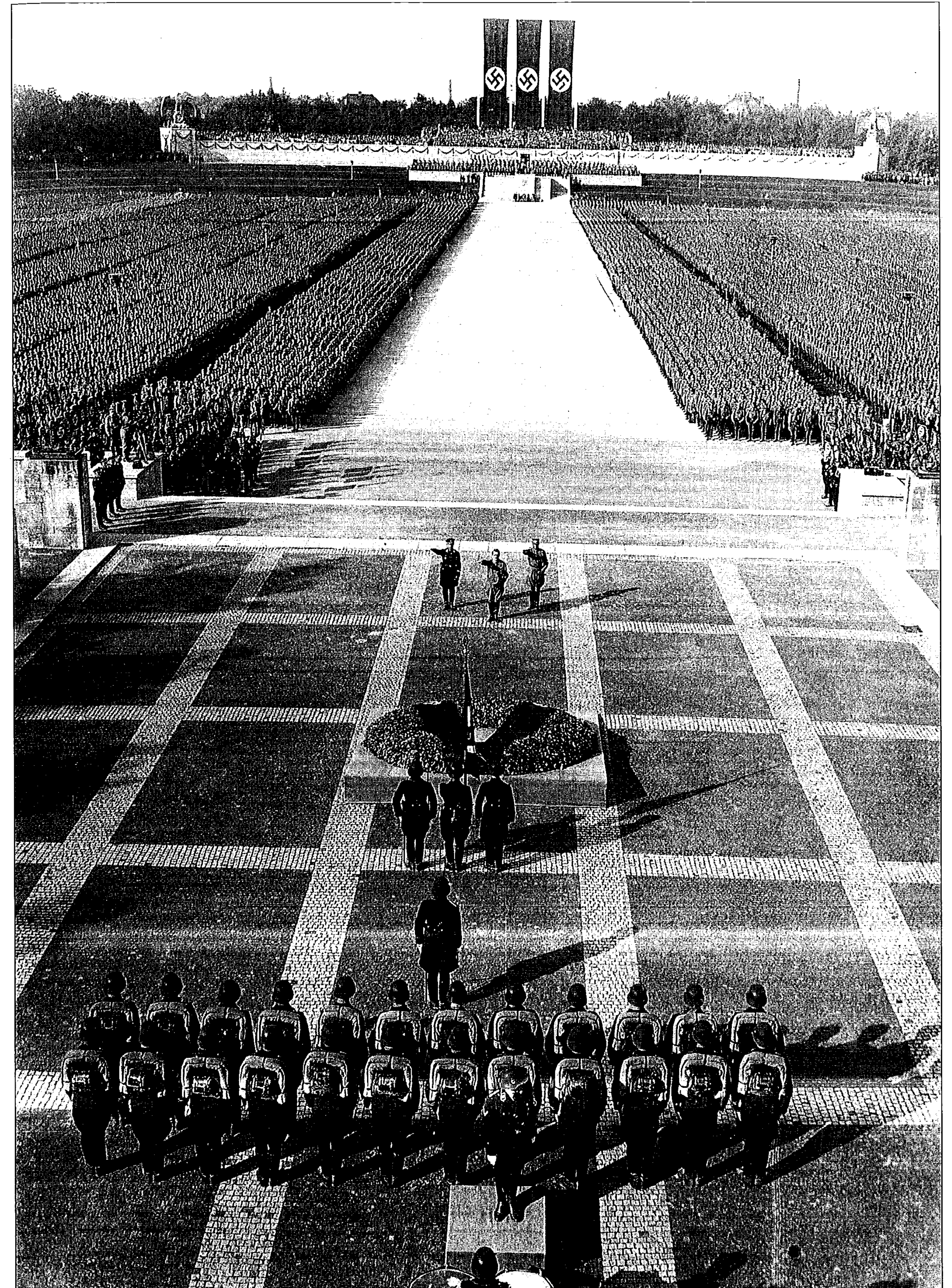
A Himmler által végrehajtott reformok és átszervezések biztosították, hogy az SS alapvető szerepet játsszon Hitler hatalmának nagyon gyors megszilárdításában, és mind a párton belüli, mind azon kívüli ellenfeleinek eltávolításában. 1933. február 28-án, kevesebb mint egy hónappal a nácik hatalomra kerülése után a Reichstag épülete porig égett. A nácik a kommunistákat okolták, és Hitler kiadott egy rendeletet, amely rendőri jogkört biztosított az SA-nak és az SS-nek. Az SA-t és az SS-t lőfegyverekkel látták el, és elkezdték a kommunisták és a rezsim más lehetséges ellenfeleinek támadását. A börtönök férőhelyei nem voltak elegendőek a sok letartóztatott ember fogva tartására, ezért gyorsan felépítették az első koncentrációs táborokat. A kommunista küldöttek Reichstagból történő eltávolítása a náciknak és szövetségeseiknek a parlamentben többséget biztosított, és lehetővé tette Hitler számára a német alkotmány figyelmen kívül hagyását, minden más párt működésének betiltását és az egypártrendszer intézményesítését. Himmler biztosítani akarta, hogy az SS az állam egyik kulcsintézményévé váljon. A kancellária épületét őrző, eredetileg a hadsereg tagjaiból álló őrséget csaknem azonnal a *Leibstandarte Adolf Hitler* néven ismert SS-őrséggel váltották fel.

A kommunisták és a parlamenti ellenzék eltávolítása után Hitler felismerte, hogy a továbbiakban csak párton belül érheti fenyegetés a náci uralmat. Egyedül a német hadseregben volt meg az a szükséges erő, amely képes lett volna a náci hatalmat megdönteni, de nem valószínű, hogy ezt súlyos provokáció nélkül megtette volna. Úgy tűnt azonban, hogy az egyik kulcsfontosságú náci szervezet és annak vezetői éppen ezt teszik, ezért Hitler el akarta távolítani a náci párton belül lévő, egyedüli hatalmi központot, amely még az ő teljes ellenőrzésén kívül állt.

Röhm Hitler ellen irányuló fenyegetése

Röhmnek az SA-ba való visszatérése és pártjának erőteljes terjeszkedése az 1930-as évek első éveiben egyre inkább nyugtalanította Hitlert, bár egykori barátja és annak szervezete kulcsszerepet játszott a náci sikerek elérésében. Ám az SA mindig is a legszocialistább volt a nemzetiszocialista párt különböző csoportjai és szervezetei között. Nem sokkal a nácik hatalomra kerülése után Röhm beszédeket tartott az SA tömeggyűlésein, ahol kiemelte a második forradalom szükségességét és azt állította: „a nemzetiszocialista harc szocialista forradalommá vált. Ez a munkásmozgalom forradalma. Azok, akik ezt a forradalmat végrehajtották, bizonyára kiállnak érte." Röhm nyilvánvalóan arra utalt, hogy ő és az SA hajtották végre ezt a haladó szellemű náci forradalmat. Egy ilyen beszéd meglehetősen kínos volt Hitler számára, aki arra törekedett, hogy Németország bankárai, gyárosai és földbirtokosai a párt támogatói legyenek. Ez volt az ellentét másik oka, mivel sokan nem kedvelték Hitlernek ezekkel a csoportokkal kialakított bizalmas kapcsolatait. Az SA tagjai nem voltak ugyan elkötelezett reformisták, az ilyen szónoklatok mégis zavarták Hitlert.

A vita legfontosabb kérdése Röhmnek az SA érdekében kifejtett katonai ambíciója volt. Hitler tulajdonképpen ragaszkodott Röhm támogatásához, de az SA-vezető Reichswehrrel kapcsolatos törekvései miatt választania kellett barátja és azon intézmény között, amelynek hűségére talán a legnagyobb szüksége volt, ha azt akarta, hogy a nagy Németország érdekében kifejtett törekvése megvalósuljon. Röhm hosszú ideje azt követelte, hogy rohamcsapatai jelentős szerepet kapjanak a német fegyveres erőkön belül, és arra törekedett, hogy ő vezesse a Reichswehrt. 1934 februárjában kijelentette, hogy a nemzetiszocializmus igazi hadserege az SA, a reguláris haderőnek a kiképzési feladatokra kellene korlátoznia a tevékenységét, és a honvédelmi minisztériumot is újra kellene szervezni, burkoltan célzást téve arra, hogy neki kellene azt vezetnie. Érthető, hogy az ilyen beszédek nyugtalanságot keltettek a német katonai vezetésben. Maga a gondolat, hogy Röhm fékezhetetlen, fegyelmezetlen utcai harcosai a hadsereg tagjaivá váljanak, megrémítette őket. Szóba sem jöhetett, hogy a honvédelmi minisztériumot Röhm vezesse – közismert homosze-

Jobbra: Pártgyűlés Röhm halála után, 1934-ben Nürnbergben. Középen Hitler, jobb oldalán Himmler és balra Victor Lutze, Röhm utódja, a megtisztított SA vezetője.

xuális hajlama, elsősorban a fiatal férfiak iránt érzett vonzalma miatt – ezenkívül nem rendelkezett elegendő katonai tapasztalattal sem.

Hitler feladata volt, hogy közölje Röhmmel és az SA-val, hogy ez nem valósulhat meg, és az SA szerepe a hadsereg felügyelete alatt tartott kiképzésre fog korlátozódni. A hadsereg elégedett volt, és Blomberg vezérezredes, a honvédelmi miniszter, azzal bizonyította a hadsereg Hitlerhez való hűségét, hogy az összes nem árja fajhoz tartozó katonát elbocsátotta. Az egyenruha tartozékává tette a náci sast és a horogkeresztet, ezzel politikai jelleget adva a korábban nem politizáló szervezetnek.

Mégis az SA maradt a valós katonai hatalom Németországban. Röhm SA-állománya 4,5 millió főből állt, míg a Reichswehr – az I. világháborút követő békemegállapodás következtében – mindösszesen 100 000 katonát számlált. Hitler azt is tudta, hogy egy ilyen nagy szervezet fontos a párt számára, és szükség van valamilyen megoldásra. Először megpróbálta régi barátjával megvitatni az adott kérdést. Megmondta Röhmnek, hogy mit tegyen: „Felejtsd el a második forradalom gondolatát. Higgy nekem, ne okozz több bajt." Mégis jobbnak látta, ha meneszti a 4,5 millió fővel rendelkező SA teljes állományát 1934 júliusában.

Az SA-nak a náci pártot fenyegető törekvésein túl, az egyetlen ember, aki legtöbbet profitálhatott volna Röhm befolyásának megszüntetéséből, Heinrich Himmler, a Reichsführer-SS. Az SS létszáma akkor 80 000 körül volt és az SA része maradt; Himmler önállóságra vágyott. Ám Himmler megőrzött bizonyos érzelmet feljebbvalója és régi bajtársa, Röhm iránt, ezért az SA tekintélyének csorbítására irányuló feladatokat Reinhard Heydrichnek, helyettesének adta tovább. Heydrich azonnal terjeszteni kezdte az SA összeesküvéseiről szóló híreket, azt, hogy az SA magához akarja ragadni a hatalmat. Okmányokat gyűjtött és készített, hogy alátámassza ezeket a híresztеléseket. Bár Hitler valószínűleg már hajlott rá, hogy egyszer és mindenkorra megoldja a problémát, Himmler és Heydrich minden tőlük telhetőt megtettek, hogy cselekvésre bírják. A két férfi elég sok bizonyítékot nyújtott át az SA elítélendő viselkedéséről, és ami még súlyosabb, egy készülőben lévő berlini SA-felkelésről. Végül meggyőzték Hitlert, aki kijelentette: „Elég volt. Példásan meg fogom büntetni őket." 1934. június 28-án elrendelte az SA-vezetők leváltását.

Röhm letartóztatása

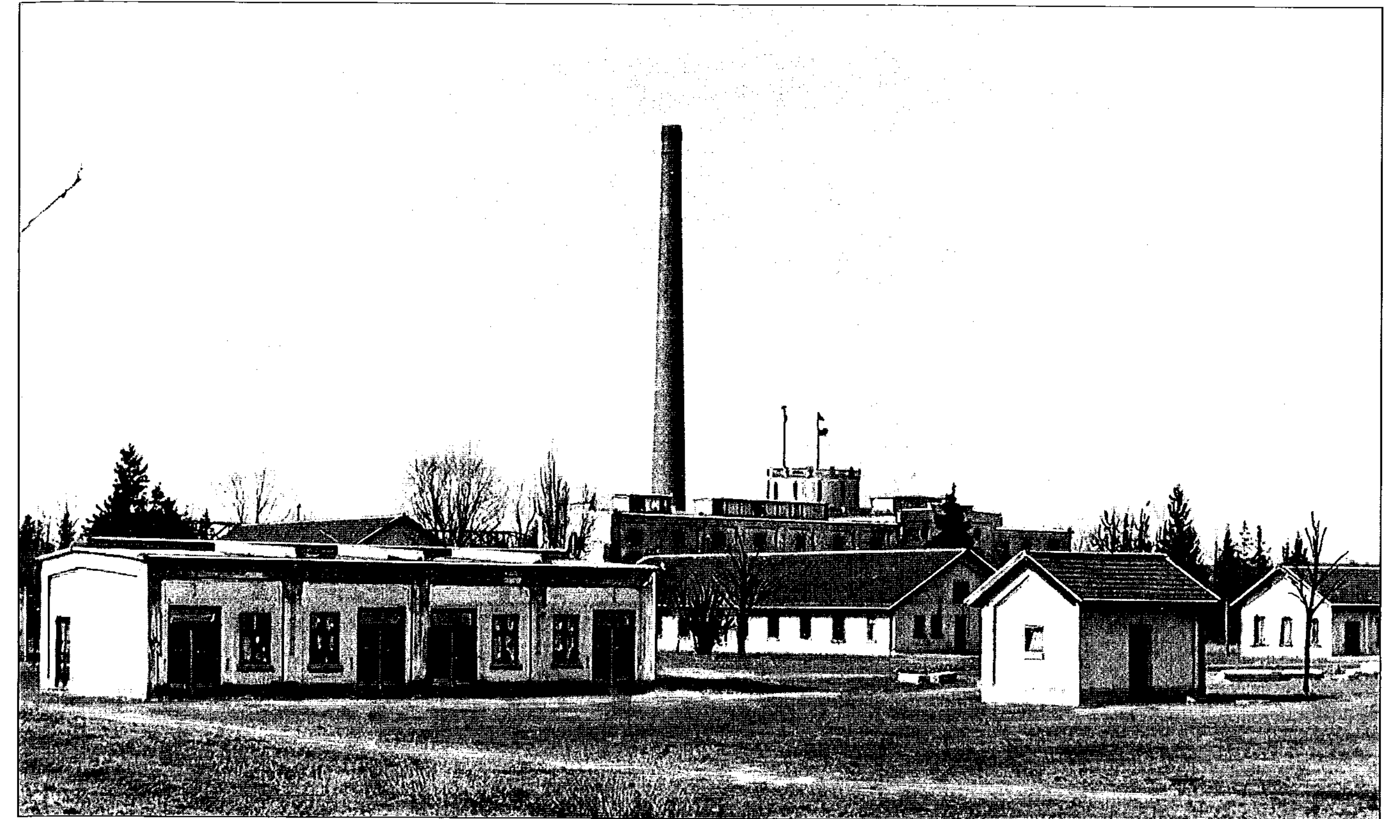
Két nappal később, a Sepp Dietrich alárendeltségébe tartozó *Leibstandarte* SS-katonák kíséretében Hitler maga tartóztatta le Röhmöt és a Nemzeti SA számos vezetőjét Bad Weissénél. Ezalatt Berlinben a *Leibstandarte* többi része a Theodor Eicke alárendeltségébe tartozó koncentrációstábor-őrség különítményeinek segítségével elfogták a veszélyesnek tartott SA-tagokat és más ellenfeleiket. Ez annak volt a jele, hogy a náci és az

Fent: Theodor Eicke, aki megalakította, megszervezte és vezette a Totenkopf hadosztályt 1943-ban bekövetkezett haláláig. Energikus és nagyravágyó férfi volt, aki gyors felemelkedését az SS-nek köszönhette.

SS-vezetők bíztak Eickében, akit azzal a feladattal bíztak meg, hogy rendezze a Röhm-ügyet.

Hitler július 1-jén úgy döntött, hogy az SA-vezetőt likvidálni kell. Himmler mint a párt tisztogató akciójának fő szervezője, felhívta Eickét, aki már ekkor a müncheni SS-központban dolgozott, és utasította, hogy menjen, és lője le Röhmöt, akit ebben az időben a müncheni Stadelheim börtönben tartottak fogva. Hitler azonban ragaszkodott ahhoz, hogy régi barátjának adjanak lehetőséget az öngyilkosságra, ezért Eicke azt a parancsot kapta, tegye lehetővé, hogy Röhm maga vethessen véget életének. Eicke segédtisztjének, Michael Lippert SS-Sturmbannführernek (őrnagynak) és a hadsereg helyi SS-összekötőtisztjének, Heinrich Schmauser SS-Gruppenführernek (altábornagynak) a kíséretében a börtönbe indult. Robert Koch, a börtönparancsnok megtagadta, hogy a szükséges iratok átadása nélkül kiadja Röhmöt. Koch felhívta Hans Frankot, az igazságügyi minisztert, hogy utasítást kérjen. Eicke azonban kitépte a telefonkagylót az igazgató kezéből, és azt üvöltötte a megdöbbent miniszternek, hogy nincs joga beavatkozni, mivel ő különleges utasításokat kapott Hitlertől. Frank nyilvánvalóan megnyugodott ettől, és azt mondta Kochnak, ne akadályozza többé Eickét.

Fent: A dachaui koncentrációs tábort 1933. március 20-án alapították. Theodor Eicke vezetése alatt ez lett a minta, amelyen a teljes táborrendszer alapult.

Eicke szerepe Röhm halálában

A három SS-tiszt ezután Röhm cellája felé vette az irányt. Eicke ott azt mondta Röhmnek: „Önnek az életével kell lakolnia. A Führer egy utolsó esélyt ad önnek, hogy elkerülje a következményeket." Otthagyott a cellában egy töltött pisztolyt és a *Völkischer Beobachter* című pártújság egyik példányát, amely tartalmazta a párt tisztogató akciójának részleteit, és közölte Röhmmel, hogy 10 perce van arra, hogy elhatározásra jusson. Ezt követően Eicke, Lippert és Schmauser kiment a folyosóra. 15 perc várakozás után Eicke és Lippert pisztollyal a kézben visszament a cellába. Eicke azt mondta Röhmnek: „Törzsfőnök, készülj a halálra!" Röhm erre így felelt: „Célozz lassan és gondosan!" Eicke és Lippert egyszerre lőtt. Röhm zihálva a szőnyegre rogyott: „Führerem! Führerem!" Eicke erre a következő megjegyzést tette: „Korábban kellett volna erre gondolnia, most már túl késő." Egy közelről leadott harmadik lövés végzett a padlón fekvő sebesült SA-vezérrel.

A meggyilkoltak számának becslése eltérő. Hitler 77 áldozatot vallott be az 1934. július 13-án, a Reichstagban tartott beszédében, bár a történészek azt állítják, ez a szám valahol száz vagy inkább ezer körül lehet. Akárhogyan is történt, az SA-nak, mint Hitler riválisának a hatalma megtört.

A négymilliós szervezetet úgy lecsökkentették, hogy a létszáma alig haladta meg az egymilliót. Ezenkívül bevonták tőlük fegyvereiket. Az SA soha többé nem érte el azt a befolyását, amellyel egykor rendelkezett. Ezzel ellentétben Himmler és az SS jobb helyzetbe került a tisztogató akciók után. 1934. július 26-án a *Völkischer Beobachter* bejelentette, hogy tekintettel a dicséretes szolgálatra, az SS-t önálló szervezetté léptették elő az NSDAP-n belül. Himmler végre megszerezte önállóságát, és szervezetének elsőbbsége biztosított volt a náci Németországon belül. Himmler, aki öt éve viselte a Reichsführer-SS címet, végül elérte, hogy valóban az is lett, és ezután csak Hitlernek volt közvetlenül alárendelve. Ellentétben a hadseregnek tett korábbi ígéretével, hogy csak a szárazföldi haderő és a haditengerészet lesz fegyveres szervezet, Hitler engedélyezte, hogy az SS fegyveres egységeket hozzon létre.

Az SS sokat nyert a „hosszú kések éjszakájával", csakúgy mint Theodor Eicke. Azt, hogy Himmler mennyire nagyra tartotta és mennyire megbízott Eickében, jól szemlélteti az, hogy neki szabta feladatul Röhm meggyilkolását. Valóban, Eickének a tisztogató akcióban betöltött szerepe karrierje fordulópontját jelentette. Az elismerés nem váratott magára sokáig. Mindössze négy nappal később Himmler kinevezte Eickét a koncentrációs táborok felügyelőjének, és az SS-őralakulatok vezetőjévé *(Inspecteur der Konzentrationlager und Führer der SS-Wachverbände).* Ez új SS-hivatal volt, és ezzel előléptetés is járt. 1934. július 11-én Eickét előléptették SS-Grup-

penführernek, amely a második legmagasabb tiszti rendfokozat volt a szervezetben.

Eicke és a táborok rendszere

Mielőtt megismernénk Eicke új beosztását, érdemes megvizsgálni korábbi pályafutását a náci koncentrációs táborok rendszerében. A börtönrendszer erőfeszítései ellenére sem tudta befogadni azt a sok politikai foglyot, akiket azért tartóztattak le, mivel tiltakoztak a Reichstag leégése után hozott, illetve később, a náci párttal szembenállók ellen alkotott törvények ellen. Ennek következtében az SS és az SA számos koncentrációs tábort állított fel azok számára, akik nem fértek el a hagyományos börtönökben. Himmler a tábort Dachauban hozta létre 1933. március 20-án. Himmler elbocsátotta Hilmar Wäcklert, a tábor első parancsnokát az alárendeltségébe tartozó túl sok fogoly meggyilkolásáért. A Reichsführer Eickét nevezte ki Wäckler helyére, ez azonban nem jelentett liberálisabb intézményrendszert. Eicke azonnal számos adminisztratív reformot vezetett be a táboron belül, és a Wäckler által véletlenszerűen és találomra végrehajtott kegyetlenségek helyett olyan rendszert valósított meg, amelyben szervezettebb formában alkalmazták a durvább bánásmódot. Ez később mintaként szolgált minden tábor számára. A börtönlakókkal való bánásmódot szabályozó gondosan kidolgozott rendszere, valamint a fegyelem és rend fenntartását szolgáló *(zur Aufrechterhaltung der Zucht und Ordnung)* fegyelmi és büntető szabályzat 1933. október 1-jén lépett érvénybe. Ezek a szabályzatok olyan bűnök (fegyelemsértések) felsorolását tartalmazták, amelyek elkövetése esetén a fogoly megbüntethető, és előírták a büntetés mértékét is. A büntetés sokféle lehetett, a bűncselekmények hosszú soráért kiszabható halálbüntetéstől kezdve – ideértve a politikai agitációt, a lázadást, a szökési kísérletet – a víz- és kenyéradag megvonásával együtt járó sötétzárkába helyezésen keresztül a szabályok kisebb megszegéséért járó levelezési jog megvonásáig. Eicke bevezette a szertartásosan végrehajtott testi fenyítések *(Prügelstrafe)* rendszerét, bár az alkalmi erőszak továbbra is megmaradt, például a foglyok rugdosása és ütlegelése. A testi fenyítést általában korbács alkalmazásával hajtották végre, rendszerint 25 csapást mérve a fegyelemsértőre. A foglyok cölöpökhöz való kikötése, és ehhez hasonló eljárások szintén előfordultak.

A korbácsolást Eicke különleges parancsára hajtották végre, a táborparancsnok, az SS-törzs és a táborlakók jelenlétében. Eicke váltogatta a fenyítés végrehajtásának jogkörét a tisztek, altisztek és a táborőrség között. Rudolf Höss, Auschwitz későbbi parancsnoka, SS-Unterscharführer (tizedes) volt Dachauban 1934-ben, és tanúja volt, hogy két embert cigarettalopásért megkorbácsoltak:

> Az első foglyot, egy kis megátalkodott szimulánst egy fatuskóra fektették. Két katona tartotta a fejét és a kezét, és a két blokkparancsnok váltakozó csapásokkal végrehajtotta a büntetést. A fogoly szó nélkül tűrte. A másik fogoly, egy erős fizikummal rendelkező hivatásos politikus, éppen ellenkezőleg viselkedett. Már a legelső csapásnál felkiáltott, és megpróbált szabadulni. Végig üvöltözött, bár a parancsnok néhányszor rászólt, hogy maradjon csendben. Az első sorban kellett állnom, ezért kénytelen voltam végignézni az egész műveletet. Azért mondom, hogy kénytelen voltam, mert ha a század hátsó sorában állok, akkor nem nézem. Amikor ez az ember elkezdett ordítani, kirázott a hideg. Valójában a teljes ügy, még az első fogoly verése is, borzongással töltött el.

Eicke nem helyeselte volna Höss érzékenységét (nem szabad megfeledkeznünk azonban arról a tényről, hogy Höss felügyelte Auschwitzban 2,5 millió ember meggyilkolását), hiszen e korbácsolások végignézésének az volt a célja, hogy az SS-katonák lelkét megeddze. A korbácsolást úgy kellett végrehajtaniuk, hogy a bőr ne szakadjon fel. Eicke megkövetelte, hogy az őrök a foglyokat az állam ellenségének tartsák, teljes és fanatikus gyűlölettel tekintsenek rájuk. Eicke akkor is nevelni akart, amikor arról a négy emberről beszélt, akikről kiderült, hogy mulatoztak a foglyokkal. Miután személyesen

Balra: A propagandafelvétel arról akarta meggyőzni a külvilágot, hogy nem is olyan rideg az élet a táborban. A képen az őr cigarettával kínálja a börtönlakókat. Az ilyen nagylelkűség általában csak a fényképezés idejéig tartott.

Balra fent: Táborőr üdvözöl egy táborlakót a fényképezőgép előtt. A táborőrök valamennyien az SS tagjai voltak, és a Totenkopf gerincét alkották annak első éveiben.

Jobbra fent: Egy másik, külvilág számára készült, beállított kép. A börtönlakók bejegyzik adataikat, és egészségügyi ellenőrzésre várnak.

tépte le ezeknek az embereknek az SS-jelvényeit, hosszú beszédet tartott. Az „állam ellensége" gyengeségünknek fogja tekinteni bármilyen szimpátia kimutatását, amelyet azonnal ki is fog használni. Ráadásul, az SS tagjához méltatlan, hogy sajnálja „az állam ellenségét". Nincs hely az ilyen puhányok számára soraikban, és ha bárki ilyennek érzi magát, az a lehető leggyorsabban vonuljon kolostorba. Csak a kemények és határozottak feleltek meg neki. Az, hogy halálfejes jelvényt viseltek, és mindig töltve volt a fegyverük, kevés volt.

Ezért Eicke megkövetelte alárendeltjeitől, hogy kemények legyenek, és gyűlöljék az ellenséget. Ez párosult egy olyan fegyelmező rendszerrel, amely előírta az elöljáró SS-tiszteknek kijáró vak és feltétlen engedelmességet. Ez volt az a viselkedési minta, amelyet az SS-tagok meg akartak valósítani a koncentrációs és a megsemmisítő táborokban, valamint a harcoló alakulatokban a II. világháború idején.

Eickét sikeres tevékenységéért előléptették, jóllehet állandó követelései – önállóság, jobb minőségű újoncok, felszerelés és fegyverzet az emberei számára – miatt időnként konfliktusokba került közvetlen elöljárójával, Sepp Dietrichhel, aki abban az időben az *SS-Oberabschnitt Süd*öt (a déli regionális közigazgatási körzetet) vezette. Himmler felfigyelt Eicke tehetségére, mely kiemelkedő volt az SS-en belül, ezért fontos szerepet szánt neki az SA elleni „tisztogató" akcióiban. Mint már azt említettük, Eickének a „hosszú kések éjszakájában" való eredményes részvétele igen pozitív szerepet játszott az SS-ben elért kiemelkedő karrierjében.

A koncentrációs táborok felügyelőjeként ő felelt a teljes közigazgatásért, és minden egyes parancsnok a közvetlen alárendeltségébe tartozott. Bezárt néhány kisebb helyi tábort, újabb és nagyobb lehetőségekre koncentrált, amelyekhez Németországon belül a négy nagy méretű bázis szolgált alapul: Dachau, Buchenwald, Sachensausen és Lichtenburg. 1938-ban, Ausztria bekebelezése után, felépítettek egy újabb gyűjtőhelyet Mauthausenben. Az összes tábort a dachaui tábor mintája alapján vezették, ugyanazzal a szabályozó és büntető rendszerrel. A gazdasági tevékenység megszervezése és működése szintén a dachaui mintát követte. A „bennlakók" által végzett kényszermunka olyan sikeresnek bizonyult, hogy 1938-ban Himmler megvonta Eickétől a jövedelemforrások felhasználási jogát, és azt átadta az Oswald Pohl irányítása alatt álló *SS-Verwaltungsamt*nak (az SS-közigazgatási hivatalnak). Az a módszer, ahogyan Eicke a rendszert vezette a II. világháborút megelőző években, bebizonyította szervezőkészségét és motiváló erejét, valamint kegyetlenségre való hajlamát. A fent említett jellemvonások a háború alatti tevékenységekor még jobban megnyilvánultak.

A felfegyverzett SS és a Totenkopfverbände

Adolf Hitler testőrsége, a *Leibstandarte*, amely 1934 elején 986 főből állt, fontos és hatékony szerepet játszott a Röhm elleni akcióban. Jutalomként Hitler Sepp Dietrichet, a testőrparancsnokot előléptette SS-Obergruppenführerré (vezérezredessé). A *Leibstandarte* rövid időn belül gépkocsizó lövészalakulat lett. 1934-ben még kevés gépkocsizó vagy gépesített egység volt, mivel a német szárazföldi haderő jelentős része fogatolt (lóvontatású) maradt. A *Leibstandarte* megkezdte speciális feladatokra való felkészülését, és áttért a csukaszürke gyakorló egyenruha viselésére. Voltak más felfegyverzett SS-egységek is. Számos *SS-Politische Bereitschaften* (politikai készültségi osztag) szintén részt vett a „hosszú kések éjszakájának" eseményeiben. Később, de még ugyanabban az évben, Hitler bejelentette, hogy ezeket az osztagokat összevonják, és *SS-Verfügungstruppe* (SS-VT – különleges rendel-

tetésű csapatok) néven bővülnek tovább. Az SS-VT három *Standarté*ból – gyalogezredből –, azok mindegyike három zászlóaljból és egy motorkerékpáros századból fog állni. Paul Hausser, a hajdani Reichswehr-tábornok kapta azt a feladatot, hogy felügyelje az SS-VT katonai kiképzését. Két tiszti kadétiskolát létesített, Bad Tölznél és Braunschweignél. Az első *Standarte,* mely később a megtisztelő *Deutschland* nevet kapta, Münchenben alakult meg, és fogatolt gyalogezrednek megfelelő felszereléssel látták el. Az elsőt hamarosan követte a második, a *Germania* nevet viselő *Standarte* felállítása, Hamburgban. A harmadik, és egyben az utolsó, a *Der Führer* elnevezésű SS-VT *Standartét* 1938-ban, Ausztria *Anschluss*a (Németországhoz csatolása) után állították fel. Hausser és a kíséretében lévő tisztek intenzívebbé és hatékonyabbá tették az SS-VT kiképzését, és nagyobb figyelmet fordítottak a katonák felszerelésére. Végül igen rövid időn belül jól kiképzett csapatokká formálták az adott egységeket.

Fent: Dachauban foglyot vernek. Az SS-őrök megtanulták Eickétől, hogy a táborlakókat gyűlölni kell, és az állam ellenségeinek tekinteni. Az ilyesféle ütlegelést fontos eszköznek tekintette az őrök brutalizálásában.

A Totenkopfverbände

A felfegyverzett SS-nek volt egy harmadik csoportja: Eicke koncentrációstábor-őrsége, vagy más néven *SS-Totenkopfverbände* (halálfejes kötelékek). 1936-ra a koncentrációstábor-rendszer többnyire úgy működött, amint azt Eicke megtervezte, így figyelmét a táborőrség kiképzésére és felszerelésére fordította. Megszabadult a már korábban ott szolgáló szadistáktól és a zsarnokoktól, és képzettebb, megbízhatóbb és fegyelmezettebb SS-tiszteket és -altiszteket alkalmazott helyettük. Eicke eredetileg hat zászlóaljba szervezte az őrségeket. A meglévő hat koncentrációs tábor mindegyikéhez kijelölt egyet-egyet közülük, és elhelyezkedésüknek megfelelően nevezte el azokat. Például az *SS-Oberbayern* Dachaut őrizte, és az *SS-Sachsen* volt felelős a sachsenburgi táborért. Hitler 1935 szeptemberében kifejezte az SS-VT iránti elismerését, és lehetőséget adott Eickének az őregységek létszámának növelésére. 1936 márciusában Himmler hozzájárult ahhoz, hogy Eicke egységének létszámát 1800-ról 3500 főre bővítsék. Himmler megkövetelte, hogy az újonnan toborzott legénység 17 és 22 év közötti, legalább 178 cm magas, egészséges és „faji szempontból tiszta" származású legyen. A fizikai tökéletességre való törekvés nem volt szokatlan a korábbi SS-egységekben. Sepp Dietrich kezdetben azt követelte, hogy a *Leibstandarte Adolf Hitler* egység újoncainak fogai teljesen épek legyenek, és az SS összes tagjától elvárták, hogy úgynevezett „árja származású" legyen. Március 29-én, a Reichsführer-SS hivatalosan *Totenkopfverbände*nek nevezte el a koncentrációs őrséget, és engedélyezte számukra a megkülönböztető halálfej viselését a tükörhajtókájukon. Eicke beosztottjai hivatalosan Osvald Pohl *SS-Verwaltungsamt*jának (SS-közigazgatási hivatal) az alárendeltségébe tartoztak, amely viszont az *SS-Hauptamt*nak (SS-központi hivatal) egyik ága volt. A *Verwaltungsamt* felelt a Reich belügyminisztériumával együtt a táborőrség fenntartásáért, ellátásáért és költségvetésük megtervezéséért. A *Totenkopfverbände* finanszírozása – és a többi felfegyverzett SS-alakulat pénzügyeinek rendezése – a fent említett forrásból, biztonságérzettel töltötte el a haderőt, látva, hogy az SS nem riválisa a katonai szervezetnek. Az *SS-Hauptamt* szintén felelős volt a *Totenkopfverbände* kiképzéséért és oktatásáért. Gyakorlatilag azonban Eicke jelentős önállósággal rendelkezett, amelyet arra használt, hogy olyan elit alakulattá alakítsa át egységét, ahogyan azt korábban eltervezte. Bár a *Totenkopf* kiképzése, szervezete és ideológiai indíttatása a következő fejezetben részletesen kifejtésre kerül, mégis érdemes itt is röviden áttekinteni Eicke koncentrációstábor-őrségre vonatkozó filozófiáját: „Egyedül csak ők voltak azok a katonák, akik még békeidőben is, a nap és az éjszaka minden órájában szembeszálltak az ellenséggel – a drótkerítés mögötti ellenséggel."

Eicke szerint a koncentrációs táborokban helyezték el a náci Németország legveszélyesebb ellenségét, és neki, valamint halálfejes egységeinek személyesen a Führer szabta feladatul ennek az ellenségnek az őrzését. Egysége tehát egy – fajilag, politikailag és fizikailag – speciálisan kiválogatott emberek csoportja volt, azaz „elit az eliten belül".

Eicke mindig arra törekedett, hogy meggyőzze embereit arról – Charles Sydnor történész szavaival élve – „hogy ők az SS legfontosabb és legkitűnőbb alakulatában szolgálnak". Eicke erőfeszítései meghozták az eredményt, amelyre vágyott – hogy az emberei gondolkodásából eltűnjön az SS-VT *(SS-Totenkopfverbände)* szégyenbélyege: hogy ők börtönőrök. Ezzel egyidejűleg, amint az SS-VT akkori és későbbi magatartása mutatja, olyan hangulatot teremtett, amely hozzájárult a politikai elvakultság kialakulásához.

Kimagaslóan fegyelmezett alakulat

Az oktatás és a szigorú kiképzés eredményeként létrejött egy fegyelmezett, motivált, első osztályú félkatonai szervezet. A *Totenkopfverbände* katonái általában hozzászoktak a kegyetlenkedéshez, ami a tábori uralom következménye volt. Hűek voltak Eickéhez, és szolgálatkészen, szó nélkül engedelmeskedtek neki. Ami például Himmlert illeti, rá is nagy hatást gyakorolt Eicke és a *Totenkopfverbände.*

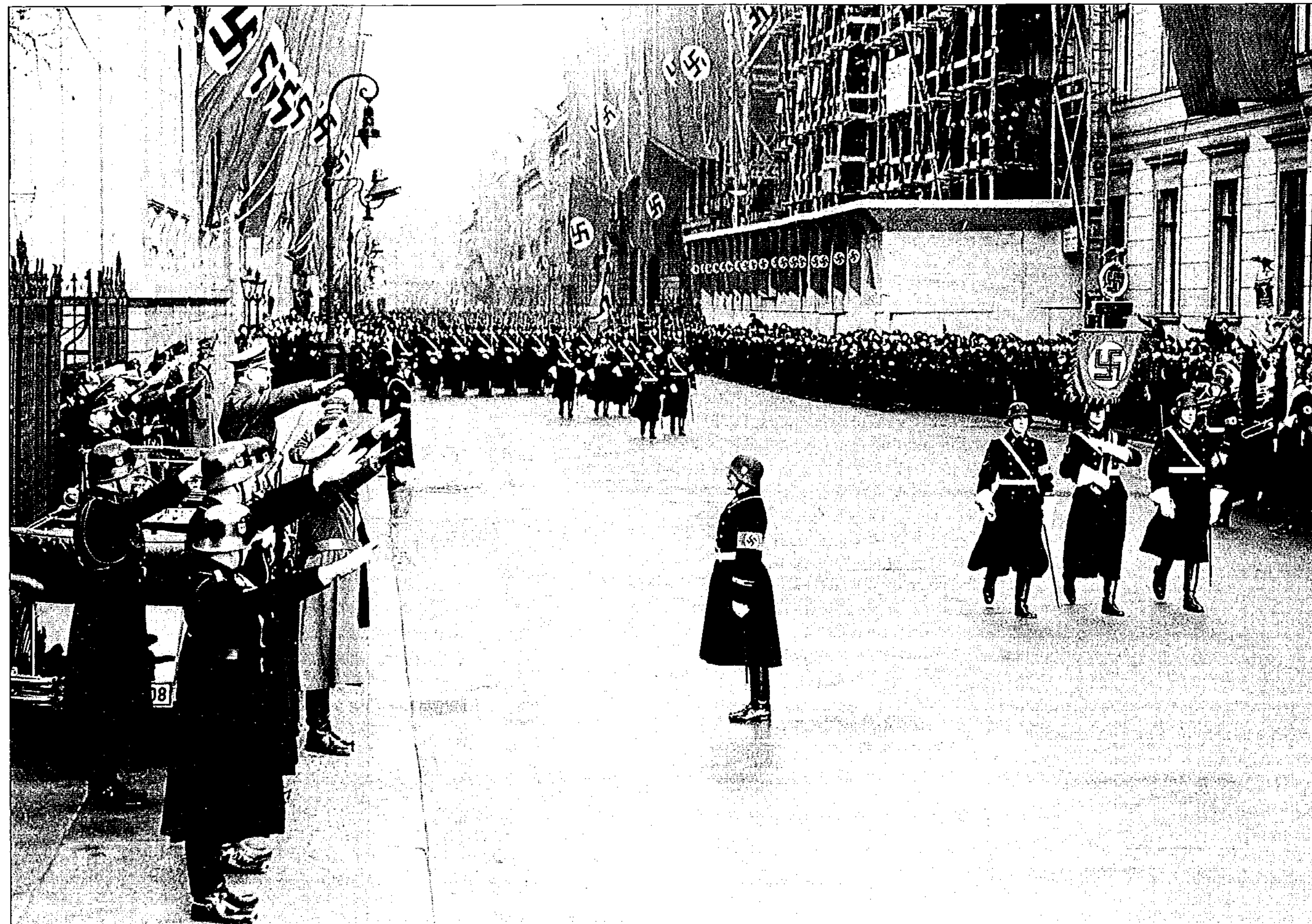
1937-ben Eicke újraszervezte, és tovább központosította a táborrendszer szerkezetét. Arra is alkalmat talált, hogy bővítse és átszervezze a *Totenkopfverbändét.* Ezután már öt zászlóalj létezett. Eicke ezeket az egységeket három ezredbe szervezte át. Nevüket és számukat az új helyőrségük alapján kapták, aszerint hogy a három legnagyobb koncentrációs tábor közül melyikbe kerültek. Az *SS-Totenkopfstandarte I Oberbayern* Dachaunál maradt. Az *SS-Totenkopfstandarte II Brandenburg* Sachenhausennél, Oranienburg közelében állomásozott. Az *SS-Totenkopfstandarte III Thüringen* az óriási buchenwaldi tábort őrizte Weimarnál. 1938-ban Ausztria *Anschluss*a után – amelyben mellesleg a *Leibstandarte* és az *SS-Verfügungstruppe Deutschland,* valamint a *Germania* ezred is részt vett –, Eicke alakított egy negyedik – osztrák – ezredet. Az adott év szeptemberében létrehozták az *SS-Totenkopfstandarte IV Ostmark* egységet a Linzhez közel lévő új, mauthauseni tábor őrzésére.

A háború közeledése

Mivel Hitler külpolitikája az 1930-as évek vége felé egyre inkább agresszívvá vált, Himmler megpróbálta meggyőzni vezérét a felfegyverzett SS fokozott szerepvállalásának szükségességéről. Azt bizonygatta, hogy a háború veszélye miatt szükség van az SS bővítésére, az ország belbiztonságának növelése érdekében. Végül, amint azt Himmler maga mondta 1936-ban, az SS-nek az a szerepe, hogy garantálja Németország belső biztonságát, ahogy a Wehrmacht (Véderő – ahogyan a Reichswehrt 1935 után ismerték) garantálja a birodalom tiszteletét, nagyságát és békéjét a külső erőkkel szemben. Hitler hallgatott a Reichsführer érvelésére, mivel ő teremtette meg a német fegyveres erők feletti teljes ellenőrzés feltételeit – amelynek tagjai akkor személyes hűségesküt tettek Hitlernek –, és vállalta a legfőbb parancsnoki beosztást. Ezért érezte Hitler úgy, hogy érdemes fontolóra venni a felfegyverzett SS-alakulatok jövőjét. Megígérte Himmlernek, hogy törvényesen meg fogja határozni azok helyzetét és célját. Hitler 1938. augusztus 17-én kiadta e tárgyban rendeletét. Ez meg-

Lent: Eicke, akinek arca homályosan látható, az új börtönlakókhoz beszél Dachauban a háború előtt. A falon az alábbi felirat olvasható: „Te semmi sem vagy – a néped minden".

Fent: Hitler fogadja a Leibstandarte Adolf Hitler tisztelgését, amely a Totenkopfverbände mellett az egyik első fegyveres egység, amelyet Himmler hatalma növelése céljából hozott létre.

határozta, hogy különleges belföldi feladatokra – vagy a Wehrmacht bevonásával végrehajtott mozgósítás utáni háborús tevékenységre – az SS-VT-t, az SS-*Junkerschulé*kat (SS-tiszti kadétiskolákat), az *SS-Totenkopfverbändét* és tartalék egységeit a katonai egységekhez hasonlóan kell kiképezni és megszervezni. Békeidőben Himmler parancsnoksága alatt maradtak. Az állampolgárok számára az SS-VT-ben való szolgálatot betudták a kötelező katonai szolgálat helyett.

A rendeletnek volt bizonyos speciális rendelkezése is, amely az *SS-Totenkopfverbändéra*, azaz a halálfejes egységekre vonatkozott, amely mint pártszervezet, nem volt sem a Wehrmacht, sem a rendőrség része. Inkább az SS állandó fegyveres ereje, amely felhasználható volt bármilyen belső célra, amelyet Hitler meghatározott. Egyben példát is mutatott az egységek megszervezésére vonatkozóan. A *Totenkopfverbände* négy három-három zászlóaljból álló ezredre volt felosztva *(Oberbayern, Brandenburg, Thüringen* és *Ostmark).* Mindegyik zászlóaljnak három gyalogszázaddal és egy géppuskás-századdal kellett rendelkeznie. Az egységeknek teljesen motorizáltnak kellett lenniük, amely még 1938-ban is ritkaság volt Németországban. A Führer magának tartotta fenn a jogot, hogy megváltoztathassa a halálfejes egységek létszámát és szervezetét.

Himmler kibúvója

Hitler hagyott azonban Himmlernek egy kibúvót, amelyet a Reichsführer arra használt, hogy még tovább növelje a *Totenkopfverbände* erejét. A rendelet meghatározta az egység szerepét, hogy az SS-nek „állandó fegyveres ereje legyen a politikai jellegű különleges feladatok végrehajtására". Még pontosabban szólva ez a koncentrációs táborok őrzését is magában foglalta. Mozgósítás esetén azonban a *Totenkopfverbändét* a táborőrzésben fel kell váltani az Allgemeine-SS idősebb tagjaival. A tartalékaival megerősített gépkocsizó egységek így speciális rendőri erőkké válnak Himmler alárendeltségében.

Ezeket az intézkedéseket rövid időn belül ki is próbálták. Hitler a szomszédos Csehszlovákiától azt követelte, hogy a jelentős német ajkú lakossággal rendelkező Szudéta-vidéket engedje át a Harmadik Birodalomnak. A csehek azonban, akiknek a fő megerősített határvédelmi vonaluk ezen a területen ment keresztül, ezenkívül jól felszerelt, hadrafogható haderővel rendelkeztek, érthető módon elutasították a javaslatot. Hitler parancsot adott a Wehrmachtnak a támadási tervek kidolgozására, és elrendelte a fegyveres erők és az SS mozgósítását. Himmler 1938. október 15-én kiadta a rendőrség megerősítésére vonatkozó rendkívüli parancsát, amelyben elrendelte az Allgemeine-SS tartalékosainak a táborok őrszolgálatára vezénylését. Ez a parancs alkalmat adott Himmlernek a *Totenkopfverbände* fejlesztésére, Hitler augusztusi rendeletének megszorításain felül. Az állománya bővítéséhez igénybe vette más egységek katonáit is, amelyek megfeleltek az előírásainak. Így 1939 februárjában az SS-VT emberei, akik a szolgálati idejük végéhez közeledtek, alkalmat kaptak arra, hogy altisztjelöltként csatlakozzanak a *Totenkopfverbändé*hoz. Eicke három hónapon belüli előléptetést ígért az SS-VT bármelyik jelöltjének, aki eleget tesz a követelményeknek. Himmler is lehetőséget kapott, hogy közvetlenül az SA állományából toborozzon. A cseh válság idején először kerültek halálfejes egységek a haderő irányítása alá, és a *Totenkopfverbände I Oberbayern* két zászlóalja, a teljes német hatalomátvétel előtt, átlépte a cseh határt, hogy segítse az országban lévő náci mozgalmat a megszállásra való felkészülésben.

További növekedés

A *Totenkopfverbände* bővítése érdekében végrehajtott toborzások elég sikeresnek bizonyultak. Az egység alkalmassá vált arra, hogy magába foglalja a *Totenkopfstandarte V Dietrich Eckart*ot, egy egészségügyi zászlóaljat, egy kiképző páncéltörő-századot, egy gépkocsizó híradószakaszt és egy gépkocsizó utászalegységet. Eicke saját adatai szerint a halálfejes egységek teljes létszáma 1939 közepén 22 033 főből állt (755 tiszt, 5005 altiszt és 16 273 közkatona). Az egységek fegyverzetéről is készíttetett leltárt. Minden ember rendelkezett pisztollyal és gázálarccal. Emellett 19 643 puskája (325 nehéz és 486 könnyű géppuska és 1458 géppisztoly) is volt az egységeknek. A *Totenkopfverbände* nem egészen egy év alatt a háromszorosára nőtt. Ilyen rövid idő alatt a nagyszámú újonnan verbuvált kiképzése és felszerelése – a Werhmacht együttműködése nélkül – Eicke számára óriási megterhelést jelentett.

Lent: A Totenkopfverbände altisztjeiről kiképzésük szünetében készült a csoportkép. Eickének sokat kellett dolgoznia, hogy kellően fel tudja szerelni beosztottjait, mivel a Wehrmacht megtagadta ellátásukat.

Fent: Az 1939-ben készült fényképen a *Totenkopfverbände* néhány tagja látható, akik kiképzés alatt egy tiszt Lengyelország lerohanásával kapcsolatos eligazítását hallgatják. Ebben a hadjáratban azonban kevés teendőjük akadt.

1939 májusában Hitler az egység minimális létszámát 14 000 főben rögzítette, és megengedte Himmlernek, hogy az egységek személyi állományát 25 000 főig növelje, újabb mozgósítás esetén. Azért, hogy megóvják Eicke katonáit a haderő követeléseivel szemben, Hitler úgy rendelkezett, hogy az SS tagságának a *Totenkopfverbändé*ban letöltött szolgálatát a katonai szolgálattal egyenértékűnek kell tekinteni.

A májusi rendelet végrehajtásának eredményei hamarosan jelentkeztek. Amint a lengyel háború vészesen közeledett 1939 augusztusában, Himmler a tárgyhó 30-án kiadta a halálfejes egységek tartalékosainak behívására vonatkozó különleges parancsát. A buchenwaldi, sachsenhauseni és a mauthauseni koncentrációs táborok bázislaktanyaként működtek. A *Totenkopfverbände* ezredeit felszerelték és készenlétben tartották, azért hogy rendőri tartalékként működjenek, utalva arra, hogy háború esetén megszálló feladatokat kell ellátniuk.

1939. szeptember 1-jén öt német hadsereg betört Lengyelországba. Ugyanazon a reggelen a Luftwaffe (német légierő) Varsót bombázta. Mind a *Leibstandarte,* mind az SS-VT *Deutschland* egységei részt vettek a hadjáratban. A *Germaniát* tartalékban tartották. A három eredeti *Standarte* – az *Oberbayern*, a *Brandenburg* és a *Thüringen* – parancsot kapott Dachauban, Sachenhausenban és Buchenwaldban lévő laktanyáik elhagyására, illetve külön-külön végrehajtandó lengyelországi titkos feladatra. Hitler elrendelte, hogy a három ezredet a háborús övezet mélységében, a német vonalak mögött rendőri és biztonsági feladatokra alkalmazzák. Eicke halálfejes egységei végre háborúba indultak.

Balra: Egy Totenkopf-tiszt és egy futár ellenőrzik állásukat a franciaországi kiképzési gyakorlat alatt, valamikor 1942 végén. A hadosztály jelvénye tisztán látható a gallérokon lévő tükörhajtókákon.

2. FEJEZET

A SZERVEZET

A Totenkopfverbändét – később magát a Totenkopf hadosztályt is – Eicke nevelte és képeztette ki, valamint ő felügyelte a toborzást is. A hadosztály harci hírnevének növekedésével arányosan igényt tartott a birodalom által biztosítható legjobb felszerelésre.

„Ha válaszolsz a Waffen-SS felhívására, és önként belépsz az SS-hadosztály kiváló egységeinek sorába, akkor olyan alakulathoz fogsz tartozni, amelyhez már megalakulásától kezdve kiemelkedő eredmények kapcsolódnak, és amelynek tagjaiban a bajtársiasság mély érzése alakul ki. Fegyvert fogsz hordani egy olyan alakulatnál, amely magában foglalja a fiatal német generáció legértékesebb tagjait. Mindenekfelett a nemzetiszocializmus ideológiájának elkötelezettje leszel." (A Waffen-SS toborzó röpirata.)

1943-ig a Waffen-SS túlnyomóan önkéntes erő maradt, és az újonnan bevonultakban kétség sem merülhetett fel, hogy egy egyedülálló és elit szervezethez csatlakoztak. Theodor Eicke, a halálfejes koncentrációstábor-őregységek és később a 3. *SS-Totenkopf* hadosztály parancsnoka még ennél is tovább ment. Azt állította az alárendeltségében lévő állománynak, hogy ők többek, mint egyszerű SS-tagok: ők az „elit elitjei", a nemzetiszocializmus igazi megtestesítői. Ilyen volt Eicke ideológiai nevelése, amellyel beosztottjaira olyan nagy hatást gyakorolt, hogy a *Totenkopf* tagjai nemcsak hittek neki, hanem kiemelkedő bátorságot és kitartást igénylő feladatokat is végrehajtottak érte.

A háború előtti válogatás és toborzás

Az SS a nemzetiszocialista mozgalmon belül mindig is elit csoport volt. Már az első toborzások során is bizonyos követelményeknek kellett megfelelniük a jelentkezőknek. Himmler 1932. október 4-én meghatározta az SS-hez való csatlakozás két alapvető feltételét. Először: a szervezet tagjai csak olyan SS-tagok lehetnek, „akik magasak, egészségesek, kiváló faji tulajdonságokkal rendelkeznek, és akik inkább a fiatalabb korosztályhoz tartoznak". Másodszor: a minimális magasságuk 170 cm kell, hogy legyen, nem lehetnek 30 évesnél idősebbek, és rendelkezniük kell orvosi (egészségügyi) bizonyítvánnyal. Mivel 1933-ban és 1934-ben, Hitler hatalomra kerülése után, egyre többen szerettek volna az SA és az SS tagjai közé tartozni, Himmler ismét szigorítani tudta az SS-be való belépés feltételeit. A minimális magasságot 174 cm-re emelték, a felső korhatárt leszállították 23 évre, és követelmény volt a tökéletes látása. Ezenkívül rendelkezniük kellett a rendőrség által kiállított erkölcsi bizonyítvánnyal is.

Ezek a feltételek 1938-ig maradtak érvényben, amikor a felfegyverzett SS háborús előkészületei szükségessé tették ezeknek a szigorú szabályoknak az enyhítését, az igénynek megfelelő személyi állomány biztosítása érdekében. Himmler 1938 decemberében elrendelte: „A következő öt évben az összes SS-egységnél a fizikai hiányosságokkal szemben elnézőbbnek kell lenni, amennyiben azok nem faji természetűek." 1940-ben a Waffen-SS arra kényszerült, hogy a Wehrmachttal megegyező fizikai követelményeket vezessen be. Az SS válogatási rendszere alapvetően a faji, fizikai és jellembeli tulajdonságokon alapult. Az intellektuális képességek szintje nem volt túl magas Himmler követelményeinek listáján. A válogatás folyamán az SS-nek ötpontos skálája volt a jelöltek faji jellegzetességének értékelésére. Ez a „tisztán skandinávtól a gyaníthatóan nem európaiig" váltakozott. A jelölt fizikumának értékelésére kilenc pontból álló rendszer alkalmaztak. Ezeket rendszerint kiegészítették az erő, állóképesség, gyorsaság és bátorság felmérésével. Ezzel némileg ellentétben volt az a 20 perces intelligenciateszt, amely háromsoros tollba-

mondásból, egy „kisebb szövegértési feladatból" és három kis számtani műveletből tevődött össze. A jelölt értelmi színvonala nem volt túlságosan fontos, sem a társadalmi háttere (ellentétben a hagyományos haderővel). A jelentkezőnek nőtlennek és büntetlen előéletűnek kellett lennie, és nem vették fel azt, akit azért bocsátottak el a fegyveres erőktől, mert méltatlanná vált az egyenruha viselésére.

Másrészt a jelölt politikai megbízhatóságának nagy jelentőséget tulajdonítottak. 1936 júniusában az SS-előírások egyértelműen megfogalmazták, hogy az SS-nek ki kell zárnia „mindazon személyeket a soraiból, akik nem tudják garantálni, hogy feltétel nélkül megvédik a nemzetiszocialista államot, származásuktól, korábbi politikai nézetüktől vagy tevékenységüktől függetlenül".

Ez azt jelentette, hogy a kommunista vagy a szociáldemokrata párt régi tagjait vagy azokat, akiknek családjában ilyen, nem megbízható politikai szimpatizánsok éltek, illetve a szabadkőműveseket és a teológusokat kizárták a pártból. Az olyan egységeknek, mint a *Totenkopfverbände* és más felfegyverzett SS-alakulatok, a politikai megbízhatóság igazolását túlnyomórészt mellőzték, mivel összességében az Allgemeine-SS, a Birodalmi Munkaszolgálat és a Hitler Ifjúsága *(Hitlerjugend)* soraiból, valamint az SA-tagok közül toborozták őket – az összes náci szervezetből, amelynek tagsága lelkesedett a nemzetiszocialista eszmékért. Elég különös azonban, hogy a náci párttagság csak előnyt jelentett, de nem volt követelmény a felfegyverzett SS-be való belépéskor. 1937 júliusában például a *Totenkopfverbändé*nak csupán a 28%-a volt az NSDAP tagja.

Fent: Himmler megszemléli a salzburgi körzet osztrák SS-tagjait Ausztria Anschlussa után, 1938-ban. A Totenkopf 4. Ostmark ezredét osztrákokból hozták létre, hogy őrizzék az új mauthauseni tábort.

A válogatási szempontokon kívül Himmler megpróbált speciális követelményeket felállítani Eicke koncentrációstábor-őrségei számára. 1936-ban előírták, hogy az újonnan toborzottaknak 17 és 22 év közöttieknek, legalább 178 cm magasnak, egészségügyi szempontból alkalmasnak és „fajilag tiszta származásúnak" kell lenniük. Mivel lehetetlen volt, hogy eleget tegyenek az ilyen követelményeknek, és feltöltsék a növekvő halálfejes alakulatokat, ezért a szintet valamelyest csökkentették. Eleinte a legtöbb önkéntes alig idősebb annál, mint amit Himmler szeretett volna: átlagéletkoruk 25 és 30 év között volt. Sokan az I. világháború veteránjai, akik katonai tapasztalatokkal felvértezve mentek a *Totenkopfverbändé*ba. Egy részük az SA vagy az Allgemeine-SS állományába tartozott, mielőtt Eicke alárendeltségébe került. Amint a bővítés

folytatódott, a toborzottak átlagos életkora csökkenni kezdett. A *Totenkopfverbände* új lehetőségeket kínált: az impozáns fekete egyenruhával együtt tekintélyt is, amely a gyors előrelépés lehetőségével párosult. Néhány jelentkező számára a vonzerőt talán a feladat jellege jelentette.

A katonai szolgálat eleinte négy év, 1938-ban azonban ez az idő 12 évre növekedett. A legnagyobb erőfeszítések ellenére Eicke mégis úgy találta, a toborzás fő akadálya az, hogy a *Totenkopfverbändé*ban való szolgálatot nem számították be a kötelező katonai szolgálat idejébe, amellyel az összes német fiatalembernek számolnia kellett. Az egységekhez való csatlakozás előtt az összes újoncnak valamelyik haderőnem egyik fegyverneménél át kellett esnie az újonckiképzésen. Ez azt is jelentette, hogy már rendelkeztek az alapvető katonai készségekkel, mielőtt beléptek a *Totenkopfverbände* egységeibe. Nem minden fiatal vágyott a katonai életforma egy újabb időszakára, ha már egyszer mint állampolgár eleget tett szolgálati kötelezettségének. Csak 1939 májusában rendelte el Hitler, hogy az ezen alakulatoknál letöltött szolgálatot ugyanúgy figyelembe kell venni, mint a kötelező katonai szolgálatot. Bár Eicke fokozatosan militarizálta halálfejes egységeit, állandóan kinyilvánította a katonai formaságok iránt érzett megvetését. 1937 februárjában megparancsolta, hogy a *Totenkopfverbändé*ban nem folytathatnak idejétmúlt és nem célravezető gyakorlatokat. Teljes bajtársiasságot akart az egységében, különösen a századparancsnokok és az altisztek között. Ez nem állt messze attól, amit Himmler az SS-en belüli egységéről elképzelt. A Reichsführer az SS alapvető egyenlőségét hangsúlyozta, mivel úgy érezte, hogy „az SS állományának tiszteletbeli címe a *Schutzstaffel* minden egyes aktív tagjára vonatkozik, a legalacsonyabb rangtól a Reichsführer SS-ig", burkoltan arra célozva, hogy bármely rendfokozati különbség csak a teljesítményen alapuló gyakorlati megkülönböztetés. Míg Himmler az SS egyedülállóságát emelte ki, addig Eicke a *Totenkopf*nak az SS-en belüli kivételes szerepét; nagyszerű bajtársiasságát, hűségét és szívósságát hangsúlyozta. Eicke szerint a *Totenkopf* nem volt az olyan belső intézmények része, mint a haderő, a rendőrség vagy az *SS-Verfügungstruppe*, inkább valamilyen különálló részt képezett. Hogy kihangsúlyozza ezt az állás-

Lent: A toborzóplakát arra biztatja a fiatalokat, hogy lépjenek be az SS-Verfügungstruppébe vagy az SS-Totenkopfverbändéba. A háború kitörése után mindkettő gyors növekedésnek indult.

Einstellung von

Freiwilligen

für die

SS-Verfügungstruppen

SS-Totenkopfstandarten

Annahmestelle:

pontját, Eicke azzal fenyegetőzött, hogy az Allgemeine-SS-hez helyez át bárkit, aki csak színleli a bajtársiasságot, vagy lelkesedés nélkül hajtja végre szolgálati feladatait. Teljes kiképzésük alatt Eicke hangsúlyozta a *Totenkopfverbände* elit jellegét, tagjainak egyedülálló bajtársiasságát és szívósságát, és mindezt a rendkívül szigorú fegyelemmel hozta kapcsolatba.

Kiképzés

Az *SS-Totenkopfverbände* az alapkiképzést az egység dachaui bázisán hajtotta végre. A kiképzési rendszert a felfegyverzett SS részére a Reichswehr nyugállományú tábornoka, Paul Hausser dolgozta ki, két tapasztalt tiszt, Felix Steiner és Cassius Freiherr von Montigny segítségével, aki később Eicke hadműveleti tisztjeként szolgált. Steiner, az I. világháborús *Stosstrupp*-tiszt, képezte ki az SS újoncait, elsősorban könnyű gyalogos feladatra. Ezek a tisztek az SS-VT *Germania* és *Deutschland* egységei részére kifejlesztettek egy programot, amelyet Eicke a *Totenkopf*nál alkalmazott, amikor hozzáfogott katonai erejének fejlesztéséhez és lehetőségeinek bővítéséhez.

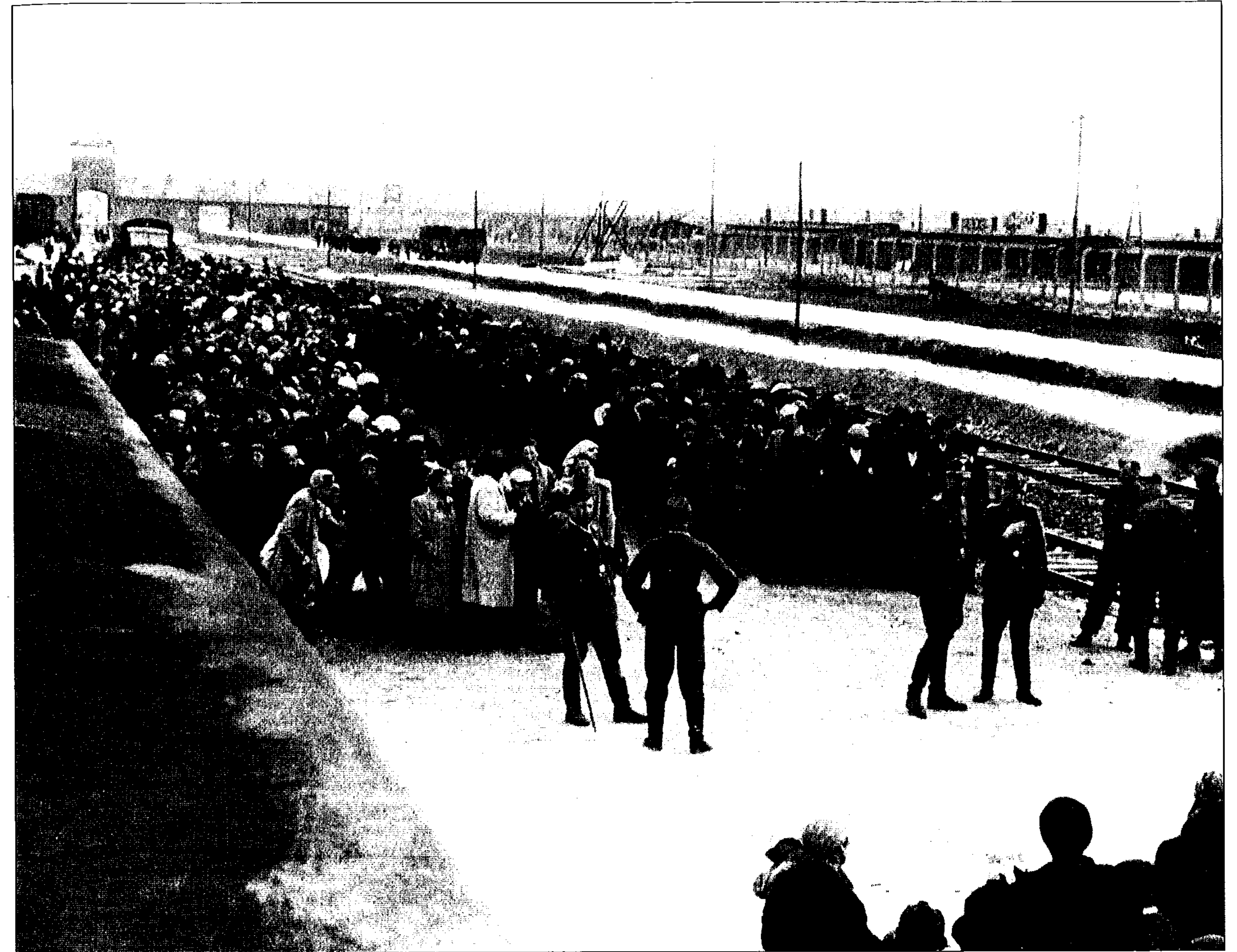
Az újoncok napja 06.00-kor kezdődött a reggelit megelőző egyórás fizikai kiképzéssel. Délelőtt a fő hangsúlyt rendszerint a lőkiképzésre fordították. Az újonnan toborzott állománynak jól meg kellett ismerni a fegyvereket, jártasságot kellett szerezni azok alkalmazásában, és olyan készséggel kellett rendelkezni a fegyverek szétszerelésében, karbantartásában és újra összeszerelésében, hogy az összeszerelést bekötött szemmel is végre tudja hajtani. A foglalkozásokon olyan alapvető, de fontos készségek kialakításával is foglalkoztak, mint a technikai akadályok elhárítása és a harctéren végrehajtható kisebb javítások. A gyakorlati kiképzést tantermen kívül, lőtereken hajtották végre. Miután az újoncok jártassá váltak a fegyverhasználatban, általános harcászati kiképzésen vettek részt. Az oktatók nagy hangsúlyt fektettek az agresszivitásra, amely szükséges az ellenség gyors és kevés veszteséggel járó legyőzéséhez. A fegyver nélküli harc technikáját is tanulták, és később az újoncok eljutottak a szuronyharchoz. A sport szintén központi szerepet játszott a tananyagban, egyrészt mint szabadidős sporttevékenység, másrészt mint erő- és gyorsaságfejlesztő, valamint állóképesség- és ügyességnövelő gyakorlatok végrehajtása. Említést érdemel, hogy rendszeresen hajtottak végre futásokat és erőltetett meneteket, teljes menetfelszereléssel vagy anélkül. A délután további gyakorlatokból, takarításból és háztartási munkából, az egyenruha vasalásából és javításából tevődött össze. Esténként általában szabadidős tevékenység folyt. Ez a napi tevékenység nagyon hasonlított a hagyományos haderő alapkiképzéséhez, bár az SS-ben némileg kisebb hangsúlyt helyeztek a formaságokra, a túlzott karbantartásra és felesleges takarítási feladatokra. Ez alól kivétel volt a *Leibstandarte*, az egység propaganda jellegű (díszszemléken való részvétel) feladatai miatt.

Fent: Wilfred Richter 1937-ben lépett az SS-be, és a Totenkopf hadosztállyal harcolt a gyemjanszki katlanban, ahol a Vaskereszt Lovagkeresztjével tüntették ki egy támpont 16 orosz T–34-es harckocsival szembeni védelméért, 1942 márciusában.

Az SS nagy súlyt helyezett arra, hogy a teljes legénységi állománya altiszt akarjon lenni. Az összes altiszt célja pedig az legyen, hogy majdan tisztté váljon. Elvileg erre mindenkinek egyforma esélye volt. Gyakorlatilag azonban ez nem egészen így működött. A tisztjelöltek kiválasztását és kiképzését már az anyaegységnél elkezdték. Az olyan kiválasztási szempontok semmibevétele, mint a műveltség és a háttér, az SS-századparancsnokoknak nagy lehetőséget biztosított a lehetséges tiszti állomány kiválasztásakor. Ugyanakkor nagyobb hangsúlyt fektettek a lehetséges jelöltek katonai képességére – az azonos feltételek következménye a nagyobb versenyszellem kialakulása volt az emberek között. A jogkör azonban átszállt a század- és zászlóaljparancsnokokra, megengedvén nekik, hogy saját embereikkel szemben elfogultak legyenek, és kedvezzenek nekik az SS közös érdekének rovására, és gyakran vétkesek voltak az olyan tehetséges emberek visszatartásában, akik részt vettek a tiszti kiképzésen. 1938 áprilisában Himmler azzal fenyegetőzött, hogy „az általa kiválasztott, különleges jogkörrel felruházott helyettesei ellenőrizni fogják az ezredeket, hogy megtalálják a vezetésre termett személyeket, mivel úgy tűnik, hogy a parancsnokok, az egység és a század vezetői még nem értették meg ennek a kérdésnek a kiemelkedő fontosságát".

A helyzeten nem javított a katonai szaktudás rendkívül egyenlőtlen színvonala, amely azon SS-tisztek között volt tapasztalható, akik már régebben csatlakoztak a szervezethez. Ezért a katonai tudásban és a vezetői készségben jelentkező egyenlőtlenség a tisztjelöltek kiválogatásában is tükröződött. 1939-ben az *Oberführer von Treuenfeld SS Junker* kadétiskola felügyelője – az SS-nek Bad Tölzben és Brunswickban két tisztképző iskolája volt – úgy találta, hogy a nevezett iskolákba küldöttek szaktudása között túlzottan nagy a különbség. A következő évben megállapította, hogy a megelőző néhány évben küldött kadétok legalább 40%-a vagy még több alkalmatlan. A Bad Tölz-i iskola felsorolta azokat a legsúlyosabb hiányosságokat, amelyeket a jelöltek között találtak: az általános műveltség és az alapvető katonai kiképzés hiánya, a korábbi altiszti képzés hiánya, a jelentkezők szükségesnél magasabb életkora, a motiváció hiánya, alacsony szintű gyalogsági kiképzés és az olyan meglévő negatív tulajdonságok, mint a butaság, kétszínűség és határozatlanság. Ez azt bizonyította, hogy a válogatás előírásait nem mindig követték megfelelően a jelöltek anyaalakulatánál. Mivel a háború egyre nagyobb igényeket támasztott, a tiszti kadétok kiképzési programjának előkészítését fokozatosan elvették az anyaegységektől, és megkövetelték, hogy biztosítsák a kivetett létszámnak megfelelő jelölt *SS Junker* kadétiskolákba küldését. Sajnos, ez inkább a mennyiséget, mint a minőséget garantálta. Ha egyszer a jelölt eljutott az iskolába, akkor a szárazföldi haderő akadémiájához hasonló körülmények között találta magát. A tanfolyam eredetileg 10 hónapig tartott, azonban ez négyre csökkent a háború ideje alatt. A jelölteknek olyan katonai ismereteket oktattak, mint például a térképészet, harcászat és harcki-

Fent: Deportáltak érkeznek az auschwitzi (Lengyelország) megsemmisítő táborba, ahol 2,5 millió ember veszítette életét. A tábor parancsnoka Rudolf Höss, aki 1930-ban az Eicke alárendeltségében lévő Totenkopfverbände egykori tagja volt Dachauban.

képzés, valamint a vezetés módszerei. Ha a jelölt levizsgázott, elküldték egy két hónapos szakaszparancsnoki tanfolyamra Dachauba. Mihelyt a háború kitört, ezt a rendszert felváltották egy, az SS-nél vagy a szárazföldi haderőnél lévő lőkiképző iskolával. Ezután a jelöltet visszaküldték az egységéhez, és előléptették Untersturmführerré (hadnaggyá). Az alapkiképzéshez hasonlóan a teljes folyamat nagyon hasonló volt a hagyományos hadseregben folyó tisztképzéshez. Voltak azonban kisebb különbségek az Eicke által működtetett rendszerben a *Totenkopf*-egységek háborút megelőző kiképzéséhez képest. A tagok minden hónapból három hetet kiképzéssel töltöttek, egy héten keresztül pedig őrszolgálatot adtak a koncentrációs táboron belül. A *Totenkopf* állománya megtanulta a tábori körülmények között folyó kiképzés alatt, hogy a börtönlakók a náci állam ellenségei, akik ellen az SS-nek szüntelenül hadat kell viselnie. Természetesen a koncentrációs tábor életében való részvétel, Eicke szándékának megfelelően megedzette egységeinek embereit.

Politikai nevelés

Az igazi különbség a szárazföldi haderő és az SS kiképzése között az volt, hogy az SS a politikai nevelésre helyezte a hangsúlyt. Ez volt az alapkiképzés kulcsfontosságú része, és a tananyagnak legalább a fele a nemzetiszocialista ideológiával foglalkozott az *SS Junker* kadétiskolában. Eicke természetesen hitt abban, hogy a politikai nevelés az SS-tagok kiképzésének feltehetően legfontosabb része. 1937-ben kinevezett egy kiképzési főnököt a koncentrációs tábor felügyelőtörzsébe, és a *Totenkopfverbände* minden egyes zászlóaljában egy-egy kiképzőtisztet rendszeresített a napi politikai kiképzés vezetésére. Az állomány hetente több politikai előadáson vett részt. Ezt a kiképzést három átfogó területre osztották fel: az NSDAP története és a párt programjának tanulmányozása; az SS faji meggyőződése, különleges figyelemmel a *Totenkopfverbände* hitére, és végül: a nemzetiszocializmus ellenségeinek gondos elemzése. Ezek az ellenségek fontossági sorrendben az alábbiak voltak: a zsidók, a szabadkőművesség, a bolsevizmus és a vallás. Kezdetben Eicke megbízott a nevelési folyóiratokban, azonban nem sokkal később úgy találta, hogy ezek túlságosan szelídek, és ezután ösztönére és kissé nyersebb nézeteire hagyatkozott, hogy megtanítsa a halálfejes egységek tagjait arra, amit ő helyesnek tartott.

Eicke éles vallásellenes kampányt indított alakulatán belül. Mivel az egyházat a nemzetiszocializmus ellenségének tartották, úgy döntött, jelentős nyomást gyakorol a *Totenkopfverbände* tagjaira, hogy azok megtagadják hitüket. Eicke 1940-ben, egyik körlevelében félreérthetetlen formában kifejezésre juttatta a kereszténység ellen érzett gyűlöletét:

> Az imakönyvek asszonyoknak és olyanoknak valók, akik bugyit viselnek. Gyűlöljük a tömjén bűzét; az elpusztítja a német lelket, amint a zsidók elpusztítják a fajt. Mi hiszünk Istenben, de a fiában nem, mivel ez bálványimádat és pogányság lenne. Hiszünk a Führerünkben és szülőhazánk nagyságában. Ezért fogunk harcolni, és nem másért. Ha meg kell ezért halnunk, akkor ne „Mária, könyörögj értünk”-kel tegyük azt. Ugyanolyan szabadon fogunk meghalni, ahogyan éltünk. Utolsó leheletünk „Adolf Hitler” lesz.

Fent: Eicke és az SS nagy fontosságot tulajdonított a fizikai erőnlétnek. A sportfelszerelésükön SS-rúnát viselő katonák bajtársaik előtt versenyeznek egymás ellen.

A kampány olyan hatásos volt, hogy 1936-ra embereinek többsége megtagadta vallását. Alkalmanként ez az újoncok szüleiktől való elidegenedését eredményezte. Eicke erre úgy reagált, hogy megnyitotta otthonát azok számára, akik összevesztek szüleikkel, és idejüket családias légkörben szerették volna eltölteni.

Az ilyen tettek jellemzőek voltak Eickére, mivel arra törekedett, hogy megtartsa és erősítse a *Totenkopf* egységeinél a bajtársiasságot. Meg volt arról győződve, hogy a bajtársi szellem legyőzhetetlenné teszi az egységet. Ezért számos újszerű, a hagyományos hadsereg egységénél soha nem hallott gyakorlatot honosított meg. A nőtlen tiszteknek előírta, hogy étkezzenek együtt a beosztottaikkal a legénységi étkezdében. Ő maga is példát mutatott azzal, hogy hosszú órákat töltött el fiatal *Totenkopf*-újoncokkal iszogatva a legénységi kantinban. Eicke nem restellte a fáradtságot, hogy beosztottjai rendelkezésére álljon, és gyakran beszélt velük a tisztjeik távollétében. 1937 februárjában „javaslattevő” dobozokat helyeztetett el minden alárendeltségében lévő táborban. Ez a *Totenkopfverbände* tagjainak lehetőséget biztosított arra, hogy közvetlen kapcsolatba kerüljön parancsnokaival.

Eicke másik parancsnoki tulajdonsága nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy kialakuljon a *Totenkopf* arculata, amit úgy ért el, hogy elbocsátotta vagy áthelyezte azokat, akik nem tudtak megfelelni elvárásainak. Bárkit, akiről úgy gondolta, hogy engedetlen vagy szakmailag nem megfelelő, áthelyezett az Allgemeine SS-hez vagy a rendőrséghez, illetve, ha ez nem sikerült, akkor a koncentrációstábor-rendszeren belül egy kellemetlen beosztásba. Állandóan arra ösztönözte tisztjeit, hogy vegyék el azoknak a rendfokozatát, akik nem felelnek meg a várakozásnak, és gyakoriak voltak az egységtől való elbocsátások és áthelyezések.

Személyi állomány és utánpótlási problémák

Az 1930-as években a *Totenkopf* állománya jelentősen megnőtt, de a háború követelményei még nagyobb megterhelést jelentettek: fenn kellett tartani a hadosztály feltöltöttségének elfogadható szintjét. A *Totenkopf* első jelentős bővítésére 1939-ben került sor, amikor Hitler engedélyezte három SS-hadosztály felállítását: a *Verfügungs* hadosztályét, amely az SS-VT ezredeire épült, a *Polizei* hadosztályét, amelyet a *Ordnungspolizei* újoncaiból hoztak létre és végül a *Totenkopf*ét. Időközben a *Leibstandartét* erős gépkocsizó lövészezreddé fejlesztették. Az új Waffen-SS (amivé az új felfegyverzett SS hivatalosan vált) magasabbegysége a gépkocsizó gyaloghadosztály elnevezést kapta. A német hadosztályok motorizálása (gépesítése) 1940-ben még távol állt a teljességtől, és egészen a háború végéig a Wehrmacht-gyaloghadosztályok többsége a lóvontatású (fogatolt) szállításban és a katonák bakancsában bízott. Ezért, elvben az új SS-hadosztályokat a legfelszereltebb német egységekből hozták létre, habár valójában a neheztelő német szárazföldi haderő vezetőivel gyakran könnyebb volt a szállítás megszervezéséről beszélni, mint azt végrehajtani. Eicke törzsével együtt visszavonult Dachauba, hogy megalakítsa és felszerelje új hadosztályát. Bár a *Totenkopf* hadosztály hozzávetőlegesen a szárazföldi haderő rendszeresített gépkocsizó gyaloghadosztályára épült, Eicke a szárazföldi haderő szervezetszerű hadosztályától eltérően nem kettő, hanem három gépkocsizó lövészezredet állított fel a hadosztályán belül. Mindez több embert igényelt. A három *SS-Totenkopfverbände* három gépkocsizó lövészezred bázisán alakult meg. Az *SS-Heimwehr Danzig* adta a tüzérezred részére szükséges emberek többségét. Eicke hadosztályának további támo-

Lent: Ifjú Totenkopfverbände-tagok 1938-ban. Eicke gyorsan bővítette a koncentrációstábor-őrség létszámát. Történetükben fordulópontot jelentett, amikor hatékony katonai alakulattá szerveződtek.

gatása érdekében Himmler létrehozott egy tartalék zászlóaljat a *Totenkopf* minden egyes ezrede számára a koncentrációstábor-rendszeren belül. A zászlóaljak így rendelkeztek egy-egy tartalék századdal.

A francia hadjárat többe került a *Totenkopf*nak, mint azt az előzetes becslések alapján gondolták, a hadosztály 10% körüli veszteséget szenvedett élőerőben. A hadjárat bebizonyította, hogy a Waffen-SS-hadosztályok kiválóan megállják a helyüket a harcban, ezért Hitler engedélyt adott Himmlernek, hogy a hadosztályok számát háromról hatra növelje. Ennek a folyamatnak bizonyos része azonban Eicke hatalmának jelentős csökkenését okozta, mivel Himmler ki akarta emelni a koncentrációstábor-rendszeren belül tevékenykedő *Totenkopfverbändé*t, hogy élőerejét ne csak a *Totenkopf* hadosztály, hanem a Waffen-SS közös állományaként alkalmazzák. Ezért Eicke elveszítette ellenőrzését az átvett tartalékok felett – így ugyanabba a beosztásba került, mint a többi Waffen-SS-hadosztályparancsnok, és át kellett vennie azokat az újoncokat, akiket Gottlob Berger, a Waffen-SS toborzóirodájának *(Ergänzungsamt der Waffen-SS)* vezetője küldött neki.

Eicke megszemléli az újoncokat

Eicke, vérmérsékletéből adódóan, ezt nem tűrte szó nélkül. Rendkívüli módon aggasztotta a hadosztálya állománya faji tisztaságának felhígulása. A Waffen-SS bővült ugyan, de a minőségi mutatók kezdtek visszaesni. Eicke megdöbbent, és kezdte azt hinni, hogy az SS központi hatóságai azzal próbálják mérsékelni hatalmát, hogy nemkívánatos tartalékokat küldenek neki, hogy tönkretegyék a *Totenkopf* elit jellegét. Ezért 1940 nyarán véget nem érő harcba keveredett Berger hivatalának embereivel a neki küldött emberek minősége miatt. Állandóan panaszkodott, hogy neki bűnözőket és faji szempontból alsóbbrendűeket küldenek, és utasította a hadosztály kiképzőtisztjét és faji szakértőjét, dr. Wilhelm Fuhrländert, hogy gondosan vizsgálják meg az újonnan érkezett újoncok faji tisztaságát. Eicke előírta, hogy egységparancsnokai káderezzék le beosztottjaikat a bűnügyi nyilvántartások alapján.

Következésképpen Eicke a kapott 700 fős utánpótlásból 500-at visszautasított. Az emberek elutasításának indoka csupán az volt, hogy fajilag alsóbbrendűek vagy nyilvánvalóan bűnözők. Bergert ez felbőszítette, mivel a toborzottakat az SS-be való belépéskor faji szempontból már ellenőrizték. Eickének megparancsolták, hogy hagyja abba a vizsgálatait, bár ő azonnal azt állította, nem áll szándékában ilyesmit tenni. Úgy tűnik azonban, ő nyerte meg a játszmát, mivel az SS régi tagjaként nagyobb mozgásteret kapott az elöljáróitól, mint a legtöbb hadosztályparancsnok. Végül is olyan újoncokat kapott, akik megfeleltek az általa támasztott követelményeknek. Eicke megnyerhette a csatát, de a háborút végső soron elveszítette, mivel az SS vezetésének időközben sikerült a koncentrációstábor-rendszerrel való kapcsolatait elvágnia.

Egysége élőerejének folyamatos csökkenése az orosz hadjárat alatt számtalan problémát okozott Eickének. Amint az orosz tél egyre jobban közeledett, Eicke megszemlélte leharcolt hadosztályát, amely részt vett néhány elkeseredett küzdelemben az Ilmeny-tó környékén. Számvetései alapján a hadosztálynak június 24-e óta 8993 fő vesztesége volt, amelynek csak a felét egészítették ki utánpótlással. Sokat kesergett a régieket felváltó katonák minőségi mutatói miatt. Ezeknek a katonáknak a felkészültsége még csak meg sem közelítette a korábbiakét. Ezt részben a tartalékos tisztek gyenge kiképzése okozta, akiknek tapasztalatlanságuk miatt sokszor az életükkel kellett fizetniük a harctéren. A másik problémát Eicke a „népi németek" *(Volkdeutsche)* gyenge erkölcsi és fizikai erejében látta. Szerinte ezek a személyek nagyobb valószínűséggel alszanak el szolgálatban, és követnek el öncsonkítást. Mégis a politikai nevelés hiánya volt az, ami legjobban feldühítette. Nem találkozott semmiféle általa várt fanatikus lelkesedéssel.

A helyzet tovább romlott. Az 1942-es szovjet téli offenzíva következtében a *Totenkopf* hadosztályt a gyemjanszki katlanban körbezárták, és szörnyű pusztulást kellett elszenvednie.

Lent: Kiképzés Bad Tölzben. Az SS nagy súlyt helyezett a fizikai erőnlétre az értelmi képességgel, illetve az általános képzettséggel szemben. A jelöltek megfelelő politikai neveléséről is gondoskodtak.

Fent: A Bad Tölz-i SS Junkerschule tiszti növendékei menetgyakorlaton 1942-ben. A kiképzést használták fel arra, hogy fegyelemre és rendre neveljék őket. Később valamelyik Waffen-SS-hadosztályhoz kerültek utánpótlásként.

Himmler is hozzájárult ahhoz, hogy ez bekövetkezzen, mivel ő már lemondott a hadosztályról, és megkezdte a *Totenkopf*nak mint új páncélgránátos-alakulatnak az újjászervezését. A megnövelt és új felszereléssel ellátott hadosztálynak több katonára volt szüksége az 1942-es veszteségek pótlása miatt. Az új hadosztály bázisa a mintegy 500 fővel rendelkező 9. ezred volt, amely a *Thule* nevet kapta. 6000 katonát helyeztek át ebbe a hadosztályba a munkaszolgálatosoktól, valamint 1500 főt a tartalék és a koncentrációs tábor állományából. Az új páncélosezred az SS *Nord* hegyihadosztálytól kapta a személyi állományát. A fent említett egységekhez osztották be a hadosztály még megmaradt részét, amelyet végül 1942 októberében kivontak a keleti frontról. Az új hadosztályba beosztott személyi állomány háromnegyede teljes kiképzést igényelt, és Eicke, mint mindig, most is elégedetlen volt az állománya minőségével. Ezért igyekezett meggyőzni Himmlert, hogy a hadosztályt addig ne vessék ütközetbe, amíg ezeket az embereket nem képezték ki megfelelően és hatékonyan.

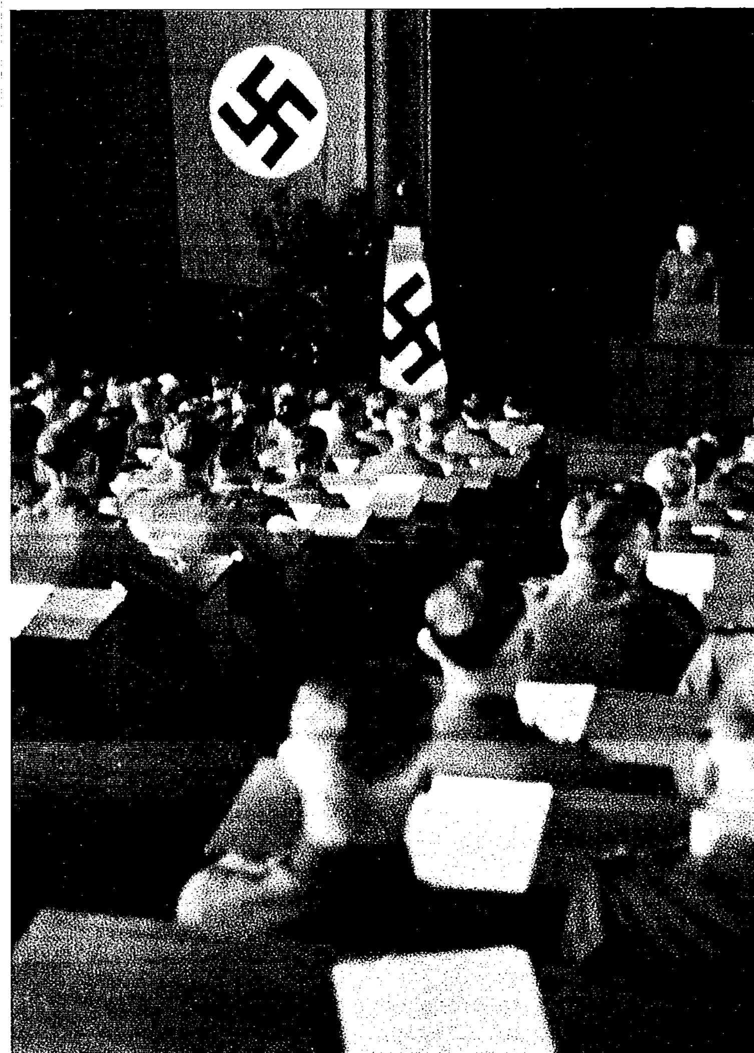
A hadosztály páncéloserejének jelentékeny hányadát elveszítette az 1943 nyarán lezajlott kurszki csatában, és annak ellenére, hogy az adott év októberében a 3. SS-páncéloshadosztállyá fejlesztették, a teljes feltöltés és a sebesültek elszállítása és pótlása 1944 nyár elejéig nem valósult meg. 1944 májusában és júniusában a *Totenkopf* előtti front meglehetősen nyugodt volt, és Himmler megpróbálta pótolni a tél kemény csatáinak veszteségeit. Az új felszerelés, fegyver, jármű és tartalék alkatrészek szállítmánya megérkezett. Még nagyobb jelentőséggel bírt, hogy Himmler 6000 katonát küldött a hadosztálynak. Ebből 1500 a *Totenkopf* katonája volt, akik szabadságukról érkeztek vagy sebesülésükből gyógyultak fel. Himmler azonban 4500 újoncot is a hadosztályhoz irányított a 16. *Reichsführer-SS* SS-páncélgránátos-hadosztályból. Ezért a *Totenkopf* körülményei elfogadhatóak voltak ahhoz, hogy szembenézzen a szovjetek közeledő nyári támadásával. A *Totenkopf*nak ez volt az utolsó nagyobb létszámú állománnyal való feltöltése, amelyben a háború befejezése előtt részesült.

Fegyelem

A *Totenkopf* előkészítése a nyugati hadjáratra új katonák érkezését is jelentette. Nem mindegyikük került ki az Eicke által szigorúan kiképzett és koncentrációstábor-birodalmában nevelt állományából. Az eredeti *Totenkopf* hadosztályt alkotó 15 000 főből csak 7000 volt a háború előtti *Totenkopfverbände* személyi állományából való. A többi katonát az Allgemeine-SS-től, az *Ordnungspolizei*től és az újabb, kevésbé jól képzett és fegyelmezetlenebb *Totenkopf*-alakulatoktól irányították át, amelyeket a háború kitörését megelőző, utolsó hetekben állítottak fel. Azért, hogy a rend egyértelmű legyen ezen emberek számára, Eicke drákói szabályok egész sorát írta elő. Még a kisebb fegyelemsértésért járó büntetések is rendkívül szigorúak voltak. Egy különleges parancs megszegéséért például egy

Fent: Háború előtti kép az SS-Totenkopfstandarte II Brandenburg téli kiképzéséről. A kifordítható téli álcaruhát csak a Szovjetunió ellen vívott háborúban szerzett tapasztalatok eredményeként rendszeresítették.

tisztet visszahelyezhettek a koncentrációstábor-rendszer őrszolgálatába. Ez a módszer a *Totenkopf* hadosztály gyakorlatában meghatározóvá vált a háború teljes ideje alatt. Eicke azonban ennél sokkal rosszabbra is képes volt.

Eicke szigorú büntetései

Amikor 1939-ben hat Dachauban szolgáló katona egy lopott tehergépkocsival „átruccant" Münchenbe egy kis éjszakai szórakozásra és a táborba való visszatérés közben összeütközött egy villamossal, Eicke elhatározta, hogy példát fog statuálni. Megfosztotta őket a rendfokozatuktól, és elküldte mind a hat főt börtönlakónak a buchenwaldi koncentrációs táborba meghatározatlan időtartamra. Ez törvénytelen volt, mivel Eickének nem volt joga bebörtönözni az embereit a táborokba a katonai (szolgálati) szabályzat előírásainak megsértése miatt. Az a tény azonban, hogy senki sem méltatta figyelemre vagy vitatta akcióit, azt jelentette, hogy zavartalanul alkalmazhatott ilyen eszközöket a fegyelemsértőkkel szemben az elkövetkezendő néhány hónapban. Mivel az embereinek tekintélyes része már korábban szolgált táborőrként a táborban, így tökéletesen tisztában voltak azzal, hogy milyen szörnyű büntetés börtönlakónak lenni. Eicke azzal fenyegetőzött, hogy bárkit lelő, aki lopni mer, vagy a jövőben jogtalanul vesz igénybe járművet.

Eicke később a táboron belüli bebörtönzéssel fenyegetőzött. A gépkocsilopást követő napon az egyik katona kérte az áthelyezését a hadosztálytól, és hogy kiléphessen az SS-ből.

Balra: Tiszti kadétok a Bad Tölz-i SS Junkerschule egyik előadásán. A tananyaghoz olyan katonai szakismeretek tartoztak, mint például a vezetéselmélet, a tereptan és a törzsmunka alapjai. A kadétok emellett hatékony politikai nevelésben is részesültek.

Az indoka – amely teljesen törvényes volt –, hogy már eleget tett a haderőben a szolgálati kötelezettségének. Eicke kizárta a szerencsétlen embert az SS-ből, felöltöztette tábori egyenruhába, elvonultatta a teljes hadosztály előtt, és azután elküldte Buchenwaldba. Eicke a táborokkal való fenyegetését mint fegyelmező eszközt alkalmazta, és azt is biztosította, hogy a hadosztály elégedetlen tagjai ott maradjanak, ahol vannak. Bárki, aki talán reménykedhetett volna az áthelyezésében, inkább beletörődött, hogy a *Totenkopf*nál maradjon. Eicke intézkedéseinek sikerét az olyan tények igazolták, hogy nem volt több áthelyezési kérelem vagy lemondás. Ezenkívül a *Totenkopf* fegyelmi problémái is drasztikusan csökkentek.

Bár Eicke elégedetlen maradt a kapott újonnan toborzott állomány nagy részével – hiszen a Wehrmachtnak és a Waffen-SS-nek a személyi állományra vonatkozóan ellentétes érdekei voltak –, nem küldhetett vissza minden problémás esetet a koncentrációs táborokba. Ezért a büntetés gyakorlatiasabb módszerét választotta, a büntetőkülönítmény létrehozását, azaz az utászszázlóaljban foglalkoztatott *Sonderkommandót*. Ezek az emberek piszkosabb és kellemetlenebb munkát végeztek, és ha egyszer a hadosztályt harcba vetik, veszélyesebbeket is. Ha valaki bizonyos időtartamú börtönbüntetést kapott, Eicke egyszerűen kizárta az SS-ből, azután megváltoztatta az adott személy büntetését, és áthelyezte a büntető zászlóaljba határozatlan időszakra.

Mindamellett az összes többi alakulathoz hasonlóan, a frontvonalon kívül lévő viszonylagos tétlenség idején a *Totenkopf*nak is megvoltak a maga fegyelmi problémái. Eickének a fegyelemsértőkkel kapcsolatos módszerei, amint azt a fent említett példák már bebizonyították, nem hasonlíthatók az általános módszerekhez. Eicke fegyelmet kikényszerítő módszerei még az SS és a német haderő által alkalmazott szabályok szerint is, túl szigorúak voltak. Az erkölcsi normák, amelyeket a *Totenkopf* tagjai által elkövetett fegyelemsértés esetén alkalmazott, még beszédesebbek.

1939 decemberére a hadbíróság teljes rendszere a *Totenkopf* rendelkezésére állt, ezért a kivizsgálás és az ítélkezés sok jogkörét elvették Eickétől. Ez nem azt jelentette azonban, hogy az alárendeltjei elnézőbbek lettek volna. Eicke a hadosztálynál ugyanazt a szigorított fogva tartást alkalmazó büntetési rendszert vezette be, mint amelyet a koncentrációstábor-rendszerekben használtak. A „szigorított fogság" a *Totenkopf* számára pontosan ugyanazt jelentette, mint a táborokban korábban alkalmazott fenyítés – 30 napig terjedő magánzárka naponta két szelet kenyérre csökkentett élelmiszeradaggal és egy liter vízzel, amely minden negyedik nap kiegészült egy adag meleg étellel. Eicke szándéka az volt, hogy megakadályozza a további fegyelemsértéseket azáltal, hogy az első fegyelemsértőt mindig keményen megbüntette, és így megaka-

Lent: A Totenkopfverbände Mauser Gewehr 98-assal felfegyverzett tagjai kiképzési gyakorlaton vesznek részt. Fehér sisakjuk szokatlan. A németek csak 1941 telén kezdték széleskörűen alkalmazni ezt a típust.

Balra: SS-katona álcaruhában. A Waffen-SS az első katonai szervezet, amely egységes álcaruhát rendszeresített. Az egyenruha mintáját szabadalmaztatták, nehogy a Wehrmacht is alkalmazza.

dályozta, hogy emberei állandó rendzavarók legyenek. Charles Syndor a hadosztályról szóló tanulmányában számos példát idéz a fegyelemsértést első alkalommal elkövető személyek rendkívül szigorú büntetéséről: „Sok katona kapott szigorú ítéletet – amely néhány naptól három hét időtartamú elzárásig terjedt – olyan fegyelemsértésekért, mint dohányzás a gépkocsiparkolóban, szabadságról néhány órás késéssel való visszaérkezés vagy szolgálaton kívüli lerészegedés. Az egyik SS-katonát két hét magánzárkára ítélték, mivel házasságtörést követett el egy másik SS-katona feleségével." Eicke előírta, hogy mindenkinek annyi napot kell eltöltenie sötétzárkában, ahány óra késéssel érkezik vissza szabadságról. Ha az adott személy késése 24 óra vagy annál több volt, ügye automatikusan a hadbíróságra került át. A hadosztály katonái tisztességesen kivették részüket a szabadságon lévő Wehrmacht-katonákkal való verekedésből, a közeli stuttgarti zsúfolt vasúti csomópontnál. A helyi Wehrmacht-táborparancsnok elpanaszolta Eickének, hogy a *Totenkopf* katonáinak részeg bandái a városközpontban randalíroztak és verekedést provokáltak a Wehrmacht állományával, és elvették tőlük az oldalfegyvereiket. Ennek ellenére a hadosztálytól csak egy embert vádoltak meg: egy részeg tisztet, aki lövöldözött egy hotel bárjában. Eicke kifizette a kárt, felmentette beosztásából a tisztet, és visszaküldte a koncentrációs tábor felügyelőségéhez. Amikor 1940 elején áthelyezték a Vestfáliában lévő Kasselbe, Himmler, aki azt akarta, hogy a *Totenkopf* jó benyomást keltsen, azt kérte Eickétől, ne engedje, hogy az egység katonái a városban italozzanak. Eicke mindenkinek megtiltotta a Kasselben lévő bárok, éttermek látogatását. Szeszesitalt ezután csak a hadosztály kantinjaiban lehetett fogyasztani.

Ezek a „bűnök", amelyek némelyike alig több helytelen viselkedésnél, nem kelti azt a benyomást, hogy a *Totenkopf* fegyelmezetlen alakulat lett volna. Korántsem volt az. Eicke hadosztálya nem volt rosszabb, sőt nagy része jobban viselkedett, mint a legtöbb alakulat. Amit a felsorolt példák jól szemléltetnek, nem más, mint Eicke megalkuvást nem tűrő viszonyulása a fegyelemhez, és meggyőződése, hogy katonái szó nélkül kötelesek engedelmeskedni parancsainak. Amikor a hadosztály átszervezésére került sor, olyan embereket kapott, akik meg sem közelítették az előző *Totenkopfverbände*-veteránok edzett és fegyelmezett magjának magas szintjét. Ezért hozzáfogott az átformálásukhoz a szigorú kiképzés és a szabályzat előírásait szó szerint megkövetelő fegyelem bevezetésével. Egészében véve sikert ért el, úgy tűnt, nagyon kevés elégedetlenség volt a hadosztályon belül. Sydnor egy tüzér sorkatona esetéről tesz említést, aki levelet írt korábbi munkáltatójának, és elpanaszolta azokat a körülményeket, amelyeket el kellett viselnie. A hadosztály cenzúrája átadta a levelet Eickének, aki azonnal elbocsátotta a katonát, és kijelentette a hadosztály állománya előtt, hogy a jövőben előforduló bármiféle hűtlenséggel kapcsolatos esetet hazaárulásnak fog tekinteni. Ez azonban úgy tűnik, egyedi eset volt. Mihelyt a hadosztály kezdett komolyabb háborús tapasztalatokra szert tenni, Eicke fegyelemhez való viszonyulása még nyilvánvalóbb lett. Példaként említhető az a tiszt, aki halomra gyilkolta a brit hadifoglyokat a francia hadjárat idején La Paradis-nál, és mindezt büntetlenül megúszta. (Ezzel az incidenssel a következő fejezet részletesebben fog foglalkozni.) Nyilvánvalóan Eicke ezt az ügyet nem olyan szemmel nézte, mint a parkolóban történő dohányzást, vagy egy áthelyezési kérelem beadását. Ez a magatartás röviddel a francia hadjárat befejezése után világossá vált, és a hadosztálynak volt ideje foglalkoznia a harcok alatt előforduló fegyelmi esetekkel. Mindezek mellett nagyszámú tartalékos katona vonult be a hadosztályhoz, és ezek nem voltak olyan fegyelmezettek, mint a *Totenkopf* veteránjai. 1940 júniusa és novembere között a hadosztály hadbírósága 137 esettel foglalkozott. Legtöbbjük közlekedési kihágás és ehhez hasonló eset, azonban 37 egyértelmű bűncselekmény. Az esetek többsége rablás, nemi erőszak vagy függelemsértés, amelyek mindegyike az SS-ből való kizárást vonhatta maga után, és szabadságvesztéssel volt büntethető. Eicke rendszerint átváltoztatta ezeket a börtönbüntetéseket határozatlan időre szóló, utászszázlóaljban letöltendő kényszermunkára. Ennek ellenére nem ezek jelentették az igazán nagyszámú bűncselekményt, mivel a súlyosabb bűnvádak többsége francia polgári személyek, illetve azok tulajdona ellen elkövetett cselekmények miatt keletkezett. Az egyik SS-katonát nemi erőszak kísérlete miatt két év börtönbüntetésre ítélték, amelyet büntetőszázadban letöltendő szabadságvesztésre változtattak. Hasonló eljárást jegyeztek fel az egyik SS-katonáról nyilvános helyen történő lerészegedésért, nemi erőszakért és egy idősebb francia asszony súlyos bántalmazásáért. Világosan látszik, hogy Eicke nem tekintette ezeket az ellenség polgári lakossága ellen irányuló erőszakos cselekményeket különösen súlyosnak.

Azok a *Totenkopf*-tisztek, akik „rosszul bántak" a francia polgárokkal, még ennél is enyhébb büntetést kaptak, mindössze hivatalos figyelmeztetést. Két főhadnagy rengeteg órát lopott egy arras-i zsidó raktárból, és ajándékként szétosztották azokat a beosztottaik között. Amikor ezt Eicke megtudta, egyszerűen megdorgálta az embereket, és miután összegyűjtötte, átadta az órákat a Wehrmachtnak. A két tisztnek és azok alárendeltjeinek azt mondta, az órákat nem azért kell visszaadni, mert egy boltos tulajdonát képezik, hanem mert a szárazföldi haderő előzetesen igényt tartott az üzletre, és ezért az SS-tisztek katonabajtársaiktól való lopásban bűnösek.

Eicke különös érdeklődést mutatott alárendeltjei nemi egészsége iránt. Hogy franciaországi szolgálatuk unalmát enyhítsék, Eicke több bordélyházat biztosított Bordeaux-ban, amelyeket kizárólag a *Totenkopf* katonái használhattak. Ezt szigorú egészségügyi rendszabályok bevezetésével egészítette ki, és figyelmeztette csapatait, hogy a nemi betegséget faji jellegű bűncselekménynek fogja tekinteni, és bármelyik SS-katonát, aki megfertőződött, hadbíróság elé állíttatja. Eicke elrendelte az összes tisztjének és a teljes legénységi állománynak, hogy jelenjenek meg az egészségügyi tisztjeiknél időszakos ellenőrzésre, hogy időben észleljék, ha ilyen jellegű fertőzést kaptak volna. Ezután bizalmasan azt az utasítást adta az orvosoknak, hogy a nemi betegséggel megfertőzött katonák nevét jelentsék, hogy megkapják méltó büntetésüket. Majdnem mindegyik *Totenkopf*nál szolgáló orvos figyelmen kívül hagyta ezt a parancsot, és nem juttatta el Eickének az általuk kezelt betegek nevét, hogy megóvja őket a bíróság elé állítástól. A Waffen-SS többi állománya jól szórakozott Eicke ostoba gonorrhoea-parancsán, és 1940 decemberében a történet eljutott Himmlerhez. A prűd Reichsführer-SS erkölcsi felsőbbségtudatának bizonyítékaként kemény dorgálásban részesítette Eickét. Himmler rosszallását fejezte ki azért is, mert a *Totenkopf* parancsnoka folyamatosan megszegi az alapvető német polgári törvényeket, és a szemébe vágta, mennyire felháborítja Eicke korlátoltsága. Szerinte az egész SS-t zavarba ejtette ezekkel az őrült utasításokkal, melyek megkérdőjelezik Eicke szellemi épségét és vezetésre való alkalmasságát. Végül megparancsolta Eickének, hagyjon fel a nemi betegségben szenvedő katonák felelősségre vonásával.

A francia hadjárat után a *Totenkopf* részt vett a Szovjetunió elleni támadásban. Ezt követően – eltekintve attól a négy hónaptól, amelyet 1942 végétől 1943 tavaszáig Franciaországban töltött a hadosztály, miután a gyemjanszki katlanban állo-

Lent: Lőkiképzés Bad Tölzben. 1939 előtt a kadétokat a tisztképző tanfolyam befejezése után a Dachauban lévő szakaszparancsnoki tanfolyamra küldték. 1939 után a kadétokat lőkiképző iskolában képezték ki.

mánya nagy részét elvesztette, valamint tartalékként eltöltött időszakok után – a *Totenkopf* majdnem állandóan ütközetben volt. Ilyen körülmények között, úgy tűnik, a hadosztálynak kevés fegyelmi vagy a csapatszellemmel kapcsolatos problémája akadt, ha volt egyáltalán. Valamennyi csapat nyugtalankodni kezdhet, mihelyt kevés tennivalója akad. Eicke válasza ilyen esetekre mindig kemény kiképzés és fegyelmező rendszabályok bevezetése volt. Szemléletmódja sikerét a *Totenkopf* kitartása és félelmetes harci teljesítménye szemlélteti legjobban. Lehet, hogy Eicke merev, szűklátókörű és kifejezetten kegyetlen volt, amikor magatartási normákat kellett kialakítania, de katonai szempontból úgy tűnik, helyesen cselekedett.

Jelvények

A Reichsführer-SS, Heinrich Himmler rajongott az északgermán mitológiáért, és tulajdonképpen ez tükröződik a Waffen-SS, illetve a *Totenkopf* jelvényeiben. A dupla „Sig" rúna (a két párhuzamos villámmal ábrázolt SS betűjel) jelezte az SS-t, és valószínűleg az SS-jelvények leghíresebb és legismertebb darabjává vált. Közvetlenül utána talán a háború előtti koncentrációstábor-őrség jelképe állt, a *Totenkopf,* vagyis a „halálfej", amelynek eredetét és jelentését már tárgyaltuk az első fejezetben. Ez volt az egyetlen közös jelvény az SS fegyvernemei között, amelyet Eicke és hadosztálya határtalan büszkeséggel viselt 1936. március 29-től. Eicke magát *Führer der Totenkopfverbände*nak (a halálfejes egységek vezetőjének) nevezte az előző év decembere óta.

A *Totenkopf* hadosztály állandó SS-rendfokozati jelzéseket és színes *Waffenfarbé*kat (fegyvernem-azonosító színeket) használt a zubbony váll-lapján, és a sapka zsinórozása is utalt a katona fegyvernemére. Hagyományosan a háború előtti SS-ben a rangjelzést a bal oldali galléron lévő tükörhajtókán viselték. A szárazföldi haderő által használt váll-lapokat az SS-VT, a *Leibstandarte* és a *Totenkopfverbände* 1938 márciusában vezette be. Így a Waffen-SS katonái két különböző helyen viselhették rangjukat. A bal oldali tükörhajtókán volt az SS-rendfokozatuk; a váll-lapjukon ennek a szárazföldi haderőben rendszeresített, az előzővel egyenértékű megfelelője. Ez a kettőzés teljesen szükségtelen volt. Himmler azonban eltökélte, hogy fenntartja a Waffen-SS megkülönböztetését, s elrendelte, hogy az SS-rendfokozati jelzéseket is viselni kell. Ez problémákat okozott, amikor a felfegyverzett SS a Wehrmachttal együtt hadba indult 1939 szeptemberében. A német közkatonákat megzavarták az SS-ben rendszeresített rangok, és nem tudták, vajon kötelesek-e tisztelegni az SS-katonának, illetve engedelmeskedni a parancsaiknak vagy sem. Ezért magától értetődővé vált, hogy a Waffen-SS-rangjelzéseknek összhangban kell lenniük a fegyveres erők rendfokozataival, és amikor az első Waffen-SS-hadosztályok megalakultak 1939 októberében, azok állománya már nem viselte az SS rendfokozati jelzését. Helyette a tükörhajtókákra a *Verfügungstruppe* állománya,

Fent: A Totenkopfverbände katonái a rendszeresített télikabátot és az 1934-es mintájú Feldmützét (tábori sapkát) viselik az egyik háború előtti kiképzési gyakorlaton. 1942-re a téli ruházat sokkal célszerűbbé vált.

a *Polizei* hadosztály és a felfejlesztett *Leibstandarte* ezred kiegészítő parolit kapott, mindkét oldalon a dupla rúnával vagy a halálfejes jelképpel. A *Totenkopf* kivétel volt, mivel katonái mindig a halálfej jelképet viselték.

A Waffen-SS állománya elméletben most már váll-lapján viselte rendfokozatát, ahogy ezt a német haderőben elrendelték. Sok háború előtti, nem a *Totenkopf* állományához tartozó Waffen-SS-tiszt és -közkatona továbbra is viselte az SS-rendfokozati jelzéseket. Himmler parancsát azonban rövidesen vissza kellett vonni. Az álcaköpeny gyakoribb használata az SS-en belül problémákat okozott. A köpenyek ugyanis takarták a váll-lapokat és az összes jelvényt, kivéve a galléron lévő parolit. Ezért Hitler rákényszerült, hogy 1940. május 10-én újból bevezesse az SS-rangjelzéseket a Waffen-SS teljes személyi állományánál. Ellentétben ezzel a paranccsal, sok *Totenkopf*-csapat továbbra is viselte a hagyományos, mindkét galléron lévő parolirangjelzést 1941-ig. Ettől kezdve a továbbiakban az SS-rúnaírásos tükörhajtóka rendfokozati jelzés vált rendszeresítetté az összes német és germán Waffen-SS-alakulat részére, a *Totenkopf*-egységek kivételével, melyek katonái továbbra is a halálfejet viselték a háború folyamán.

A karcsík, amelyeket a zubbony és a köpeny bal ujjának alján lévő szőtt fekete szalagon viseltek, az SS-egyenruha megkülönböztető része lett, és azonkívül, hogy viselője egységének azonosítására szolgált, bizonyos mértékig hozzájárult a bajtársi szellem növeléséhez is. A háború előtti összes *Totenkopfverbände* ezred – *Oberbayern, Brandenburg, Thüringen, Ostmark, Dietrich Eckart* és a *Heimwehr Danzig* – rendelkezett gótikus betűkkel hímzett saját karcsíkjelzéssel. A hadosztály-karcsíkjelzéseket 1942-ben vezették be, és a hadosztály azon személyei viselték, akik nem jogosultak az ezredkarcsíkjelzés viselésére. A későbbi *Thule* (1942) és *Theodor Eicke Totenkopf*-gránátosezredek szintén rendelkeztek saját karcsíkjelzéssel.

Az SS-sas

A sast ábrázoló SS-karjelzés szintén a Waffen-SS-egyenruha megkülönböztető része volt. Csak a szárazföldi csapatok, a haditengerészet és a légierő tagjai viseltek sast ábrázoló jelvényt a jobb mellükön, ezért a felfegyverzett SS a bal felső karján hordta a saját karjelzését. A minta, amelyet 1936-ban vezettek be, egy jobbra néző sas volt félig kiterjesztett szárnyakkal. Ezt a fajta karjelzést 1938-ban megszüntették, ennek ellenére néhány veterán 1943-ig továbbra is viselte azt. A végleges, balra néző, kiterjesztett szárnyú sast ábrázoló SS-karjelzést 1938-ban kezdték el viselni. Kisebb változtatások előfordultak; 1938–41 között a sasnak jellegzetesen szögletes feje volt, 1942–43 közötti utódjának kerekítettebb fejét kevésbé hangsúlyozták, és a végső változat lapos, kerek fejjel rendelkezett. A sast rendszerint fehér vagy ezüstszürke színű pamutcérnával fekete alapra szőtték. A Waffen-SS katonái szintén viseltek fegyvernemi jelvényeket speciális képzettségük azonosítására. Ezeket a fekete ruhaanyagból készült, rombusz alakú jelvényeket a bal kabátujj alsó részén, a karcsíkjelzés fölött hordták. Minden egyes jelvényt egy SS-kiképzőtanfolyam sikeres befejezése után ítéltek oda; azoknak azonban, akik szárazföldihaderő-tanfolyamot végeztek, a rendszeresített szárazföldihaderő-jelvényt kellett viselniük.

A náci uralom korai éveiben az SS koncentrációstábor-őralakulatainak az *1934 Reichszeugmeisterai der NSDAP* (RZM – az NSDAP birodalmi fegyvertára) feliratú acélsisak volt kiadva. Ez könnyebb, mint a haderőben rendszeresített sisak, hiszen akkoriban a felfegyverzett SS belbiztonsági szolgálatot látott el. Az RZM-sisakok népszerű volt, és 1939-ig használatban maradt. Mihelyt a Waffen-SS háborúba vonult, a könnyű sisakot a haderőben rendszeresített 1935-ös mintájú *Stahlhelm* (rohamsisak) típusúra cserélték. 1935 márciusában azonban engedélyezték a koncentrációs őregységeknek az ezüst halálfej elhelyezését sisakjuk bal oldalán. Ez különböztette meg őket a *Leibstandarté*tól, melynek katonái ez idő tájt a nemzeti színekben (piros, fehér és fekete) elhelyezett pajzsot, és az SS-VT-től, melynek tagjai fehér szegélyű fekete horogkeresztet hordtak a sisak bal oldalán. Minden egység SS rovásírásos jelét (rúna) a jobb oldalon helyezték el. Ez a jelvény azonban csak rövid ideig maradt használatban, amíg az SS-sisakjel-

Lent: A Totenkopfverbände tagjai gyakorlaton egy tábori löveggel, röviddel a háború kitörése előtt, 1939 szeptemberében. Ebben az időben a Waffen-SS még a szabvány Wehrmacht-egyenruhát viselte.

vény szabványosítása meg nem történt 1935 augusztusában. Ettől kezdve az összes SS-sisak jobb oldalán fehér pajzsban fekete rúna, bal oldalon pedig vörös címerpajzs volt, amelyen fehér lemezen fekete horogkereszt volt látható. 1940 márciusában a fekete, fehér és vörös horogkeresztes jelképet a sisak bal oldaláról eltávolították álcázási okok miatt. A sisakokat szintén csukaszürkére festették, és olyan anyagból készítették, amely nem verte vissza a fényt. 1942-ben a sisak konstrukciója megváltozott. Sima belső része megszűnt, és 1943 novemberében a jobb oldalán lévő SS-rúnát eltávolították.

Tábori sapkák

1936 márciusában a többi katona hajó alakú gyakorlósapkáit, a *Schiffchent* feketében gyártották, hogy a fekete szolgálati egyenruhához viseljék. A *Totenkopfverbände* földbarna gyakorlósapkákat viselt koncentrációstábor-őrszolgálatának ellátása közben. Amikor a csukaszínű hadi gyakorló egyenruhákat kiadták a felfegyverzett SS-nek 1937-ben, ezt a fejfedőt is lecserélték csukaszürke változatra. A tisztek korábban *Schirmmütze* néven ismert ellenzős sapkát viseltek. 1938 februárjában új sapka viselését vezették be az altisztek részére. Ez a sapka a *Schirmmützé*hez volt hasonló, de az ellenzője posztóból készült, és nem volt merevítő anyag benne. Könnyen összeze lehetett hajtogatni, és zsebre vagy hátizsákba tenni a „csapás"-nak becézett sapkát. Sok altiszt, akiből később tiszt lett, továbbra is ezt a sapkát viselte a háború egész ideje alatt (néhány jelentésből kiderül, hogy ilyen sapkákat adtak ki mind a tiszteknek, mind az altiszteknek). 1938 decemberét írták, amikor kimondottan csak a felfegyverzett SS tisztjeinek engedélyezték a gyakorlósapka viselését. Ismertetőjele az SS-sas és a *Totenkopf*-jelkép volt. 1940 októberében a többi katona gyakorlósapkáját lecserélték a tisztekéhez hasonló, új típusú változatra, amelynek egy gépi szövésű sas és a halálfej volt inkább a jellegzetessége, mint a fémgombok. Az 1943-as mintájú *Einheitsfeldmütze* felváltotta a *Schiffchen* gyakorlósapkát 1943-ban. Ez a hegyi és a trópusi gyakorlósapkák alapján készült, a hegyi sapkánál hosszabb volt az ellenzője. A sapka fülét két elöl lévő gombbal rögzítették, bár ezt később egyre csökkentették. A szokásos jelkép, a szövött halálfej a sapka felső felének a homlokrészén, a sas pedig a bal oldali sapkafülön volt látható. A tiszti változatnak ezüst paszpólozása volt.

Zubbonyok

Az első felfegyverzett SS-egységek az 1932-es mintájú fekete egyenruhát viselték minden alkalomra. Ez ugyanolyan volt, mint az Allgemeine-SS által viselt egyenruha. Annak ellenére, hogy a látványa hatásos volt, kissé célszerűtlen a laktanyában vagy a terepen. Ezért világosszürke pamut gyakorló egyenruha került rendszeresítésre 1933 nyarán. 1936 márciusában barna egyenruhát adtak ki az *SS-Totenkopfverbände* által a tábor területén belül végzett mindennapos feladatok ellátására. A főbejáratnál lévő őrszemek, akik láthatóak voltak a nyilvánosság számára, továbbra is a fekete egyenruhát viselték. Ezt az egyenruhát lecserélték, a táborőrség új mintájú csukaszürke egyenruhát kapott, s az SS-VT és a *Leibstandarte* is. Ezt a zubbonyt a hadsereg *Feldbluséj*e (zubbony) alapján készítették, bár ennek ferdén hasított oldalzsebei és fekete és ezüstszínnel szegélyezett gallérja volt.

Mindamellett, a felfegyverzett SS bővítése 1939 végén és az új SS-hadosztályok megalakulása, beleértve a *Totenkopf*ot is, azt jelentette, hogy nem volt elég speciális SS-zubbony. A haderő által kiadott zubbonyokat ezért az új SS-hadosztályoknak osztották ki. Ám Himmler meg akarta őrizni az SS megkülönböztető jellegét. 1939/40 telén bonyolult és gyakran ellentmondásos parancsok sorozatát adta, kinek milyen típusú egyenruhát kell viselnie, és hogy azokat az egyenruhákat nyakig be kell-e gombolni vagy sem, és ezekhez hasonló egyéb jelentéktelen dolgokról. Ezeket a parancsokat a Waffen-SS csapatai általában nem vették figyelembe, és az egyenruhák különböző típusait vegyesen (nem egységesen) viselték a katonák.

A francia hadjárattól kezdve azonban a rendszeresített szárazföldihaderő-zubbony viselése általánossá vált a teljes Waffen-SS-ben. Ez az állapot maradt fenn a háború egész ideje alatt, bár gazdasági okok miatt a zubbonyt megváltoztatták mind a Waffen-SS-nél, mind a haderőben. 1942-ben a zsebeket berakás nélkül készítették, azért hogy takarékoskodjanak a ruhaanyaggal, és 1943-ban a zsebfedő alsó szélét kiegyenesítették. Az 1943-as zubbonyt a ruhaanyag gyapjútartalmának drasztikus csökkenése jellemezte, az ebből következő alacsonyabb szakítószilárdsággal és kisebb fokú hőtároló képességgel.

1944 szeptemberében a szolgálati öltözet zubbonyának egy teljesen új típusát adták ki az összes német szárazföldi csapatokhoz tartozó alakulat részére, amelyhez a brit haderő tábori öltözete szolgált mintául. Elvben csukaszürke színben szabványosították ezt a típust, amely különböző katonai és félkatonai szervezeteknél volt látható. Gyakorlatilag számtalan színű változata valósult meg. Ez az egyenruha lényegesen kevesebb anyagot igényelt, mint elődjei. Rendkívül népszerűtlen volt, de sohasem adták ki elég nagy mennyiségben ahhoz, hogy gyökeresen megváltoztassa a *Totenkopf*-egységek külső megjelenését. A tisztek zubbonya 1939 decemberétől kezdve az előírások értelmében ugyanaz volt, mint a legénységi állományé. A tiszteknek ezért vagy a szabvány méretű zubbonyt, vagy a méret után testre szabottat kellett viselniük, az anyagi helyzetüktől vagy az igényüktől függően, hogy mennyire akartak másoktól különbözni.

Az 1937-es mintájú zubbonynak megfelelően új, egyenes szárú SS-gyakorlónadrág, azaz *Feldhose* viselését vezették be a katonai csizmához, 1942 júliusában pedig az ék alakú nadrágot vagy *Keilhosét*, amelynek nadrágszára fokozatosan keskenyedik, hogy illeszkedjen az újonnan kiadott és használatba került bokacsizmához és lábszárvédőhöz (felváltva a rosszhírű térden felül érő csizmát, a drága bőrrel való takarékosság céljából). A tisztek igen gyakran hordtak lovaglónadrágot a terepen. Ezeket a nadrágokat általában megerősítéssel látták el a

Lent: Az 1940-ben végrehajtott Franciaország elleni támadás idejére a Totenkopf hadosztályt a híres (Waffen-SS) „tigriszubbony" álcaruhával és álcahuzattal fedett sisakkal látták el. A géppuska egy MG (30)t mintájú cseh gyártmány.

Fent: A Totenkopf hadosztály katonái Kurszknál 1943-ban. A rendszeresített Waffen-SS-egyenruha tisztán kivehető, csakúgy mint a tükörhajtókán látható Totenkopf (halálfej), amely megkülönbözteti a hadosztály állományába tartozókat a Waffen-SS-en belül.

fenékrésznél és a nadrágszár belső oldalán. 1944 augusztusában a tisztek azt a parancsot kapták, hogy a más típushoz tartozó egyenes szárú nadrágot viseljék, hogy biztosítsák az egységességet. Ezt a parancsot ritkán hajtották végre – ezt az SS-egységekről készült számos fénykép is bizonyítja.

Álcázás

A szabványosított álcázás volt a Waffen-SS közreműködésével megvalósult legnagyobb horderejű, katonai egyenruhákkal kapcsolatos újítás. Ez rendkívüli hatást gyakorolt a katonai egyenruha fejlődésére, és ennek eredményeként, majdnem minden korszerűen felszerelt katona ma álcaruhát hord a terepen. 1937 februárjában Wilhelm Brandt SS-Sturmbannführer, az SS-VT felderítőosztályának a parancsnoka az SS-csapatok álcaruhájával kapcsolatos terveket kezdett el kidolgozni Johan Georggal, egy müncheni professzorral. Otto Schick kezdte meg az álcaruhák megtervezését az SS-csapatok számára. Álcázott sátorlapjuk és sisakjuk prototípusát az SS-VT *Deutschland* ezrede próbálta ki a következő év decemberében. A gyakorlat meggyőzte a felfegyverzett SS-t, hogy az álcaruha használata 15%-kal csökkentheti a sebesültek számát. A szabadalom az SS-é lett, így a tervet a haderő nem másolhatta le, és 1938 novemberében a gyártást elkezdték. Bár előfordultak problémák a megfelelő mennyiségű vízálló, sűrű pamutvászon anyag beszerzésével, végül 8400 sátorlappal és 6800 álcázott sisakkal látták el az SS-VT-t. Gyakorlóruhákat is gyártottak.

Az álcázott öltözetet nem alkalmazták széleskörűen a lengyel hadjáratban, de magas elismerést kapott. Az álcázott gyakorlóruhák gyártása a Waffen-SS összes tábori egysége számára 1940 nyarán kezdődött el. A legtöbb Waffen-SS-csapatnak azonban a híres SS-„tigriszubbony”-nak nevezett álcázott gyakorlóruha volt kiadva használatra a franciaországi támadás alatt. Ezek vízálló pamutvászon anyagból készültek, és kifordíthatóak voltak. Különböző álcázó formákat nyomtattak a ruha mindkét oldalára. Az egyik oldalon a tavaszi és nyári használatra alkalmas zöld szín volt túlsúlyban, a másikon az őszi és téli körülményeknek megfelelő barna szín dominált. A sokféle minta váltogatta egymást, de a levélformák és a pöttyök kombinációja volt a jellemző. A gyakorlóruhák dereka és a mandzsettája gumírozott volt. A kézelő fodrait gyakran felhajtották a katonák kabátujjának gumírozása alá. Húzózsinórrögzítésük volt a melltől lefelé a függőleges nyílású zsebhez. A későbbiek folyamán a gyakorlóruháknak gyakran csak az egyik oldala volt álcázott, és ezért nem lehetett kifordítani. A gyakorlóruhák gyártását 1944 januárjában abbahagyták, de a háború végéig továbbra is viselték azokat.

A gyakorlóruhák helyett az 1943-as mintájú gyakorló egyenruhával egyező csukaszürke gyakorló egyenruha új, álcázott változatát vezették be, melynek csak az egyik oldalán volt pöttyös álca. Ez viselhető volt a rendszeresített csukaszürke egyenruha felett téli változatként is. A jelvényeket a sasra és a horogkeresztre korlátozták, és a speciális rangjelzések a bal kabátujjon voltak láthatóak. Ennek az egyenruhának az elosztását 1944 novembere és 1945 márciusa között beszüntették. Az SS egységeknek széleskörűen kiadott első álcázóanyag a háromszög alakú sátorlap volt, 240×203×203 cm oldalhosszúságokkal. A sátort viselhették körgallérként vagy katonai esőköpenyként (ponchóként), vagy másik három sátorlappal összegombolva egy négyszemélyes sátrat alkotott. Még több sátorlap összekapcsolásával egy még nagyobb menedékhelyet készíthettek. 1943 decemberében gazdasági okok miatt beszüntették a keleti fronton lévő katonák sátorlapokkal ellátását, és 1944 szeptemberében véglegesen befejezték a gyártását. Az acélsisak borítóját ugyanabból az anyagból állították elő, mint a sátorlapot, és három kapoccsal rögzítették a sisakhoz. 1942-től kezdve a sisakborítókra hurkokat varrtak, alkalmassá téve azokat lombos gallyak rögzítésére a további álcázóhatás érdekében.

A *Totenkopf* páncélosalegységei számára a csukaszürke *Panzerjackét*, azaz a páncéloszubbonyt 1942 augusztusától kezdve rendszeresítették. Ez egy rövid, szűk, testhezálló, kétsoros fekete zubbony volt, amely rejtett gombokkal gombolódott. 1943 januárjában azonban az egész SS-harckocsikezelőállomány egyrészes álcázott, vízálló pamutvászon anyagból készült, kombinált munkaegyenruhát kapott. Ezt a típust széleskörűen alkalmazták a harkovi ütközet alatt, azonban nagyon népszerűtlennek bizonyult körülményes fel- és levétele miatt. Ezt az egyenruhát 1944 januárjában beszüntették, és a könnyű páncélos-egyenruhát vezették be álcázó zsákanyagból, és gondoskodtak általános alkalmazásáról.

A kétsoros télikabátot vagy köpenyt a haderőben rendszeresítetthez hasonló formában adták ki az SS-VT-nek és az *SS-Totenkopfverbändé*nak, amelynek a gallérja sötétzöld volt, az SS-egyenruhák megkülönböztetése érdekében. Amint a háború előrehaladt, és ezeknek a kabátoknak a minősége gyengült, a tisztek gyakran mérték után készíttették kabátjukat. Ezért az SS által használt nagykabátok típusai széles skálán mozogtak. A tisztek csukaszürke bőr télikabátot is vásárolhattak, kevés fiatal tiszt tehette azonban ezt meg azok magas ára miatt. Sokan egyszerűen csak az 1938-as mintájú, gumírozott anyagból készült, csukaszürke esőkabátot vásárolták meg. Mások a hagyományos motoroskabátot használták. A katasztrofális 1941/42-es téli hadjárat megmutatta, hogy a németek téli ruházata nem megfelelő. A rendszeresített nagykabát kimondottan alkalmatlannak bizonyult. Különböző szőrme-, birkabőr és

Lent: A Totenkopf tagjai téli ruházatban ellenlökést indítanak a gyemjanszki katlanban, 1942 elején. A hullámosított gázálarctartókat általában tárolásra használták.

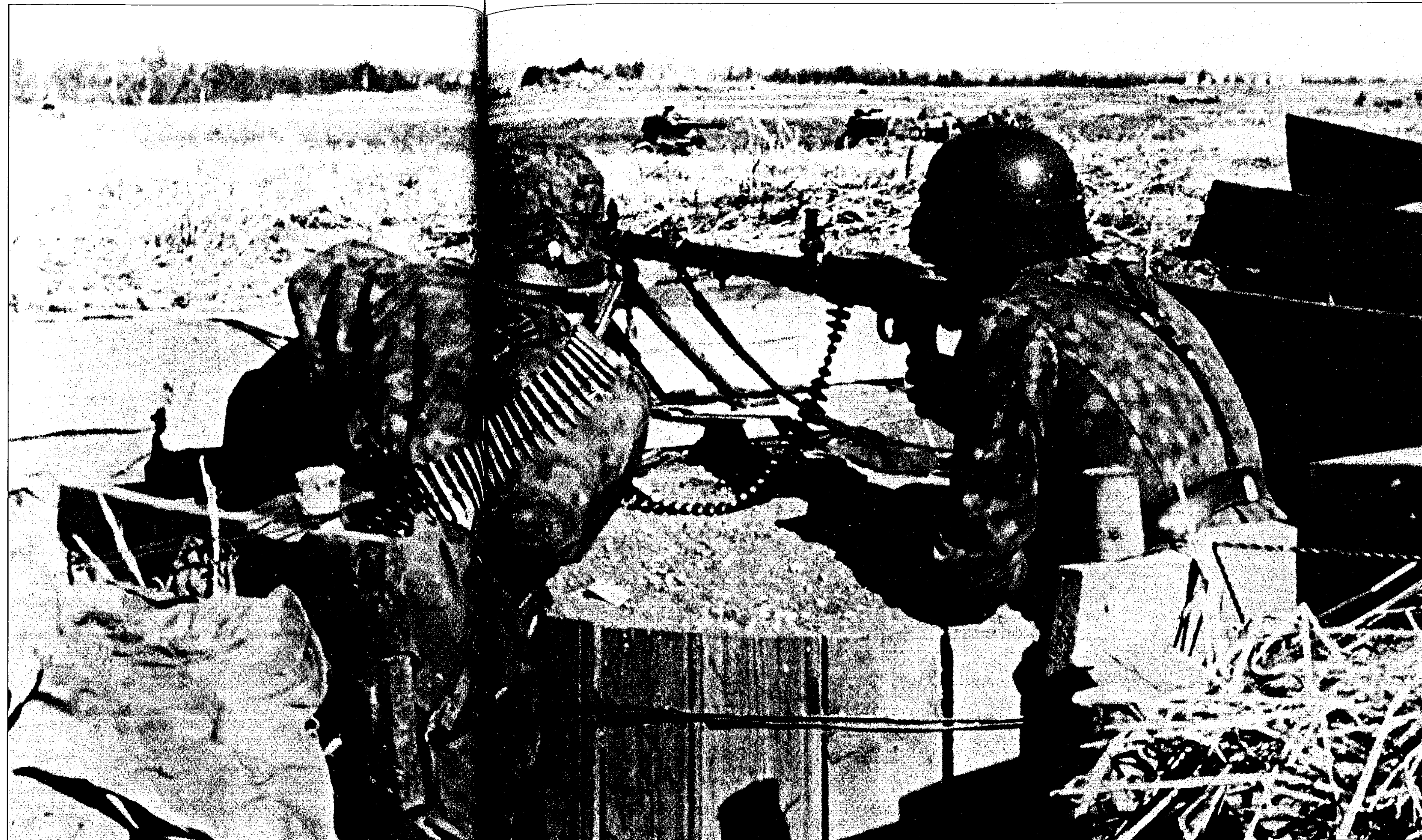

Balra: A Totenkopf egyik SS-Hauptsturmführere egy zsákmányolt szovjet T–34-es előtt, amelynek tornya homlokzatára a hadosztály halálfejes jelképét festették, nehogy a saját egységek tűz alá vegyék.

Jobbra: Totenkopf-katona a gyemjanszki katlan elfoglalásáért vívott harcban 1942 elején. Egészében véve a Waffen-SS-t sokkal jobban felszerelték a Szovjetunióban eltöltött első téltől kezdve, mint a Wehrmacht katonáit.

Jobbra: A Waffen-SS átfogó vizsgálatot követően vezette be az álcaruhát, amelynek során bebizonyosodott annak rendkívüli hatékonysága a harcban. Itt éppen egy géppuskásrészleg vezet tüzet a kitűnő 7,92 mm-es MG 34-es géppuskával.

gyapjúmellényeket, sapkákat és kabátokat adtak ki célszerű rövid távú intézkedésként. A Norvégiában szolgáló hegyicsapatoknak szánt „hókabátokat" keletre irányították át, mint ahogy civil ruházati cikkeket is gyűjtöttek össze Németországban. A zsákmányolt szovjet téli ruházatot is gyakran felhasználták. 1942-ben a Waffen-SS kifejlesztette saját téli hadi gyakorló egyenruháját, amely szürke vízálló gabardinban lévő vastag szőrmebélésű, csuklyás anorákból állt. Festetlen gyapjúcsuklyás gyakorlózubbonnyal és nadrággal akkor látták el a csapatokat, amikor már hó fedte a földet. 1943/44 telén rendszeresítették a Waffen-SS téli egyenruháját, amellyel el voltak látva a háború végéig. Ehhez tartozott a csuklya, a zubbony, a nadrág és a kétrétegű, szélálló anyagból készült, és gyapjú műselyem belső béléssel ellátott egyujjas kesztyű. A felszerelés kifordítható volt, melynek egyik oldala fehér volt, a másik pedig barna őszi álcával borított, és a normál tábori egyenruha felett hordhatták.

Csizmák

Az SS-csapatok első szabvány lábbelije két pár katonai csizmából állt. A tisztek gyakran magas szárú, fekete lovaglócsizmát hordtak, amelyet személyesen vásároltak. 1942-től kezdve rövid szárú fűzős csizmákat rendszeresítettek a térden felül érő csizmák helyett a legtöbb Waffen-SS-csapatnál. A rövid szárú csizma és a lábszárvédő nagyon népszerűtlennek bizonyult az SS és a szárazföldi haderő csapatainak többségénél, akik gyakran „visszavonuló lábszárvédők"-ként emlegették, és a lehető legtovább ragaszkodtak a térden felül érő csizmájukhoz annak ellenére, hogy ezek gyakran visszértágulást okoztak idősebb korban. Ahogy a német csizmák minősége romlott a háború alatt, a Waffen-SS katonái rászoktak a zsákmányolt ellenséges csizmák viselésére. A hideg orosz télben a szovjet nemezcsizma, amely kitűnő védelmet nyújtott a szélsőséges időjárás közepette, igen népszerű volt, ha azokat le tudták venni az előző tulajdonos lábáról, mielőtt belefagyott a halott lába – bár a német csapatok nem idegenkedtek az eltávolítás elég szörnyű módjától sem. A népszerű jancsiszegekkel ellátott, térden felül érő csizma kellemesebb viselet volt normál időjárási viszonyok között, de kimondottan alkalmatlannak bizonyult télen, és gyorsította a fagyás folyamatát. A csizmák esetében legalább nem volt különbség az SS és a haderő között.

A legnagyobb megegyezés egy 1931-es mintájú nikkelezett vagy matt szürke ötvözetből készült övcsattal ellátott fekete bőr SS-derékszíj esetében jött létre. A derékszíjat az összes altiszti és a teljes legénységi állománynál rendszeresítették, és minden típusú ruhához viselték. A tisztek derékszíja egy kissé vékony volt, de Himmler visszautasította a konstrukció módosítását, mivel ezt maga Hitler tervezte meg, és ezért az ő vázlatait használták fel. Az SS-tiszteknek a rendszeresített derékszíjukon lévő csatjuk bármely pillanatban kioldódhatott vagy elszakadhatott. Emellett használhatták a legénységnél rendszeresített szíjat vagy a hadseregben alkalmazott kétágú csattal ellátott derékszíjat. Az SS-katona jellegzetes viselete volt az 1939-es mintájú *Gefechtsgepäck,* amelyet harci málhamellényként használt, és amely bőrhevederből, vállszíjakból állt, ehhez kapcsolódó bújtatókkal és csatokkal, és élelmiszerkonzervek, sátorcövekzsák és néha egy vas élelmiszeres edény (csajka) elhelyezésére és rögzítésére szolgált. Teljes menetfelszereléskor egy málhazsákot vittek, amelyhez hozzá lehetett csatolni a köpenykoszorút és a sátorlapot. Ezt a málhát az egység szállítóeszköze szállíthatta, ha harc volt várható. A gázálarcot külön vállra vetve hordták. A katona kenyérzsákja kis méretű egyéni felszerelést tartalmazott, egy tábori sapkát és élelmiszerkészletet, és a jobb oldalon függött. A tábori vizeskulacs rendszerint a hátizsákhoz volt rögzítve. A gyalogsági ásó – az 1938-as mintájú volt a legáltalánosabb – baloldalt volt felakasztva.

Lőszerestáskák

A legtöbb lövészkatona egy szuronytokot és 1911-es mintájú tölténytáskákat viselt. Mindegyik táskának három, egyenként zárható zsebe volt. Egy arcvonalban lévő lövész két tölténytáskát hordott, amely összesen 60 lőszert tartalmazott. A géppisztollyal felszerelt katonák egy vagy két speciális derékszíjra szerelhető tölténytáskát vihettek magukkal, amelyek közül mindegyik három tárat tartalmazott. Ezeket eredetileg bőrből készítették, de később vászontáskákat alkalmaztak. Gyakorlatilag a heveder felszerelésének összes bőrrészét később vászonra vagy más műszálas anyagra cserélték. A háború vége felé, amikor a *Sturmgewehr 44* gépkarabélyt alkalmazni kezdték, új, nagy méretű, hajlított lőszerestáskákat rendszeresítettek, amelyekben három-három tár helyezkedett el. A pisztolytáskákat általában a fegyverrel együtt adták ki, és gyakran vittek magukkal tartalék tárat és esetleg tisztítófelszerelést is. A legtöbb német nadrágszíj-felszereléshez és hevedertartozékokhoz hasonlóan, a bőr pisztolytáskákat is fokozatosan vászonanyagból készültre cserélték le a háború előrehaladtával. A pisztolytáskákat baloldalt, derékszíjra fűzve hordták. A pisztoly markolata előrenézett harc közben, a gyorsabb készenlét elérése érdekében. Az egyenruha többi eleméhez hasonlóan, a hevederfelszerelés használatakor szintén sok változat és személyre szóló alkalmazás létezett.

3. FEJEZET

TŰZKERESZTSÉG

Amikor alapos felkészítés és kiképzés után a Totenkopfverbände 1939-ben háborúba vonult, mindenkit csalódás ért. Még abban az évben azonban annak az új Totenkopf hadosztálynak lett a része, amely a franciaországi hadjárat idején alapozta meg félelmetes hírnevét.

Az II. világháború első német hadjárata döntő szerepet játszott a *Totenkopfverbände* formálásában és az egységek felkészítésében, és hatással volt a teljes hadosztály hangulatának átalakulására. Charles Sydnor *Soldiers of Destruction* (A pusztítás katonái) című könyvében leírja, miért volt fontos a *Totenkopf* számára a hadjárat. „A lengyelországi kemény tűzpróbában a koncentrációs táborok nyomasztó öröksége átalakult a háború szellemiségévé, amely Eicke *Totenkopf*-alakulatainak Waffen-SS jellegében kulcsfontosságú elemmé vált és az is maradt." A *Totenkopf* nem játszott semmilyen fontos szerepet a német hadjáratban, amely megsemmisítette a lengyel fegyveres erőt, inkább számára kevésbé elfogadható (és kisebb nyilvánossággal járó) műveleteket hajtott végre a német vonalak mögött.

A LENGYEL HADJÁRAT

1939. szeptember 1-jén 04.45-kor a légi fölénnyel rendelkező Luftwaffe (német légierő) támogatásával öt német hadsereg tört be északi, nyugati és déli irányból Lengyelországba. A németek két harapófogója mélyen behatolt az ország területére Varsó irányába, miközben kisegítő támadásokat hajtott végre az előrenyomulás fő tengelyéből kiindulva. A lengyelek bátran küzdöttek, de a német előretörés a szárazföldi haderő páncéloshadosztályainak támadóékével félresöpörte a lengyel ellenállást, és Heinz Guderian páncélos-hadviselésről alkotott elmélete hatékonynak bizonyult, amelyet a nyugati sajtó hamarosan *Blitzkrieg*ként (villámháborúként) emlegetett. Lengyelország 18 nap alatt elesett. Ez kétségtelenül meglepő katonai győzelem volt, de a *Totenkopf* nem járult ehhez hozzá.

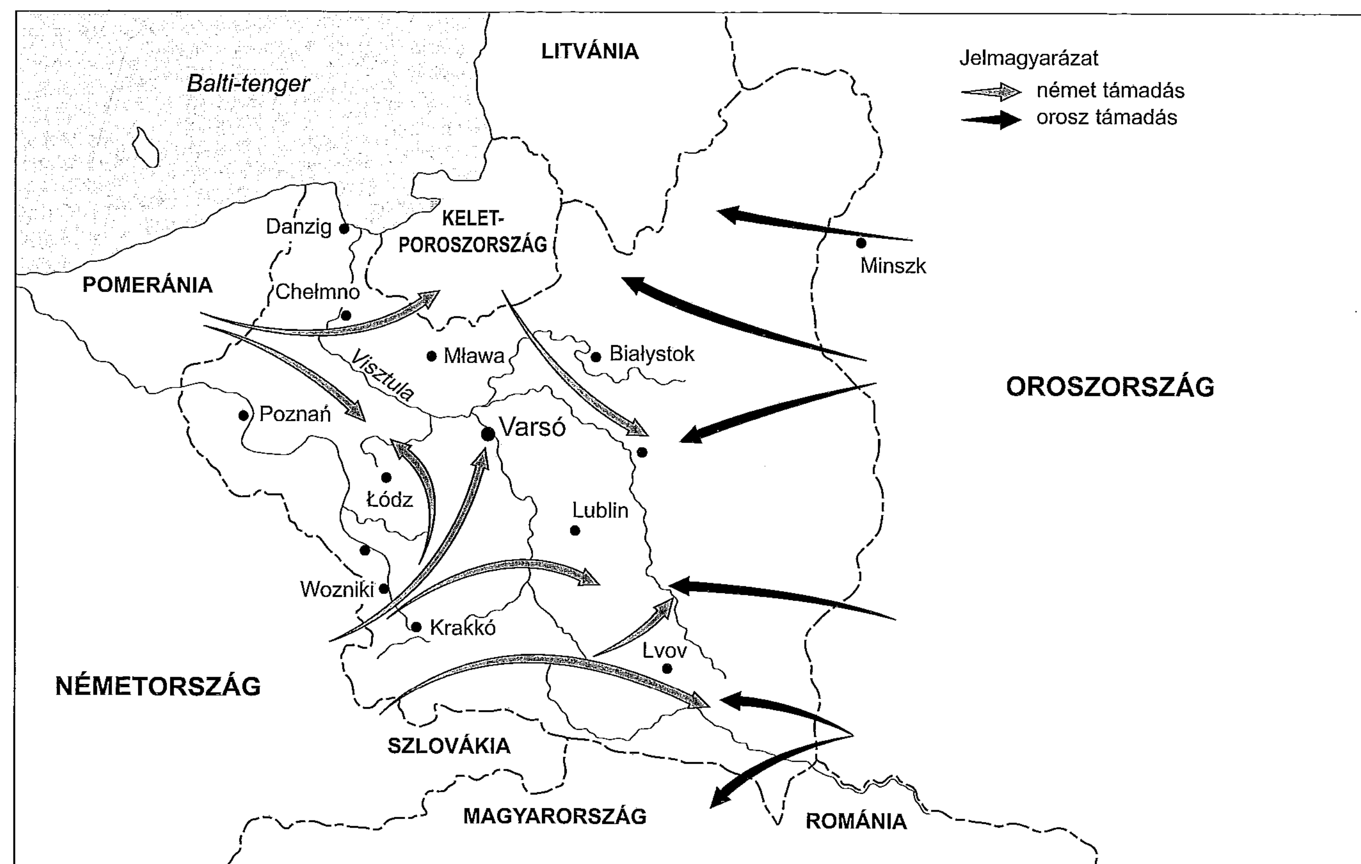
1939. szeptember 7-én, a hadjárat hatodik napján, Himmler három *Totenkopfverbände*-ezredet, az *Oberbayern*t, a *Thüringent* és a *Brandenburg*ot – amelyek az állomáshelyükről a lengyel határ közelében lévő Felső-Sziléziába települtek át – mint *Einsatzgruppé*kat (akciócsoportok), Eicke alárendeltségébe rendelte. Az *Oberbayern* és a *Thüringen* ezredet a 10. hadsereg hadműveleti területére csoportosították át, és Felső-Szilézia, valamint a Varsótól délre folyó Visztula között helyezték el. A *Brandenburg* ezred a 8. hadsereget követte Poznańon és Nyugat-Közép-Lengyelországon keresztül. Himmler kinevezte Eickét a 10. és a 8. hadsereg által elfoglalt területek Höhere SS- und Polizei Führerévé, ő felelt a helyi lakosság pacifikálásáért, és az adott területen a rend megteremtéséért és fenntartásáért. Eicke és halálfejes egységeinek hátterét ismerve nem okozott meglepetést, hogy az általa alkalmazott módszerek kegyetlenek voltak.

Ők valóban tökéletes eszközként szolgáltak ahhoz, hogy beteljesüljön az a végzet, amelyet Hitler a lengyel társadalom számottevő elemeinek szánt. 1939. augusztus 22-én, fegyvernemi vezetőinek tartott beszédében kinyilvánította szándékát, miszerint „fel akarja számolni" a lengyel vezetést és értelmiséget. Hitler úgy tervezte, munkaerőbázist teremt, amelynek feladata Németország kiszolgálása lesz. A *Totenkopfverbände Einsatzgruppé*k nem csupán a lengyel vezetés felszámolására korlátozták tevékenységüket, hanem kiterjesztették azt más csoportokra is, amelyek nem feleltek meg a náci követelményeknek.

NÉMET KEGYETLENKEDÉSEK

A náci és SS-rendszerhez hasonlóan (legalábbis a háborúnak erre az időszakára vonatkozóan) a *Totenkopf*-ezredek pontos

Balra: A béke utolsó heteiben Gdańsk Gauleitere egy díszszemlén zászlóval ajándékozza meg Götze SS-Obersturmbannführert az SS Heimwehr-Danzig (később a Totenkopf hadosztály része) egyik tagját.

feljegyzéseket vezettek. A Paul Nostitz Standartenführer parancsnoksága alatt álló *Brandenburg* ezred szeptember 13-án lépte át a lengyel határt, és azonnal akcióba lendült, amelynek során letartóztatott és lelőtt számos gyanús elemet: fosztogatót, lázadót, zsidót és lengyelt. A *Brandenburg* hajtotta végre az úgynevezett „négynapos zsidóakciót" a Varsótól északnyugatra lévő Wloclawekben 1939. szeptember 22. és 26. között. Zsinagógákat gyújtottak fel, zsidó üzleteket fosztottak ki, a zsidó közösségek vezetőit összegyűjtötték és kivégezték. Ezen rémtettek közepette Eicke megparancsolta Nostitznak, hogy jelöljön ki két zászlóaljat Bydgoszczba, hogy „foglalkozzanak" az adott területen élő értelmiséggel. Követve a halálra ítélt értelmiségi és politikai vezetők névsorát, amelyet a biztonsági rendőrség jegyzett fel, a két zászlóalj körülbelül 800 lengyelt gyilkolt meg az adott területen a rákövetkező két nap alatt.

A többi Lengyelországba küldött *Totenkopfverbände*-ezred hasonló tevékenységet folytatott országszerte. A *Heimwehr Danzig* – amely később a *Totenkopf*-tüzérosztály magját képezte, amikor az hadosztállyá vált – számos polgári személyt lőtt le, mialatt Pomerániában tartózkodott. Az *Oberbayern* és *Thüringen* ezredek a 10. hadsereg mögöttes területén tevékenykedve, a politikai vezetők, a papság, tanárok, zsidók és lengyel katonák tömegeit lőtte le Közép-Lengyelország déli részén. Amikor az eredeti *Totenkopfstandarték* elhagyták Lengyelországot 1939 októberének vége felé, őket az új *Totenkopfverbände* váltotta fel, magában foglalva a 12. *Standartét*,

Fent: Bár Eicke remélte, hogy egységei bevetésre kerülnek Lengyelország lerohanása során, a Totenkopfverbände többségét a lengyelek elleni Einsatzgruppe-(akciócsoport) -műveletekre alkalmazták az arcvonalak mögött.

amely követte a *Brandenburgot* Pomerániába, és a többiekhez hasonlóan tevékenykedett. Ez az egység ölt meg több mint ezer magatehetetlen, elmegyógyintézetben lévő szellemi fogyatékost Owinskban. A 12. *Standarte* a hadosztály tartalékát képezte 1941 őszén. Az olyan alakulatok erőfeszítésének köszönhetően, mint a Lengyelországban lévő *Totenkopf*-ezredek, szeptember 27-re Reinhard Heydrich azt jegyezhette fel, hogy becslése szerint a lengyel felsőbb osztályoknak csak a 3%-a élte túl a mészárlásokat, amelyben legalább 10 000 civil lelte halálát az év szeptemberében és októberében.

A szárazföldi haderő számos magas rangú vezetőjét zavarta az, ami a német előrenyomulás mögött végbement. Alfred Boehm-Tettelbach altábornagyot, aki a német mögöttes területeket vezette, ahol Wloclawek is feküdt, a *Brandenburg* ezred magatartása megdöbbentette. Az egységek brutalitásán kívül Boehm-Tettelbachot az is dühítette, amikor Nostitz ismételten visszautasította, hogy végrehajtsa a szokásos biztonsági műveleteket: a wloclaweki erdők átfésülését, és a harcból lemaradók összegyűjtését. Úgy tűnt, az SS boldogabb, ha a városban marad, összeveri és gyilkolja a zsidókat és a lengyel állampolgárokat. Világos volt számára, hogy az SS csak emiatt van ott. Ezt a véleményét tovább erősítette az Eicke parancs-

nokságán szolgáló Günther Pancke SS-Gruppenführer, aki azt mondta Boehm-Tettelbachnak, hogy az SS nem tartozik a haderő alárendeltségébe. A katona arra a következtetésre jutott – helyesen –, hogy a *Brandenburg* ezred kizárólagosan azért van azon a területen, hogy a helyi zsidókat terrorizálja.

Fent: Az SS-Totenkopfstandarte Heimwehr Danzig a gdański postahivatal megtámadására készül a lengyel hadjárat kezdetén. A Totenkopfstandarte többsége nem vett részt harctevékenységben 1939-ben.

Boehm-Tettelbach felterjesztette a 8. hadsereg parancsnokának, Blaskowitz tábornoknak a *Brandenburg* ezred akcióiról szóló jelentését. Ő is hasonlóképpen megdöbbent és összeállított egy hosszú listát a *Totenkopfverbände* bűncselekményeiről, és elküldte azt a Wehrmacht főparancsnokának, Walther von Brauchitschnak. Blaskowitz tábornokot felháborította a *Totenkopfverbände* tagjainak a lengyelekkel szemben tanúsított durva bánásmódja és módszere, amellyel a kivégzéseket végrehajtották. Nem tett jó benyomást rá sem a nyilvános részegség, sem néhány *Totenkopf*-egység által véghezvitt fosztogatás. Brauchitsch találkozott Himmlerrel, hogy megvitassa vele a jelentést, és a Reichsführer-SS elismerte azokat a hibákat, amelyeket elkövettek a „faji politika" megvalósítása során Lengyelországban. Megígérte, hogy a jövőben az ilyen feladatokat nagyobb körültekintéssel és minimális vérontással fogják végrehajtani. Himmler azt is mondta Brauchitschnak, hogy az SS jó kapcsolatot akar a hadsereggel, és az ő szándéka nem az, hogy „létrehozzanak egy újabb fegyveres erőt a szárazföldi haderő mellett". Mindez azonban valótlanság volt. A főparancsnok azonban nem vitatkozott tovább.

Még ha lett is volna elég bátorsága, hogy folytassa a vitát, akkor sem ért volna el sok sikert. Ezt bőségesen szemléltette Hitler válasza az SS lengyelországi rémtetteiről szóló panaszra. A Führer azt mondta, hogy „a tábornokoknak nem kellene beleavatkozniuk az ilyen ügyekbe, hanem korlátozniuk kellene magukat a katonai feladataikra". Valójában ritkán fordult elő, hogy a hadsereg magas rangú tisztjei megpróbálták feljelentést tenni SS-katonák ellen. Himmlernek mindig sikerült a vádakat elejtetnie vagy az ítéleteket módosítania. Még Hitlert is meggyőzte, hogy a Waffen-SS-t vonja ki a katonai hadbíróság hatásköréből a háború idejére. Ezt a Führer meg is tette 1939. október 17-én. Ezzel az SS kikerült a Wehrmacht igazságszolgáltatásának hatásköre alól. Bár az SS elvben még a

SZTE Klebelsberg Könyvtár SZEGED

katonai törvénykezésnek volt alárendelve, valójában azonban már akkor ezt a különleges SS-bíróságok végezték.

A Waffen-SS-hadosztályok

Himmler sikeresen visszaverte a hadseregnek az SS lengyelországi tetteivel kapcsolatos panaszait és sikerült kivonnia az SS-t a haderő jogi ellenőrzése alól. Akkor más kötötte le a figyelmét, egy még fontosabb győzelem: ‚a teljes Waffen-SS-(amivé a felfegyverzett SS hivatalosan vált) -hadosztályok létrehozása, és az SS személyi állományának jelentős bővítése. Azok az SS-ezredek, amelyek részt vettek a lengyelországi harcokban, súlyos veszteségeket szenvedtek. A haderő érvként használta fel ezt, hogy követelje ezeknek a fegyveres alakulatoknak a feloszlatását. Himmler azt állította, hogy az SS-egységeket ért veszteségek annak voltak tulajdoníthatók, hogy idegen parancsnokok alárendeltségében kellett szolgálniuk, és ezért az SS-nek képesnek kell arra lennie, hogy létrehozza saját SS-parancsnokok alárendeltségében lévő hadosztályait. Október első hetében Hitler hozzájárult három SS-hadosztály felállításához.

Himmler az SS-VT három ezredét használta fel arra, hogy felállítsa az *SS-Verfügungs* hadosztályt, és a *Leibstandartét* egy megerősített ezred nagyságúra bővítse. Több harci tapasztalatokkal rendelkező csapata nem volt. Ha a többi hadosztályt

Fent: Zsidók holttestei, akiket Eicke Totenkopfstandarte Brandenburg katonái gyilkoltak meg Lengyelországban. Az egység rémtettek sorát követte el a lengyel zsidók és az értelmiség ellen Wloclavek közelében.

tapasztalatlan újoncokból hozná létre, akkor legalább hat hónapra lenne szükség ahhoz, hogy megfelelő szintű kiképzésben részesítsék őket. Az időnek pedig szűkében voltak, ha készen akartak állni a hadjáratra, amelyet Hitler nyugaton szándékozott megindítani. Himmler ezért úgy döntött, hogy igénybe veszi a rendelkezésére álló kiképzett félkatonai egységeket. Ezért a felállítandó három hadosztályból a másodikat az Eicke alárendeltségébe tartozó *Totenkopfverbände* állománya képezte. A *Polizei* nevű harmadik hadosztályt az *Ordnungspolizei*-ből állította össze. Ennek az utóbbi két hadosztálynak a létrehozása lehetőséget biztosított arra is, hogy Himmler nagymértékben bővíthesse az SS-t, azért hogy pótolja a *Totenkopfverbände* és az *Ordnungspolizei* személyi állományát, amelyet már beolvasztottak az új Waffen-SS-hadosztályokba.

Hitler hozzájárult ehhez, és így Himmler megtörte a szárazföldi haderő főparancsnokságának nyomasztó uralmát, amely akadályozta a felfegyverzett SS további fejlesztését. Ez a gyors növekedés időszaka volt. Amint később maga Himmler idézte fel, a magas rangú SS-tiszteknek tartott poseni beszédében 1943. október 4-én, a felfegyverzett SS megerősödése a háború kezdete után „fantasztikus" volt, és „igen rövid idő alatt ment végbe". 1939-ben az SS-nek csak „néhány ezrede, őregysége volt, 8000-9000 fős állomány – azaz még egy hadosztály erejét sem érte el; mindent egybevetve 25 000-28 000 fő lehetett legfeljebb". Mégis, még abban az évben az SS létszáma elérte a 150 000 főt – mintegy hatszoros növekedést –, és a Waffen-SS elkezdte magát a Wehrmacht „negyedik haderőnemének" tekinteni, amint azt Himmler fogalmazta.

Ezalatt Eicke visszatért Lengyelországból Dachauba, hogy a *Totenkopfverbändét Totenkopf* hadosztállyá alakítsa át. A *Totenkopf*ot gépkocsizó lövész-magasabbegységnek nevezték, és Eicke az alakulat magját három eredeti *Totenkopf Standarté*ból hozta létre, amelyek gépkocsizó gyalogezredekké váltak. *Heimwehr Danzig* képezte a hadosztály tüzérezredének alapját. A *Totenkopf*nak szüksége volt hadosztálytörzsre, híradó-, utász-, felderítő-zászlóaljra, egy *Panzerjäger-* vagy páncéltörőosztályra és kiszolgálókra, úgymint ellátó-, ügyintéző-, pénzügyi és postazászlóaljra, egészségügyi és sebesültszállító alegységekre is. Ilyen volt az a fejlesztés, amit Eickének létre kellett hoznia az SS-VT és a rendőrség tagjaiból a létszám fejlesztése érdekében.

Eicke a *Totenkopf*ot a hagyományos szárazföldi haderő mintájára hozta létre, bár ennek három gépkocsizó gyalogezrede volt a szárazföldi csapatok két ezredével szemben. Egy gépkocsizó gyalogezred három zászlóaljból, egy zászlóalj pedig négy századból állt. Minden ezred rendelkezett két tartalék századdal. A tüzérezredet felosztották három tüzérosztályra, amelyből kettő könnyű és egy nehéz felszereltségű volt. Mindegyik tüzérosztály három üteget foglalt magába, egy üteg pedig négy lövegből állt. Mind az utász-, mind a páncéltörőosztály három-három századból tevődött össze. A felderítőosztály magában foglalt két motorkerékpáros lövészszázadot és egy páncélgépkocsi-szakaszt. A híradóosztály két alegységből, a távbeszélő- és a rádiószázadból tevődött össze.

Eicke gyűjtögetésre kényszerül

Eickének és törzsének legsürgetőbb problémája a csapatok harc- és technikai kiképzésének megszervezése volt. Emellett szembe kellett nézniük a gépkocsizó hadosztály számára szükséges fegyverek, felszerelések beszerzésének nehézségeivel is. Október harmadik hetére a hadosztály állományába ki-

Lent: A Totenkopf hadosztály Franciaországban. A hadosztály felderítőosztályának Sd.Kfz. 232-es páncélgépkocsija elhajt egy parkoló parancsnoki személygépkocsi mellett. Eickét elkeserítette, hogy a hadosztály nem vehetett részt a támadás első hullámában.

Fent: A Totenkopf páncéltörő lövege, egy 37 mm-es Pak 35/36-os kezelőállományával 1940. május 20-án. Másnap, Arras környékén fegyverük hatástalannak bizonyult a brit Matilda nehéz harckocsival szemben.

jelölt teljes létszám megérkezett Dachauba, és Eicke azonnal beindított egy szigorú kiképzési programot alárendeltjei számára. Ez a program tartalmazott előadásokat, lőkiképzési foglalkozásokat, és novemberben, amint az állomány képzettebbé vált, a gyakorlatok köre fokozatosan bővült, szakasztól század-, később zászlóalj- és végül ezredszintig. A tisztek a vezetés módszereivel, a problémamegoldás kérdéseivel foglalkoztak alaposabban. November végére Eicke fokozatosan bevonta a teljes hadosztályt a menetgyakorlatok végrehajtásába, azért, hogy a katonák jártasakká válhassanak a nagyméretű gépkocsizó egységek mozgatásában és gyülekeztetésében. Amint a Wehrmacht elfogadta, a *Totenkopf* embereit a szárazföldi haderő speciális kiképző tanfolyamaira küldték. A fő probléma a fegyverzet hiánya maradt, amely akadályozta a hadosztály kiképzési programjának végrehajtását. Eicke fegyvereket és járműveket szállíttatott Németország minden részéről. Könyörgött, kölcsönkért és lopott majdnem mindent, amire a hadosztálynak szüksége volt, a tüzérségtől eltekintve. Keményen dolgozott azért, hogy meghonosítsa a bajtársi szellemet és a közszellem magasabb szintjét, amely nyilvánvaló volt a *Totenkopfverbände* háború előtti időszakában, s az ellen is küzdött, hogy alárendeltjei ne merüljenek el túlságosan a München közeli kétes szórakozóhelyek nyújtotta örömökben.

Eközben – december elején – a *Totenkopf* azt a parancsot kapta, hogy vonuljon Ludwigsbergbe (Stuttgarttól északra), és helyezkedjen el a második lépcsőben, tartalékként az elkövetkező nyugati irányú támadáshoz. Habár a manőver félbeszakította Eicke kiképzési programját, lehetővé tette saját maga és törzse számára, hogy megtervezze a hadosztály várható feladatait. Alkalmazva némileg a hadsereg ide vonatkozó szabályzatait, Eicke sok SS-parancsnokkal együtt úgy érezte, a szárazföldi csapatok támadási sebességére vonatkozó doktrína tovább fejleszthető a lehető legnagyobb, előretolt tűzerő összpontosításával és a támadás agresszív előretörésével. Ezért a lövészek, tüzérek és felderítő járművek legnehezebb rakományait a hadosztály tehergépkocsijaira rakatta át. Eicke nem rendelkezett magas szintű katonai végzettséggel, sőt még a katonai elmélet sem érdekelte. Alapeszméje – amelyet a *Totenkopfverbände* támadó teljesítménye jellemzett – az volt, hogy minden lehetséges eszközt fel kell használni, hogy a lehető legagresszívabb módon áttörjék az ellenség vonalát. Időközben arról sem feledkezett meg, hogy megfélemlítse az SS és a szárazföldi haderő hivatalnokait felszerelés, fegyver és jármű beszerzése érdekében. Eicke el volt keseredve a *Totenkopf* leltárában lévő hiányosságok miatt, amelyet hadműveleti tisztje,

Cassius Freiherr von Montigny SS-Standartenführer mért fel. Montigny egyike volt azon rangidős tiszteknek a *Totenkopf*-ban, akik nem szolgáltak korábban a koncentrációs táborokban. Montigny aggódott a legutóbbi gyakorlaton kimutatható hiányosságok miatt. Az ezredparancsnokok nem rendelkeztek megfelelő gyakorlattal a nagy gépkocsizó alakulatok irányításában. A hadosztálynál hiányoztak a megfelelően képzett szerelők és nagy torlódások keletkeztek, amikor a járművek menet közben leálltak. A hadosztály tűzerejének együttműködésében komoly hiányosságok jelentkeztek. A legsúlyosabb a vezetés területén mutatkozott, és a fegyelmi helyzet szintén sok problémát okozott. Montigny nagy gondot fordított arra, hogy ezeket a hiányosságokat megszüntesse még a francia hadjárat kezdetét megelőző hónapokban.

Februárban a szárazföldi haderő főparancsnoksága végre meghatározta a *Totenkopf* feladatát az elkövetkezendő nyugati hadjáratban. Eicke remélte, hadosztálya a támadást végrehajtó csapatok élén halad majd. A hadosztályt azonban a 2. hadsereghez osztották be, amely az újonnan felállított gyaloghadosztályok képzetlen tartalékaiból és a *Totenkopf*ból állt. Mind Eicke, mind Himmler panaszt tett ez ellen, de a szárazföldi haderő főparancsnoksága elutasította a hadosztály más területre való vezénylését. Amint azonban az időjárás jobb lett, Eicke és Montigny növelni és fokozni tudta a kiképzési program végrehajtását. Áprilisra olyan fejlődést értek el, hogy Eicke egy széles körű harcászati bemutatót tudott tartani a *Totenkopf* 1. ezredével a 2. hadsereg parancsnokának, Von Weichs vezérezredesnek. Rá nagy hatást gyakorolt a bemutató, és megígérte, hogy tenni fog valamit az Eickét már régóta foglalkoztató kéréssel kapcsolatban. Ez a kérés a tüzérosztály számára szükséges nehézlövegek beszerzésére vonatkozott. Nem sokkal később egy üteg felállításához elegendő 150 mm-es lövegeket küldött a hadseregparancsnok a hadosztálynak. Április 19-re az összes eltávozási engedélyt visszavonták, és megszigorították a biztonsági rendszabályokat. A hadosztály várakozása a tetőfokra hágott. 1940. május 9-én a 2. hadsereg jelezte Eickének, hogy helyezze a *Totenkopf* hadosztályt teljes készenlétbe a következő nap hajnalára, és legyen kész a megindulásra nagyon rövid határidőn belül. A franciaországi hadjárat kezdete közeledett.

Harc Franciaországért

1940. május 10-én, nem sokkal hajnal után, a német páncélosok átgördültek a holland és belga határokon. Eicke kiosztatta a tábori élelmiszerkészletet egységeinek, és utasította parancsnokait, érjék el a 12 órás menetkészséget, azaz képesek legyenek 12 órán belül megindulni. Ezalatt, amint a Franciaország elleni harc megkezdődött, Eicke ült, és idegesen várta, hogy kiderüljön, milyen feladat vár a *Totenkopf*ra. Állandóan a 2. hadsereg parancsnokságára telefonált, de ők sem tudtak többet annál, mint ő maga. Bizonyára keserűen vette tudomásul, hogy a szárazföldi haderő (annak ellenére, hogy a 157-ből csupán hét hadosztálya volt gépkocsizó), csak megszállási feladatokra veszi igénybe a *Totenkopf*ot, mialatt az *SS-Verfügungs* hadosztályt és a *Leibstandartét* már az első hullámban ütközetbe vetette. Nyilvánvalóan úgy gondolták, hogy Eicke (mint koncentrációstábor-parancsnok) és hadosztálya mindösszesze a harcok utáni tisztogatásra lesz képes. Végül, a szárazföl-

Lent: Totenkopf-katonák fedezéket keresnek a tüzérségi tűz alatt, Franciaországba való betörésük idején, 1940-ben. A brit tüzérségi tűz később is akadályozta őket a Dunkerque körül kiépített körkörös védelmi vonalig történő előrenyomulásuk során.

di csapatok vezérkari főnöke, Halder tábornok megjegyezte, hogy miközben a *Totenkopf* hadosztály jó benyomást kelt, valójában mégsem bízhatnak rá arcvonalszolgálatot.

A német terv három hadseregcsoportot alkalmazott, hogy széthúzódjon a Svájcig terjedő német–holland határ teljes hosszában. A „B" hadseregcsoportot Hollandia és Észak-Belgium határain vonták össze. Középen helyezkedett el az „A" hadseregcsoport, Gerd von Rundstedt vezérezredes parancsnoksága alatt, hogy döntő csapást mérjen Dél-Belgiumon és Északkelet-Franciaországon keresztül. A *Totenkopf* hadosztály az „A" hadseregcsoport rendelkezésére álló tartalékhoz tartozott. A „C" hadseregcsoport a Maginot-vonallal szemben helyezkedett el. Az „A" hadseregcsoport Ardenneken keresztül történő támadása olyan sikeres volt, hogy a *Totenkopf*ot hamarosan kiemelték a tartalékból, mivel egyike volt a néhány gépkocsizó alakulatnak, és bevonták a fő előrenyomulást végrehajtó egységek közé. Heinz Guderian XIX. páncéloshadteste és Rundstedt fegyveres erői, támadóéket képezve, a Meuse (Maas) folyóhoz, egy kulcsfontosságú természetes akadályhoz közeledtek. Az első páncélosegység, amely május 12-én elérte a folyót, Rommel tábornok 7. páncéloshadosztálya volt. Rommelnek sikerült néhány katonát a folyó túlsó partjára átjuttatnia másnap reggelig. Estére pedig már pontonhidat fektettek le a folyón keresztül. A 7. páncéloshadosztály, amelyet az 5. páncéloshadosztály követett, nyugati irányban folytatta útját. Guderian volt azonban az, aki átkelt a Meuse-ön Sedannál, amely a francia védelmi vonal megnyitásának „kulcsát" jelentette. Átkelt a folyón, és a francia védelmi vonal összeomlott. Az áttörés lehetővé tette csapatai számára, hogy az északon lévő brit és francia védők mögé kerüljenek.

Május 12-én a *Totenkopf* azt a parancsot kapta, hogy foglaljon összpontosítási körletet Belgium határától nyugatra. Négy napot vártak ott, mielőtt harcba vetették volna őket. Május 14-én, amint az „A" hadseregcsoport felkészült a Meuse folyótól a kitöréshez, Eickét riadókészenlétbe helyezték. Több mint két nap telt el, miközben az „A" hadseregcsoport páncélosai megindultak nyugat felé, majd az északfrancia alföld felé fordultak, és rohamot indítottak a La Manche csatorna irányába. Az áttörés olyan gyorsan ment végbe, hogy a német parancsnokoknak nem maradt idejük tartalékaik kirendelésére, hogy bevessék őket azokba a résekbe, amelyek a gyors német előrenyomulás következtében keletkeztek. Végül május 17-én a *Totenkopf*ot a tartalékból való előrevonás után az „A" hadseregcsoportba osztották be. Eicke azt az utasítást kapta, hogy hadosztályával hajtson végre menetet Dél-Hollandián és Belgiumon keresztül, és jusson ki Franciaországba, ahol csatlakozzon Hermann Hoth tábornok XV. páncéloshadtestéhez, amelynek állományát az 5. és a 7. páncéloshadosztály képezte. A hadosztály május 18-án a hajnali órákban indult el. Németalföld területén keresztül végrehajtott menete alatt nem kellett ellenséges csapatokkal megütköznie, mivel a „C" hadseregcsoport a brit és francia csapatokat egyre jobban visszaszorította nyugat felé. Váratlanul a hadosztály menetoszlopai összekeveredtek a tömeges forgalmi dugókban a „B" hadseregcsoport mögöttes területén.

Az első veszteségek

Május 19-én reggel Eicke több, hadosztályára vonatkozó parancsot kapott. Arra utasították, hogy készüljön fel az ellenség északi irányból várható ellentámadásának elhárítására. Nem sokkal később a XV. páncéloshadtest parancsnoka azt a parancsot adta, hogy nyomuljon előre a franciaországi Le Cateau falu irányába, ahol Rommel 7. páncéloshadosztálya egy erőteljes francia támadás miatt nehéz helyzetbe került. Eicke elküldte a hadosztály állományába tartozó, Max Simon Standartenführer által vezetett 1. gyalogezredet, egy páncéltörő-, egy tüzér-, valamint egy utászszázaddal megerősítve, hogy nyújtson támogatást Rommel hadosztályának a francia támadás elhárításában. Simon ezrede átkelt a Sambre folyón, és előrenyomult Le Cateau és Cambrai irányába. A *Totenkopf* csapatai közül az ezred katonái voltak az elsők, akik heves „háztól házig" harcot vívtak a francia marokkói csapatokkal az útjukba eső kis falvakban. Amint a marokkóiakat elűzték, a franciák ellenlökést hajtottak végre harckocsialegységeikkel, de az 1. gyalogezred szilárdan tartotta állásait. Május 20-án, 10.00 körül a *Totenkopf* megtisztította a Cambrai-tól északra és keletre eső területeket. 16 000 hadifoglyot ejtett, és nagy fegyver- és hadianyagzsákmányt vehetett birtokba. Hoth XV. páncéloshadteste így folytatni tudta előrenyomulását. A *Totenkopf* elszenvedte első háborús veszteségeit is: 16 halott és 56 sebesült. Ugyanakkor megöltek körülbelül 200 marokkói katonát. A *Totenkopf*nak már az első csatanapját kegyetlenkedés jellemezte, és talán a hadosztály katonáinak faji előítéleteit tükrözi, hogy mindössze 100 fogoly volt marokkói. Mivel a hadosztály rövid időre megpihent, Eicke ellátást biztosító menetoszlopa elakadt Belgiumban, ezért a *Totenkopf*nak az élelmiszerkészleteit Rommel 7. páncéloshadosztályának készleteiből kellett felvennie.

Mialatt a *Totenkopf* összekavarodott Cambrai és Artois körül, a 7. páncéloshadosztály egységei elérték Arras-t, a 2. páncéloshadosztály első német csapatai pedig a La Manche csatornát.

Itt 40 francia, brit és belga hadosztályt – csaknem egymillió embert – vágtak el a délre lévő francia haderő nagyobbik részétől. A németek azonban csupán ezt az 50-65 km széles sávot foglalták el. Amikor az előrenyomulás folytatódott, Eicke azt a parancsot kapta, hogy csatlakozzon Rudolf Schmidt tábornok XXXIX. hadtestéhez, és hadosztálya törjön előre nyugati irányba, a délre lévő 8. és az északon elhelyezkedő 7. páncéloshadosztály között. A szárazföldi haderő főparancsnokságának az volt a szándéka, hogy megakadályozza az északon lévő szövetséges erőket abban, hogy közös arcvonalat hozzanak létre a déli erőkkel. A *Totenkopf*, más tartalék egységekkel együtt azt a feladatot kapta, hogy a gyors német előrenyomulás következtében keletkezett réseket és hézagokat „betömje".

A briteknek és franciáknak valóban az volt a szándékuk, hogy – a német erők kettévágásával – közös frontot hozzanak létre. A szövetségeseknek erre csak akkor lett volna esélyük, ha erőteljes csapást tudnak mérni a német támadóék szárnyára és hátába. Lord Gort, a brit expedíciós erők parancsnoka hozzáfogott egy déli irányban végrehajtandó támadás megszervezéséhez, pontosan ahhoz, amitől a német parancsnokok a legjobban tartottak. Az adott szövetséges erők híradásának megbízhatatlansága miatt ez nem is volt olyan egyszerű feladat. Gort és Harold Franklyn vezérőrnagy különböző angol–francia erőkből támadócsoportosítást hozott létre, amelybe bevonták a Franklyn alárendeltségébe tartozó 5. hadosztályt, valamint egy harckocsidandárt, két területvédő zászlóaljat, néhány helyőrségi alakulatot és tábori tüzéregységet. Egy francia, csökkentett harcértékű, könnyű gépesített hadosztály kapta feladatul, hogy támogassa a támadást nyugat felől. A két francia gyaloghadosztálynak, ígéretükhöz híven támogatniuk kellett volna Gort támadócsoportjának keleti szárnyát, amely azonban nem valósult meg. Franklyn a támadás vezetését G. le Q. Martel vezérőrnagynak, a két világháború közötti harckocsiszakemberek egyikének adta át. A britek a támadócsoportosításban csupán 58 Matilda I-es és 16 Matilda II-es harckocsival rendelkeztek. A harckocsik nehezek, lassúak és ormótlanok voltak. Az I-es fegyverzete csak géppuskákból állt. A II-es típust egy kétfontos löveggel szerelték fel. Ez a rendszeresített 37 mm-es német löveghez hasonló, de lényegesen nagyobb átütőerővel rendelkezett. A francia hadosztálynak körülbelül 60 Somua harckocsija volt. A rosszul működő szövetséges felderítő rendszer miatt gyakorlatilag felderítés nélkül kellett a parancsot végrehajtani. Martelnek fogalma sem volt arról, milyen német csapatokkal kerül szembe, mikor 1940. május 21-én 14.30-kor két menetoszlopával megindult délre az Arras-tól nyugatra lévő körzetből.

Fent: Május 25/26-án Eicke azt a parancsot adta hadosztályának, hogy támadjon a La Bassée-csatornán keresztül, megszegve ezzel Hitler „Állj" parancsát. A képen látható, amint a Totenkopf katonái előrenyomulnak az út mentén egy zsákmányolt Panhard páncélgépkocsi fedezete alatt.

Támad a Totenkopf

Valóban úgy volt, hogy a szövetséges menetoszlopok a *Totenkopf*fal fognak megütközni. Csak véletlen egybeesés, hogy a németek úgy döntöttek, észak felé indulnak meg. A 7. páncéloshadosztály és a tőle nyugatra elhelyezkedő *Totenkopf* észak felé haladt, közvetlenül Martel ellentámadásának irányában. A halálfejes hadosztály szerencséjére a brit ellencsapás erejét

képező harckocsik éppen a hadosztály páncéltörőosztálya irányába támadtak. Az osztály gyorsan szétbontakozott, de hamarosan azt tapasztalta, hogy az egység 37 mm-es Pak 35/36-os páncéltörő ágyúi hatástalanok a 60 mm-es páncélzattal rendelkező brit Matilda harckocsikkal szemben. Rommel 7. páncéloshadosztálya hasonló problémákkal találta magát szembe. Az egyik Matilda például csak a 14. találat után vált harcképtelenné. A brit harckocsik keresztülgázoltak két, *Totenkopf*hoz tartozó páncéltörőszázadon, jelentős veszteséget okozva nekik. A 3. század különösen súlyos veszteséget szenvedett. Azokat, akik a lövegeiknél maradtak, közvetlen közelről lőtték le, vagy a 30 t-s harckocsik taposták el. Néhány század hátrálni kezdett, és legalább az egyik hadtáposzlop állománya otthagyta járműveit és elfutott a közeledő brit harckocsik elől. Azonban a *Totenkopf* 3. gyalogezredének nehéz géppuskás és aknavető-alegységeivel együtt gránátjaik alkalmazásával ismét ellenlökésre indultak. Az ellenség visszaverte őket, további súlyos veszteséget okozva nekik. Az Eicke rendelkezésére álló hadosztálytüzérség közvetlen irányzással lőtte a brit harckocsikat, mielőtt a *Stuka* Ju 87-es zuhanóbombázók megérkeztek volna, és végül a támadás lendülete megtört. Ezalatt Martel támadásának fő erőkifejtése Rommel hadosztálya ellen irányult, és Rommel (saját bevallása szerint) alakulata az összeomlás és a teljes vereség határán állt. Rommel az egyik egységétől a másikig hajtott, gyorsan megszervezte a mélyen tagolt védelmet és néhány ellenlökést. Felhasznált minden rendelkezésére álló löveget, tüzérségi eszközt és a Luftwaffe 88 mm-es légvédelmi ágyúit, amelyek – Eicke lövegeihez hasonlóan – közvetlen irányzással lőttek. A brit előretörés megtorpant.

Ez a beszámoló a *Totenkopf* a harckocsik megállításában játszott szerepéről különbözik a harcleírások többségétől. A hangsúly a *Totenkopf* páncéltörő ütegeinek vereségén van, és a szégyenen, amelyet a hadosztálynak okozott. Sok mindent csak Rommel leírásából tudunk, amely a saját szerepét hangsúlyozza a helyzet megfordításában. Még Heinz Guderian is úgy vélte, hogy a hadosztálynál a „pánik jelei voltak láthatók". A pánikhangulat Rommel hadosztályában még erőteljesebben jelentkezett, mint a *Totenkopf*ban, és bár Rommel jelentős szerepet játszott az ütközetben – hadosztálya került szembe a brit ellentámadás főcsapásával –, úgy tűnik, a *Totenkopf* derekasabban teljesített, mint ahogyan azt általában elismerik. Bárhogyan is történt, a *Totenkopf* addigi legsúlyosabb veszteségeit szenvedte el. (39 halott, 66 sebesült és két eltűnt, legnagyobb részük a páncéltörőosztályból.) A 7. páncéloshadosztály rosszabbul járt. A németek körülbelül 20 páncélost és ugyanannyi páncéltörő löveget veszítettek. A brit támadás – annak ellenére, hogy nem szervezték meg kellő körültekintéssel, és légi támogatás, valamint megfelelő felderítés nélkül indították meg, támogatás nélkül – megdöbbentette a németeket, és előrenyomulásuk megtorpant. Mialatt Eicke katonái pihentek, a tábornokot tájékoztatták, hogy a hadosztályt áthelyezték Erich Hoepner XVI. páncéloshadtestéhez, amely magában foglalta a 3. és a 4. páncéloshadosztályt, valamint az *SS-Verfügungs* hadosztályt. Hoepner hadtestét bízták meg a támadás végrehajtásával az Észak-Franciaországban és Belgiumban elszigetelt brit és francia erők ellen. Hoepner megparancsolta Eickének, hogy óvatosan haladjon észak felé, tudván, mi történt Arras-nál. A *Totenkopf*nak volt egy ütközete május 22-én, de könnyen félresöpörte az ellenséget. Hoepner utasította a hadosztályt, hogy hajtson végre menetet Bethune irányába – a város közrefogja a La Bassée-csatornát, amely egy természetes védelmi állást képez –, e mögé vonultak vissza a britek. Eickének fel kellett volna derítenie az adott területet, és megfelelő átkelőhelyet keresni. Ő azonban bement a városba, hogy mihamarabb átkelhessen a csatornán. Katonái kénytelenek voltak visszavonulni, amikor rádöbbentek, a britek erős védelmet építettek ki a városban. Amint Eicke átkelőhelyet kezdett keresni, a britek hozzáfogtak a csatorna túlsó partján lévő állásaik megerősítéséhez. Május 24-én reggel a 3. gyalogezred alegységei, Eicke személyes vezetésével átkelést hajtottak végre a csatorna alsóbb szakaszán, és hídfőállást létesítettek. Ekkor a hadosztály azt a parancsot kapta, fejezze be a támadást, és vonuljon vissza a csatornán keresztül. Ez Hitler május 24-én kiadott „Állj" parancsának következménye, amely a csatorna vonala mentén tartotta az „A" hadseregcsoport páncélosait, és leállította az összes szárazföldi támadást. Az „Állj" parancs célja valószínűleg az volt, hogy megóvja a páncélosokat a közelgő közép-franciaországi ütközetek előtt, és lehetőséget biztosítson a Luftwaffe számára, hogy megtámadhassa a „katlanban" lévő szövetséges erőket, melyek Dunkerque kikötője körül összpontosultak. Eicke dühöngött a veszteségek miatt, amelyeket a csatornán való átkelés, majd a visszavonulás során kellett elszenvedniük. Hoepner is dühös lett, amikor megtudta, hogy Eicke nem engedelmeskedett a parancsának, és azzal vádolta meg, hogy nem törődik emberei életével.

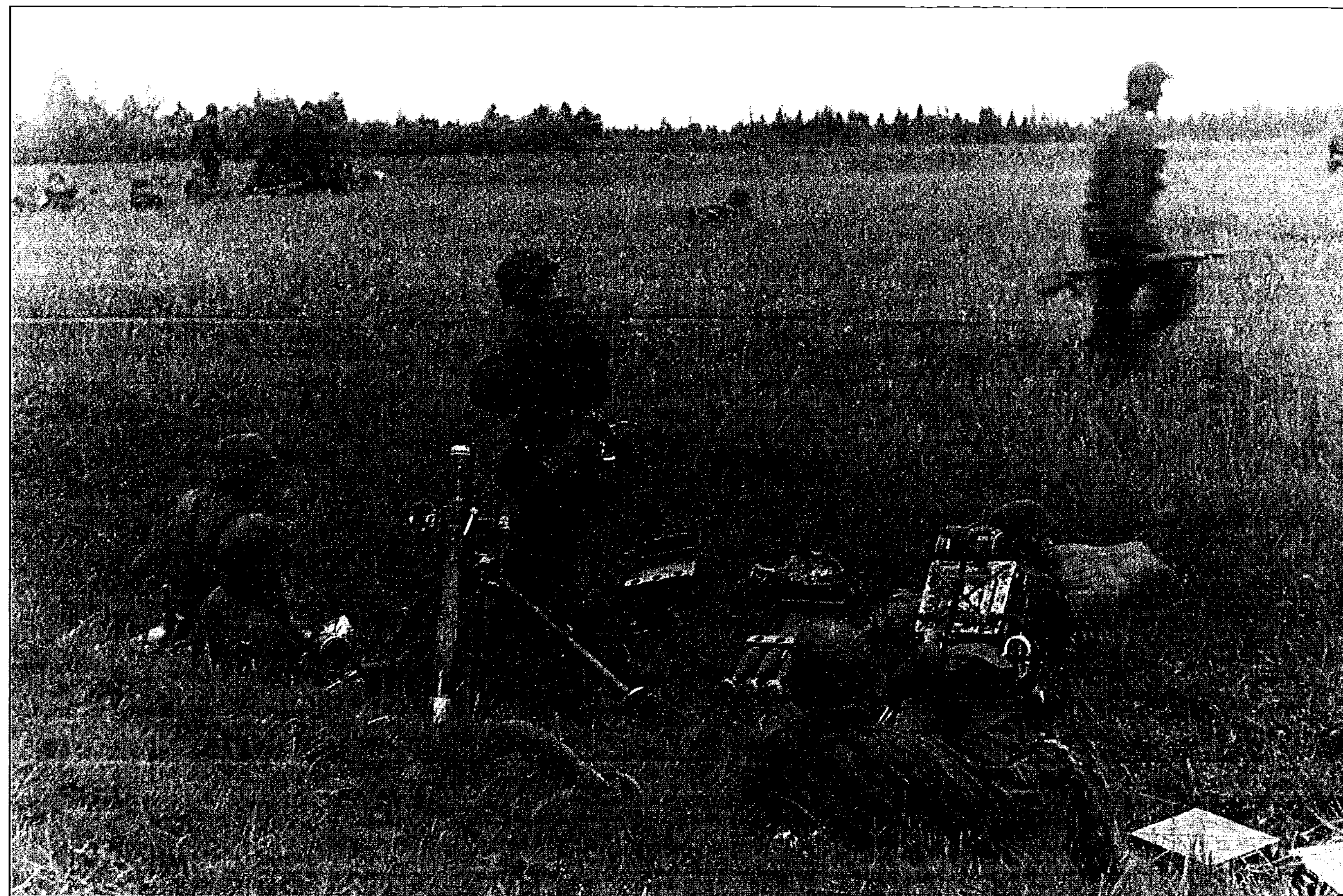
Lent: A Totenkopf katonái gumicsónakot bocsátanak vízre. A brit döntés, hogy a La Bassée-csatorna vonala mentén vívják meg a harcot, arra kényszerítette az egységet, hogy számos kockázatos vízi átkelést hajtson végre.

Fent: Egy átkelőhely, ahol ellenállás nélkül kelhetnek át a csatornán. A fénykép jól szemlélteti, milyen sebezhetőek lennének a katonák, ha tűz alá vennék őket, ahogy ez a La Bassée-csatornánál történt.

Az „Állj" parancs visszavonása

Az „Állj" parancsot május 26-án visszavonták, mivel a szárazföldi haderő főparancsnoksága felismerte, hogy a britek védelmi állást készülnek kiépíteni a csatorna mentén. Ezalatt a *Totenkopf*nak el kellett viselnie az állandó brit ágyúzást, mielőtt Eicke végül parancsot kapott, hogy kísérelje meg a csatornán az átkelést, és hozzon létre hídfőállást. A Friedmann Götze Standartenführer parancsnoksága alatt álló 3. gyalogezrednek sikerült elfoglalnia és biztosítania egy talpalatnyi földterületet a túloldalon az éjszaka folyamán. A Heinz Bertling

Fent: A Totenkopf hadosztály egyik aknavetőcsoportja harc közben Franciaország területén. A 80 mm-es sGrW 34-es aknavető a németek közvetlen támogatásának alapvető fegyvere volt, amelyet minden német egység széleskörűen alkalmazott a háború végéig.

alárendeltségébe tartozó 2. gyalogezrednek szintén sikerült az átkelés, még az igen szívós ellenállás ellenére is. Mögöttük az utászok sietve pontonhidakat szereltek össze és fektettek le a csatornán keresztül.

Hoepner ezután utasította Eickét az általános átkelés megkezdésére és Bethune elfoglalására. A németek azonban nem tudták, hogy a 2. hadosztály brit csapatai milyen jól beásták magukat előttük, azt sem, a védők elszántak, hogy a mögöttük lévő csapatok részére időt nyerjenek, akiket éppen akkor evakuáltak Dunkerque-ből. Ezért a *Totenkopf* csapatai számára a hadjárat során ez az ütközet bizonyult a legreménytelenebbnek és legelkeseredettebbnek.

Az első veszteségek

A támadást május 27-én felújították. Götze 3. gyalogezrede a 4. páncéloshadosztály harckocsijainak támogatásával gyorsan előretört, és megsemmisítette a Locon körül elhelyezkedő brit védőket, majd megállt, hogy a hadosztály többi része felzárkózhasson. Azonban tőle északra Bertling 2. gyalogezrede hamarosan problémákkal találta magát szembe. Azt a feladatot kapta, hogy foglalja el Béthune-t, amelyet a 8. *Lancashire Fusiliers* 1. zászlóalja védett. A 2. ezrednek reménytelen, háztól házig tartó közelharcot kellett vívnia az elszánt brit védőkkel. Bertling sokat vállalt magára, és hamarosan kezdetét vette a legnehezebb harc. A brit ellencsapások szétzúzták az előrenyomulását, és csökkenteni kezdték a katlan területét, amelyet az ezred még tartott a faluban.

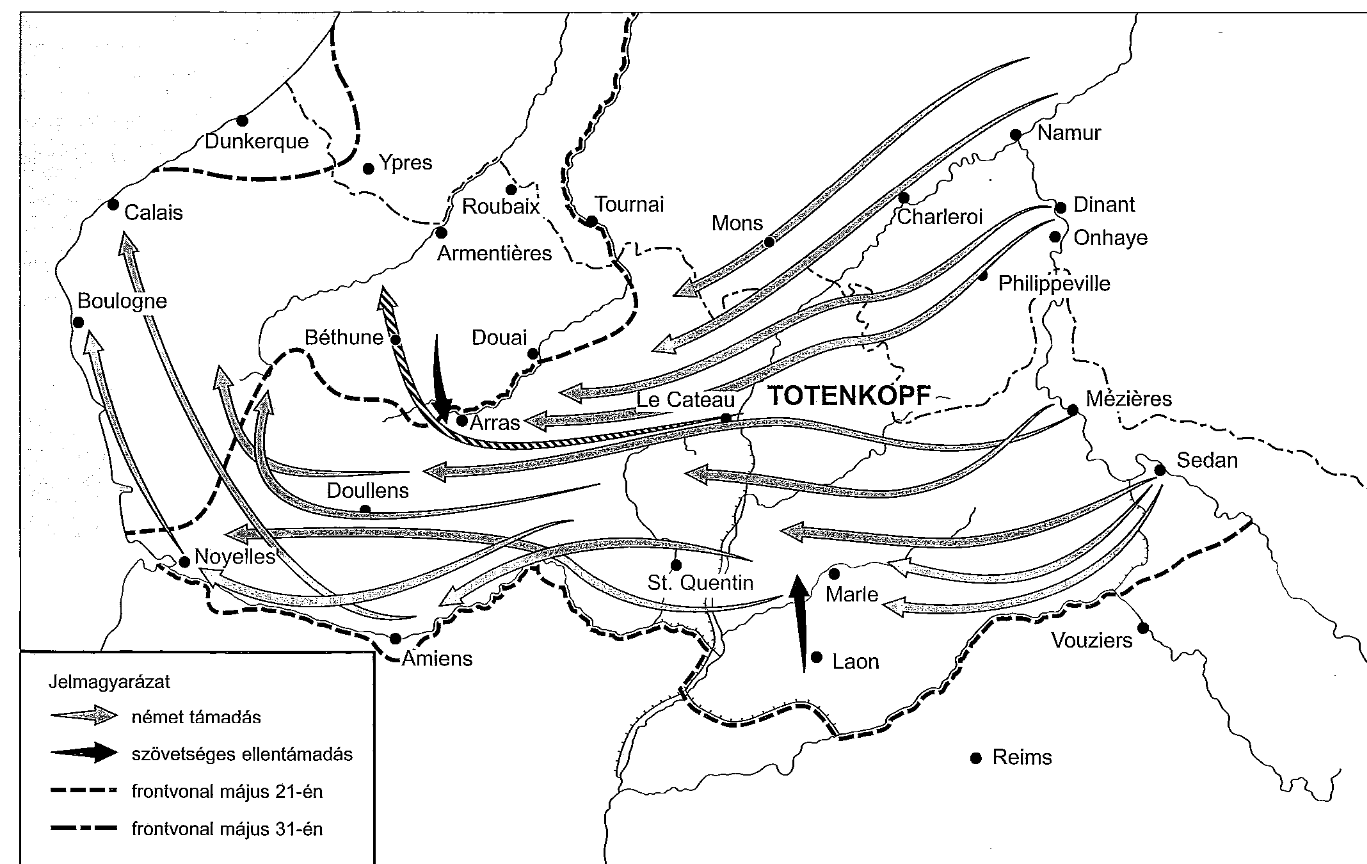
A rádió-összeköttetés Bertling és a hadosztály-parancsnokság között megszakadt, de Eicke számára nyilvánvaló volt, hogy a 2. gyalogezred komoly nehézségekkel küzd, ezért odaküldte Götze egyik zászlóalját, hogy űzze ki a Le Cornet Malo és La Paradis környékén elhelyezkedő briteket. Götze úgy döntött, személyesen vezeti a zászlóaljat. Nem sokkal később egy mesterlövész eltalálta, miközben a zászlóalj észak felé folytatta útját. Tetézte a bajt Montigny munkaképtelenné válása. A hadosztály hadműveleti tisztje, az egyik legjobb képességű tiszt, gyomorvérzése miatt nem vehetett részt a harcokban. Ez a nap nem alakult valami jól Eicke számára.

Ennek ellenére a britek végül visszavonultak Béthune-ből, és védelmi vonalat hoztak létre Locon és La Paradis között. A *Totenkopf* a *Lancashire Fusiliers*szel, a *Royal Norfolk* ezred 2. zászlóaljával és a *Royal Scots* 1. zászlóaljával került szembe. Az összes brit alakulatot bevonták a néhány napig tartó súlyos harcokba, és azt a parancsot kapták, tartsanak ki, ameddig csak lehetséges. Tehát a britek ismét elszánták magukat, megvédik állásaikat a *Totenkopf*fal szemben. A halálfejes egységek előrenyomulásának bal oldalán a 2. ezred alegységei beleütköztek a *Royal Norfolk* ezred 2. zászlóaljának „C" századába és a törzsszázadba, amelyek beásták magukat Le Paradis falutól nem messze egy tanya körül. Ezek az alegységek megállították a *Totenkopf* előretörését, de nem sokkal később az ezred kijelölt része bekerítette őket. A britek azt a parancsot kapták, hogy legalább szürkületig tartsák állásaikat, hogy minél több időt nyerjenek. Amikor 17.15 körül a britek összes lőszere elfogyott, a *Norfolk* parancsnoka, Ryder őrnagy parancsot adott a 2. zászlóalj körülbelül 100 fő bekerített katonájának a megadásra. Így a britek fehér zászlót lengetve előjöttek állásaikból, hogy megadják magukat a halálfejes 2. ezred I. zászlóalja 14. századának, amelynek a parancsnoka Fritz Knöchlein SS-Obersturmführer (főhadnagy) volt. Knöchlein foglyainak egy közeli gazdasági udvarba kellett menniük. A 2. *Norfolk* ezred állományába tartozó Albert Pooley az alábbiak szerint emlékezett vissza a történtekre:

> Letértünk a poros francia útról, átmentünk egy kapualjon és kijutottunk a tanya épületei melletti legelőre. Életem legkellemetlenebb látványa tárult elém: két nehéz géppuska, amelyek a legelőről… menetelő oszlopunk fejmagasságába néztek. A géppuskákból tüzet nyitottak ránk… néhány másodpercig sebesült embereink üvöltése elnyomta a géppuskák ropogását. Az emberek úgy dőltek a földre, mint a lekaszált fű. … Égő fájdalmat éreztem, és előrebuktam… fájdalmas üvöltésem bajtársaim sikoltozásával keveredett, de mielőtt a haldokló emberek közé estem, egy gondolat futott végig az agyamon: „Ha valaha kijutok innen, ezek a gazemberek, akik ezt művelték, megfizetnek érte."

A *Royal Norfolk* ezred katonáinak lemészárlása a német haderő francia hadjárata idején indokolatlan kegyetlenkedés volt. A német géppuskások addig lőtték a norfolki haldoklók tömegét, amíg a sebesültek jajgatása meg nem szűnt. Knöchlein ezután feltűzette katonáival fegyverük szuronyait és megölette azokat, akiken az élet leghalványabb jelei mutatkoztak. Egy órával később elégedetten győződött meg arról, hogy az összes brit katona holtan fekszik, majd századával megindult, hogy csatlakozzon az ezred többi részéhez. Szinte hihetetlen, de két katona túlélte a vérfürdőt: a fent említett Albert Pooley és William O'Callaghan. A kevésbé súlyosan sérült O'Callaghannek sikerült kivonszolnia Pooleyt a holttestek közül, és a két sebesült egy közeli tanya disznóóljában rejtőzött el. Végül a 251. gyaloghadosztály fogságába kerültek. A háború után mindkét túlélő tanúvallomása perdöntő volt 1948-ban, a brit katonai bíróság által Hamburgban lefolytatott Knöchlein elleni bűnvádi eljárás során. Knöchleint háborús bűnösként halálra ítélték és felakasztották.

Lent: Eicke óhaja végre valóra vált, harcolhatott Franciaországban. A Totenkopf megindult előre, hogy kiaknázza a németek sikerét, ám szembetalálta magát a britek ellentámadásával Arras-nál. A siker ellenére az SS-hadosztály nagyarányú veszteséget szenvedett.

A *Totenkopf* katonáit a fanatizmus igazi érzése hevítette a francia hadjárat előtti kiképzésük és nevelésük teljes ideje alatt. Ez megmutatkozott abban a könyörtelenségben és eltökéltségben, ahogyan feladataikat végrehajtották. Nemigen vonható kétségbe, hogy a *Totenkopf* katonái figyelemre méltó bátorsággal vettek részt a franciaországi harcokban. Mégsem értek el sikert, amikor összecsaptak a brit csapatokkal a La Bassée-csatorna mentén. Sokat kockáztattak, és ennek következményeként nagy veszteségeket szenvedtek el. Az emiatt érzett csalódottság, amely párosult az Eicke által alárendeltjeibe nevelt fanatikus ellenséggyűlölettel, vezetett odáig, hogy Knöchlein parancsot adott a *Royal Norfolk* ezred 97 katonájának – akkori hadifoglyainak – a meggyilkolására.

A mészárlást követően a *Totenkopf* tovább nyomult előre, szorosan a Dunkerque irányába visszavonuló britek nyomában. A következő nap Hoepner parancsot adott Eickének, hogy vezessen támadást a britek által a Lys-csatorna mentén létrehozott új védelmi vonal ellen. A fáradtság, a korábban elszenvedett súlyos veszteségek és a heves brit ellenlökések miatt Eicke katonái védekezésre kényszerültek. Amikor támadásukat szürkületkor beszüntették, a hadosztály előrenyomulása nem érte el a fél kilométert sem. Hoepner dühöngött a sikertelenség miatt, és parancsot adott Eickének, hogy másnap reggel folytassa támadását. Szerencsére a britek lassan elkezdték a visszavonulást. Hoepner elöljárója, Hermann Hoth tábornok utasította Eickét az ellenség üldözésére, a brit tüzérség pontos tüze azonban ismét lelassította a halálfejesek előretörését, és a brit utóvédnek sikerült eltávolodnia a németektől. Végül a *Totenkopf* 1. ezredének alegységei egyesültek a XVI. páncéloshadtesttel, azonban túl lassúak voltak ahhoz, hogy megállítsák a brit erők nagyobb részét, amelyek visszavonultak Dunkerque körzetének viszonylagos biztonságába. A hadosztályt ezután megállították. Így ért véget szerepe a Franciaországban folyó harc első szakaszában.

Támadás dél felé

A *Totenkopf*ot rövidesen kivonták az arcvonalból, és egy időre megszálló feladatokat bíztak rá Boulogne körül. Időközben a Le Paradis-i mészárlás hírei a szomszédos hadosztályokon keresztül elterjedtek, és végül Hoepner fülébe jutottak, aki teljes körű vizsgálatot rendelt el. Hoepner elhatározta, hogy elbocsátja Eickét, ha bebizonyosodik, hogy a *Totenkopf* rosszul bánt, sőt mi több, meggyilkolta a foglyokat. Úgy tűnik azonban, ez a kivizsgálás nem volt hatással sem a *Totenkopf*ra, sem Eickére. Nem volt egyetlen bíróság sem, amely eljárt volna Knöchlein ellen. Az egyedüli probléma, amivel Eickének szembe kellett néznie, az volt, hogy megmagyarázza az incidenst Himmlernek. Azt hozta fel mentségül, hogy a britek „dumdum" (roncsoló) lövedéket használtak. Néhány feljegyzés szerint a hadosztály többi SS-tisztjét úgy megdöbbentette Knöchlein tette, hogy ezért párbajra akarták kihívni őt. Természetesen Knöchlein nem párbajozott egyetlen SS-tiszttel sem, és nem lett az incidensnek későbbi SS-karrierjére nézve semmilyen hatása. Ismerve, amit a legtöbb tiszt koncentrációstábor-őrként tapasztalt a háború kitörése előtt, aligha valószínű, hogy bármelyiküket is különösebben megdöbbentette volna Knöchlein tette. Az utolsó napokban Dunkerque körül az incidens által keltett nyugtalanság gyorsan elmúlt. A *Totenkopf* elég súlyos veszteséget szenvedett a május 19. és 29. közötti 10 nap alatt. A hadosztály 1140 fő veszteségéből 300 tiszt volt, ami komoly problémát jelentett. Himmler kénytelen volt Eickének 300 félig kiképzett tisztjelöltet küldeni Bad Tölzből, hogy biztosítsa a hadosztály harcképességét. Nem sokkal később elrendelték Eickének, hogy hadosztályával dél felé manőverezzen, és mérjen csapást a francia csapatokra. Június 14-től a halálfejesek részt vettek a francia hadsereg Marne-tól délre harcoló egységeinek üldözésében. Ekkorra a szervezett francia ellenállás már összeomlott, és bármely harc, amelyre sor került, a helyi francia parancsnokok kezdeményezése volt. Dijon közelében a 2. ezred II. zászlóaljának 5. százada heves harcot vívott a marokkói csapatokkal. Az SS nem ejtett hadifoglyokat a katonák közül. Alapvetően a déli hadjárat nem volt más, mint egy nagyszabású tisztogató hadművelet. A *Totenkopf* hadinaplója szerint június 17. és 19. között a hadosztály 6088 hadifoglyot ejtett, miközben öt katonája elesett és 13 megsebesült. Másnap 1300 francia katona megadta magát a felderítőosztálynak. Végül június 22-én a francia kormány lemondott, és a háborús cselekmények 1940. június 25-én hivatalosan véget értek. A *Totenkopf*ot megszálló feladatokra osztották be a spanyol határ közelében.

Fent: Hoepner vezérezredes, a május 22-től a Totenkopfot is magában foglaló XVI. páncéloshadtest parancsnoka, 1940-ben Dijonban. Nem kedvelte Eickét, és nem sokra becsülte a hadosztályt és annak tevékenységét.

Balra: Franciaország összeomlása után nagy mennyiségű francia felszerelés került német kézre, amelyeket különböző feladatokra használtak fel. Ezen a képen a Totenkopf egyik lövegraja kiképzést hajt végre egy 1937-es mintájú 47 mm-es Puteaux mle páncéltörő ágyúval.

Bizonyított harci siker

A francia hadjárat bebizonyította, hogy a koncentrációstábor-őrségből létrehozott *Totenkopf* hadosztály elég jól teljesít ahhoz, hogy megfelelő katonai alakulatnak tekintsék. A *Totenkopf* katonái bátorságot és rugalmasságot tanúsítottak a harcban. Viszont veszteségeik is jelentősek voltak. Valójában 1152 fő sebesült meg, amely valamivel több, mint a magasabbegység hadiállományának 10%-a. Ez a veszteség nem kimondottan a hadosztály bátorságának és szívósságának, inkább tisztjei tapasztalatlanságának, szakszerűtlen vezetésének a következménye, akik túl sokszor kockáztatták embereik életét céljaik elérése érdekében. A hadjárat során a hadosztály kegyetlenségre való hajlama is megmutatkozott. A Le Paradisnál végrehajtott mészárlás és az a tény, hogy a fajilag alsóbbrendűnek tekintett marokkóiak közül alig ejtettek foglyokat, annak a fanatizmusnak és ellenséggyűlöletnek volt a következménye, amelyet Eicke belenevelt az embereibe. Ez eredményezhette talán bátorságukat, de ez vezetett barbár tetteikhez is, amelyek semmire sem voltak jók, viszont sokat levontak katonaként elért eredményeikből.

Lent: Hadizsákmány. A Totenkopf hadosztály tagjai pezsgővel ünneplik a Franciaország felett aratott villámgyors győzelmet. Ez csupán egy rövid pihenés volt, mivel hamarosan kiképzést kellett tartaniuk a Szovjetunió elleni támadás sikere érdekében.

4. FEJEZET

ELŐRETÖRÉS ÉSZAKON

A kemény kiképzés hónapja után, 1941 júniusában a Totenkopf készen állt a Szovjetunió elleni támadásra. Leningrád felé előrenyomulva a hadosztályt az Ilmeny-tó közelében megállították, ahol a közeledő tél folyamán a szovjet ellenlökések megtizedelték őket.

Amint a *Totenkopf* Bordeaux körzetébe települt, hogy pihenjen és újraszerveződjön, az Anglia elleni támadás esélye, amelyre a hadosztályt felkészítették, egyre kisebb lett. 1940 nyara őszbe fordult, Hitler kelet felé fordította figyelmét, és a német főparancsnokság megkezdte a *Barbarossa*-hadművelet, azaz a Szovjetunió elleni támadás megtervezését. Időközben az SS-hadosztályok franciaországi teljesítménye meggyőzte Hitlert, hogy engedélyezze Himmlernek a Waffen-SS három hadosztályának hatra növelését. Himmler döntött arról is, hogy ésszerűsíti a Waffen-SS parancsnokságának szervezeti felépítését. Eicke hatalma a szervezeten belül aránytalanul nagy volt ahhoz képest, hogy hadosztály-parancsnoki beosztásban szolgált. A koncentrációstábor-rendszer korábbi parancsnokaként ő rendelkezett a *Totenkopf*-egységekkel és a táborokon belül lévő fegyver-, jármű- és hadianyagkészletekkel, vagyis a hadosztály óriási tartalékaival. Himmler elhatározta, hogy a halálfejes egységeket az SS utánpótlásának forrásaként fogja felhasználni, és véget vet annak, hogy a hadosztályparancsnok továbbra is a sajátjának tekintse a hatalmas személyi állományt és fegyverkészletet. Bár Eicke ellenállt, kénytelen volt beletörődni, hogy Waffen-SS-en belüli hatalmát jelentős mértékben csökkentették.

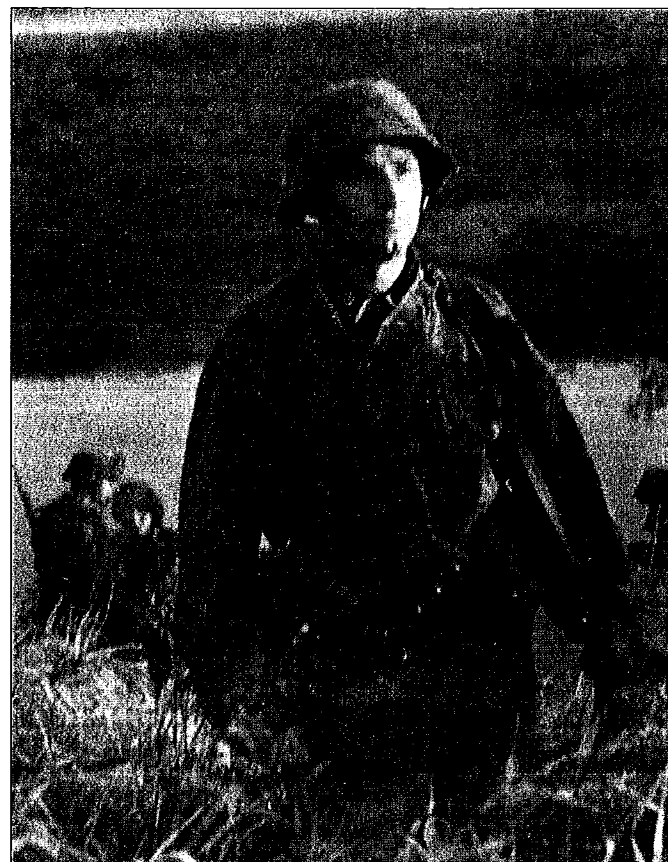
A TOTENKOPF ÚJJÁSZERVEZÉSE

Eicke arra használta fel a francia és az orosz hadjárat közötti évet, hogy megerősítse a hadosztály tűzerejét. A gépkocsizó

Balra: Az orosz síkság, 1941. A Totenkopf mesterlövésze céltávcsővel felszerelt Kar 98k karabéllyal a kezében célra tart a Barbarossa-hadművelet kezdeti szakaszában. Védőszemüvege a sisakján arra szolgál, hogy megóvja a szemét a portól.

lövészezredeket önálló *Kampfgruppé*kké, azaz harccsoportokká alakította át, így azok nagyobb fokú önállósággal és rugalmassággal rendelkeztek. Az SS-hadosztály légvédelmi képességét megnövelték, és Eicke megszerezte a régóta beígért 150 mm-es nehézlövegekre vonatkozó kiutalást, hogy a *Totenkopf* tüzérezreden belül egy nehéz tüzérosztályt állíthasson fel. Létrehozott egy gépkocsizó tartalék zászlóaljat, amely a jövőben a hadosztály elsődleges utánpótlási forrásaként jöhetett számításba, miután elveszítette a koncentrációs táborokban lévő *Totenkopfverbände* fölötti ellenőrzést. Eicke ugyanolyan keményen képezte ki a hadosztályt, mint mindig, és széles körű politikai nevelési programot vezetett be. Ez a náci történelem és a faji elmélet szokásos keverékét foglalta magában. A hadosztályt állandóan propagandaanyaggal „etette" 1940/41 telén. Nehezen becsülhető fel, mennyire hatott ez a *Totenkopf* személyi állományára, azonban ismervén franciaországi magatartásukat és későbbi szovjetunióbeli teljesítményüket, logikus, ha arra a következtetésre jutunk, hogy Eicke fajelméletének és a náci Németország ellenségei gyűlöletének állandó hangoztatása komoly hatást gyakorolt az állomány tagjaira. A francia tél ideje alatt a hadosztály megkezdte a Szovjetunióban végrehajtandó harcokra a speciális felkészülést. A gyakorlatok hangsúlyt helyeztek az erdős terepen és lakott területen (elsősorban kis falvakban) vívott harcokra szélsőséges időjárási viszonyok között. Max Simon, az 1. gyalogezred parancsnoka tökéletesítette a gépkocsizó ezred harci alkalmazását, mialatt új hadműveleti tisztje, Heinz Lammerding, számos harcászati és logisztikai kérdésekkel foglalkozó speciális tanfolyamon vett részt. Eicke levezettetett vele egy ezredszintű harccsoport-gyakorlatot is.

A kimerítő tempó folytatódott 1941 tavaszán, mialatt a többi SS-hadosztályt Görögországba küldték. A görög haderő le-

győzése után Hitler megparancsolta a *Barbarossa*-hadművelete való felkészülés folytatását, és elkezdte a Szovjetunió megtámadására irányuló felkészülés végső szakaszát. A 7. hadsereg részét képező *Totenkopf* azt az utasítást kapta, legyen kész az azonnali indulásra. A hadosztály állományának szabadságolását törölték május 5-én, burkoltan arra célozva, hogy valami fontos ügy van készülőben. Végül, 1941. május 23-án Eicke utasítást kapott arra, hogy a hadosztály legyen kész vasúti szállítással történő átcsoportosítás végrehajtására június 3-ra. Egy megerőltető felkészülés után, a korábban említett napon, a *Totenkopf* első bevagonírozott alegységei kifutottak a bordeaux-i vasútállomásról a szovjet határok irányába. Az emberek gyakorlatilag vasúti kocsikban tartózkodtak a vasúti szállítás teljes ideje alatt, csak a kijelölt állomásokon szállhattak ki. Június 9-re a hadosztály utolsó szerelvényei is megérkeztek célállomásukra, a kelet-poroszországi Marienwerderbe. Az egység ezután megindult Kelet-Poroszország és a szovjetek által elfoglalt Litvánia határa felé.

Az orosz hadjárat érdekében a hadosztályt beosztották Erich Hoepner 4. páncéloscsoportjához, amely később Wilhelm Ritter von Leeb tábornagy Észak hadseregcsoportjának éke lett. Hoepner csoportjába tartozott a Max Reinhard és Erich von Manstein által vezetett XLI. és LVI. páncéloshadtest, melyek külön-külön intéznek támadást a balti államokon keresztül Leningrád ellen. Hoepner személyes ellenszenvet érzett Eicke iránt, és nemigen tartotta sokra a hadosztályt, mivel az Franciaországban az alárendeltségébe tartozott. Ezért nem

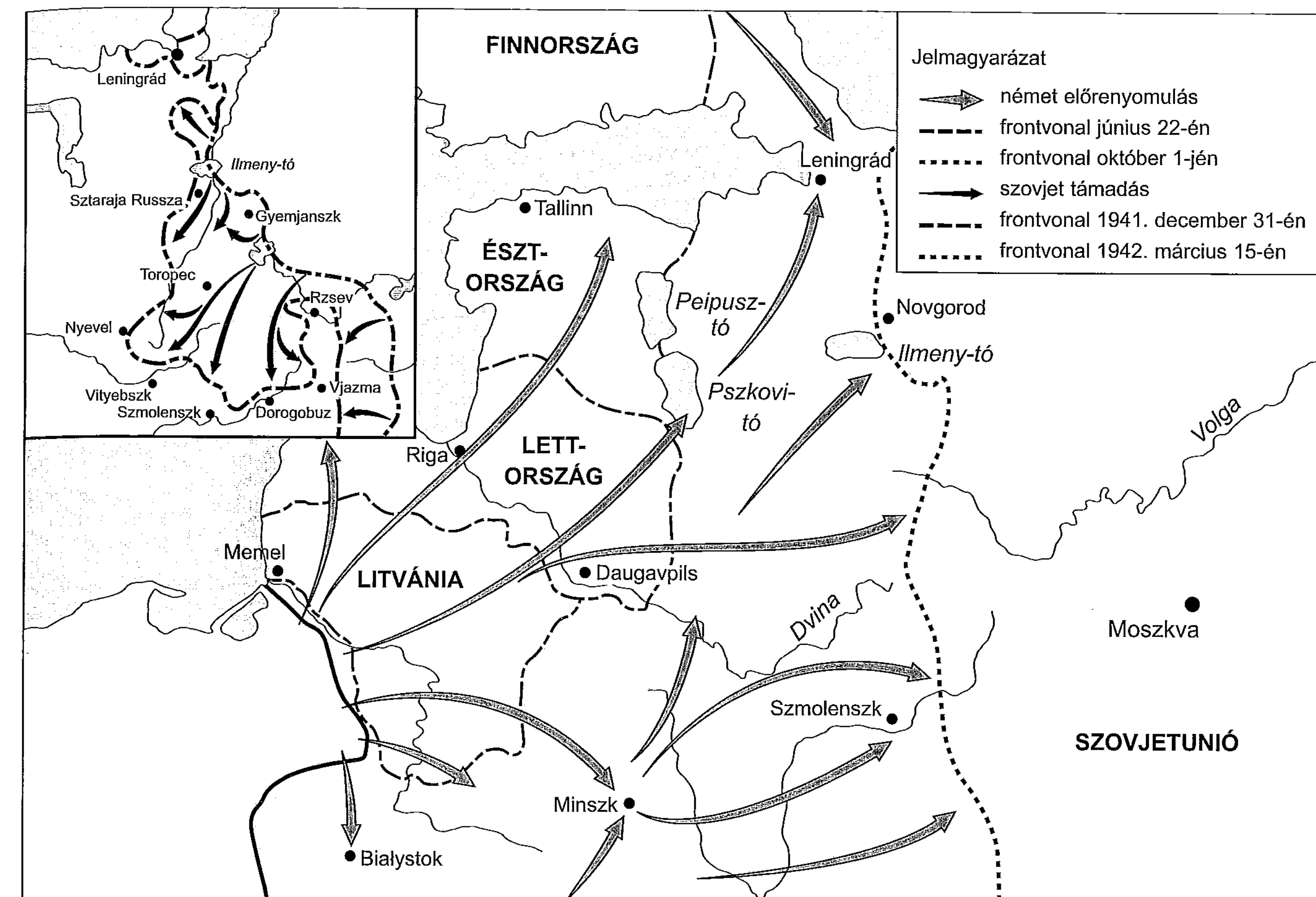
Balra: A Totenkopf hadosztály 1. ezredének törzsőrmestere, August Zingel vezeti katonáit az egyik szovjet folyón keresztül Leningrád irányába. Eicke kiképzésének köszönhetően a csapat harcra kész állapotban volt.

osztotta be a *Totenkopf*ot a támadás első hullámába. Eickének ismét tartalékban kellett várakoznia. Amint az utolsó SS-tartalékokat beosztották, hogy a hadosztály harcértéke teljes legyen, Eicke eligazítást tartott tisztjeinek a küszöbönálló keleti háborúról. Azt állította, az új hadjárat más, életre-halálra szóló küzdelem lesz a nemzetiszocializmus és a zsidó bolsevizmus között. Könyörtelen, megalkuvás nélküli ideológiai háború. A Führer ezért megparancsolta, hogy az összes politikai biztost, akik a Vörös Hadsereg alakulataihoz tartoznak, le kell lőni azonnal, a körülményekre való tekintet nélkül. Eicke befejezésül arra utasította tisztjeit, legyenek fanatikusak és könyörtelenek, és emlékeztette őket, hogy a szovjetek nem írták alá a genfi egyezményt, ezért nem fognak civilizált módon harcolni – a hadifoglyokat sem fogják megfelelő bánásmódban részesíteni. A *Totenkopf*nak könyörület nélkül kell harcolnia keleten.

Megkezdődik a Barbarossa

1941. június elejére a Wehrmacht több mint hárommillió embert és 3350 páncélost vont össze 149 hadosztályban, amelyet három hadseregcsoportra osztott fel, és ezeket 2270 repülőgéppel támogatta. A németek június 22-én virradat előtt megindították támadásukat a szovjet határon keresztül. A IV. páncéloshadtest első támadási célját a Dvina folyó fölött ívelő hidak képezték, amelyek nehéz védelmi akadályt képeztek. A hidak június 26-ára Hoepner csoportjának ellenőrzése alá kerültek. A hadtestek előrehaladásának gyorsasága – 320 km két nap alatt – megbontotta a német előrenyomulást, mivel a gyaloghadosztályok lemaradtak, és rés keletkezett Manstein LVI. páncéloshadteste és a Mansteintől délre lévő 16. hadsereg között. Emellett a páncéloshadtest folyó irányába történő támadása azt jelentette, hogy jelentős szovjet alakulatokat kerültek meg. Ezért a *Totenkopf*ot a tartalékból előrevonták, és utasították, hogy keleti irányban „tömje be" a keletkezett réseket, hézagokat, és számolja fel az összes visszamaradó szovjet csoportot, amellyel találkozik az úton.

A hadosztály június 24–25-én lépte át a szovjet határt, megtisztította a litván erdőket Jurbarkas környékén, majd a Dvina irányába haladt tovább előre. Június 27-én a felderítőosztály volt az első a hadosztályból, mely közvetlen kapcsolatba került a szovjet erőkkel, melyek éppen elkezdték soraikat újrarendezni az első német előrenyomulás által okozott megdöbbenésük után. Az osztálynak nem okozott problémát a szovjet harckocsik leküzdése, de volt valami megrázó a szovjet gyalogság által indított ismétlődő és öngyilkos jellegű támadásokban. A következő nap Simon 1. gyalogezrede hasonló tapasz-

Fent: A térkép az északi irányban és középen történő előrenyomulást szemlélteti Leningrád és Moszkva felé 1941-ben. A Totenkopf az Ilmeny-tó közelében fejezte be ténykedését, ahol később a gyemjanszki katlanba került hadosztályt bekerítették (a melléktérképen látható) 1942-ben.

talatokat szerzett. Simon katonáit elbátortalanította a szovjet csapatok fanatizmusa, akik inkább az utolsó csepp vérükig harcoltak, mint hogy megadják magukat. Hihetetlennek tűnt, hogy a szovjet csapatok elszigetelt és elcsüggedt csoportjai ilyen körülmények között is tovább fognak harcolni. Simon egyenes következtetése az volt, hogy ezek az emberek útonállók, így ennek megfelelően kell velük foglalkozni. Az elfogott németek ellen elkövetett orosz rémtettekről szóló történetek a *Totenkopf*-egységekhez is eljutottak. Következésképpen a hadosztály kevés szovjet hadifoglyot ejtett, amint kelet felé támadtak. Miután kijutottak a Dvináig, a halálfejes egységeket beosztották Manstein LVI. páncéloshadtestébe, és feladatul kapták a hadtest szárnyának biztosítását és a délre lévő 16. hadsereggel a kapcsolat fenntartását. Hoepner következő támadási célja a Sztálin-vonal, egy erődítményeket összekötő védelmi vonal volt, amely dél felé, a Pejpusz-tótól kiindulva, követte a Pszkovot, Osztrovot, Opocskát összekötő út vonalvezetését. Miután a védelmi vonalat áttörték, Reinhard XLI. páncéloshadteste tovább támadhatna Leningrád felé, mialatt Manstein csapatai az Ilmeny-tó irányában nyomulhatnának előre, hogy „elvágják" a Moszkvát Leningráddal összekötő fő vasútvonalat. A *Totenkopf* eleinte gördülékenyen haladt előre, azonban a kevés veszteséget szenvedő 21. szovjet harckocsicsoport* ellenállása megszilárdult, és Dadga falunál Simon ezredének kellett ismét a harc nehezét viselnie, és valamivel több mint 100 fős veszteséget szenvedett. A harckocsikkal és tüzérséggel támogatott orosz ellenlökések növekvő aránya védekezésre kényszerítette a *Totenkopf*ot. Csak a *Stukák* támogatásával sikerült Eickének folytatnia az előrenyomulást. Július 5-én Manstein megállt, hogy a Sztálin-vonal megrohamozásához szükséges átcsoportosítást végrehajtsa. Úgy tervezték, hogy az SS-hadosztály a szovjet védelmi vonal déli irányába fog előrehaladni, hogy elvágja az LVI. páncéloshadtest többi hadosztálya – 8. páncélos- és a 3. gépkocsizó gyaloghadosztály – által visszaszorított szovjet alakulatokat. Amikor július 6-án a támadás megkezdődött, a *Totenkopf* számára nyilvánvalóvá vált, hogy az erődítmények sokkal sűrűbben helyezkednek el a sávjában, mint ahogyan arra számítottak, és a hadosztály minden igyekezetével azon volt, hogy mielőbb megtisztítsa az elszánt szovjet csapatok által védett, bunkerekkel, szögesdróttal és aknamezőkkel megerődített védelmi vonalat. Az

* A térségben a szovjet XII. gépesített hadtest tartózkodott – a Szerk.

elszenvedett veszteségek ismét jelentősek voltak. Tovább súlyosbította a helyzetet Eicke sebesülése. Nem sokkal éjfél előtt parancsnoki gépkocsija ráfutott egy aknára, megsebesítve a hadosztály parancsnokát – összezúzva jobb lábát – és a jármű vezetőjét. A mögöttes területen lévő kórházba indulás előtt, a hadosztály-parancsnoki teendők ellátásával távollétében Mathias Kleinheisterkampot, a 3. gyalogezred parancsnokát bízta meg.

A szovjetek eltökélték, hogy nem engedik át a kulcsfontosságú Opocska várost, ezért mindent harcba vetettek, amit csak tudtak, beleértve az óriási 152 mm-es löveggel felszerelt KV–II-es harckocsikat is. A *Totenkopf* páncéltörőlöveg-irányzóinak ismét rá kellett ébredniük, hogy a 37 mm-es Pak 35/36-os páncéltörő lövegeik teljesen alkalmatlanok az ilyen célok ellen. Az egyetlen reményük az volt, hogy lövéseikkel használhatatlanná teszik ezen eszközök lánctalpait, és a gyalogságra bízzák a mozgásképtelenné vált KV–II-es harckocsik megsemmisítését. A *Totenkopf* és a 16. hadsereg 30. gyaloghadosztálya végül július 11-én bejutott a városba, és a harcok enyhülni kezdtek. A veszteségek mint mindig, most is jelentősek voltak: 82 tiszt, 1626 közkatona meghalt, megsebesült vagy eltűnt. Ez az egységek harcoslétszámának csaknem a 10%-át tette ki. Manstein erős kritikával fogadta ezt a nagyarányú veszteséget, figyelembe véve a megszerzett terület viszonylag

Fent: Totenkopf-katonák egy könnyű 6×4-es kerékképletű tehergépkocsin. Az érintett Wehrmacht-hadosztályok többségétől eltérően, a Waffen-SS összes bevetett hadosztálya a Barbarossa-hadművelet kezdetére már gépkocsizó volt.

kis méretét. A Sztálin-vonal áttörésével Reinhard tovább támadhatott Leningrád felé, mialatt Manstein hadteste folytathatta útját az Ilmeny-tó irányába. A *Totenkopf*ot az első lépcsőből tartalékba helyezték egy időre.

Amint azonban az LVI. páncéloshadtest további elszánt szovjet ellenállásba ütközött, Hoepner hamarosan előrevonta, és harcba vetette a tartalékban lévő hadosztályt. Július 19-én Manstein a jobbszárnyon helyezte el a halálfejes egységeket, és ugyanazon a napon megérkezett az új hadosztályparancsnok is. Himmler úgy döntött, Georg Keppler Brigadeführert bízza meg addig a *Totenkopf* vezetésével, amíg Eicke fel nem épül. Keppler tapasztalt katona volt, és a kiváló *Verfügungs* hadosztály *Der Führer* ezredét vezette Franciaországban. Amint átvette az irányítást, a hadosztálynak az 1941-ben zajló legkeményebb harcokban kellett részt vennie.

Keppler azt a feladatot kapta, fedezze Manstein hadtestének szárnyát, ezért az SS-hadosztálynak a legsűrűbb erdőkbe és az Ilmeny-tótól délre fekvő ingoványos területekre kellett mennie. Az oroszok kitűntek az ilyen nehéz körülmények között vívott közelharcban. Az eredmény, amit a németek a nappali harcokban elértek, gyakran elveszett az éjszakai orosz ellenlökések miatt. Emiatt az arcvonal peremvonalában lévőknek nem volt soha egy nyugodt éjszakájuk. A *Totenkopf* állománya továbbra is komoly veszteségeket szenvedett, mialatt úgy tűnt, az oroszoknak kimeríthetetlen élőerő-utánpótlásuk van.

Az Ilmeny-tó

10 nappal később a *Totenkopf* elérte a Luga-vonalat, azt az erődrendszert, amely az Ilmeny-tó nyugati végétől a Finn-öbölig húzódik. Ez volt a Leningrád előtti utolsó szovjet védelmi vonal. A *Totenkopf*ot Manstein hadtestétől átvezényelték a Wiktorin vezérezredes által vezetett 16. hadsereghez. Kepplernek az volt a feladata, hogy támadást indítson a Msaga folyó mentén kiépített szovjet állások ellen. A rohamot augusztus 10-én indították meg. A hadosztály tüzérsége elakadt a fő előretörés mögött az ingoványos területen átvezető úton, és légi támogatás sem volt. Ezzel ellentétben a szovjetek tüzérsége pontosan lőtt. Ráadásul a *Totenkopf*nak alig volt híradó összeköttetése, és a mögöttes területen partizánegységek zaklatták őket. A hadosztály gyalogsága a *Stuka* zuhanóbombázók támogatásával szilárd hídfőt hozott létre a folyó túloldalán az elszánt orosz ellenállással szemben. A halálfejes egységek helyzete időről időre változott az éjszaka folyamán. Hajnalban az ellentámadások abbamaradtak, és az SS-hadosztály elkezdte óvatosan felderíteni az orosz állásokat. Ezután Wiktorin feladatul szabta a hadosztálynak a XXVIII. hadtest szárnybiztosítását, amelynek fő célja a szovjet ellentámadás egymást követő hullámainak elhárítása. Keppler nem volt túlságosan elégedett azzal, hogy a *Totenkopf*ot „homokzsák"-ként használják.

Fent: Totenkopf-tisztek tanácskoznak [a lapot tartó katona SS-tábori csendőr – a Szerk.] 1941 augusztusában-szeptemberében Észak-Oroszországban. 1941 nyarán a hadosztály elkeseredett harcokban vett részt az Ilmeny-tó környékén, megpróbálva megtisztítani az erdőket a szovjet csapatoktól.

Vorosilov támadása

A *Totenkopf*ot nem alkalmazták sokáig ebben a szerepben, mivel a szovjetek Északnyugati frontjának főparancsnoka, Kliment Vorosilov marsall nagy erejű ellentámadást indított, azzal a céllal, hogy elvágja egymástól a németek Észak és Közép hadseregcsoportját. A szovjetek 34. hadserege „beleszaladt" a németek X. hadtestébe az Ilmeny-tótól délre. Az Észak

Jobbra: Egy ifjú tiszt, tükörhajtókáján a hadosztály jelképével. Fel van szerelve egy pisztolytáskába helyezett P 08-as pisztollyal, térképtáskával és távcsővel, és valószínűleg egy MP 28-as géppisztolyt visel „hátravetett" hordmódban.

hadseregcsoport parancsnoka, Ritter von Leeb úgy reagált erre a helyzetre, hogy az LVI. páncéloshadtestet és a *Totenkopf*ot kikülönítette, és útnak indította, hogy támogatást nyújtsanak a X. hadtestnek. Kepplernek azonban nagy problémát jelentett a *Totenkopf* új feladata, tekintettel a szovjet ellentámadásokra és arra, hogy a szomszédos hadosztályokkal az együttműködés nem volt megfelelő.

Manstein szándéka az volt, hogy a X. hadtesttel felfogja Vorosilov támadását, mialatt a *Totenkopf* és a 3. gépkocsizó gyaloghadosztály csapást mér a 34. szovjet hadsereg szárnyára. Ez pontosan így valósult meg augusztus 19-én, és a halálfejes hadosztály hamarosan már ünnepelhette az első nap nagy sikerét, hisz foglyul ejtett 785 főt, és nagy mennyiségű anyagi javakat zsákmányolt. Manstein elrendelte a visszavonuló szovjet csapatok azonnali üldözését. A hadosztálynak sikerült birtokba vennie a Poliszty folyó hídjait az Ilmeny-tótól délre, ezáltal elvágva a 34. hadsereg visszavonulásának útját. A szervezett szovjet ellenállás megszűnt, és az egységek felszámolása elkezdődött. Augusztus 21-én a *Totenkopf* több hadifoglyot ejtett, mint a francia hadjárat alatt összesen. A Vörös Hadsereg nyolc hadosztálya semmisült meg. Manstein Keppler harcállásponjára érkezett, hogy kifejezze elismerését a hadosztály teljesítményét illetően.

Szovjet előny

Hadászatilag azonban a szovjetek helyzete volt szilárdabb. Manstein ellencsapása azt jelentette, hogy az Észak hadseregcsoport többi része állásaikban maradt, így a szovjetek megerősíthették Leningrád védelmét. A majdnem korlátlan személyiállomány-utánpótlás lehetővé tette számukra, hogy állandó ellentámadásokat hajtsanak végre, és zaklatásukkal kifárasszák a németeket, akik nem rendelkeztek olyan óriási élőerő-utánpótlással.

A *Totenkopf* és a 3. gépkocsizó gyaloghadosztály keleti irányba támadott a megszilárdult szovjet ellenállással szemben. A halálfejes magasabbegység előretörése azonban elakadt a szokatlanul aktív szovjet légierő miatt, amely jelentős veszteséget okozott járműveiben. Augusztus 28-án Manstein parancsot adott a halálfejes hadosztálynak, hogy keljen át a Pola folyó túlpartjára, azonban a hadosztály erőfeszítései nem jártak eredménnyel az ismétlődő szovjet gyalogsági támadások és a felhőszakadások miatt, amelyek ingoványná változtatták az orosz utakat. Másnap Keppler jelentette, kimerült és legyengült hadosztályától nem várható el, hogy ismét támadjon, mivel 4853 fő elesett a harcokban, és az utánpótlás nem elégséges. A *Totenkopf* egymaga több veszteséget szenvedett el, mint a hadtest bármelyik más hadosztálya. Manstein hozzájárult a támadás elhalasztásához, és megígérte, hogy amint lehetséges, tehermentesíti a hadosztályt. A Vörös Hadsereg folytatódó támadásai azonban nem hagytak pihenőt. Az időjárás sokat javult szeptember 5-én, és a *Totenkopf* Kleinheisterkamp vezette 3. ezrede utászainak sikerült két zászlóaljat átjuttatniuk a Pola folyón.

Az időjárás tovább javult, és a németek folytathatták általános előrenyomulásukat, bár az előrehaladás nagyon lassan ment a visszavonuló szovjet egységek mögött telepített aknamezőkön és álcázott akadályokon keresztül. A támadás a további szovjet ellentámadások miatt akadozni kezdett, majd megállt Gyemjanszk területén, szeptember 11–12-én. A hadosztály beásta magát és várt. Az orosz támadások 18-án kezdődtek. A gyalogság egymást követő hullámai rohamozták a *Totenkopf* állásait, majd szürkületkor hirtelen abbamaradtak. Ezután rövid szünet állt be. A „szélcsendben", szeptember 21-én Eicke visszatért a hadosztályhoz, és négyórás tájékoztatót kapott Kepplertől és Lammerdingtől, mielőtt Keppler visszarepült Németországba. Eicke, aki még mindig botot használt járás közben, meg volt döbbenve, látva emberei állapotát. A

Balra: A Totenkopf hadosztály riadt tekintetű századosa álcaálarccal a sisakján 1941-ben a Szovjetunióban. A fiatal tisztek veszteségaránya igen magas volt a Lusno körüli harcokban.

hadosztály állandóan harcban állt az Ilmeny-tó környékén az erdős, mocsaras területen, és ez meg is látszott a katonákon. Eicke megpróbálta elérni, hogy a hadosztály tisztességes utánpótlást kapjon, és visszavonják a frontvonalról. Mielőtt mindezt megvalósította volna, a hadosztály újabb szovjet ellentámadással nézett szembe, amelynek méretei nagyobbak voltak, mint azelőtt bármikor.

A szovjet ellentámadás és Lusno

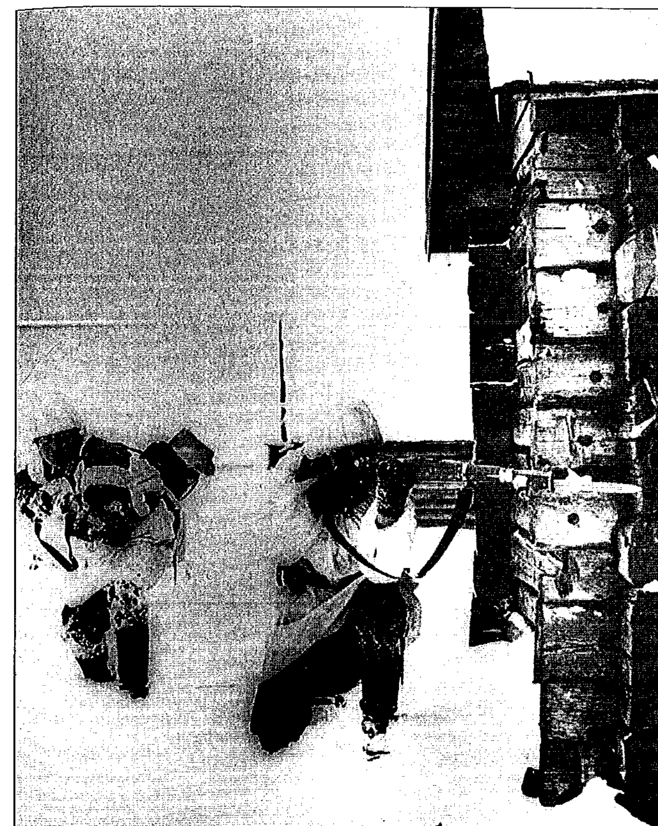
Manstein hadtestének délre történt áthelyezése után a *Totenkopf* is átkerült a II. hadtesthez. A hadtestparancsnokság figyelmeztette Eickét, hogy friss szovjet egységek fejlődnek fel támadásra hadosztályával szemben, és jelentősen növelték a szovjet járőrözés és felderítés hatékonyságát. A szovjet tüzérség tűztevékenysége erősödött, és a légitámadások gyakoribbak lettek. Az orosz gyalogság hozzáfogott a *Totenkopf* északi szárnya felderítéséhez, melynek során rést fedeztek fel közte és a szomszédos 30. gyaloghadosztály között. A halálfejes magasabbegység 24 km hosszan helyezkedett el az arcvonalban. Simon ezredének állásai déli irányban (a jobbszárnyon) helyezkedtek el, Kleinheisterkamp 3. gyalogezrede északra (a balszárnyon) foglalt védőkörletet. Az ezred állásainak északi szélétől nem messze volt Lusno falu, a hely, ahol a szovjetek támadásának fő erőkifejtése várható volt.

Szeptember 24-én délben elkezdődött a támadás. A szovjet gyalogság egyik hulláma a másik után zúdult a *Totenkopf* állásaira, és végül áttörte azokat. Lusnónál a 20 harckocsival támogatott két szovjet ezred keresztülgázolt a 3. ezred II. zászlóalján, és a túlélőket szervezetlen visszavonulásra kényszerítette. A helyzet csak a páncélvadászosztály 2. századának bátor helytállása, valamint a Lusno mögött tüzelőállásban lévő *Totenkopf* tüzérütegek rohamozó oroszok ellen alkalmazott hatásos közvetlen irányzású tüze következtében szilárdult meg. A falutól kissé északra helyezkedett el Fritz Christen SS-Sturmmann (tizedes) páncéltörő ütege, amely feltartotta a tömeges harckocsiroham zömét, beleértve a kitűnő T–34-es és a robusztus KV–II-es harckocsikat is. Az első összecsapáskor a tizedes látta, hogy a teljes szakasz elesett, Christen mégis a lövegénél maradt, kilőtt hat harckocsit és elhárította a támadást. Ezalatt a tüzérség összpontosított tüze szétzúzta az oroszok támadását, és Eicke ellenlökést rendelt el, amely végrehajtásával estére visszaszerezték a falut.

A várt szovjet ellenlökést másnap 05.00-kor indították. Az SS-katonák ekkor már jobban fel voltak készülve, bár a T–34-esekben, amelyek megjelentek, a 37 mm-es páncéltörő ágyúk

Lent: A balti államokban a lakosság többsége felszabadítóként üdvözölte a németeket. A lett asszonyok kedvesen fogadják a katonákat. A Waffen-SS sok katonát verbuvált ezekből az államokból.

Fent: Totenkopf-katonák egy Sztaraja Russza közeli faluban a gyemjanszki katlanban. A bekerítésben lévő halálfejes alakulat, a 18. gépkocsizó gyaloghadosztállyal együtt keményen harcolt ezen a környéken.

nem tudtak kárt tenni. A jól megszervezett tűzrendszernek (a tüzérség, a géppuskák és a kézifegyverek összpontosított tüzének) köszönhetően a német állások előtt egyre több holttest hevert. Ez alkalommal a *Totenkopf* nem adott fel területet a félórás szovjet támadás ellenére sem. Az oroszok egyre bizarrabb harcászathoz folyamodtak. Az aknamező mögött fedezékben lévő utászegység igencsak meglepődött, amikor egy sertéskonda támadott feléjük, amelyet az oroszok hajtottak keresztül az aknamezőn, hogy így nyissanak átjárót (utat) azon keresztül.

A harc szeptember 26–27-én tetőpontjára hágott. A *Totenkopf*nak a szovjetek szünet nélküli rohamát kellett 48 órán keresztül elviselnie, amelybe a támadók mindent bevetettek, ami a rendelkezésükre állt. A támadás főiránya ismét Lusnón ment keresztül, és a 3. ezred ellen irányult, amely feladatcsökkentés és utánpótlás nélkül harcolt folyamatosan. A II. zászlóalj elvesztette az összes tisztjét, és mégis, a mindössze 150 harcképes katonával sikerült megindítania egy ellenlökést, és visszafoglalni a falut szeptember 26/27-én éjszaka. Megjegyzendő, hogy a 37 mm-es ágyúk hatástalannak bizonyultak a szovjet T–34-esekkel szemben, és az 50 mm-es Pak 38-as páncéltörő löveg is mindössze 500 m-ig volt hatásos. Ezért a *Totenkopf* harcosainak gyalog kellett megküzdeniük a szovjet harckocsikkal, felhasználva a kötegelt robbanóanyagot, a gránátokat és a „Molotov-koktélt", hogy harcképtelenné tegyék azokat. Az egyik raj, amelyet Max Seela Hauptsturmführer vezetett, hét T–34-est semmisített meg ilyen módon, szeptember 26-án.

Szeptember 27-én a szovjetek harcba vetettek három hadosztállyal egyenértékű erőt és 100 harckocsit a *Totenkopf* ellen. Eicke felkereste ellátó- és kiszolgálóegységeit, hogy embereket gyűjtsön össze, akiket az arcvonalba tud küldeni, valamint felfegyverezte és harcrendbe állította parancsnoksága állományát is a védelem végső tartalékaként. Lusno négyszer cserélt gazdát aznap. Amikor az SS-katonák végleg kiűzték a szovjeteket a faluból, megdöbbenve találtak rá az egyik páncéltörő löveg mögött Fritz Christenre, aki egymaga volt a kezelője annak három napon keresztül. 13 kilőtt harckocsi állt körülötte, amelyeket ő semmisített meg, és körülbelül 100 szovjet katona holtteste. Eicke felterjesztette Christent a Lovagkereszt kitüntetésre, amelyet személyesen Hitlertől vett át. Ő volt az első és a legfiatalabb közkatona, aki ezt a kitüntetést megkapta. Christen és a hadosztály helytállása bebizonyította, hogy a németek harcolni tudnak akkor is, ha nem sok esély van a győzelemre. Ez a magatartás a *Totenkopf*ra a háború teljes ideje alatt jellemző volt. Eicke tanításának és a hadosztály fanatizmusának meg lett a haszna.

Elkeseredett küzdelem

A védelemben elért győzelem nagyon legyengítette a *Totenkopf*ot. Eicke számvetése szerint a hadosztály személyi vesztesége 6610 fő, és mindössze 2500 embert kaptak utánpótlásként a *Barbarossa*-hadművelet kezdete óta. Felszerelésükben és járműveikben hasonló arányú volt a veszteségük. Mégis, a hadosztály újra parancsba kapta, hogy folytassa az előrenyomulást. A támadó harcra való alkalmasságukat tekintve azonban a *Totenkopf* egységei kimerültek, és amikor Lusnótól 16 km-re keletre a hadosztály új orosz védelmi állásokkal került szembe, szinte azonnal megálltak. Eicke parancsnokai jelentették, hogy egységeik alig képesek többre, mint védelmi harcra, és hamarosan még arra sem lesz elég az erejük. A német támadás az egész fronton megtorpant. Ennek azért volt nagy jelentősége, mivel Moszkvánál a németek előretörését szintén megállították. A *Totenkopf* és a 16. hadsereg egy része megkezdte a téli védelmi állások kiépítését. Eicke segítségkérése ellenére a *Totenkopf*nak sikerei miatt (s annak ellenére, hogy a hadseregből sokan ellenszenvesnek találták Eickét és magasabbegységét) az arcvonalon kellett maradnia. A hadosztály hírnevet szerzett megbízhatósága és elfoglalt kulcspozíciója miatt, ezért az Észak hadseregcsoport nem engedhette meg, hogy elveszítse.

A németek keleti irányú támadását végül 1941 decemberében, Moszkva külvárosában megállították, mivel Georgij Konsztantyinovics Zsukov erőteljes ellentámadást indított jól képzett, friss szibériai hadosztályokkal, nagyszámú T–34-es

harckocsival az élen. A kimerült Közép hadseregcsoport visszavonult, és a németek helyzete 1942 januárjáig nem stabilizálódott, Hitler „nincs visszavonulás" parancsa miatt. A szovjet ellentámadás azonban nemcsak a moszkvai arcvonalra korlátozódott. A szovjetek összevonták a 11. és a 34. hadsereget, valamint az 1. csapásmérő hadsereget nagy erejű támadás végrehajtására az Ilmeny-tótól délre elhelyezkedő német erők ellen, hogy megpróbálják elvágni egymástól az Észak és a Közép hadseregcsoportot. Ezen támadás útvonalába esett a 16. hadsereg X. és II. hadteste, amelynek a *Totenkopf* is része volt. Eicke előretolt figyelői és járőrei megfigyelték, hogy a szemben lévő orosz állásokban nagy a készülődés. A halálfejes hadosztály és szomszédai kétségbeesetten dolgoztak, hogy állásaikat minél jobban megerősítsék.

Pihent szovjet erők támadása

A támadást 1942. január 7/8-án éjszaka, hóvihar közepette indították meg, amikor a hőmérséklet –40 °C fok alá esett. A művelet az Észak hadseregcsoport déli szárnya ellen irányult, amely érintette a *Totenkopf* arcvonalát, és teljes erővel csapott le a szomszédos 30. és a 290. gyaloghadosztályokra. A 290. hadosztályt teljesen megsemmisítették, és a szovjetek körülbelül 32 km mélységben betörtek a X. hadtest védelmi állásaiba. Ezalatt az északra lévő 11. hadsereg a II. és a X. hadtest mögé került, és a szovjetek 1. csapásmérő hadserege a Lovat folyó mentén felfelé haladt, hogy bekerítse a 16. hadsereget. A 16. hadsereg a *Totenkopf*tól jó néhány egységet elvont, és Eicke nagy bosszúságára elküldte azokat, hogy megszilárdítsák a frontnak azt a szakaszát, ahol fennállt az összeomlás veszélye. A *Totenkopf* öt zászlóaljának, beleértve a felderítő- és az utászzászlóaljat, valamint a tüzérezred egy részét is, január 9-én észak felé kellett sürgősen indulnia, mialatt arra kényszerítették Eickét, hogy küldjön két zászlóaljat délre, a déli szárny támogatására. Leeb tábornagy úgy vélte, a 16. hadsereg bekerítése csak idő kérdése, ezért engedélyt kért Hitlertől, hogy hadseregével visszavonuljon, megakadályozva annak szétdarabolását és megsemmisítését. Hitler elutasította a kérést: azt válaszolta, a 16. hadsereg maradjon ott, ahol van, és harcoljon. A válasz megérkezése után Leeb felmentését kérte. Helyére Georg von Küchler vezérezredes került. Időközben a szovjetek összébb szorították a katlant Gyemjanszk városa körül, ahol a 16. hadsereg harcolt, és február 8-ra a szovjetek körülzárták a II. és a X. hadtestet, csapdába ejtve a 12., a 30., a 32. és a 123. hadosztályt, valamint a 290. hadosztály maradékát és a *Totenkopf* magját. Az oroszok létre tudtak hozni 15 új lövészhadosztályt a leharcolt és legyengült németek ellen. Göring, a Luftwaffe főparancsnoka ígéretet tett, hogy légi szállítással megoldja a 95 000 bekerített katona ellátását. Hitler ezért azt a parancsot adta a csapdába ejtett hadosztályoknak, ne próbáljanak nyugat felé kitörni. A katlanban a rangidős tiszt Walter Brockdorff-Ahlefeld tábornok volt, aki két ezredharccsoportba osztotta a *Totenkopf*ot, és ott helyezte el azokat, ahol a harc a legelszántabban folyt. Az Eicke parancsnoksága alatt maradó nagyobb csoport, az SS és a 290. gyaloghadosztálytól kijelölt csapatok vegyes állományából tevődtek össze. Brockdorff-Ahlefeldt a katlan nyugati szélén helyezte el ezt a csoportot, hogy a parancsnoksága és a német arcvonal közötti rés ne szélesedjen ki. Max Simon alárendeltségében a második harccsoport a katlan északkeleti oldalán helyezkedett el. Erre a csapatra nagy nyomás nehezedett, és félő volt, hogy nem tud tartósan helytállni. Februárban és március elején a *Totenkopf* állandó nyomás alatt volt, az emberek mégsem hagyták el állásaikat, bár mellmagasságig érő hóban és –30 °C-os hidegben harcoltak.

Lent: Totenkopf-raj a létfontosságú lőszert szánkón szállítja tovább a gyemjanszki katlanban. A Luftwaffe megfelelően végezte a védők ellátását, ennek ellenére az élelmet és a lőszert már szigorúan be kellett osztani.

Fent: Totenkopf-katonák állásukban a következő szovjet támadást várják. Sikerült elfogadható téli ruházatot beszerezniük, amely némi álcázást is biztosított. A képen látható legközelebbi katona egy Erma EMP géppisztollyal van felszerelve.

A Luftwaffe sikere

A Luftwaffénak elég jól sikerült a katlan utánpótlását biztosítania. Úgy becsülték, hogy a 200 t ellátást, amelyre a katlan állományának szüksége volt, légi szállítással biztosítani tudják. Maximális szállítási kapacitásuk a 300 t-t is elérhette naponta, bár a ledobott mennyiség a kért ellátmánynak csak a felét tette ki, amint az időjárási viszonyok rosszabbra fordultak. A katlanban lévő egységek felszámolására irányuló harc február utolsó hetében érte el a csúcspontját. A szovjet erőfeszítés jelentős része a nyugati szektorban lévő Eicke harccsoportjának nyugati részére irányult, és időnként parancsnokságát elszigetelték a többi egységtől. A *Totenkopf* tagjai mégis elvetették a visszavonulás gondolatát. Ha egy állást átengednek az ellenségnek, a teljes védelmet veszélyeztetik. A hadosztály jelentős veszteségeket szenvedett február harmadik hetére. Eicke teljes harccsoportja, amely 13 km széles arcvonalon védekezett, 36 tisztre, 191 altisztre és 1233 közkatonára olvadt. Ennek ellenére a szovjet támadások száma továbbra sem csökkent, és

Jobbra: A Totenkopf képen látható tagjai a gyemjanszki katlanban a rendszeresített Wehrmacht-télikabátot viselik, és takaróval tekerték körbe magukat. A raj géppuskájához szükséges lőszeresládákat és hevedereket viszik magukkal.

február 28-án Eicke elvesztette kapcsolatát a szomszédos egységekkel. A *Totenkopf* mégis kitartott, annak ellenére, hogy a szovjetek ütközetbe vetették megmaradt tartalékaikat, utolsó erőfeszítést téve arra, hogy felszámolják a katlanban lévő hadsereget.

Márciusra az Eicke nyugati szektora ellen irányuló orosz támadás alábbhagyott, mivel a folyamatos rohamok a szovjet hadosztályoktól is nagy áldozatokat követeltek. A szovjetek kiváló 7. gárdahadosztálya megsemmisült. A *Totenkopf* körülményei hasonlóak voltak. A hadosztály a megsemmisülés határán állt. Március elejére azonban megkezdték az előkészületeket a katlan felmentésére. A hadművelet parancsnoka, Walter von Seydlitz altábornagy öt hadosztályt vont össze, hogy áttörje a szovjetek vonalát, és felmentse a gyemjanszki katlant. Hitler szintén hozzájárult ahhoz, hogy a katlanban lévő német csapatok támadást indítsanak nyugati irányban, hogy segítsék Seydlitz felmentő kísérletét. Ezért a meglévő legjobb egységeket áthelyezték a katlan nyugati oldalára.

Felmentési kísérlet

A katlan felmentésére irányuló erőfeszítések március 21-én kezdődtek. Két napon keresztül Seydlitz jó ütemben haladt előre. A szovjet ellenállás azonban hamarosan megszilárdult, és március 28-ára az előrenyomulás megállt. Ettől kezdve Seydlitz erői csak lassan tudtak előrehaladni a katlantól keleti irányban kiépített szovjet védelmi vonalakon keresztül. A tervezett nyugati irányú kitörést későbbi időpontra kellett halasztani. Csak április 14-én érezte úgy Seydlitz, már elég messzire jutott ahhoz, hogy Eickének parancsot adjon a csatlakozásra. Sajnos, az úgynevezett hadműveleti folyosó megnyitása egybeesett az első tavaszi olvadással, ezért az SS és a szárazföldi haderő katonáinak derékig érő ingoványban kellett harcolniuk. Eicke harccsoportja lassan nyomult a megadott irányban előre, átlagosan alig 1,5 km-t megtéve naponta április 20-ig. Ekkor a *Totenkopf* páncélvadászosztályának egyik százada elérte a Lovat folyót. Másnap a többi egység is kiért arra a terepszakaszra, ahová a század korábban érkezett. Április 22-én hídfőállást hoztak létre a gyemjanszki csapatok és az Észak hadseregcsoport részei között.

Eickét Lovagkereszttel tüntették ki, később a tölgyfalomb ékítményt vehette át, és SS-Obergruppenführerré léptették elő a *Totenkopf* helytállásáért és a katlanból történő kitöréskor nyújtott teljesítményéért, amely jelentősen hozzájárult a német helyzet megszilárdulásához az Ilmeny-tó környékén. Hitler személyesen adományozta neki a kitüntetést júniusban, és kijelentette, hogy a *Totenkopf* nagymértékben hozzájárult a gyemjanszki katlanban lévők túléléséhez. Még 11-en kapták meg a hadosztálytól a Lovagkeresztet az 1942. január és március között nyújtott teljesítményükért. Eicke hadosztálya azonban szörnyű állapotban volt. Írt Himmlernek, hogy szüksége lenne 10 000 fő utánpótlásra, különben ki kell vonni a hadosztályt a frontvonalból. A hadosztály emberei mind fizikailag, mind lelkileg kimerültek a folyamatos harcokban.

A *Totenkopf* csapatainak körülményeit jól illusztrálja az a jelentés, amelyet ezredének II. zászlóaljától dr. Ecker küldött Max Simonnak. Az általa megvizsgált emberek állapotából úgy ítélte, hogy kétharmaduk alkalmatlan katonai szolgálatra. Néhányan ugyanolyan rossz fizikai állapotban voltak, mint a koncentrációs táborok börtönlakói, akiket szolgálati körútjain látott. Ezen utóbbi megjegyzése – amint Charles Sydnor megjegyzi – több szempontból a legjellemzőbb. A katonák átlagosan 9 kg-ot fogytak, fásultak és gyengék lettek. Himmler figyelmen kívül hagyta ezt és a többi hasonló jelentést is, amelyet Eicke terjesztett elő, és azzal nyugtatta az aggódó parancsnokot, hogy a meleg idő visszatértével és a friss zöldségek megjelenésével gyorsan megerősödik a hadosztály állománya. Az egység Lusno környékén nyújtott teljesítménye után a német hadvezetés, beleértve Himmlert és Hitlert is, még kevésbé mutattak hajlandóságot arra, hogy a *Totenkopf*ot pihenés és újra felszerelés céljából visszavonják. Ezért a hadosztálynak még hosszú időt kellett az arcvonalban eltöltenie, még a gyemjanszki katlanból való felmentése után is.

A hadtestparancsnok

A katlan továbbra is bizonytalan „kiszögellés" maradt a szovjet arcvonalban. 1942-ben Hitler hadtestparancsnokká nevezte ki Eickét, azzal az utasítással, hogy tartsa nyitva a nyugati végeket. Eicke hadteste a Gyemjanszkban bekerített és alaposan „leharcolt" hat hadosztály 14 000 fő túlélőjéből állt. A hadtestnek 72 km hosszú frontvonalat kellett védenie, amely valamennyi katonai szakértő véleménye szerint lehetetlen feladatnak tűnt. Busch vezérezredes, a 16. hadsereg parancsnoka egyetértett Eicke véleményével, miszerint a helyzet reménytelen, hacsak meg nem erősítik a *Totenkopf*ot, legalább 5000 fő kiegészítéssel.

A *Totenkopf* összesen 3000 fő gyengén kiképzett tartalékost kapott Németországból. A remélt lövegek és felszerelés sohasem érkezett meg – Himmler tudta, hogy a hadosztályt szétzúzták, és már tervezte az új *Totenkopf* hadosztályt Németországban. A hadosztály Gyemjanszknál sem új tüzérséget, sem járműveket nem kapott, ezzel szemben ellenfeleik bőségesen fel voltak szerelve mindkettővel. 1942 májusában felújították támadásukat, és a németek képtelenek voltak visszaverni azokat. Nyárra a szovjetek annyira megerősödtek, hogy nyilvánvalóvá vált, nagy erejű támadás várható. Himmler ennek ellenére hazarendelte Eickét szabadságra. Távollétében Simon lett a parancsnok. Míg Eicke kihasználta az alkalmat, hogy szemé-

lyesen tiltakozzon Himmlernél az embereivel való bánásmód miatt, Simonnak a *Totenkopf* hadosztály teljes pusztulásával kellett szembesülnie. Amint a németek dél-oroszországi nagy nyári támadása megindult a Kaukázus irányába júliusban,* a szovjetek kísérletet tettek a folyosó szűkítésére a gyemjanszki kiszögellésnél. Ez arra ösztönözte Simont, hogy kérje leharcolt és demoralizált hadosztálya leváltását. Bár az SS-egységek továbbra is helytálltak, a folyamatos szovjet támadások egyre jobban felmorzsolták az erejüket. Simon látta, hogy a hadosztály pusztulása már csak idő kérdése. A július hónapban végrehajtott szovjet hadműveletek következtében a *Totenkopf* állománya megsemmisült.

Fent: Totenkopf-katona a keleti fronton egy Kar 98k karabéllyal, élelmiszerkonzervvel, szuronnyal, kottával és egy tangóharmonikával. Egy ilyen zenész népszerű lehetett a raj tagjai között.

A helyzet reménytelenségét jól szemlélteti, hogy Simon megtagadta Brockdorff-Ahlefeld egyik parancsának végrehajtását. Először fordult elő, hogy a *Totenkopf* nem engedelmeskedett a hadseregtől érkezett utasításnak. Amikor a Simon sávjában lévő egyik kulcsfontosságú várost a szovjetek visszafoglalták, a katlanba vezető folyosó veszélybe került. Brockdorff-Ahlefeld megparancsolta Simonnak, hogy foglalja vissza a települést. Ő azonban jelentette a hadseregparancsnoknak, hogy 532 fő veszteséget szenvedett aznap délután, és ha a hadsereg vissza akarja foglalni a várost, másik egységet jelöljön ki a feladatra. Engedetlenségét büntetlenül megúszta, és bár a hadsereg egyik egysége megkísérelte, nem sikerült újra bevennie a települést.

Az oroszok a támadást végül július 30-án beszüntették, és a folyosó nyitva maradt. Simon ismét tiltakozott, hogy parancsnoksága nem tud tovább helytállni, mivel csak 51 tisztje és 2685 katonája maradt a 41 km hosszú kiszögellés északi oldalának védelmére. Augusztus 2-án Eickének írt levelében Simon beismerte, elvesztette minden reményét. A *Totenkopf* már nem képes sokáig kitartani. Eickét megdöbbentette Simon levele, és közölte Hitlerrel, hogy a hadsereg Gyemjanszknál az utolsó csepp SS-vérig ki fog tartani. Kérte, hogy helyezzék vissza a hadosztályához.

A Totenkopfot felmentik

A szovjetek augusztusban ismét támadást indítottak, és ismét a *Totenkopf*ra nehezedett a legnagyobb nyomás. Simon biztos volt benne, hogy a hadosztály nem képes sokáig kitartani. Az egység magját képező 1. és 3. gyalogezred összevont ereje alig érte el az 1000 főt. Simon rámutatott, ha a hadosztályt újjászervezik, tapasztalt gyalogosokra lenne szükség. Az egységet ki kell vonni a harcból. Természetesen ez nem valósult meg. Augusztus utolsó napjaiban, az ismételt szovjet ellentámadások következtében a *Totenkopf* átlagosan 100 főt veszített naponta. Végül Eicke és Himmler állandó „lobbizása" arra ösztönözte Hitlert, hogy augusztus 28-án utasítást adjon a hadosztály teljes körű újjászervezésére. Hozzájárult a hadosztály megmaradt részének kivonásához, hogy új magasabbegységet állítsanak fel, immár páncélgránátos-hadosztályként. Charles Sydnort idézve: „Max Simon és emberi csontvázai számára – akiket Gyemjanszk környékén vezetett – Hitler döntése a halálbüntetés 11 órás elhalasztását jelentette."

Lent: A Totenkopf új könnyűpáncélos-osztályának egyik PzKpfw IIIH-ja. Mialatt Simon csapatait 1942 végén a szovjetek Gyemjanszkban pusztították, a halálfejes egységeket páncélgránátos-hadosztályként újjászervezték Franciaországban.

* Az *Operation „Blau"* (Kék hadművelet) 1942. június 28-án kezdődött – a Szerk.

5. FEJEZET

A TOTENKOPF ÚJJÁSZÜLETÉSE

Az 1942. évi súlyos veszteségek után a Totenkopfot Franciaországban újjászervezték. Tekintélyes páncélgránátos-hadosztály vált belőle, amely készen állt arra, hogy részt vegyen Hitler keleten folytatott harcának következő szakaszában. Később, Kurszk után a hadosztályt újra „tűzoltó" egységként alkalmazták a frontvonalak gyors megerősítésére.

A *Totenkopf* 1942 februárjától októberig a gyemjanszki katlanban vívott harcai és pusztulása vezette Himmlert arra az elhatározásra, hogy a hadosztályt újjá kell szervezni. 1942 májusától a katlanban lévő hadosztálytól megvonták a személyi állomány és felszerelés utánpótlását, mivel ezeket az új alakulatok részére kellett biztosítani. Eickét szabadságra küldték 1942 júniusában. Amikor lehetővé tették számára, hogy visszatérjen a parancsnokságára, még akkor is hetente vissza kellett járnia Németországba, hogy felügyelje új páncélgránátos-egysége folyamatban lévő munkáit.

1942. október végén a *Totenkopf* megmaradt állományát teljesen kivonták a keleti frontról, és Németországba helyezték kiképzésre. Lammerding, a hadműveleti tiszt, Padernbornban összegyűjtötte, és elküldte őket a Dél-Franciaországban lévő Bordeaux-ba, ahol Eicke és törzse felkészítette az új hadosztályt. Mind Hitler, mind Himmler számos ígéretet tett neki a hadosztály állománya kapcsán, és valóban, a tervekben az új *Totenkopf* páncélgránátos-hadosztály úgy jelent meg, mint a német haderő legerősebb hadosztályainak egyike.

Balra: Erich von Manstein Generalfeldmarschall elhagyja parancsnoki harcálláspontját. Manstein, a Dél hadseregcsoport parancsnoka, a Zitadelle hadművelet alatt nagyra tartotta a Totenkopfot mint harcoló egységet.

VÁLTOZÁSOK A HADOSZTÁLYBAN

Hitler jóváhagyta, hogy a *Totenkopf* hadrendjében egy páncélososztály is szerepeljen, amelyet nagyrészt PzKpfw III-as és PzKpfw IV-es harckocsikkal kell felszerelni. Októberben azonban ezt az egységet egy páncélosezredre növelte, amely egy rohamlövegosztályt* is magában foglalt. Még nagyobb jelentőséggel bírt, hogy a Führer egy Tigerekkel felszerelt páncélosszázadot is szervezett a *Totenkopf* elméleti állománytáblájába. A hadosztály légvédelmi képességét is fejlesztették (hallgatólagos elismerése ez annak, hogy Németország már nem rendelkezett légi fölénnyel), és úgy volt, hogy a páncélgránátos-egység magva – azaz gépkocsizó gyalogos alkotóeleme – az SS 9. gyalogezredére fog épülni, amelynek nevét *Thulé*ra változtatták. A páncélvadászosztály végleg megszabadult a 37 mm-es Pak 35/36-ostól, helyette az 50 mm-es lövegek mellé új, rendkívül hatásos 75 mm-es Pak 40-es ágyúkat kapott. Ez rendkívül impresszív állománytábla-tervezet volt, de Eicke legnagyobb sajnálatára a *Totenkopf* ereje a valóságban meg sem közelítette a tervezettet.

Eickét először, mint mindig, most is lehangolta hadosztálya feltöltöttségének helyzete. Meg volt győződve arról, az állománynak gyakorlatilag az alapoktól kell kezdenie a kiképzést, különben a szovjet csapatok könnyen felmorzsolják őket a ke-

* A rohamlövegosztály a hadosztály alárendeltségében volt, és nem a páncélosezredében – a Szerk.

Fent: Totenkopf-páncélos gördül keresztül Harkov külvárosán 1943 márciusában. Közvetlenül együttműködve a Das Reich hadosztállyal, a halálfejes egységek is hozzájárultak a német sikerhez.

leti fronton. Ezt meg tudta volna valósítani, ha lett volna elegendő ideje. A legsürgetőbb és legsúlyosabb problémát felszerelésének és járműveinek hiánya okozta. November elejére a kért járműveknek több mint a fele hiányzott, és nem rendelkezett elegendő üzemanyaggal sem a kezelőállomány kiképzéséhez. Még 1943. január elejére sem kapta meg a *Totenkopf* a Tigereket. A korábban meg nem szállt Vichy-Franciaország elfoglalásában való részvétel miatt a kiképzés félbeszakadt a szövetségesek észak-afrikai támadása, a Fáklya *(Torch)* hadművelet miatt. 1942. november 9-én a hadosztályt kirendelték a Földközi-tengerhez, Beziers és Montpelier közé, és ez a manőver felemésztette az összes értékes üzemanyagot, amelyet Eicke és törzse felhalmozott. A hadosztály partvédelmi szolgálatban maradt december 18-ig, amikor végre méltányolták Eicke kérését, azaz lehetővé tették számára katonái kiképzésének folytatását, és találtak egy tartalékban álló gyaloghadosztályt, amely átvette a feladatot a halálfejes egységektől.

Eickét megrémítette hadosztályának küszöbönálló keleti frontra küldése. Himmlert arra kérte, halassza el az útba indítást, amíg fel nem készülnek. Figyelmeztette, hogy a *Totenkopf* felszerelése és kiképzettsége, amellyel harcba küldik, az egység gyors pusztulásához vezethet. A Reichsführer nem kívánta végignézni a legtekintélyesebb alakulatok egyikének pusztulását, ezért találkozót kért Hitlertől, és sikerült meggyőznie őt, halassza el a *Totenkopf* Oroszországba szállítását. Azután Himmler felkereste az SS-hadosztályparancsnokot, és tájékoztatta, hogy csak négy hét haladékot kapott: a hadosztályt nem tarthatják tartalékban, mert a keleti fronton egyre rosszabb a német csapatok helyzete. Eicke kihasználta az időt, és hadosztályát igyekezett a lehető legjobb formába hozni. Jó hasznát vette a keleti frontot megjárt veteránoknak, akik szovjet haditechnikát és páncélosharcászatot oktattak. A késleltetett indulás azt is lehetővé tette számára, hogy pótolja a felszerelésben mutatkozó hiányosságokat. Mellesleg, a beígért Tiger harckocsiknak csak alig valamivel több mint a fele érkezett meg, és a kezelőállománynak nem volt elegendő ideje ahhoz, hogy megismerkedjen új fegyvereivel. A hadosztálynak és felszereléseinek a bevagonírozásához körülbelül 120 vasúti szerelvényt használtak fel Bordeaux-ban, 1943. január 30-án. Két hétig utaztak a birodalmon keresztül, mielőtt a kirakodást végrehajtották volna Kijevben, a német haderő Dél-Szovjetunióban lévő fő átrakóállomásán. Kijevbe való megérkezésük után Eickét kirendelték Poltavától keletre, azzal a feladattal, hogy csatlakozzon a többi első osztályú SS-hadosztályhoz, a *Leibstandarté*hoz és a *Das Reich*hez (a korábbi *Verfügungs* hadosztály nevét változtatták meg), amelyeket szintén újjászerveztek páncélgránátos-hadosztályokká, és a *Totenkopf*hoz hasonlóan félelmetes páncéloserővé váltak. Ezekkel az elit magasabbegységekkel együtt a *Totenkopf* a Paul Hausser SS-Obergruppenführer által vezetett I. SS-páncéloshadtest része lett.*

A katasztrofális tél 1942/43-ban nagy veszteséget okozott a Wehrmachtnak a keleti fronton. Paulus tábornok 6. hadseregét bekerítették, és novemberben egy jól végrehajtott szovjet ellencsapással elvágták a Sztálingrádnál lévő többi erőtől. A katlanban rekedt 6. hadsereg február elején adta meg magát. A szovjetek tovább folytatták sikeres tevékenységüket egy erőteljes téli támadással, amelyet 1943 januárjában indítottak meg. A német szárazföldi haderőt körülbelül 480 km-re verték vissza délen, majdnem a Dnyeperig, és a harcok során elveszítették Harkovot. Ez volt az a város, amelynek visszafoglalására akarta Hitler felhasználni elit páncéloshadtestét. A Dél hadseregcsoport főparancsnokának, Von Manstein tábornagynak azonban más elképzelései voltak. Ő az SS-páncéloshadtestet inkább a harapófogó hadmozdulat felső száraként szerette volna alkalmazni, amely bekeríti és megsemmisíti a Dnyeper felé nyomuló szovjet hadseregeket. Hermann Hoth 4. páncéloshadserege alkotta volna a harapófogó déli szárát. Hitler nem támogatta Manstein tervét, annak ellenére, hogy a tábornagy mindent megtett, hogy meggyőzze őt. A Führer nagy „presztízs" győzelmet akart, és minden vágya az volt, hogy Harkovot, a fontos közigazgatási központot visszafoglalja. Manstein beletörődött abba, hogy végrehajtja a Führer akaratát, amikor Eicke a segítségére sietett.

A Totenkopf megreked a sárban

A hadosztály megfelelő tempóban haladt a Kijev és Poltava közötti úton. A türelmetlen Eicke azonban növelni akarta az előrehaladás ütemét. Február 17-én parancsot adott a hadosztálynak a főútvonal elhagyására és a menet fagyott terepen folytatására, hogy növelje a menetsebességet. Aznap a hadosztály valóban jól haladt előre a sziklakemény talajon. Éjszaka azonban a hőmérséklet fagypont fölé emelkedett, és megkezdődött az olvadás. Eicke és hadosztálya a sárba ragadt. Kénytelen volt Haussernek rádión jelenteni, hogy a *Totenkopf* 40 km-re a céljától elakadt. Hitlernek emiatt el kellett halasztania a Harkov elleni támadást, mivel Hausser hadteste nem reménykedhetett a sikerben Eicke nélkül, és ezért vonakodva bár, de jóváhagyta Manstein ellentámadását.

Amikor végül a hadosztályt kivontatták a sárból, és utolérte a páncéloshadtest többi részét, a támadást csaknem azonnal megindították. Hoth hadosztályai délen elérték, és visszaverték a szovjetek 6. és 1. gárdahadseregének előőrsét, akik visszavonultak észak felé. Ezzel egy időben az SS-páncéloshadtest első lépcsőjében támadó *Totenkopf* és *Das Reich* hadosztályok hátba támadták a szovjet 6. hadsereget, és a szovjet visszavonulás hamarosan katasztrófába torkollott. A *Totenkopf* páncélosai és lövészpáncélosai megsemmisítették a menekülő szovjet katonákkal megtöltött tehergépkocsi-oszlopokat. Amint a T–34-es harckocsikból kifogyott az üzemanyag és megállásra kényszerültek, Eicke páncélosai megsemmisítették őket. A *Totenkopf* alárendeltségében lévő Otto Baum SS-Obersturmbannführer által vezetett 1. páncélgránátos-ezred elvágta a menekülő szovjetek útját, és a *Das Reich* egységei gyorsan előresiettek, és a szovjetek visszavonulási útját keresztezve harcállásokat foglaltak. A *Totenkopf* többi, délre lévő része legyezőszerűen (vonal alakzatban) szétbontakozott a sztyeppén, hogy felszámolja a még megmaradt szovjet ellenállást. Március 1-jére azt be is fejezték. Hausser páncéloshadteste és Hoth 4. páncéloshadserege megsemmisítette a két szovjet hadsereg nagy részét, és megfordította – bár csak ideiglenesen – a keleten dúló háború irányát. A németek megsemmisítettek majdnem 615 harckocsit, 400 tarackot és más tüzérségi eszközt, valamint 600 páncéltörő löveget. Ám sok szovjet katona el tudott menekülni gyalogosan, mivel hiányzott a német támogató gyalogság. Mindamellett 23 000 fő elesett és 9000 fogságba került. Manstein ellentámadása stabilizálta a német frontot a Szovjetunió déli részén, és ez azt jelentette, hogy a németeknek elég idejük maradt ahhoz, hogy megtervezzék és logisztikailag előkészítsék a küszöbönálló nyári támadásokat.

Eicke halála

A nagyarányú győzelem nem járt áldozatok nélkül. 1943. február 26-án délután, amint az üldözők keresztülrobogtak a sztyeppén, és a *Totenkopf*-ezredek mindinkább eltávolodtak egymástól, a hadosztály parancsnoksága elveszítette kapcsolatát a páncélosezreddel. Mivel lehetetlen volt rádión keresztül összeköttetést teremteni, Eicke úgy döntött, hogy saját maga fogja megkeresni az egységét. Egy egymotoros Fieseler Storch felderítő repülőgéppel szállt fel harcálláspontjáról. Körülbelül 16.30-kor pilótája észrevette a páncélosezred egyik századát egy Mihajlovkának nevezett kis orosz falunál. Azt azonban nem vette észre, hogy nem messze onnan szovjet csapatok ásták be magukat. Így, amint a repülőgép tett egy kört, hogy felkészüljön a leszálláshoz, a szovjetek állásából sorozatlövés érte, amely szétszaggatta a repülőgépet. A szovjet és német csapatok között félúton zuhant le a gép. Az azonnali német kísérletek, hogy kimentsék a holttestet az égő roncsok közül, nem jártak sikerrel a szovjetek folyamatos tűztevékenysége miatt. Amint besötétedett, az erőfeszítéseket beszüntették. Erősítést kértek, így reggel ismét megpróbálhatták a mentést.

* Hausser hadteste 1943. júliusig csak „SS-páncéloshadtest" nevet viselt, hadrendi szám nélkül – a Szerk.

Jobbra: Totenkopf-harckocsiparancsnokok cigarettaszünetet tartanak 1943 elején a Harkovért folyó harc közben. A hadművelet lehetőséget biztosított a harckocsikezelőállománynak, hogy próbára tegyék tudásukat és új felszerelésüket.

Másnap 05.15-kor, a Lino Masarie SS-Hauptsturmführer által vezetett rohamcsoport – megerősítve egy motorkerékpárosszázaddal, két rohamlöveggel és három páncélossal – kihasználva a tüzérség tűztámogatását, megtámadta a szovjeteket, és kiűzte őket állásaikból, hogy visszaszerezze Eicke, a segédtisztje és a pilóta holttestét.

Időközben a hírek továbbterjedtek a hadosztályon keresztül egészen a legfőbb parancsnokig, Hitlerig. Amikor Eicke halálát nyilvánosan bejelentették 1943. március 1-jén, Hitler azt az embert méltatta beszédében, „aki kivételes és egyedülálló szolgálatot tett a birodalom érdekében", és bejelentette, hogy a *Totenkopf* hadosztály 3. páncélgránátos-ezredét *Theodor Eické*nek fogják nevezni a *Totenkopf* hadosztály alapítója és parancsnoka tiszteletére. Eicke hadosztály szintű temetést kapott a közeli Otdocsnyina városban ugyanazon a napon.

Eickét nem kedvelték túlzottan az SS-ben és a náci pártban. Túl agresszív és önfejű volt. Ennek ellenére kivételes és tehetséges szervező volt, és néhányan úgy érezték, hogy a hajtóereje és energikussága nagyon fog hiányozni. Talán az egyetlen hely – a közvetlen családján kívül –, ahol őszintén meggyászolták, a hadosztálya volt. A *Totenkopf* Eicke műve volt, amelyet személyiségével és hitével alakított meg. Vasfegyelmét, teljes fanatizmusát és az ellenség gyűlöletét továbbadta a katonáinak. Neki köszönhető, hogy a *Totenkopf* nem vonult vissza, és a hadosztály emberei teljes meggyőződéssel és kegyetlenséggel harcoltak. A fanatizmus és a kegyetlenség nem szükségszerűen velejárója annak, hogy egy parancsnokot emberei úgy tiszteljenek, mint ahogyan Eickét. A nagyrabecsülésük oka inkább az, hogy „a közlegények tábornoka" volt. Teljes odaadást és bátorságot várt el az embereitől, de maga is osztozott katonái viszontagságaiban. Mindig a front közelében volt, és soha nem követelt másoktól olyat, amit maga meg ne tett volna. Ugyanolyan ruhát viselt, ugyanolyan bunkerben vagy lövészteknőben aludt, és az élelmiszeradagja is megegyezett a katonákéval. Eickének sikerült bizalmas viszonyba kerülnie embereivel és viszonzásul katonái is feltétlen hűségükről biztosították őt. Talán Eicke és az általa létrehozott hadosztály iránt érzett tiszteletnek a bizonyítéka, hogy az ugyanolyan jól működött halála után, nélküle is. A *Totenkopf* megbízhatóságáról szóló hírnevét megőrizte, és ugyanolyan kegyetlenséggel harcolt alkotója halála után is, mint előtte.

Lent: Utcai harcok Harkovban. Hausser döntése, hogy megrohamozza a várost, ahelyett hogy bekerítené és megostromolná, ahogyan azt Manstein parancsolta, fölösleges veszteséget okozott a Waffen-SS hadosztályainak.

A HARKOVI ÜTKÖZET

A szörnyű veszteség ellenére a szovjet főparancsnokság előretolt délre egy harckocsihadtestet, hogy elzárja a németek előrenyomulását Harkov irányába. A szovjet hadtest azonban beleesett egy másik német csapdába. Hausser felvonultatta a *Totenkopf* és a *Das Reich* hadosztályokat, mintha éppen a város támadását akarná elkezdeni. Így a szovjet erők ellenük vonultak fel, míg a hadtestparancsnok elindította a *Leibstandartét* azzal a feladattal, hogy kerüljön a szovjetek mögé. A *Totenkopf* és a *Das Reich* a szovjet egységeket észak felé szorította vissza, éppen a *Leibstandarte* irányába, amely beásta magát, hogy megakadályozza a szovjet visszavonulást. Ezért a *Totenkopf* és a *Das Reich* „kalapácsa" szétzúzta a Harkov bevezető útját lezáró utolsó szovjet erőt is a *Leibstandarte* „üllőjén". Ezzel az utolsó akadály is elhárult az útból 1943. március 5-én. A *Totenkopf* és a *Das Reich* egyesült Hoth 4. páncéloshadseregével a város elfoglalására indított közös támadáshoz. A föld fagyott maradt, ezért Manstein és Hoth úgy döntött, hogy Harkovot inkább körülzárással foglalják el, mint hogy utcai harcban vegyék be, és kockáztassa, hogy csapatai a helységharcban felmorzsolódjanak. Ez az eljárás túlságosan

Lent: A Totenkopf hadosztály emberei hadizsákmányként összegyűjtötték a szovjet vezetők mellszobrait a Harkovért vívott harc idején. Jól látható Lenin, Vorosilov marsall és Maxim Gorkij szobra is.

Fent: Totenkopf-tisztek a hadosztály egyik támadásának fejleményeit figyelik 1943 júliusában a kurszki csata idején. Bár a szovjet csapatok „várták őket", a hadosztálynak sikerült jó ütemben előrenyomulnia.

Balra: A Totenkopf Tigerei menetben a kurszki támadásra való felkészülés során. Ezek az új, robusztus harckocsik – amelyeket a hadosztály támadóékeként alkalmaztak – 88 mm-es ágyúval voltak felszerelve, és vastag páncéllemezzel rendelkeztek.

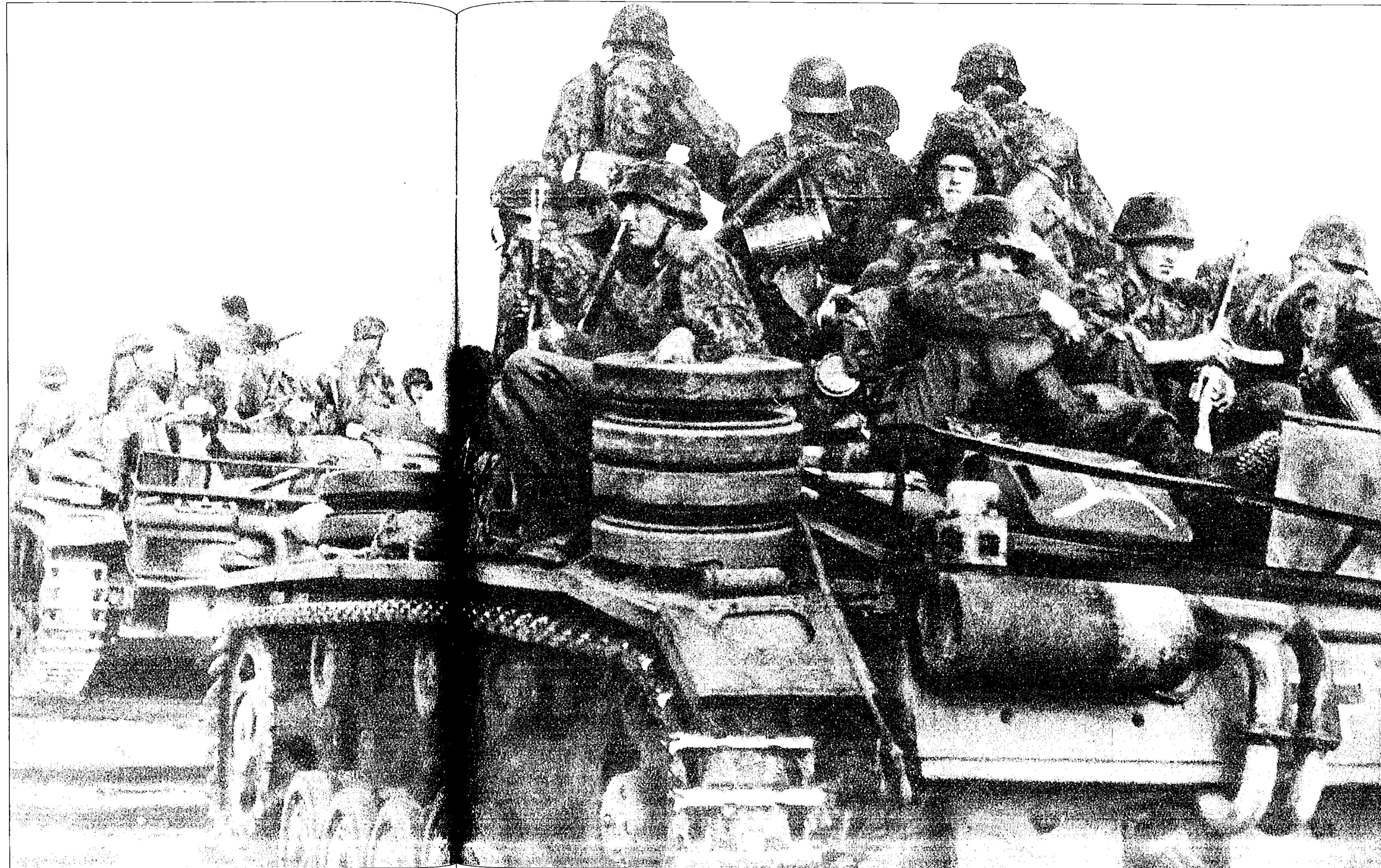
pazarlónak bizonyult Sztálingrádnál a sok fölösleges emberáldozat miatt. 1943. március 9-én a *Das Reich* előőrse elérte Harkov nyugati külvárosát. Ha Hausser engedelmeskedett volna az utasításoknak, akkor az SS-páncéloshadtest folytatta volna a Harkov bekerítéséből ráeső részfeladat teljesítését, ívet képezve a város északi pereme körül. Hausser azonban nem tudott ellenállni annak a lehetőségnek, hogy megpróbálja gyorsan elfoglalni a várost. Megparancsolta a *Das Reich*nek, álljon meg, és készüljön fel a város megrohamozására. Ugyanakkor a *Totenkopf*ot a város északi peremén helyezte el azzal a feladattal, hogy akadályozzon meg bármilyen szovjet visszavonulást. Aztán március 11-én, felhasználva a *Das Reich*et és a *Leibstandartét*, valamint a *Totenkopf*ból kikülönített zászlóaljat, Hausser katonái, megszegve Hoth parancsait, megkezdték a támadást. Három napig tartottak a kegyetlen utcai harcok a város birtokbavételéért, és Hoth saját becslése szerint páncéloshadteste 11 500 fő veszteséget szenvedett el. A *Totenkopf* ezalatt megvalósította a Hoth és Manstein által kitűzött tervet: teljesen bekerítette Harkovot. Március 15-re elfoglalta a nagy fontossággal bíró Donyec folyó felett átívelő hidat Csugujevnél, amely csapdába ejtett bármely, Hoth páncéloshadserege elől menekülni próbáló szovjet egységet. A *Totenkopf* megsemmisítette a 25. gárda-lövészhadosztályt, amint az megpróbált kitörni. Hothnak és Mansteinnek volt egy további célja Harkov elfoglalása után. Ez nem volt más, mint a Donyecen túl, Belgorodnál lévő fontos szovjet hídfőállás felszámolása. Ha a szovjetek tartani tudják a várost, akkor ott egy jelentős veszélyforrás marad, amely a későbbiekben megakadályozhatja a németeket Harkov birtoklásában. Következésképpen március 18-án a teljes páncéloshadtest, a *Leibstandarte*, a *Das Reich* és a *Totenkopf* kiűzte a szovjet egységeket a városból. Az olvadás az orosz utakat ingovánnyá változtatta, és legalább négy hétig lehetetlenné tette a nagyméretű hadműveletek végrehajtását. Ez a német csapatok számára lehetővé tette, hogy pihenjenek.

A Harkovnál elért győzelem nagyban hozzájárult ahhoz, hogy az SS hírneve tovább növekedjen. Hitler tökéletesen elégedett volt, az 1942/43. évi súlyos téli csapások utáni hangulata jelentős mértékben javult. A nyárra vonatkozó tervei még nagyratörőbbek lettek, és az volt a szándéka, hogy nagyszerű SS-egységei még jobban kivegyék a részüket a harcból, és megvalósítsák elképzeléseit.

Citadella (Zitadelle) hadművelet

A német csapatok lehetőségei azonban jelentősen korlátozták 1943 nyarán az elérhető célok körét. Hitler úgy gondolta, a hatalmas szovjet kiszögellés összezúzása Kurszk körül – amely mélyen benyomta a német frontvonalat nyugati irányba a Közép és a Dél hadseregcsoport összekapcsolódásánál – érdemleges célja lesz a nyári hadműveleteknek. Valóban az is volt. A kiszögellés felszámolása jelentősen lerövidítené a német

Jobbra: A II. SS-páncéloshadtest páncélgránátosai a PzKpfw III-asok tetején, „autóstopposként" utaznak a kurszki csata idején. 1943 közepére a PzKpfw III-asok már alulmaradtak a harctéren, de könnyű harckocsiként továbbra is a Totenkopf rendszerében maradtak.

arcvonal hosszát. Egy sikeres támadás megsemmisítene 15 szovjet hadsereget, és szovjetek százezreit ejtené foglyul. A siker német csapatokat szabadítana fel a keleti frontról, melyek ekképp szembeszállhatnak a szövetségesek dél-európai támadásával.

Nézeteltérések

Hitler tábornokai közül nem mindenki értett ezzel egyet. Németország két legrátermettebb parancsnoka – Manstein, a Dél hadseregcsoport parancsnoka és Guderian, a páncéloscsapatok főszemlélője – egységesen a támadás ellen foglaltak állást. Guderian azt mondta Hitlernek 1943. május 4-én, hogy „a támadás értelmetlen, mivel éppen hogy befejeztük a keleti fronton harcoló csapataink újra felfegyverzését, és ha a tervnek megfelelően támadunk, biztosak vagyunk abban, hogy jelentős páncélosveszteségeink lesznek, amelyeket nem leszünk képesek pótolni 1943-ban". Manstein ugyanezen az értekezleten kevésbé erélyesen nyilvánította ki véleményét, mint Guderian. Mindketten hitték azonban, hogy Németország körültekintően létrehozott páncéloserejét meg kell óvni, és azt kell elérni, hogy a szovjetek folytassák a támadást. Ily módon a németek fokozatosan visszavonulhatnak, és előkészíthetnek egy ellencsapást, amely minden szempontból eredményesebb kell, hogy legyen, mint a Harkovnál végrehajtott. Hitler azonban ragaszkodott ahhoz, hogy a kurszki kiszögellés elleni támadás tervezését – amelynek fedőneve *Zitadelle* (Citadella) hadművelet – folytassák.

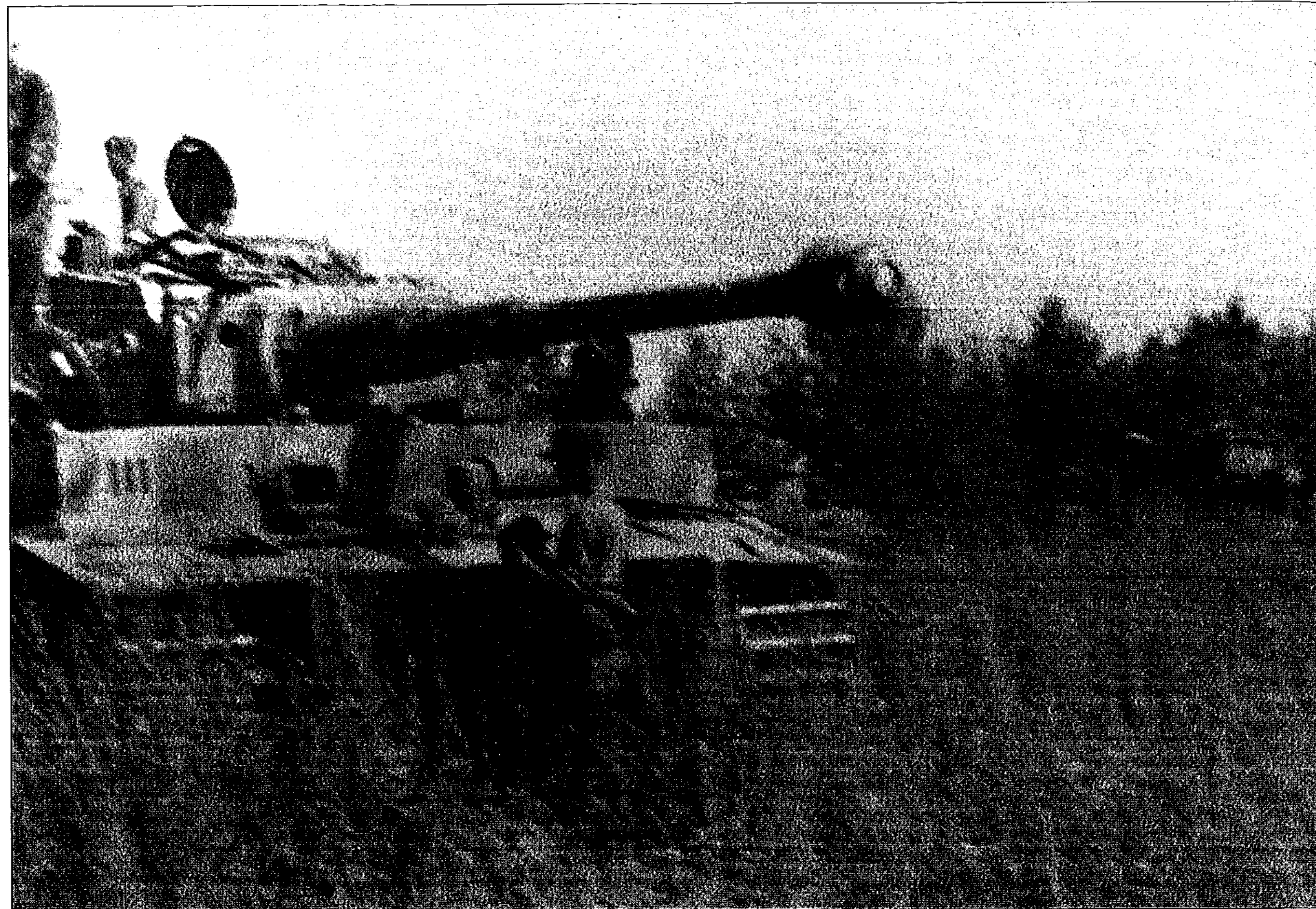
Hitler tervének egyik legnagyobb problémája az volt, hogy annak előnyei ugyanolyan nyilvánvalóak voltak a szovjet főparancsnokság számára, mint a Führernek. Ezért, amint a kiszögellés északi és déli oldalán a németek előkészületei elkezdődtek, a szovjetek is hozzáfogtak a megfelelő ellenintézkedések megvalósításához. Céljuk az volt, hogy a kurszki kiszögellést bevehetetlen erődítménnyé alakítsák. A szovjetek hat, egymással összekapcsolt védőövet hoztak létre, mintegy 40 km mélységig, amely magában foglalta a lövészárkok, bunkerek, támpontok és drótakadályok biztosító zónáját is. Ezeknek a megerődített védelmi vonalaknak a támogatására 20 000 löveget helyeztek el mélységben, amelynek egyharmada páncéltörő fegyver volt. Emellett aknamezőket telepítettek, amelynek sűrűsége gyalogsági aknából 2500, harckocsiaknából 2200 darab/mérföld (1609 m) volt. Mindösszesen 400 000 aknát telepítettek. A patakokat felduzzasztották, hogy járhatatlan elárasztott területeket hozzanak létre. Ami korábban gazdagon termő mezőgazdasági terület volt, óriási akadálypályává lett a németek számára. A szovjet főparancsnokság a kirendelt helyi lakossággal 4800 km futóárkot építtetett ki, összekötve azokat közlekedőárkokkal, hogy biztosítsa a szovjet gyalogság részére a mozgékonyságot. Azért, hogy a védelmi állásokban lévő harcosokat támogatni tudják, a szovjetek nagy mennyiségű repülőgépet vontak össze. Emellett soha nem látott méretű harckocsi-összpontosítást hajtottak végre. A szovjet parancsnokok, Vatutyin és Rokosszovszkij hét hadsereget – 1 336 000 főt és 3444 harckocsit – vontak (zsúfoltak) össze a kurszki kiszögellésben. A Sztavka (a szovjet főparancsnokság) az akkor rendelkezésére álló szovjet páncéloserő 75%-át ezen a területen vagy a környékén helyezte el az adott időben.

Német intézkedések

A szovjet védelmi erő félelmetes tömegével szemben a kiszögellés északi oldalán az Orel szektorban Walter Model vezérezredes 9. hadserege helyezkedett el. Model hadserege három páncélos- és két gyaloghadtestből állt, amelyek teljes állománya 19 elsőlépcsős hadosztályból tevődött össze. A kurszki kiszögellés déli oldalán lévő német erők még erőteljesebbek voltak. Hermann Hoth 4. páncéloshadserege két páncéloshadtestből épült fel: a XLVIII. és a Paul Hausser vezette II. SS-páncéloshadtestből.* Az LII. gyaloghadtest biztosította a hadsereg balszárnyát. A Hoth hadseregétől jobbra Kempf páncéloscsoportja – a III. páncélos-, és a XI. tábori hadtestből álló állományával – tartózkodott. Hoth alárendeltségében lévő erők 45 km széles arcvonalon zsúfolódtak össze. A Wehrmacht legjobb hadosztályai közül is volt itt néhány. A 3., 6., 7., 11. és a 19. páncéloshadosztály, az elit *Grossdeutschland* páncéloshadosztály** és a Waffen-SS legjobb magasabbegységei: a *Leibstandarte Adolf Hitler,* a *Das Reich* és a *Totenkopf.* A németeknek a Citadella hadműveletbe bevont teljes ál-

* Miután elhatározták a németek, hogy a *Leibstandarte* köré is SS-páncéloshadtestet szerveznek, Hausser hadteste a II-es hadrendi számot kapta – a Szerk.

** Páncélgránátos-hadosztály – a Szerk.

Fent: A Totenkopf egyik Tigere várakozik egy újabb támadás megindítása előtt. Az egység kurszki hadosztályjelképe – III – tisztán látható függőleges homlokpáncélzatának bal oldalán.

Lent: Két Totenkopf-katona Kurszknál: Otto Baum (balra), az 5. Thule SS-páncélgránátos-ezred parancsnoka, és Karl Ullrich, a III. zászlóalj parancsnoka, akinek emberei legmélyebben törtek be a szovjet védelembe.

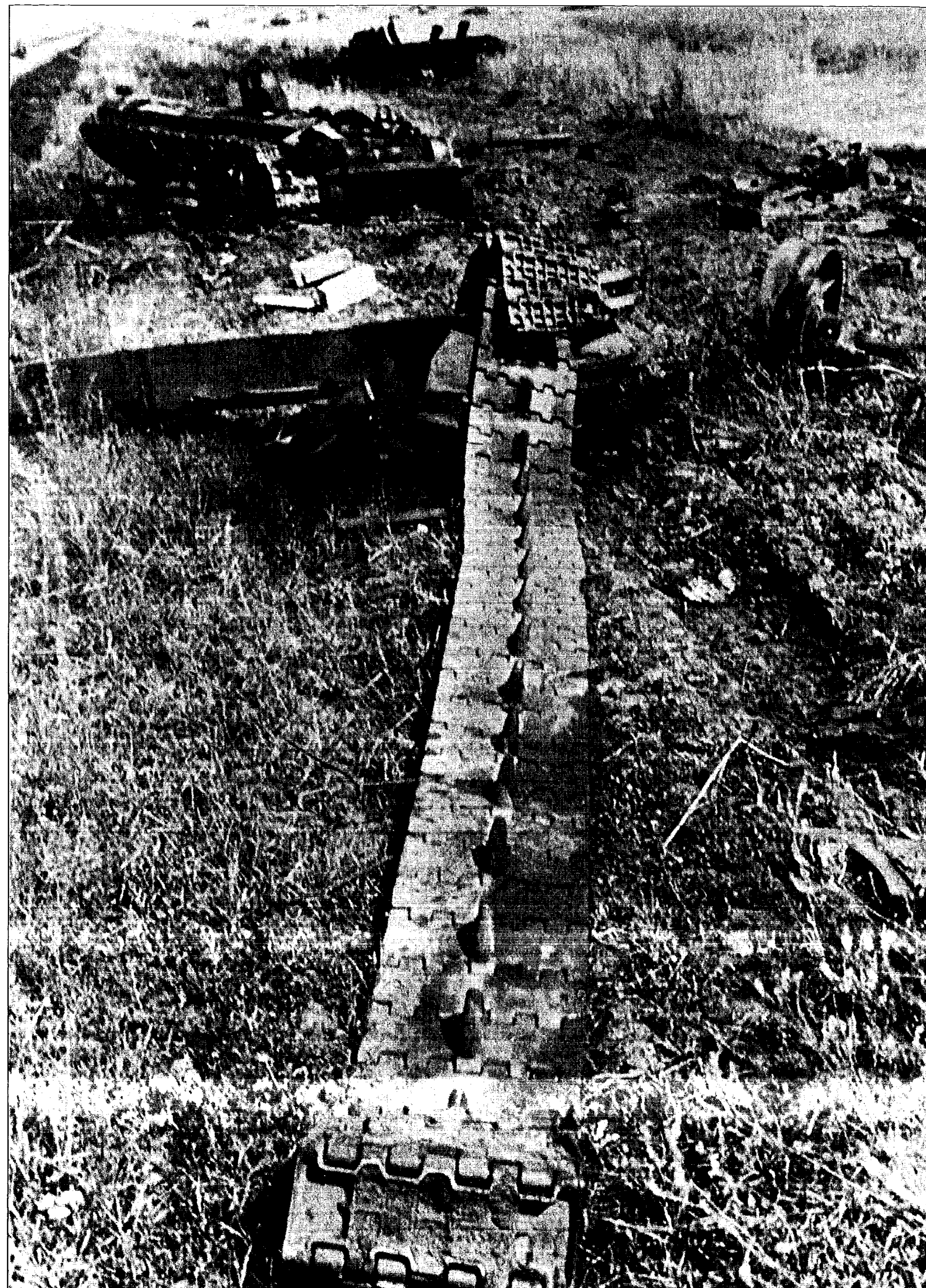

Fent: Jól álcázott MG 34-essel felszerelt géppuskarészleg a Totenkopf hadosztályból. A Waffen-SS függőleges irányú hasítékokkal rendelkező álcaálarcokat használt, hogy arcuk rejtve maradjon, és jobban beleolvadjanak a természetes háttérbe.

lománya körülbelül 900 000 főből tevődött össze, és 2700 páncélos állt a rendelkezésükre.

Hitler nagy hangsúlyt fektetett a német harckocsik és páncélozott harcjárművek új generációjára, a Tiger, a Ferdinand és a Panther (Párduc) harckocsikra, bár a Panther még nem készült el teljesen. Amint arra Guderian rámutatott, a Panther, amelyre nagyon számítottak, „még sok gyermekbetegségtől szenvedett, amely velejárója minden új felszerelésnek". A német páncélosok többsége a szárazföldi haderő megbízható öreg igavonója volt, úgymint a PzKpfw IV-es és a könnyebb PzKpfw III-as. Hasonló volt a helyzet a három Waffen-SS-hadosztály esetében is. Összességében ezek az egységek 422 harckocsival és rohamlöveggel rendelkeztek, amelyből 170 eszköz PzKpfw IV-es típusú volt. Az ütközetek megvívásakor ezek, azaz a „*Panzerkeil*"-ek képezték a hadosztály páncélosékének külső szélét, amelynek középpontjában a Tigerek helyezkedtek el.

A *Zitadelle* július 5-én 03.50-kor vette kezdetét északról és délről egyidejűleg megindított rohammal, az összevont tüzérség által végrehajtott tűzelőkészítés után. Amennyiben a németek azt várták, hogy ez megtöri a szovjetek ellenállását, tévedtek. Északon Model 9. hadserege hamarosan holtpontra jutott, és a felmorzsolódással járó elkeseredett harcban csak néhány kilométert sikerült előrehaladnia a kiszögellésbe. A szovjetek arra számítottak, hogy a német támadás főcsapását Model hadserege fogja végrehajtani, következésképpen erőik nagyobb hányadát az északi szektorban összpontosították. Ezért Model egységei közül egy sem tudott 16 km-nél mélyebb betörést elérni. A hadsereg támadási célja Kurszk volt, amely körülbelül 80 km-re helyezkedett el a németek megindulási vonalától. A valóságban a legerőteljesebb német támadást Hoth délen lévő 4. páncéloshadserege hajtotta végre. A *Totenkopf* hadosztály Hoth hadseregének jobbszárnyát biztosítva támadott. A hadosztálynak tartania kellett az ütemet Hausser páncéloshadtestének előretörésével, ugyanakkor keleti irányból fedeznie is a szárnyat bármilyen szovjet ellenlökés ellen. A három SS-hadosztállyal szemben a szovjetek 1. harckocsihadseregének és 69. hadseregének vegyes összetételű egységei (harckocsik és lövészek) helyezkedtek el szilárdan kiépített védelmi állásaikban.

Balra: A prohorovkai vérontás eredményei: két harcképtelenné tett szovjet T–34-es. A szovjet harckocsik rézsútos irányba haladva ütköztek meg német ellenfeleikkel, nehogy a nagyobb lőtávolsággal rendelkező német harckocsiágyúk egyenként kilőjék őket.

Kemény küzdelem

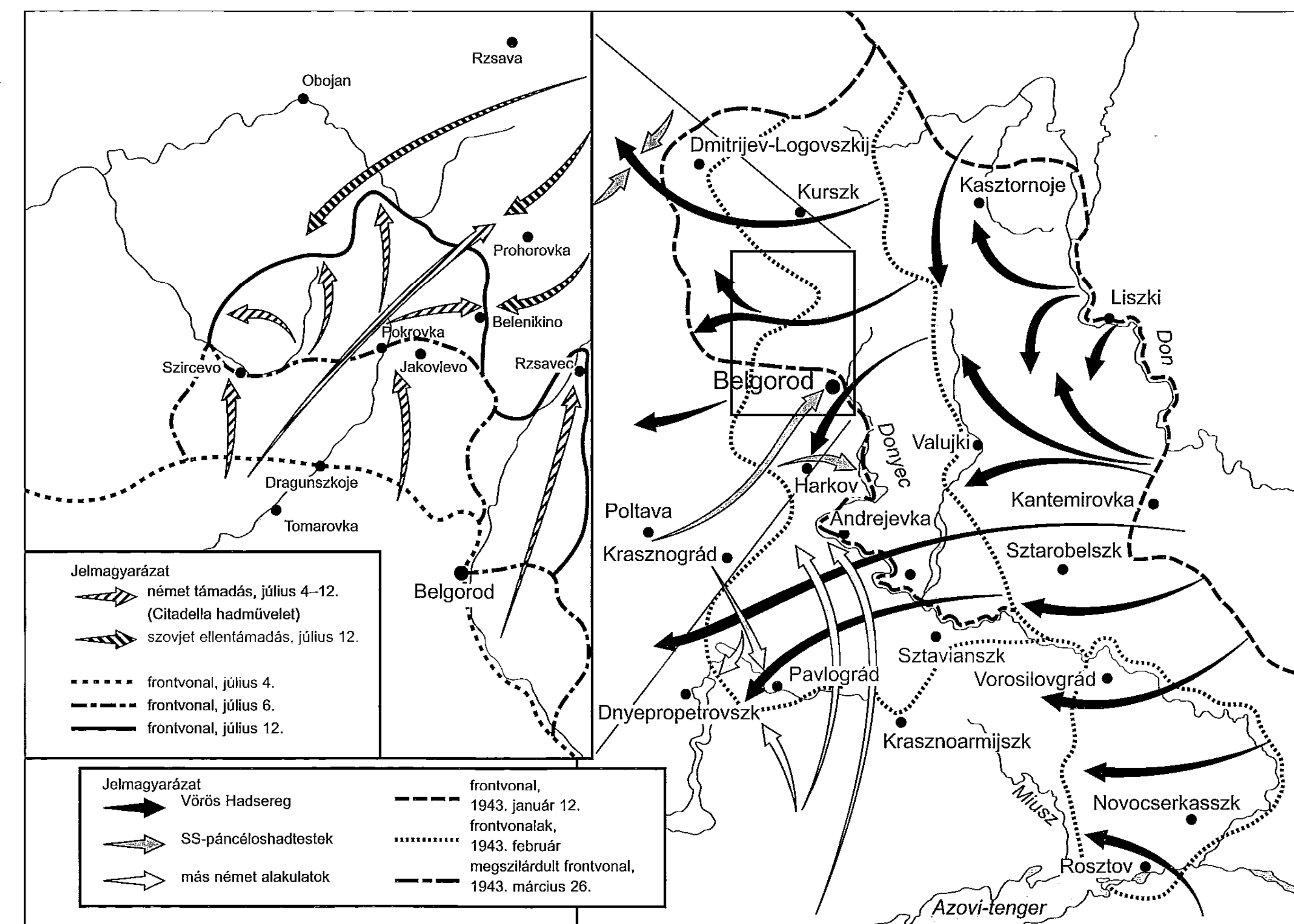
Egy órán belül a három SS-hadosztály súlyos harcokba keveredett. Bár elég gyorsan túljutottak az aknamezőn, amelyen az utászok átjárót nyitottak, ezután a *Totenkopf*nak az 52. gárdahadosztályon keresztültörve kellett az útját folytatnia. Estére az SS-hadosztály, az új Panther* és Tiger harckocsik segítségével elérte az oroszok második védelmi vonalát, birtokba vette Jakontovo falut, és elfoglalta a szovjet 69. hadsereg egyik fontos parancsnoki harcálláspontját. A *Leibstandarte* és a *Das Reich* hasonlóan jó eredményt ért el. Körülbelül 19 km mélyen törtek be az orosz védelembe. A II. SS-páncéloshadtest csaknem olyan jó előrehaladást ért el másnap, bár a *Leibstandarte* és a *Das Reich* erősen kiépített szovjet védelmi rendszerbe ütközött, a *Totenkopf*nak azonban különösebb nehézségek nélkül sikerült előrehaladnia, és északi irányban áttörnie mintegy 32 km mély védelmi területet. Alkonyatra a hadosztály elérte a Belgorodot Kurszkkal összekötő vasútvonalat.

* A kurszki csatában az SS-alakulatok Panther harckocsikkal egyáltalán nem rendelkeztek! – a Szerk.

SS-siker

Július 7-re, az SS-páncéloshadtest előrehaladása még ígéretesebbnek tűnt. A *Totenkopf*nak sikerült 48 km-t előrenyomulnia az orosz védelem mélységébe. A *Das Reich* és a *Leibstandarte* keményebb napokat élt meg ekkor. A szovjeteknek okozott veszteségek és a sok szovjet katona hadifogságba kerülése azt az érzetet keltette az SS-páncéloshadtest katonáiban, hogy küszöbönáll a győzelem. Ők azonban nem a legerősebb orosz egységekkel találták magukat szembe. Az SS-páncéloshadtest lényegesen gyorsabban tört előre, mint a tőle balra támadó szomszédai, és ezt a szovjetek ki is használták. Ellencsapást mértek a *Leibstandarte* szárnyára, amely arra kényszerítette a hadosztályt, hogy lassítsa előrehaladását, és fedezze

Lent: A térkép a Harkov és Kurszk körül 1943-ban lezajló eseményeket szemlélteti. A szovjet támadás után Manstein újra elfoglalta Harkovot. A melléktérkép a Kurszk irányába délről indított támadást mutatja be, amelyben a Totenkopf is részt vett júliusban.

az előretörő SS-hadosztályok hátát és szárnyát. Eközben, bár Hoth és Manstein szerette volna mentesíteni a *Totenkopf*ot szárnybiztosító feladata alól, hogy nagyobb ütemben folytathassa az előrenyomulást, a hadosztály július 8-án kénytelen volt megállni és egész nap „helyben járni". A hadosztálynak meg kellett várni a 167. gyaloghadosztályt, és átadni neki a hadtest jobbszárnya fedezésének feladatát.

A szárnybiztosítás alól felmentett *Totenkopf*fal az SS-páncéloshadtest a főcsapást ismét a szovjetek utolsó védelmi vonalaira mérte, és július 10-ére a hadosztály elérte a Pszjol folyót. Még aznap délután a Karl Ullrich Standartenführer által vezetett 1. páncélgránátos-ezred III. zászlóalja elűzte az utolsó szovjet védőt is a sávjából, és átkelt a folyón. Ez volt az utolsó természeti akadály a 4. páncéloshadsereg és annak támadási célja, Kurszk között. Ullrich katonái hídfőállást hoztak létre a folyó északi partján, azonban várniuk kellett nehezebb hídverő eszközökre. A *Totenkopf* és a két másik Waffen-SS-hadosztály felszámolta a még megmaradt szovjet ellenállást teljes támadási sávjukban július 11-én, és átcsoportosítást hajtott végre, készen arra, hogy részt vegyen az utolsó és döntő összecsapásban.

Hausser páncéloshadtestének sikere megijesztette a szovjet parancsnokságot. Ezért Vatutyin bevonta óriási tartalékait, és július 11-én a korai órákban parancsot adott Nyikoláj Rotmisztrov vezérezredes 5. harckocsihadseregének* a délen támadó Hausser hadtestének szétzúzására. Vatutyin azon tépelődött, kérjen-e a szomszédos Sztyeppi fronttól két harckocsihadtestet kiegészítő tartalékként. Július 12-én reggel a szovjetek 5. gárda- és az 5. gárda-harckocsihadserege megütközött a II. SS-páncéloshadtesttel Prohorovka közelében. A szovjetek ütközetbe vetettek összesen hét hadtestet, amelyek több mint 850 szovjet harckocsival és SZU–85-ös rohamlöveggel** rendelkeztek. A T–34-esek egyik hullámát gyorsan követte a másik, rézsútosan támadva a német vonalak ellen, ezzel megfosztották a német páncélosokat attól a lehetőségtől, hogy egyenként semmisítsék meg az orosz harckocsikat, kihasználva a német páncélosok főfegyverzetének hatásosabb lőtávolságát. Ebben, a minden idők legnagyobb páncélosütközetében – amely nyolc órán keresztül tombolt Prohorovka közelében gyümölcsöskertek, búzatáblák területén – a kurszki csata kimenetele eldőlt. A hivatalos szovjet hadtörténelem az ütközetben résztvevők sűrűségének és zavarodottságának kitűnő leírását adja.

> Az ütközet megfosztotta az ellenséget attól a lehetőségtől, hogy irányítani tudja elsőlépcsős egységeit, alegységeit. A közvetlen harcban a Tigerek elvesztették azt az előnyüket, amelyet hatásos lövegük és vastag páncélzatuk biztosított nekik, és a T–34-esek közelről sorban lőtték ki azokat. A temérdek harckocsi összekeveredett az egész csatatéren. Sem idő, sem hely nem volt ahhoz, hogy a két fél egymástól elszakadjon, és újra „csatasorba" álljon. A kis lőtávolságról kilőtt lövedékek átütötték a homlok- és az oldalpáncélzatot egyaránt. Sok volt a robbanás, mivel a páncélt átütő lövedékek hatására a harckocsikban tárolt lőszer is felrobbant, a tornyot több tíz méter távolságra elrepítve... a megperzselt fekete földön a kilőtt harckocsik úgy lángoltak, mint a fáklya. Nehéz volt megállapítani, hogy ki a támadó, és ki a védő.

* Helyesen: 5. gárda-harckocsihadseregének – a Szerk.
** A szerző téved. SZU–85-ös önjáró löveget ekkor még nem gyártottak a szovjetek. A harcokban SZU–76-os és SZU–122-es önjáró lövegek vettek részt – a Szerk.

Füst és por borította a küzdőket, akik olyan közel voltak egymáshoz, hogy tüzérségi vagy légi támogatás igénybevételére gondolni sem lehetett. A T–34-esek közvetlen közelről lőtték a Tigerek, Pantherek* és a régebbi PzKpfw IV-es és PzKpfw III-as harckocsik oldal- és a far- (hátsó) -páncélzatát. A kis lőtávolság csökkentette azt az előnyt, amelyet a Tigerek és Pantherek jobb harckocsiágyúi biztosítottak az SS-páncélosegységeknek. Amikor kifogyott a T–34-esek lőszere, a kezelőállomány gyakran teljes sebességgel nekihajtott a német páncélosoknak és megrongálta azokat. Ezután kiszállt a harckocsikból, és gyalogosan, gránátok és aknák felhasználásával, folytatta a német páncélosok megsemmisítését.

A *Totenkopf* két szovjet hadtesttel szállt szembe – amelyek négy hadosztállyal voltak egyenértékűek –, és hamarosan védekezésre kényszerült. Bár a szovjetek számbeli fölénye jelentős volt – ez az arány talán 4:1 lehetett mind harckocsikban, mind gyalogságban – a hadosztály semlegesíteni tudta a két szemben lévő szovjet hadtest tevékenységét, és fedezte Hausser hadtestének szárnyát július 12–13-án és 14-én délutánig. Azonban ennek ára volt. Mire a szovjetek beszüntették a támadásukat július 14-én este, a *Totenkopf* elvesztette páncélosainak és járműveinek több mint felét, és emellett nagy személyi veszteségeket is szenvedett. Bár a *Totenkopf* sikeresen oltalmazta a páncéloshadtest szárnyát, a *Zitadelle* hadművelet teljes egészében kudarcot vallott. A július 13–15. közötti küzdelem tovább zajlott, de a németek már tudták, hogy nincs esélyük a siker elérésére. Hitler ekkor már a földközi-tengeri hadszíntér új fejleményei miatt aggódott.

Déli fenyegetés

A britek és az amerikaiak július 10-én partra szálltak Szicíliában. Hitler úgy gondolta, a hadszíntér nagy veszélyt jelent Németország számára, és az ott kialakult helyzetben szükség van a jól felkészült SS-hadosztályokra ahhoz, hogy megerősítsék a Földközi-tenger térségét. Ezért – a *Zitadelle* hadművelet kudarca ellenére – a Waffen-SS még feljebb emelkedett az értékrendjében. Az SS-páncéloshadtest a legmélyebben tört be a kiszögellésbe, és nem tört meg az erőteljes szovjet ellentámadás

* Ilyenek itt nem harcoltak! – a Szerk.

Fent: A Totenkopf 8 mm-es GrW 34-es aknavetőcsoportja követi parancsnokait, akik szovjet szokás szerint a hadosztály harckocsijainak tetején utaznak Kurszknál. A GrW 34-es népszerű gyalogságot támogató fegyver volt a csapatoknál.

alatt sem. Hitler állandóan azt mondta a tábornokainak, bárcsak a Wehrmacht többi egysége is olyan megbízható lenne. Július 13-án a Führer hivatalosan leállította a Citadella hadműveletet, hogy felszabadítsa az SS-hadosztályokat Olaszországba való átcsoportosításuk végrehajtásához. Manstein tiltakozott, azt állítván, hogy ezeknek az egységeknek az elszállítása azt jelenti, hogy arról az előnyről, amit Kurszknál elértek, le kell mondani, és a harc hiábavaló volt. Hitler azonban hajthatatlan volt, így valójában a *Totenkopf* és a német hadsereg többi részének nagy áldozata hiábavalónak bizonyult Kurszknál. Heinz Guderian így összegezte a harcot:

> A Citadella kudarcával döntő vereséget szenvedtünk. A páncélos-magasabbegységek, amelyeket nagy erőfeszítések árán reformáltunk meg és szereltünk fel, súlyos veszteséget szenvedtek, mind élőerőben, mind felszerelésben. Még bizonytalan, vajon időben helyrehozhatók lesznek-e, hogy megvédjék a keleti frontot, és alkalmazhatók maradnak-e a nyugati fronton a szövetséges partraszállás ellen, amelynek bekövetkezése a következő év tavaszán várható. Szükségtelen megemlíteni, hogy az oroszok teljes mértékben kihasználják a győzelmüket. Nincs nyugodt időszak többé a keleti fronton. Mostantól kezdve vitathatatlanul az ellenség kezébe került a kezdeményezés.

6. FEJEZET

VÉGJÁTÉK

A Kurszknál végrehajtott támadás kudarca a Wehrmacht számára a Németországba történő hosszú visszavonulás kezdetét jelentette. A Totenkopfot azzal a feladattal bízták meg, hogy szakadatlan utóvédharcot folytasson a lendületesen támadó szovjet erők ellen, és próbálja megvédeni a szárazföldi csapatok személyi állományát.

Kurszknál a *Totenkopf* járműveinek több mint felét elvesztette. A kifáradt és leharcolt hadosztályt kivonták az arcvonalból, hogy összeszedje magát. Ők még sehogyan sem álltak az egységek által elszenvedett veszteségek pótlásában. Kurszk a *Totenkopf* támadóerejének a csúcspontját jelentette, sok más német magasabbegységhez hasonlóan. A hadosztály soha többé nem rendelkezett olyan erővel, mint 1943 nyarán.

A *Zitadelle* hadművelet leállítása után négy nappal Hitler kirendelte Hausser SS-páncéloshadtestét Olaszországba, az ott küszöbönálló szövetséges erők támadásának feltartóztatására. Ezért a *Leibstandartét*, a *Das Reichet* és a *Totenkopfot* visszavonták a viszonylag csendes és nyugodt Harkovba, hogy ott várjon a szerelvényeire. A szovjetek azonban nem adtak a németeknek pihenőt. Malinovszkij hadseregtábornok 1943. július 25-én ellentámadást indított a Donyec-medencében, felhasználva a Vörös Hadsereg nagy és új egységeit. Malinovszkij katonái lerohanták Von Manstein tábornagy Miusz folyó mellett lévő állásait. Ezért Hitler elkülönítette a *Das Reichet* és a *Totenkopfot* a *Leibstandartétól*, és a III. páncéloshadtesttel együtt – amely a 16.* és a 23. páncéloshadosztályból épült fel – Sztalinóba szállították őket, és július 30-án kerültek harcbavetésre, hogy megszüntessék a rést. Háromnapi harc után sikerült megállítaniuk Malinovszkij áttörését, és stabilizálni az arcvonalat. Hitler még mindig ragaszkodott ahhoz, hogy Olaszországba küldje őket. Mussolinit éppen akkor buktatták meg, és július 25-én letartóztatták. A rendelkezésre álló hatalmas szovjet erőforrások azt jelentették azonban, hogy képesek még néhány támadást indítani a Kurszk körüli német front ellen. A három teljes szovjet front (amelyek megfelelnek három hadseregcsoportnak) két célobjektum (Belgorod és Orjol) irányában támadott. Az ilyen tömegméretű támadások azt jelentették, hogy szóba sem jöhet a kiváló SS-hadosztályok Olaszországba küldése. Így a *Totenkopfot* és a *Das Reichet* sürgősen északra szállították, hogy fedezzék Manstein balszárnyát, és csak a *Leibstandarte* vagonírozott be, hogy nyugatra szállítsák.

Balra: Jól beöltözötten Magyarországon, 1945 elején. Hitler úgy döntött, Budapestért érdemes harcolni, és arra pazarolta az értékes erőforrásokat, hogy megpróbálja elérni a várost még azután is, hogy februárban a szovjetek elfoglalták.

A harckocsiban és lövegekben meglévő 6:1 erőfölényüket kihasználva, két szovjet front öt hadserege sarokba szorította Hoth páncéloshadseregét és Kempf seregcsoportját, és gyorsan kiszorította őket a Citadella hadműveletnél kijelölt megindulási terepszakaszról, amelyet akkor foglaltak el újra, amikor Hitler parancsára visszavonultak Kurszk után. A Vörös Hadsereg keresztültört a 4. páncéloshadsereg és Kempf erői között, megkerülve Harkovot északról, és azután a délnyugati irányban lévő Polotova felé fordult. Vatutyin szándéka az volt, hogy mélyen betör Manstein erőinek hátába, és a Dnyeperen lévő átkelőhelyek birtokbavételével elvágja a Dél hadseregcsoportot. Manstein felismerte a szovjetek célját, és kirendelte a *Das Reichet* és a *Totenkopfot* Harkov nyugati oldalához. Először úgy volt, az ő feladatuk lesz megakadályozni a szovjetek kijutását a Dnyeperhez, és megállítani a szovjet harckocsikat, amelyek dél felé haladnak, és Harkov körbefogásával

* 16. páncélgránátos-hadosztályból – a Szerk.

bekerítik Kempf seregcsoportját, amelyet Hitler „nincs visszavonulás" parancsának megfelelően arra utasítottak, hogy álljanak meg Harkovon kívül. Egy hétig a *Das Reich* és a *Totenkopf* feltartóztatta a szovjet páncélosékat, és megakadályozta, hogy kijussanak a Dnyeperhez. Kempf azonban hamarosan felismerte, hogy Harkovot nem lehet megtartani, és augusztus 13-án kiadta parancsát a kiürítésre. Hitler személyesen vonta vissza Kempf utasításait, követelve, hogy a várost minden áron tartsák meg. Amikor bebizonyosodott, hogy ez katonailag lehetetlen, Kempf augusztus 22-én visszavonult, hogy elkerülje a bekerítést. Hitler leváltotta a tábornokot. Parancsa ellenére, a *Das Reich* és a *Totenkopf* ellentámadásai akadályozták és lassították a szovjetek előrenyomulását, ezáltal lehetővé tették a német erők számára, hogy vissza tudjanak vonulni, és Harkov elvesztése után újjá tudjanak szerveződni.

„Tűzoltóbrigádok"

A *Totenkopf*nak és a *Das Reich*nek a Harkov körüli teljesítménye, annak ellenére, hogy Kurszknál vereséget szenvedtek, azt bizonyította, hogy még mindig első osztályú magasabbegységek. Gyakorlatilag a „tűzoltóbrigád" szerepét töltötték be: az egyik válságos pontról a másikig rohantak, hogy a szovjet támadások következményeit enyhítsék. A háború hátralévő idejében ez a tevékenység jellemezte őket. A szovjetek előrenyomulásának Dnyepernél való megállításában elért sikerük időt biztosított Mansteinnek, hogy visszavonuljon, és átcsoportosítást hajtson végre. A két SS-hadosztály segített elhárítani a

Fent: A Totenkopf két Panther harckocsija a keleti fronton. A hadosztályt 1943 októberében átszervezték (csak névlegesen) páncéloshadosztállyá. Később új Panthereket kapott utánpótlásként.

legnagyobb katasztrófát, értékes időt adott Mansteinnek, hogy újjászervezze az arcvonalat. A tábornagy felismerte, hogy hadseregcsoportja nem képes tovább tartani a Donyec védelmi vonalat, és arra törekedett, hogy visszavonuljon a természeti akadályt képező Dnyeper folyóhoz. Többször találkozott Hitlerrel 1943. augusztus végén és szeptember elején. Megkapta a Führer engedélyét, hogy visszavonja a 4. páncéloshadsereget és a 8. hadsereget a folyóhoz. Manstein kikülönítette a *Totenkopf*ot és a *Das Reich*et, és a szárazföldi haderő *Grossdeutschland* elit hadosztályával együtt ők fedezték a 8. hadsereg visszavonulását a Dnyeperen keresztül, mielőtt maguk is visszavonultak volna a folyó nyugati partjára.

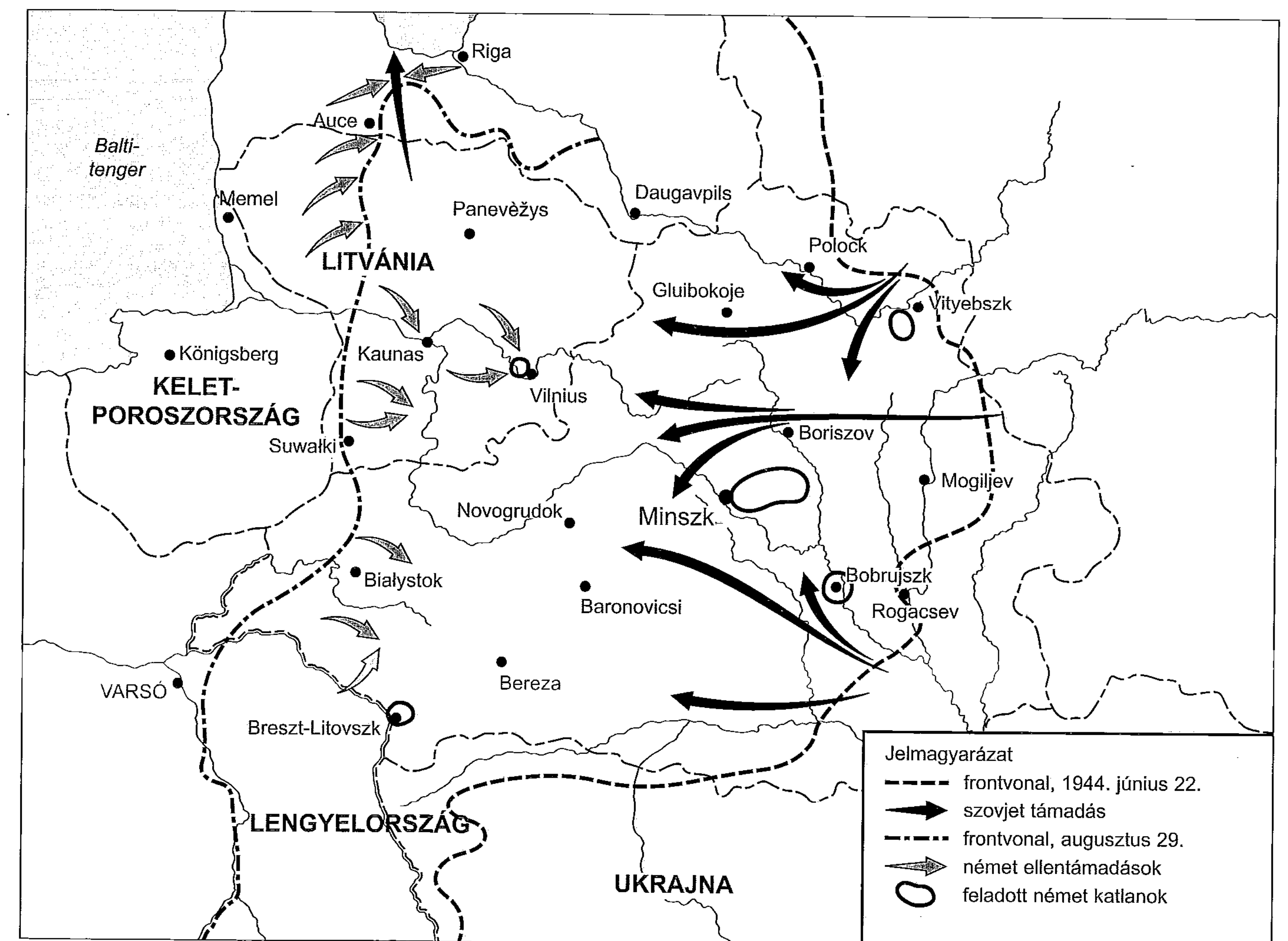
Nem volt pihenő. Október első hetében a szovjetek támadást indítottak a német erők ellen a Kremencsug és Zaporozsje között lévő nagy kanyarulatban. Azután, október 15-én, a szovjetek új 2. Ukrán frontja, amely összesen hat hadseregből állt, áttörte a német frontot a 8. hadsereg és Hube vezérezredes 1. páncéloshadseregének balszárnya között. Amint a szovjet páncélosék a Dnyepertől nyugatra ért, dél felé haladt tovább, egyenesen Krivoj Rogba, a Dél hadseregcsoport ellátó- és híradóközpontjába. Krivoj Rogban voltak elhelyezve a körzet ellátó- és lőszerraktárai, emellett jó néhány mozdony és

gördülőanyag, amely alapvető fontossággal bírt a Dél hadseregcsoport hatékony működésének folytatásában. Manstein nem engedhette meg, hogy elveszítse ezt az utánpótlási központot, ezért az összes tartalékot, amelyet össze tudott gyűjteni, a szovjetek előrenyomulási útvonalához csoportosította át, mialatt az egyik helyen elegendő páncélost vont össze ahhoz, hogy meg tudjon indítani egy nagyobb ellentámadást. Sikerült hat csökkentett harcértékű páncéloshadosztályt találnia, beleértve az SS-páncélgránátos-magasabbegységet is, amelyet akkor „páncélos"-nak hívtak: a 3. *Totenkopf* SS-páncéloshadosztályt. Ez azonban nem azt jelentette, hogy a magasabbegység bármilyen új páncéloseszköz- vagy kezelőállomány-utánpótlást kapott volna. Október 27-én a *Totenkopf*ot – amelyet a hadosztály tüzérezredének korábbi parancsnoka, Hermann Priess parancsnokolt akkor – a XL. páncéloshadtesthez vezényelték (amely már magában foglalta a 14. és a 24. páncéloshadosztályt) és a szovjet előretörés jobbszárnyával került szembe. Az ellentámadás szétvert két szovjet harckocsihadtestet és kilenc lövészhadosztályt. A szovjetek több mint 300 harckocsit veszítettek, a németek körülbelül 5000 szovjet hadifoglyot ejtettek, és visszavonultak félútig a Dnyeper felé. Ezzel ismét lehetőséget biztosítottak – bár csak ideiglenesen – Mansteinnek, hogy megszilárdítsa helyzetét a fronton.

Krivoj Rog megtartása alapvető volt a Dél hadseregcsoport állásainak fenntartásához, különösen azért, mivel Hitler ragaszkodott ahhoz, hogy a hadseregcsoport megtartsa krími pozícióját. Ha az oroszok megszerzik a vasúti csomópontot, a német 17. hadsereget elvágják a Krím-félszigeten. A szovjetek felismerték ezt, tovább erősítették az északkeleten lévő erőiket, és november 14-én megtámadták Hube 1. páncéloshadseregének leggyengébb pontját, a 384. gyaloghadosztály által tartott szektort. Hube odairányította a *Totenkopf* hadosztályt, hogy zárja a keletkezett réseket. November 15-én a hadosztály ellentámadásba lendült, és megállította a szovjet előrenyomulást. Ezután gyorsan kiépítette állásrendszerét és várta a szovjet páncélosrohamot. Az ütközet november 18. és 21. között három napig tombolt, amely alatt a *Totenkopf* 247 szovjet harckocsit semmisített meg. A szovjetek nem sokat pihentek, november 25-én újra támadtak az SS-hadosztály ellen.

Bár, amint azt már korábban kifejtettük, a *Totenkopf* soha

Lent: 1944-ben és a szovjet nyári támadás idején a Totenkopfot arra használták, hogy a német arcvonalon keletkezett réseket „betömjék". Amikor a Vörös Hadsereg áttört valahol, a hadosztálynak ellentámadást kellett indítania.

Fent: Helyi ellenlökés Ukrajnában 1943 novemberében. A hadjárat ezen szakaszában a hadosztály még nem volt teljes értékű a Kurszk utáni és a folyamatos szovjet támadások elhárítása következtében elszenvedett veszteségek miatt.

többet nem érte el azt az erőt, amellyel Kurszk előtt rendelkezett, kiváltságos hadosztályként, személyi állományban és felszerelésben több utánpótlást kapott, mint a hozzá hasonló legtöbb szervezet. Ezekben a Dnyeper körüli védelmi harcokban elért sikerének egy része annak tulajdonítható, hogy jelentősen erősebb volt abban az időben, mint sok más, körülötte elhelyezkedő hadosztály. November 22-én érvényben lévő állománytáblája szerint a *Totenkopf* három teljesen feltöltött páncélgránátos-zászlóaljból, egy gyenge (40%-os feltöltöttségű) páncélososztályból állt, továbbá rendelkezésére állt még az állománytáblában rendszeresített tüzérség és a légvédelmi tüzérség 75%-a, az utászzászlóalj 55%-a, valamint a harcbiztosító és kiszolgálóegységek csaknem 100%-a.

Új szovjet támadás

1943. december 5-én a szovjetek felújították támadásukat, amely szétzúzta a 384. hadosztály megmaradt erőit, és legyőzték az 1. páncéloshadsereg balszárnyát. Másnap az oroszok szárnyai előrenyomultak a nyílt terepen, és bekerítéssel fenyegették Krivoj Rogot északnyugat felől. Hube kirendelte a *Totenkopf*ot a válságos szektorba, és ahogyan az már megszokott volt, a hadosztály lelassította a szovjet előrenyomulást. Hube ezután összevonta legjobb páncéloseit – a *Totenkopf*ot és a 11., valamint a 13. páncéloshadosztályt –, és december 19-én megindított egy nagyobb ellentámadást, amely megállította az oroszokat, és visszaállította az eredeti frontvonalat. Krivoj Rog német kézen maradt. A várost 1944. február végén véglegesen visszafoglalták az oroszok, de a *Totenkopf* és a hozzá hasonló hadosztályok elkeseredett védekezése elég időt biztosított a németeknek, hogy elszállítsák a hadianyag, a lőszer, a járművek és a gördülőanyag nagy mennyiségét, amely odaveszett volna, ha a szovjetek korábban elérik Krivoj Rogot. A *Totenkopf* azonban addigra már rég elhagyta azt a körzetet.

Manstein kirendelte az SS-hadosztályt a Kirovográdtól északra lévő területre az elit és még erőteljes *Grossdeutschland*dal együtt, hogy ellentámadást hajtsanak végre, amely az adott területen lévő szovjetek ellen irányul. Ezáltal kívánta lehetővé tenni a német 8. hadsereg számára, hogy biztonságosan visszavonuljon. 1944 telét és tavaszát az egyik természeti akadálytól a másikig történő állandó visszavonulások sorozata jellemezte az erőteljes szovjet támadásokkal szemben, amelyek visszaszorították a németeket a Szovjetunió nyugati határának irányába. Wöhler tábornok, a 8. hadsereg parancsnoka ismét a *Totenkopf*ot jelölte ki utóvéd feladatok végrehajtására, mialatt a hadsereg visszavonult a Bug folyó vonala mentén kiépített új állásokba. Ekkor már azonban a szovjet csapatok olyan erőfölényben voltak, hogy az SS-hadosztály és az utóvéd többi része nem tudta kellően lelassítani az előrenyomulást, és a 8. hadsereg Bug melletti védelmi rendszere összeomlott. Március első hetében a teljes Dél hadseregcsoportot visszavetették a Dnyeszter folyóig, a román–szovjet határig. A német állásokat most sem sikerült megtartani Malinovszkij marsall* 1. Ukrán és Tolbuhin vezérezredes 2. Ukrán frontjával szemben. A szovjetek 1944. április elején átkeltek a Dnyeszteren és behatoltak Romániába. A *Totenkopf* a XLVII. páncéloshadtesttel együtt ismét páncélosutóvédként működött, oltalmazva a 6. hadsereg Románián keresztül való viszszavonulását, amelynek útja a Kárpátok lábához vezetett, ahol a *Totenkopf* védelemre rendezkedett be május 1-jén újabb szovjet támadásra számítva.

Új parancsnok

A hadosztálynak köszönhetően a rohamot egyelőre nem hajtották végre. A szovjet tavaszi offenzíva a tavaszi olvadás mély sártengere miatt nem indulhatott meg a tervezett időben.

1944 májusában és júniusában átmeneti nyugalom honolt Romániában. Himmlernek sikerült jelentős utánpótlást és új tüzérségi eszközök, lövegek és páncélosok szállítmányát öszszegyűjtenie a hadosztály részére. Hermann Priesst májusban áthelyezték a *Das Reich* parancsnoki beosztásába. Helyette Hellmuth Becker lett a *Totenkopf* új parancsnoka, aki egy ideje már a hadosztálynál szolgált. Wöhler kivonta a hadosztályt az arcvonalból, és lehetővé tette számára, hogy tartalékként rendezni tudja sorait. A szárazföldi haderő főparancsnoksága azonban szeretett volna egy olyan erős és megbízható magasabbegységet, mint a *Totenkopf*. Hitler úgy gondolta, a szovjet nyári támadás a Közép hadseregcsoport déli szárnya ellen fog irányulni, és tovább halad észak felé, az Észak hadseregcsoport irányába. Ezért a szárazföldi haderő főparancsnoksága elkezdte az erők északi irányba történő átcsoportosítását, hogy megerősítse a Közép és az Észak hadseregcsoportot. 1944. június 23-án a szovjetek megkezdték a *Bagratyion* hadműveletet a Közép hadseregcsoporttal szemben, bevonva mintegy 2,4 millió katonát, 5200 harckocsit és 5300 repülőgépet a háború addigi legnagyobb támadásába, 320 km széles fronton. Az ezt követő három hét alatt a Közép hadseregcsoport vesztesége 28 hadosztály és 350 000 fő, amint a szovjetek Lengyelország és Kelet-Poroszország irányába támadtak. Nem meglepő, hogy a *Totenkopf*ot június 25-én északra vezényelték, hogy csatlakozzon a 4. hadsereghez. Mivel azonban a Közép hadseregcsoport szétesett, a *Totenkopf* vasúti szállításával kapcsolatban nehézségek merültek fel a hadseregcsoporttól nyugatra. A hadosztály utolsó egységei Kelet-Lengyelországban rakodtak ki július 7-én. Hitler Model tábornagyot nevezte ki a Közép hadse-

* Helyesen: hadseregtábornok – a Szerk.

Balra fent: Azért, hogy kompenzálják a veszteségeket és az állandó létszámhiánnyal küzdő egységek teljesítményét, a Waffen-SS-katonák egyre inkább növelték a tűzerőt. Az MG 42-es géppuska elméleti tűzgyorsasága 1550 lövés/perc volt.

Balra lent: A IV. SS-páncéloshadtest egységei visszavonulnak a szovjet előrenyomulás elől Magyarországon 1945 tavaszán. Egy gépvontatású menetoszlop és egy féllánctalpas jármű, amely 75 mm-es Pak 40-es löveget vontat, halad el a beásott gyalogság mellett.

regcsoport parancsnokának. Időnyerés céljából Model a *Totenkopf*ot Grodnóba küldte, hogy fedezze a 4. hadsereg jobbszárnyát északon, és a 2. hadsereg balszárnyát délen. Élőerőben 7:1, harckocsiban 10:1 számbeli fölényben lévő ellenséggel szemben a *Totenkopf* 11 napig helytállt. A hadosztály azonban nem volt képes megállítani, csak lassítani az oroszok támadását, és július 18-án Model engedélyezte a hadosztálynak Grodno feladását, és nyugati irányba, Varsó felé a visszavonulását.

A Vörös Hadsereg ebben az időben már mélyen benn járt Lengyelország területén, és a *Totenkopf* a Hermann Göring által vezetett ejtőernyős-páncélos hadosztállyal* együtt a Varsótól 80 km-re keletre lévő Siedlce várost tartotta négy napig a szovjet 2. harckocsihadsereggel szemben. A hadosztály ellenállása lehetővé tette a német 2. hadsereg számára, hogy visszavonuljon a Visztula folyóig. Július 28-án feladták a várost és Varsó irányába hátráltak. A két hadosztály lelassította a szovjetek Varsó irányába történő előrenyomulását a következő nyolc napban, és biztosították Modelnek, hogy újraszervezze a védelmet a folyó mentén. A szovjetek 725 km-t tettek meg alig több mint egy hónap alatt, és anyagi erőforrásaik kezdtek kimerülni. A támadás megfeneklett, és megállásra kényszerültek a Visztulánál augusztus elején. Ezt a lassítást és megállást Model is elősegítette néhány heves ellentámadással. A Vörös Hadsereg közeledésére a lengyel Honi Hadsereg újra fellázadt

Lent: A IV. SS-páncéloshadtest rohamlövegei haladnak előre még egy hiábavaló támadásra a Budapestet ostromló szovjet erők ellen. A rohamlövegek alacsony felépítésük és vastag páncéljuk miatt félelmetes ellenfelek voltak.

* A szerző téved. A Luftwaffe személyi állományából felállított ejtőernyős-páncélos hadosztály csak viselte Hermann Göring nevét – a Szerk.

Varsó német megszállói ellen. A Waffen-SS egységei (habár a *Totenkopf*ból senki sem volt ott) és a hírhedt irreguláris *SS-Dirlewanger* és *Kaminski* dandárok leírhatatlan kegyetlenséggel fojtották el a felkelést. Magatartásuk olyan megbotránkoztató volt, hogy Guderian vezérezredes és Fegelein SS-Gruppenführer, Hitler főparancsnokságának összekötő SS-tisztje kivonta ezeket az egységeket.

Kihasználva a rövid ideig tartó átmeneti nyugalmat, Model újjászervezte a német védelmet. A *Totenkopf* és az 5. SS-páncéloshadosztály képezte a Herbert Gille SS-Gruppenführer által vezetett IV. SS-páncéloshadtestet, amelyet Model körülbelül 48 km-re északra helyezett el, ahol a szovjet támadás megújulását várta. A szovjetek augusztus 14-én támadtak. A jól beásott SS-hadosztályok egy hétig visszaverték a 15 lövészhadosztály és a két harckocsidandárból álló egyesített ellenséges erőt. A szovjetek augusztus 21-én átcsoportosítást hajtottak végre, és négy nappal később felújították támadásukat, melynek főcsapása a *Totenkopf* ellen irányult. Augusztus 26-án nyolc lövészhadosztály és egy gépkocsizó lövészdandár – légi támogatással – kiűzte Becker hadosztályát az állásából, és a teljes páncéloshadtest visszavonult nyugati irányba Varsó felé. Szeptember 11-én a *Totenkopf* ideiglenesen kiűzte a szovjetek előőrsét Varsó északkeleti külvárosaiból, ahol a hadosztálynak sikerült addig kitartania, amíg a szovjet támadás 10 nappal később véget nem ért.

Ezután három hétig, október 10-ig hadműveleti szünet állt be. Ekkor azonban az újabb szovjet támadások arra kényszerítették a IV. SS-páncéloshadtestet, hogy 32 km-t visszavonuljon nyugati irányba. A front megszilárdult, mivel a szovjeteknek nem sikerült áttörniük az SS-hadosztályok védelmét, és a szovjetek felhagytak a támadással október 27-én. A nyugalom visszatért a Varsó körüli frontra. A *Totenkopf*nak a szovjetek elleni védelmi harcokban nyújtott teljesítménye nem kerülte el Hitler figyelmét, és megemlítette, hogy azt szeretné, ha lenne néhány szabad zászlóalj, amelyet elküldhetne a hadosztálynak, mivel „bármikor küldött nekik utánpótlást, mindig sikeres ellentámadást indítottak".

Bár Lengyelországban a helyzet kezdett megszilárdulni, a németek helyzete Európa más területein súlyosbodott. A britek és az amerikaiak sikeresen partra szálltak júniusban Normandiában, és őszre már Németország nyugati határán álltak. Olaszországban a brit és az amerikai csapatok könyörtelenül visszaszorították a németeket északi irányba. Róma is azokban a napokban szabadult fel. A Balkánon indított szovjet támadás, amely nyáron és ősszel Románián és Bulgárián haladt keresztül, arra kényszerítette a németeket, hogy adják fel Görögországot, és vonuljanak vissza Jugoszlávián keresztül Magyarországra.

A helyzet rövid időre megváltozott, amikor Hitler nyugaton megindította ardenneki támadását. Az volt a célja, hogy szétválassza a szövetséges csapatokat, és visszafoglalja Antwerpent, a szövetségesek ellátását biztosító kikötőt. Felhasználva az értékes német páncélostartalékot – beleértve az újonnan feltöltött négy SS-páncéloshadosztályból álló páncéloshadsereget, amelynek Sepp Dietrich volt a parancsnoka, 1944. december 16-án elkezdődött a hadművelet. Bár voltak kezdeti sikerek, az amerikai ellenállás hamar megszilárdult. Az ardenneki kudarccal a győzelembe vetett utolsó remény is szertefoszlott, ráadásul megsemmisült a korlátozott mennyiségű páncélostechnika és üzemanyag nagy része, amivel Németország még rendelkezett.

Budapest

Magyarországon sem volt jobb a helyzet. 1944 októberében a németek arról értesültek, a magyar kormányzó, Horthy ellentengernagy, hogy Magyarországot kiszakítsa a német szövetségből, megpróbált megegyezni a szovjetekkel. Otto Skorzeny SS-Obersturmbannführer vakmerő akciót hajtott végre. Németbarát bábkormányt iktattak be. Ez azonban nem akadályozta meg a szovjetek Magyarországra való betörését. A Vörös Hadsereg Budapesttől délre kijutott a Dunáig, és hídfőállásokat hozott létre a nyugati partján. A németek erős védelmi állásokat építettek ki a Balaton körül és Budapesttől délnyugatra, ezért egy ideig a szovjet előrenyomulás (ideiglenesen) lelassult. Mindamellett a szovjeteknek december 24-én sikerült bekeríteni Budapestet, a helyőrségbe helyezett 8. *Florian Geyer* SS-lovashadosztály, a 22. *Maria Theresia* SS-önkéntes lovashadosztály és a 18. *Horst Wessel* SS-önkéntes páncélgránátos-hadosztály* maradványaival együtt.

Miután az ardenneki támadás kudarcot vallott, Hitler már újabb offenzíva lehetőségét fontolgatta, amely reményei szerint javítaná az egyre rosszabbodó helyzetet keleten. Tábornokai legnagyobb rémületére – akik szerettek volna valamit megőrizni a korlátozott élőerő- és páncélozott harceszköz-forrásokból, amelyek akkor még megfelelő mennyiségben rendelkezésre álltak egy Németországban megvívandó védelmi harcra – Hitler a figyelmét Magyarország felé fordította, elsősorban Budapestre. Úgy döntött, hogy a fővárost fel kell menteni, és azokhoz fordult, akiket a legmegbízhatóbbnak tartott: a *Totenkopf* és a *Wiking* hadosztályokhoz. Hitler személyes parancsára a Herbert Gille Gruppenführer parancsnoksága alatt álló IV. SS-páncéloshadtestet jelölték ki a Magyarország fővárosa elleni támadás vezetésére. A *Totenkopf*ot és a *Wiking*et kivonták Varsó nyugati vonaláról, és elküldték őket vasúti szállítással Prágán, Bécsen és Pozsonyon keresztül Nyugat-Magyarországra. A hadosztályok a szükséges menet végrehajtása után elfoglalták megindulási körletüket, készen arra, hogy meginduljanak Budapest felé.

A *Totenkopf* és a *Wiking* 1945 újév napján indította meg támadását Budapest irányába. Nem jutottak túl messzire. Előrenyomulásuk néhány kilométer után megtorpant a szovjetek 4. gárdahadseregével és a 6. gárda-harckocsihadseregével* szemben. A következő tíz napban a két SS-hadosztály nagyon lassan haladt előre, naponta alig 1,5 km-t. Január 11-ére a heves szovjet ellentámadások megállították a IV. SS-páncéloshadtestet és arra kényszerítették, hogy védelembe menjen át. A kudarc ellenére Hitler eltökélte, hogy Budapestet visszafoglalja, és január 8-án parancsot adott a Sepp Dietrich által vezetett 6. SS-páncéloshadseregnek, hogy a nyugati frontról települjön át Magyarországra. Eközben elrendelte a kifáradt IV. páncéloshadtestnek, hogy támadjon Budapest irányába ismét, Dietrich megérkezésének bevárása nélkül. A második támadás január 18-án kezdődött, és egészen figyelemreméltó eredményt hozott. A következő napra a *Totenkopf* és a *Wiking* 65 km-t haladt előre, és elfoglalta a Duna melletti Dunapentelét.* A siker azonban csak ideiglenes volt, másnap az ellenállás megszilárdult, és tartós maradt. Időközben a szovjetek összevonták a 26. és a 46. hadsereget** és január 27-én ellentámadást hajtottak végre. Ez megzavarta a IV. páncéloshadtestet, bár hamarosan sikerült nekik a Balatontól északra a bakonyi erdőben rendezniük soraikat. A sűrű erdőben a *Totenkopf* védelmi állásokat építtetett ki, és várta a 6. SS-páncéloshadsereg*** megérkezését.

Fent: A szovjet gyalogság által kísért, hatalmas T–34/85-ös harckocsi ellentámadást indít a IV. SS-páncéloshadtest ellen, amely újból megpróbálta felmenteni Budapestet. (A háttérben egy T–34/75-ös is látható – a Szerk.) A Totenkopf kénytelen volt visszavonulni a nagy fölényben lévő szovjet erők miatt.

Tavaszi ébredés hadművelet

1945. március elején Dietrich utolsó páncéloshadosztályai is megérkeztek Magyarországra. A támadásnak, amelynek fedőneve Tavaszi ébredés *(Frühlingserwachen)*, az lett volna a célja, hogy kiűzi a szovjeteket az utolsó Németország birtokában

* A szerző téved. Ezt az alakulatot nem kerítették be Budapesten – a Szerk.

* A szerző téved. A IV. SS-páncéloshadtest akkor még harcolt ezzel a szovjet hadsereggel – a Szerk.

* Dunapentelét 1945. január 19-én reggel 08.00 körül a német szárazföldi haderő (Heer) 3. páncéloshadosztálya érte el – a Szerk.
** 17 Helyesen: 4. gárdahadsereget – a Szerk.
*** 18 Helyesen: 6. páncéloshadsereg – a Szerk.

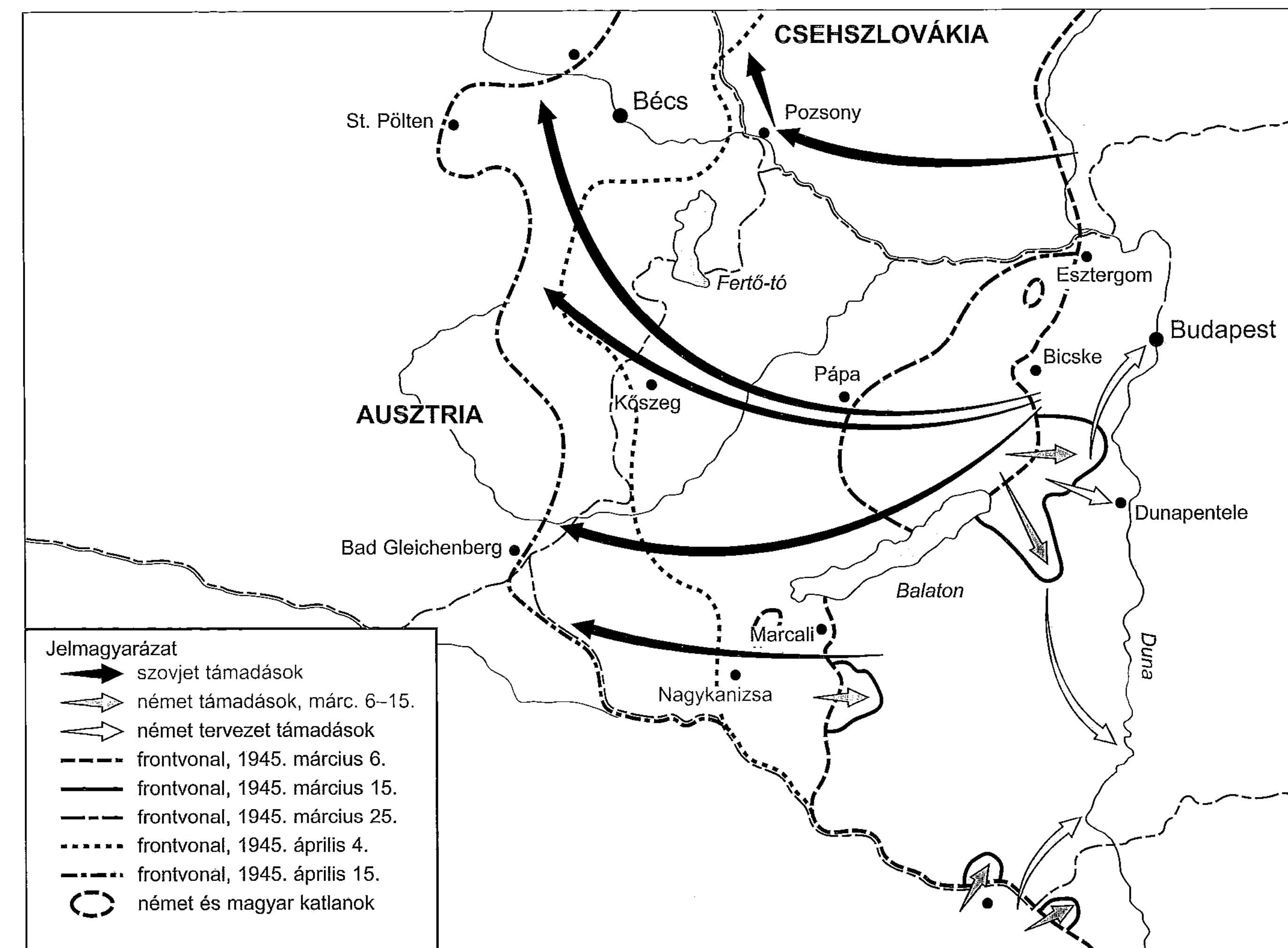
lévő olajmezők előteréből, a Balaton környékéről, és visszaszorítja őket a Duna túlsó (keleti) partjára, majd visszafoglalja Budapestet, amely február 11-én* elesett. A 70 000-es létszámú helyőrségből csak 790 főnek sikerült visszatérnie a német vonalak mögé. A szovjetek előre látták, hol várható erőteljes támadás, ezért megerősítették védelmi vonalaikat ezen a területen. A támadás március 6-án sűrű hóesésben kezdődött. A Waffen-SS a szokásos határozottsággal és lendülettel kezdte a harcot. Szinte azonnal bajba jutottak. Annak ellenére, hogy ezek az SS-hadosztályok csak árnyékai voltak a két évvel korábbi önmaguknak, több ponton áttörték az orosz vonalakat. A Dietrich alárendeltségében lévő állomány – beleértve a IV. páncéloshadtestet és a *Totenkopf*ot – március 9-re átlagosan 32 km-t nyomult előre a megindulási terepszakaszuktól.**

Március 13-án a szovjet ellenállás következtében a támadás megállt, és a tavaszi olvadás ingoványná változtatta az utakat és a környező vidéket. Március 16-án Tolbuhin marsall 3. Ukrán frontja támadásba lendült a kifáradt 6. SS-páncéloshadsereg ellen. A 9. gárda-harckocsihadsereg* megtámadta a *Totenkopf*ot, és miután legyőzte a hadosztályt, a IV. páncéloshadtest mögé került. A *Wiking* hadosztályt, amelyet akkor a *Totenkopf* volt veteránja, Karl Ullrich vezetett, bekerítették. A hadosztályparancsnok – nem engedelmeskedve Hitler parancsának, hogy szilárdan tartson ki – egységeivel kitört nyugat felé. Hitler követelése ellenére, hogy a 6. SS-páncéloshadsereg maradjon helyben, Dietrich szintén engedélyt adott az általános visszavonulásra az osztrák határ felé. A dühöngő Führer a következő üzenetet küldte Dietrichnek: „A Führer úgy gondolja, hogy a csapatok nem úgy harcoltak, amint azt a helyzet megkövetelte, és azt parancsolja, hogy a *Leibstandarte,* a *Das Reich,* a *Totenkopf* és a *Hohenstaufen* SS-hadosztályokat fosszák meg a karszalagjaiktól." Ez olyan sértés volt, amelyet az SS-katonák, akik nagyra értékelték jelvényeiket, nem tűrhették el. Dietrich hajlandó volt megbocsátani Hitlernek, katonái többsége azonban nem. A legenda szerint Joachim Peiper, a *Leibstandarte* veteránja, aki Kurszknál is harcolt a kiszögellésért vívott csatában, azt javasolta, emberei gyűjtsék össze az összes háborús kitüntetésüket egy éjjeliedénybe, és küldjék el Hitlernek. Akik még megmaradtak a *Totenkopf*ból, azok a Pozsony, illetve Bécs felé vezető főúton vonultak vissza a 6. SS-páncéloshadsereg maradványaival együtt. A *Totenkopf* április 3-án megállt Bécs déli peremkerületeinél. Az egykori elit SS-hadosztályok megmaradt részével inkább csak „szimbolikus" ellenállást fejtettek ki a két főváros felé tartó szovjet fronttal szemben. Dr. Lothar Rendulic átvette a Dél hadseregcsoport parancsnoki beosztását, és azt a parancsot kapta, hogy tartsa Bécset mindenáron, azonban Dietrich visszavonult Bécsből nyugatra, mivel április 13-án a szovjetek birtokba vették a várost. Időközben az amerikai 3. hadsereg Regensburg irányába haladt, veszélyeztetve a Dél hadseregcsoport mélységében elhelyezett állásokat. Körülbelül ebben az időben a hadsereg főparancsnoksága a következő parancsot adta ki: „Döntő fontosságú a birodalom sorsa szempontjából, hogy a keleti frontot tartani tudjuk. Az amerikaiakat azonban csak a tisztesség kedvéért kell akadályozni az előrejutásban." Mivel az orosz támadás eltolódott az SS-páncéloshadseregről, a lőszer kevesebb mint két napra, és az élelem nyolcnapi ellátásra volt elegendő, mint Rendulic megjegyezte: „a harc folytatása elképzelhetetlen". Az amerikaiak felé még korlátozott ellenállást sem kíséreltek meg. Helmuth Becker, a *Totenkopf* utolsó parancsnoka túlélő egységeit Linzbe vezette.

* Helyesen: Február 13-án – a Szerk.

** Igen súlyos tévedés. Gille páncéloshadteste Székesfehérvár körzetében védelemben maradt, a Tavaszi ébredésben nem vett részt! – a Szerk.

* Súlyos tévedés. Helyesen: 9. gárdahadsereg – a Szerk.

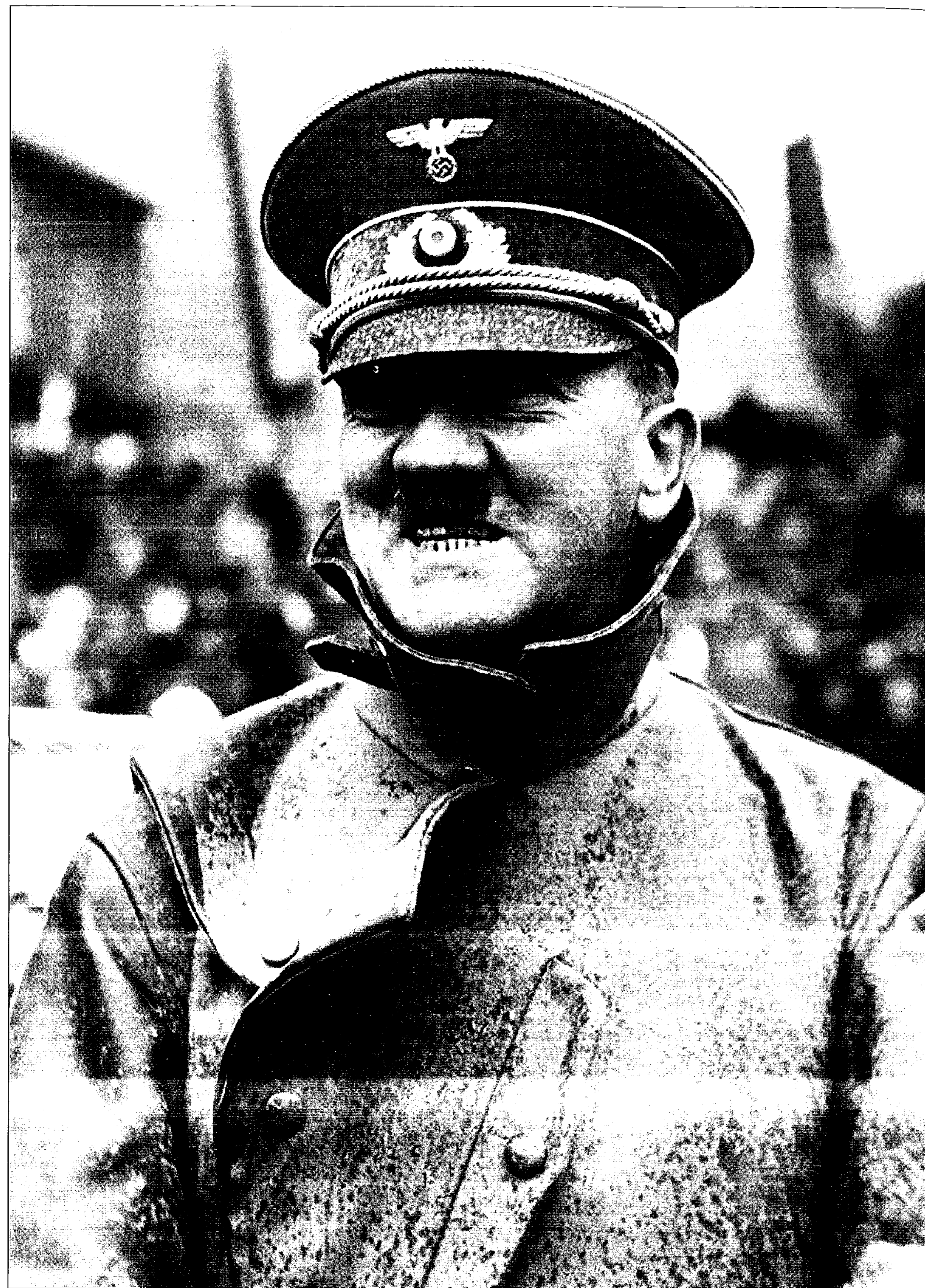
Balra: Megismételve kísérletüket, hogy felmentsék Budapestet 1945 januárjában, a Totenkopf is részt vett a Tavaszi ébredés hadműveletben a 6. SS-páncéloshadsereg részeként (nem vett részt! – a Szerk). Amikor ez meghiúsult, a hadosztály Bécs irányába vonult vissza.

Fent: Budapest romjai a szovjet felszabadítás után. A Tavaszi ébredés volt a háború utolsó jelentős német támadása, és gyakorlatilag a legjobb német SS-hadosztályok megsemmisültek, beleértve a Totenkopfot is. (A felvétel nagy valószínűséggel a nyugati fronton készült – a Szerk.)

Hitler halála

Hitler 1945. április 30-án öngyilkosságot követett el Berlinben, de a harc május 2-ig folytatódott. A németek a brit parancsnoknak, Montgomery tábornagynak adták meg magukat északon és nyugaton május 4-én. A nyugati szövetségesek főparancsnoka május 7-én fogadta a németek megadását Reimsben. Végül a megadási ceremóniát megismételték a Szovjetunió képviselőinek jelenlétében május 8-án, és másnap vált általános érvényűvé. Becker és a *Totenkopf* megpróbálta az amerikai 3. hadsereg előtt letenni a fegyvert, amely ezt elfogadta, azzal a feltétellel, hogy a hadosztály előbb fegyverezze le a koncentrációstábor-őrséget Mauthausenben. Ezt Becker alárendeltjei meg is tették, majd megadták magukat az ameri-

Fent: A Totenkopfverbände személyi állományából néhányan az erkélyen névsorolvasás közben a mauthauseni koncentrációs táborban. A Totenkopf utolsó tevékenysége az volt, hogy lefegyverezte Mauthausenben a táborőrséget az amerikai 3. hadsereg nevében.

Balra: Adolf Hitler, az a személy, akiért a Totenkopf tagjai öt éven keresztül harcoltak, és akiért meghaltak. Miután a Tavaszi ébredés kudarcot vallott, ő azzal fizetett nekik hűséges szolgálatukért, hogy megfosztotta őket jelvényeik viselésének jogától.

kaiaknak. Utóbbiak azonban haladéktalanul átadták őket a szovjeteknek. Azután a legrövidebb időn belül őrizetbe vették, és fogolytáborokba szállították őket. Ha túlélték az utazást, sok évet töltöttek a szovjet munkatáborokban. Legjobban a szovjet bánásmódot Charles Sydnor szavaival jellemezhetjük: „Végeredményben Becker és tisztjeinek többsége, valamint a *Totenkopf* hadosztály megmaradt SS-katonáinak sorsa még zordabb volt a munkatáborokban, mint hosszú megpróbáltatásuk az orosz háborúban."

Az SS-hadosztály kegyetlenséggel és kitartással harcolt több mint öt éven át, és komoly harci sikereket értek el, akár a támadásban, akár a védelemben. Vakmerőségük és katonai képességük kiemelkedő volt. Nyilvánvaló, ők nem „olyan katonák voltak, mint a többiek". Tovább harcoltak olyan helyzetekben, amikor a legtöbb hasonló egység rég megadta volna magát vagy elmenekül – ez emelte őket a II. világháború legfélelmetesebb hadosztályai közé. Ez a bátorság azonban nem pusztán katonai erény. A *Totenkopf* testesítette meg a nemzetiszocializmus tiszta és politikai formáját, Theodor Eicke nemzetiszocializmusát.

Eicke a nemzetiszocializmus igaz hívője volt. Belenevelte hadosztályába az ellenség, különösen az oroszok fanatikus gyűlöletét. Úgy gondolta, a politikai nevelés ugyanolyan fontos, mint a katonai kiképzés. A *Totenkopf* kitartásban megnyilvánuló képessége, az emberek saját ügyükben és a parancsnokukban való bizalmából kellett, hogy származzon. Eicke hitt abban, hogy keményeknek kell lenniük, és a hadosztály állományának hozzá kell edződnie a kegyetlenséghez. Ez különösen az eredeti hadosztálynál nyilvánvaló, amelyet a koncentrációstábor-rendszer *Totenkopfverbände*jéből hoztak létre. Ismerve ezt a fajta politikai nevelést és a kegyetlenség légkörét, aligha meglepő – de meg nem bocsátható –, hogy a *Totenkopf* és a hadosztály tisztjeinek nagy része bűnösnek találtatott a II. világháború során elkövetett legszörnyűbb bűnök elkövetésében. Ezért katonai sikereiket mindig a nemzetiszocializmus gonoszságának megnyilvánulása fényében kell szemlélni.

7. FEJEZET

MEGHATÁROZÓ SZEMÉLYISÉGEK

Bár a Totenkopf hadosztály egy ember, Theodor Eicke „alkotása", sok olyan fontos személy tartozott a hadosztálynál szolgálatot teljesítők közé, akik nagyban hozzájárultak a magasabbegység fejlesztéséhez és kiváló teljesítményéhez Eicke halála előtt és azt követően.

Theodor Eicke állította fel, alakította ki és vezette a 3. *Totenkopf* SS-hadosztályt. Ő hozta létre az első halálfejes egységeket – a *Totenkopfverbändét* –, hogy őrizze és igazgassa a náci német koncentrációstábor-rendszert. Eicke volt a hajtóereje a később a Waffen-SS egyik hadosztályaként működő *Totenkopf* alakulatnak. Ő irányította a magasabbegység személyi állományának a kiképzését, szervezte meg felszerelésük beszerzését és vezette katonáit a harcban. A hadosztály különböző ütközetekben nyújtott teljesítménye és az emberei által elkövetett rémtettek mind Eickét minősítik. A *Totenkopf* az ő műve volt.

THEODOR EICKE (1892–1943)

Eicke 1892. október 17-én, az elzász-lotaringiai Hüdingenben született, amely akkor német tartomány volt. Sok náci vezetőhöz hasonlóan alsó középosztálybeli, akárcsak Hitler. Apja, Heinrich Eicke állomásfőnök volt az elzászi Hampont városának állomásán. Egy tekintélyes család 11. gyermekeként Eicke nem tanult jól az iskolában, és befejezése előtt otthagyta azt 1909-ben. 17 éves korában belépett a Birodalmi Német Haderőbe és a Rajnai Választófejedelemségben lévő Landau helyőrségben írnokként és fizető számvivőként teljesített szolgálatot a 23. gyalogezredben. Ugyanilyen beosztást töltött be a 3. és a 22. bajor gyalogezredben az I. világháború alatt. 1914-ben kitüntették a másodosztályú Vaskereszttel.

1919-ben Eicke leszerelt, és Németország háború utáni káoszában találta magát. Megtakarított pénze hamar elfogyott, amint az infláció rohamosan emelkedni kezdett. Hogy támogatni tudja feleségét, Berthát, akit 1914-ben vett feleségül, és két gyermekét – az 1916-ban született Irmát, és az 1920-ban született Hermannt – a rendőrség informátora lett. Későbbi rendőrtiszti karrierje, amelyet négy különböző városban folytatott, minden alkalommal elbocsátással ért véget, a kormány elleni politikai agitációval való rokonszenvezés miatt, ugyanis engesztelhetetlen gyűlöletet érzett az államhatalom iránt. 1923-ban Eicke végül állandó munkát talált Ludwigshafenben az I. G. Farbennél, ahol először eladóként, később pedig biztonsági tisztként alkalmazták. Ennél a cégnél dolgozott mindaddig, amíg teljes munkaidőben nem kezdett szolgálni az SS-ben, 1932-ben.

Eicke a háború utáni német weimari köztársasággal szemben ellenszenvvel viseltetett, és vonzódott a náci párthoz, amely hasonló nézeteket vallott a német kormányról és az I. világháború utáni békemegállapodásról. 1928. december 1-jén Theodor Eicke a 114-901-es számú pártigazolvánnyal belépett az NSDAP-ba, és ezzel egy időben a ludwigshafeni *Sturmabteilung* (SA) soraiba is. 1930. augusztus 20-án a jobban szervezett SS-be került. Eicke úgy gondolta, előmeneteli lehetőségei nagyobbak az SS-en belül, és gyors felemelkedése őt igazolta. 1930. november 27-én Heinrich Himmler, Reichsführer-SS előléptette őt SS-Sturmführerré (hadnaggyá), és kinevezte a Ludwigshafenben lévő 148. *Sturm* (század) parancsno-

Balra: Max Seela SS-Hauptsturmführer (százados). A Seela alárendeltségébe tartozó Totenkopf-utászraj hét T–34-es harckocsit semmisített meg 1941. szeptember 26-án a keleti fronton Gyemjanszk közelében. Ezért Seelát Vaskereszttel tüntették ki.

Balra: Theodor Eicke SS-Obergruppenführer volt az a személy, aki létrehozta, megformálta és vezette a Totenkopf hadosztályt 1943-ban a keleti fronton bekövetkezett haláláig. Halála után a magasabbegység egyik páncélgránátos-ezredét róla nevezték el.

kává. Eicke képességeit elismerendő Himmler alig három hónap után SS-Sturmbannführerré (őrnaggyá) léptette elő. Új feladata az volt, hogy megalakítsa a 10. SS-ezred II. zászlóalját, amelyet Himmler szándékozott felállítani a Rajnai Választófejedelemség területen. 1931 nyarára Eicke teljesítette ezt a feladatát, és Himmler lendületes munkája és rátermettsége miatt előléptette SS-Standartenführerré, és egyben kinevezte az újonnan felállított 10. SS-ezred parancsnokává.

A gazdasági világválság hatására, és mert ideje nagy részét az SS-nek szentelte, Eicke elveszítette munkáját az I. G. Farben vállalatnál. Minden energiáját az SS-re fordította, és tevékenységi körét a terrorizmusra is kiterjesztette. 1932. március 6-án letartóztatták, és bebörtönözték robbanóanyag birtoklásáért, összeesküvésért és a bajorországi robbantási merényletek és orgyilkosság előkészületeiben való részvételéért. Két év börtönre ítélték, de a megértő igazságügyi miniszter, Franz Gürtner hozzájárult Eicke ideiglenes szabadlábra helyezéséhez egészségügyi okokból.

A száműzött Eicke

Eicke visszatért Ludwigshafenbe, ám hamarosan ismét felkeltette a rendőrség figyelmét. Kénytelen volt elrejtőzni. Himmler úgy döntött, segít rajta, elintézte, hogy Olaszországba utazhasson. Eicke 1932. szeptember 18-án érkezett oda hamis okmányokkal. Hogy enyhítsen a menekülés kényszere miatt érzett keserűségén, Himmler előléptette SS-Oberführerré, és kinevezte a menekült SS-tagok számára a Garda-tó melletti Malcesinében létrehozott tábor parancsnokává. Időközben kihasználva Eicke távollétét, a választófejedelemség náci Gauleitere, Josef Bürckel megpróbálta aláásni Eicke vezető pozícióját a 10. SS-ezrednél. Eicke levelek sorozatát küldte Ludwigshafenben lévő szövetségeseinek. Ezekben a „régi módszerek" alkalmazásával fenyegetett, amelyek a bombák használatára céloztak, vagyis arra, hogy felrobbantja „azt a disznó" Bürckelt.

Hitler hatalomra kerülése 1933. január 30-án mindent megváltoztatott. Eicke visszatérhetett száműzetéséből. Megígérte Himmlernek, hogy nem fogja újra kezdeni vitáját Bürckellel. Erről az ígéretről persze azonnal megfeledkezett, amint viszszatért Ludwigshafenbe. Eicke megtámadta riválisát, és – bajtársai segítségével – a gondnok szekrényébe zárta az elfoglalt ludwigshafeni körzetparancsnokságon. Eickét azonban hamarosan letartóztatták, és arra kényszerítették, hogy engedje szabadon Bürckelt.

Bürckel letartóztatta Eickét, és miután kijelentette, hogy „elmebeteg és közveszélyes", elmegyógyintézetbe záratta. A Reichsführer-SS Eicke nevét törölte az SS szolgálati listájáról, és hozzájárult, hogy határozatlan időre a kórházban tartsák. Tekintettel arra, milyen megalázó helyzetbe került, beláthatjuk, Eicke csak átlagon felüli akaraterejének és képességeinek köszönhette, hogy pályafutását sikerült újrakezdenie, és később az SS egyik fontos beosztásába kerülnie.

Eicke orvosa, dr. Werner Heyde nem hitte el, hogy betege valóban elmebeteg, és megírta Himmlernek a szakvéleményét: páciense se nem háborodott, se nem krónikus bajkeverő. Eicke szintén igyekezett rávenni a Reichsführer-SS-t, hogy változtassa meg a döntését. Jellemző a Harmadik Birodalom működésére, hogy miután Himmler kiengesztelődött, és Eickét kiengedték a klinikáról 1933. június 26-án, azonnal kinevezte őt a Dachauban felállított új koncentrációs tábor parancsnokának.

Amint az első fejezetben írtuk, Eicke sikeres koncentrációstábor-parancsnoknak bizonyult. Az SS-táborőrség szervezete, a táborlakók részére bevezetett fegyelmező- és büntetőszabályok mintaképül szolgáltak a teljes rendszer számára. Az 1934 júniusában lezajlott hosszú kések éjszakájában való részvétele szintén hozzájárult karrierje további emelkedéséhez. Himmler olyannyira megbízott benne, hogy rá, a dachaui parancsnokra bízta a Münchenben lévő stadelheimi börtönben fogva tartott SA-vezető, Ernst Röhm meggyilkolását. Eickét a tisztogató akcióban való aktív részvételéért SS-Gruppenführerré (altábornaggyá) léptették elő, és kinevezték a koncentrációs táborok felügyelőjévé. Ő felelt a teljes koncentrációsrendszer ügyintézéséért, és az SS-en belül csak Himmlernek tartozott felelősséggel. Ebben az időszakban növelte a koncentrációstábor-őregységeknek, az úgynevezett *Totenkopfverbände*nak, azaz a halálfejes egységeknek a létszámát.

Balra: Eicke a Wolfschanzén (a „Farkasodúban", Hitler Poroszországban lévő főhadiszállásán) 1942 áprilisában, miután Hitlertől személyesen vehette át a tölgyfalomb ékítményt Lovagkeresztjéhez. Eickétől balra Keitel hadseregtábornok látható.

Heydrich ellenségeskedése

Eicke lobbanékony természetével és tevékenységével sok ellenséget szerzett magának, amelyek közül néhány nagyon veszélyesnek bizonyult. Eicke – amint azt a Bürckellel való ludwigshafeni viaskodása is bizonyította – nem igazán volt simulékony természetű. A legkomolyabb ellenfele Reinhard Heydrich volt. Heydrich, a Reichsführer-SS tehetséges pártfogoltja, még gyorsabban emelkedett a ranglistán felfelé, mint Eicke. Amint Charles Sydnor megjegyzi: „Heydrich a legcinikusabb, a legkönyörtelenebb és a legfélelmetesebb az SS-parancsnokok között." A Himmler alárendeltjei közötti állandó és változó küzdelmek dzsungelében a Heydrichhel való szembeszállás nagy ügyességet és bátorságot igényelt.

Vitájuk akkor kezdődött, amikor Eickét kinevezték a dachaui tábor parancsnokának. Heydrich akkoriban a bajor rendőrség főnöke volt, és megpróbálta átvenni a tábor ellenőrzését, de Eicke szolgálatba lépése meghiúsította ezt a tervét. A két ember ellenszenvet érzett egymás iránt, és Heydrich állandóan azon fáradozott, hogy aláássa Eicke tekintélyét, és derékba törje felfelé ívelő karrierjét. Gyakran terjesztett hazugságokat Eickéről. 1936-ban Eicke azt állította, Heydrich alárendeltjei javasolták, hogy a Gestapo (*Geheime Staatspolizei* – titkos államrendőrség) vegye át a táborokat, és az SS-őregységek irányítását vegyék el Eickétől, mivel a koncentrációs táborokat egy „disznókonda" irányítja. Az ellenségeskedés elfajulását Himmler akadályozta meg, aki sohasem engedte volna pártfogoltjának, Heydrichnek, hogy a nagyon fontos koncentrációstábor-rendszert irányítsa.

Eicke, aki Heydrichhez hasonlóan ravasz volt, nem ijedt meg attól, hogy szembeszálljon vele, és Himmler érdekének megfelelően gátolja ellenfele törekvéseit. Sydnor némi iróniával számol be azokról a részvéttáviratokról, amit Eicke halála után küldtek 1943-ban (Heydrichet az előző évben gyilkolták meg Prágában). Az SS partizánellenes műveleteinek főnöke, Erich von dem Bach-Zelewski SS-Obergruppenführer kijelen-

Fent: A táborőrség felügyeli az újonnan érkezőket a birkenaui megsemmisítőtáborban 1944-ben. A Totenkopf hadosztály személyi állománya alkalmanként tábori őrszolgálatot teljesített a koncentrációs táborokban.

Jobbra: Erwin Meierdress SS-Obersturmführert Vaskereszttel tüntették ki a gyemjanszki bekerítésben tanúsított bátorságáért. Ez a kép akkor készült, amikor az egyik németországi kórházban gyógyították. 1945. január 4-én esett el Magyarországon.

tette, hogy „Heydrich és Eicke tovább élnek majd együtt, mint az SS meghatározó egyéniségei, mellőzve azt a tényt, hogy az életben szenvedélyesen gyűlölték egymást".

A II. világháborút megelőző utolsó békeévekben Eicke jelentős erőfeszítéseket tett a *Totenkopfverbände* erejének növelésére és újjászervezésére. 1939 szeptemberére, a háború kitö-

Balra: Heinz Lammerding a Totenkopfban szolgált, amikor az Franciaországban volt. Annak tagjaként részt vett a szovjet hadjáratban, és egy rövid ideig vezette is azt 1943-ban. A Das Reich az ő parancsnoksága alatt követte el rémtetteit 1944-ben, Franciaországban.

Jobbra: Theodor Eicke (középen) a tőle balra lévő Max Simonnal és más Totenkopf-tisztekkel egy bunkerben, a hadosztály által tartott karácsonyi ünnepen 1941-ben. Újévkor a hadosztály erőteljes szovjet ellentámadással találta szembe magát.

résének idejére, már valamivel több mint 22 000 embert irányított a *Totenkopf* (halálfejes) csapatok öt ezredében, amelyet ő formált első osztályú és fegyelmezett félkatonai egységekké. Mind az öt ezred a német vonalak mögött működött Lengyelországban önálló *Einsatzgruppé*ként (akciócsoport), feladatuk a lengyel lakosság „pacifikálása" volt. Eicke nem kísérte őket a harctérre, hanem Hitler különleges főhadiszállásáról irányította embereit Höhere SS und Polizei Führerként, vagyis HSSPF-ként (magasabb beosztású SS- és rendőrvezető). Ismerve a *Totenkopf* egységeinek hátterét és kiképzését, nem okozott meglepetést lengyelországi kegyetlenségük. Mindemellett Eickének sikerült elérnie, hogy a *Totenkopf*ot szabályos gépkocsizó SS-hadosztállyá szervezzék át 1939 októberében. Ő vezette a hadosztályt a francia hadjárat alatt, ahol a halálfejes egységek igyekeztek jól teljesíteni feladatukat, de ugyanakkor számos rémtettet is végrehajtottak a brit és francia katonákkal szemben.

Barbarossa-hadművelet

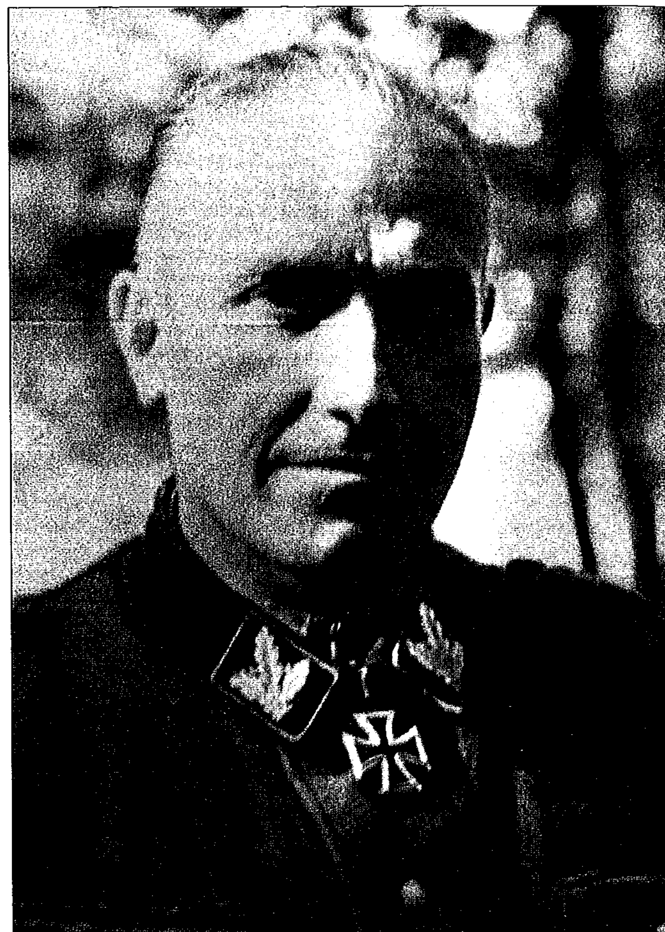
A megszállásból adódó feladatok ellátása után, 1941-ben, ismét Eicke vezette hadosztályát a *Barbarossa*-hadművelet, a Szovjetunió elleni támadás alatt. A *Totenkopf* hadosztály ismét jól teljesített a Leningrád irányában történő előrenyomulás alatt. Eicke megsebesült, amikor parancsnoki gépkocsija aknára futott 1941. július 6-án. Még abban az évben, szeptember 21-én visszatért a hadosztályhoz, éppen akkor, amikor a *Totenkopf* nagy erejű orosz ellentámadással került szembe. A hadosztály a nehéz körülmények ellenére kitartott. A későbbiekben az egység nagy részét körbezárták a gyemjanszki katlanban, ahol gyakorlatilag megsemmisült. Ennek ellenére a *Totenkopf* nem adta fel az elfoglalt területet, és nem adta meg magát. A hadosztály teljesítményének elismeréseként Hitler kitüntette Eickét a *Ritterkreuz*zal (Lovagkereszttel). 1942. április 20-án megkapta a tölgyfalomb ékítményt is, és előléptették SS-Obergruppenführerré (vezérezredessé). Miután komoly veszteségeket szenvedett, 1942. november 1. és 1943. január vége között a *Totenkopf*ot páncélgránátos-hadosztályként szervezték újjá. A magasabbegységet Ukrajnába küldték, ahol Eicke meghalt, miután repülőgépét lelőtték 1943. február 26-án délután. Holttestének megszerzése közben a hadosztály számos katonája vesztette életét. Eicke hadosztály szintű temetést kapott a közeli ukrán Orelkában.

A *Totenkopf* SS-hadosztály Theodor Eicke egyéniségének megfelelően formálódott. Ugyanazzal az energiával, fanatizmussal látott hozzá a feladatához és teremtett szigorú fegyelmet a Waffen-SS egyik hadosztályánál is, mint ahogyan az alárendeltségébe tartozó koncentrációstábor-rendszert vezette. Alapvetően – annak ellenére, hogy kezdetben harcászati jártassága elég korlátozott volt – a határozottsága és abszolút könyörtelensége hozta meg a *Totenkopf* eredményeit a harcmezőn. Életének utolsó évére Eicke mint hadosztályparancsnok átlagos szakmai felkészültséggel rendelkezett. A hiányos tényleges katonai felkészültségét akaraterejével és szorgalmával pótolta. Azzal a képességgel is rendelkezett, hogy rendkívül feszült helyzetben is nyugodt tudott maradni.

Abszolút hűséget várt el tisztjeitől és katonáitól, és azt meg is kapta feltétel nélkül. Elsősorban a „közlegények tábornoka" volt. A fronton maga vezette csapatait, és általában a legádázabb harcok közelében tartózkodott. Példaként megemlíthető, hogy ugyanolyan körülmények között élt, mint a katonái. A gyemjanszki bekerítés alatt Eicke ugyanazt az élelmiszer-fejadagot kapta, ugyanolyan ruhát viselt, és ugyanazokban a lövészárkokban aludt, mint a gyalogosai. Hadd idézzünk Charles Sydnortól ismét:

> Eicke a háborúban csak a gyávaságot ismerte el bűnként. A tisz-

Jobbra: Hermann Priess, az egykori tüzér, aki 1943 októberétől 1944 júniusáig a Totenkopf hadosztály-parancsnoki beosztását töltötte be. Az ardenneki támadás idején ő volt a Leibstandarte Adolf Hitler hadosztály parancsnoka.

tek és a közkatonák büntetésében jelentkező szigorúságát ellensúlyozta a megbízható SS-tisztekkel és a harcedzett *Totenkopf*-közkatonákkal szemben tanúsított nyílt barátsága. Ennek eredményeként a hadosztály szokatlan lendületet mutatott mind a győzelemben, mind a visszavonulások idején. Eickét szinte vallásos áhítattal tisztelték emberei, akik egyrészt félték, másrészt tisztelték őt. Eicke hadosztályára gyakorolt hatásának köszönhetően a *Totenkopf* el tudta viselni veszteségeit és fenntartani harci hírnevét a háború végéig.

Matthias Kleinheisterkamp (1893–1945)

Matthias Kleinheisterkamp fényes karriert futott be az I. világháborúban, és megkapta az első és másodosztályú Vaskeresztet. A háború után a haderő tagja maradt 1934-ig, amikor belépett az SS-be. Ismert katonai múltjával természetesen az *SS-Verfüngstruppé*hez helyezték 1938-ban és a braunschweigi iskola SS-Führerévé nevezték ki, mint gyalogsági oktatót. Egy évvel később Paul Hausser *Verfüngstruppe*-felügyelősége, amely igazgatta és vezette a felfegyverzett SS katonai kiképzését, őt is beszervezte. 1938 decemberében az *SS-VT Standarten Deutschland* parancsnokává vált. 1940 júniusában Heinrich Himmler kifejezett óhajára nevezték ki Kleinheisterkampot a *Totenkopf* 3. gyalogezredének parancsnokává. Ezzel azonnal magára haragította Eickét, aki rossz néven vette, hogy a *Totenkopf*hoz helyezték. Eicke a magasabb rangú tiszteket ugyanúgy fegyelmezte, mint a közkatonákat, és amikor szobafogságra ítélte Kleinheisterkampot, mert az állítólag nem hajtotta végre az egyik parancsát, magával Himmlerrel került konfliktusba. Mindamellett Kleinheisterkamp kiváló katona volt, és miután egy gyalogsági akna megsebesítette, Eicke rábízta a hadosztály irányítását 1941. július 7. és 18. között. Igaz, örült, amikor megszabadult a 3. gyalogezred parancsnokától: 1941. október 27-én hazaküldte Kleinheisterkampot határozatlan idejű szabadságra. Indokai szerint az elkeseredett harcok tönkretették Kleinheisterkamp idegeit, és ezért szüksége van pihenésre, hogy rendbe jöjjön. Emiatt ismét összetűzésbe került Himmlerrel, mivel megszegte azt az állandó érvényű parancsát, amely megtiltja bármely rangidős egységparancsnok áthelyezését Himmler jóváhagyása nélkül. Himmler keményen megdorgálta, és engedetlenséggel vádolta Eickét. Ami Kleinheisterkampot illeti, Eickével való ellenségeskedése egyáltalán nem akadályozta karrierjét. Áthelyezték a *Das Reich* SS-hadosztályhoz, ahol később kitüntették a Lovagkereszttel. Ezután különböző magas beosztásokat töltött be. A háború végén a XI. SS-hadtestnek volt a parancsnoka.

Georg Keppler (1894–1966)

Georg Keppler az I. világháború idején századparancsnok volt. A háború utáni időkben csatlakozott a rendőrséghez, ahol tisztként és felügyelőként dolgozott. 1930-ban a *Schutzpolizei* főnöke lett. 1935-ben belépett az SS-VT-be, 1935. október 10-én kinevezték az *SS Standarte I Deutschland* I. zászlóalj parancsnokának. 1938 elején Keppler létrehozott egy elsődlegesen osztrák ezredet, a *Der Führert*. A franciaországi háború alatt kiválóan vezette az egységet. Lovagkereszttel tüntették ki.

1941 júliusában Keppler átvette a *Totenkopf* parancsnoki beosztását Matthias Kleinheisterkamptól, és ő vezette a hadosztályt az Ilmeny-tó környékén zajló néhány kemény ütközetben, többek között a Luga védelmi vonal elleni roham idején. A hadosztály parancsnoksága alatt súlyos veszteséggel járó harcokat vívott. Eicke még az év szeptemberében visszatért és visszavette a parancsnokságot. Keppler, aki súlyosan megbetegedett, az év hátralévő részét lábadozással töltötte. Később a *Das Reich* parancsnokának nevezték ki. 1943 februárjáig ebben a beosztásban maradt, amikor betegsége miatt ismét le kellett mondania a parancsnokságról. Felgyógyulása után az I. SS-páncéloshadtestet vezette a normandiai hadjárat alatt. Ezután visszatért a keleti frontra, és a III. páncéloshadtestet vezette 1945 februárjáig. Keppler a legtehetségesebb parancsnokok egyike volt.

Heinz Lammerding (1905–1971)

Heinz Lammerding két műszaki diplomával rendelkezett, amely előnyére vált a szárazföldi haderő kiképzési osztályának hivatalvezetői beosztásba kerülésekor. A náci pártba való belépése után ő vezette az SS-utásziskolát. 1935. április 1-jén csatlakozott az SS-*Verfügungstruppe* műszaki szakcsapataihoz Obersturmführer (főhadnagy) rendfokozatban. Később előléptették Hauptsturmführerré (századossá), és a Braunschweigben lévő SS-tiszti iskolán tanított. Azután Eicke koncentrációstábor-felügyelőségéhez helyezték. 1939 októberében Lammerding átvette a *Totenkopf*-utászzászlóalj parancsnokságát, amelyet kiválóan vezetett az 1940-es francia hadjáratban. Lammerdinget magas kitüntetésben részesítették a hadjárat során tanúsított bátorságáért, különösen az Arras közelében indított brit páncélos-ellentámadás visszaverésében nyújtott teljesítményéért. Hasonlóan jól teljesített Eicke hadosztályának hadműveleti tisztjeként a Szovjetunió elleni támadás alatt. Lammerding kulcsszerepet játszott a harcokban, 1941 őszén a Sztálin-vonal áttörésének kísérleteiben és a gyemjanszki bekerítés harcaiban is. Mivel Eicke pártfogoltja volt, Obersturmbannsturmführerré (alezredessé) léptették elő, és kinevezték a hadosztály motorkerékpároszászlóalj-parancsnokának. Sikeresen vezette a zászlóaljat a Harkov körüli harcokban 1942/43 telén, ahol kitüntették az arany Német Kereszttel. A hadosztályt is vezette egy rövid ideig, 1943. április 27. és május 15. között.

Az SS-páncéloshadtest törzsében eltöltött rövid idő után Himmler személyesen választotta ki Lammerdinget a vezérkari főnöki beosztásra Erich von dem Bach-Zelewski partizánellenes erői részére. Lammerding szervezte meg a Pripjaty-mocsarak „megtisztítását", amelynek során legalább 15 000 szovjet vesztette életét. Elismerésként kitüntették a Lovagkereszttel, és a 2. *Das Reich* SS-páncéloshadosztály parancsnokává nevezték ki. Max Hastings – a hadosztály 1944-ben végrehajtott franciaországi tevékenységéről szóló, *Das Reich* című kitűnő mű szerzője – szerint, ez elsősorban nem Lammerding parancsnoki képességeinek köszönhető, sokkal inkább Himmlerrel való közeli kapcsolatának. Korábbi teljesítménye alapján azonban úgy tűnik, alkalmas volt erre, és Eicke nagyra értékelte őt. Bárhogy is történt, Lammerding ugyanolyan könyörtelenséget tanúsított új hadosztályánál Franciaországban, mint amilyet a Pripjaty-mocsaraknál.

Lent: A Theodor Eicke ezred egyik Untersturmführere a Hitlerjugend által készített és jellegzetes módon díszített dobot ajándékoz a Totenkopf parancsnokának, Hellmuth Becker SS-Brigadeführernek (balra) 1945 elején.

Balra: Sepp Dietrich eredetileg a Leibstandarte Adolf Hitler hadosztály parancsnoka volt, a háború végére azonban annak a 6. SS-páncéloshadseregnek az élére került, amely a Tavaszi ébredés hadműveletben vezető szerepet játszott.

1944 májusában kezdődött meg a hírhedt *Vér és Hamu* támadás az auverge-i francia ellenállók ellen, ahol Lammerding 99 francia gyanúsítottat nyilvánosan felakasztatott. Ugyanannak az évnek a júniusában, mialatt egysége úton volt a normandiai hídfőállás felé, több mint 600 francia civilt, köztük 207 gyermeket is, gyilkoltatott meg Oradour-sur-Glane-nál, megtorlásként. A hadosztály 1944. július 10-én elérte Normandiát, ahol az amerikaiakkal került szembe, akik megpróbálták a szárazföld belseje felé nyomulni. Lammerding július 26-án megsebesült, de gyorsan felépült, és novemberben visszatért a *Das Reich*hez. Ő vezette a hadosztályt a végzetes ardenneki támadás során, és később rövid ideig a 38. *Nibelungen* SS-hadosztály parancsnokaként is tevékenykedett. A háború utolsó szakaszában Himmler segédtisztje. Bár Lammerdinget a háború után nem tudták bíróság elé állítani, távollétében bűnösnek találták, és halálra ítélték. Soha nem került börtönbe. A francia kormány még akkor is megpróbálta a kiadatását kérni Nyugat-Németországtól, amikor 1971-ben meghalt.

Max Simon (1899–1961)

Theodor Eicke egyik pártfogoltja és a *Totenkopf* rendíthetetlen harcosa, Max Simon a hadosztály kiemelkedő egyénisége volt, és az SS egyik legjobb szárazföldiegység-parancsnoka. Az I. világháborúban tizedesként teljesített szolgálatot, ahol kitüntették az első és a másodosztályú Vaskereszttel. Sok más személyhez hasonlóan, Simon is nehéznek találta a polgári élethez való alkalmazkodást a háború után, ezért egy ideig a *Freikorps*nál szolgált. 1920-ban őrmesterként belépett a Reichswehr 16. lovasezredébe, ahol 1929-ig, leszereléséig szolgált.

Számos munkahely kipróbálása után csatlakozott az Allgemeine-SS-hez 1933-ban. Belépett a táborfelügyelőséghez, és Eicke pártfogoltjaként hamarosan az SS-őregység parancsnoka lett Sachsenburgban. 1935-ben áthelyezték az *Oberbayen* ezredhez. Amikor SS-Sturmbannführerré léptették elő 1937-ben, Eicke kinevezte őt az *SS-Totenkopfstandarte* alárendeltségébe tartozó *Oberbayen* ezred I. zászlóalja parancsnokának. Két évvel később Simon maga vette át az ezredparancsnoki beosztást, és vezette az ezredet háborúba a lengyel hadjáratban. Ez az alakulat a *Totenkopf* hadosztály része lett 1939 októberében. Ő vezette az ezredet Franciaországban, és később a keleti fronton is. Teljesítményét sok kitüntetéssel jutalmazták, 1941-ben elnyerte a Lovagkeresztet is. Simon a hadosztályt is vezette Eicke távollétében, és annak egyes részeit, amikor bekerítették azokat a gyemjanszki katlanban 1942 februárjában és márciusában. 1943 júliusában átvette a hadosztály parancsnoki teendőit Heinz Lammerding rövid idejű szolgálatát követően, Eicke halála után. Bár katonái nem szolgálták ugyanolyan odaadással, mint korábbi parancsnokukat, hasonlóan agresszív módszereket alkalmazva, hasonló eredményeket ért el.

1943. október 16-án Simon átvette a 16. *Reichführer-SS* SS-páncélgránátos-hadosztály parancsnoki beosztását. Valamivel több mint egy évig vezette a hadosztályt, és ez alatt az idő alatt elnyerte a tölgyfalomb ékítményt Lovagkeresztjéhez. A háborút a XIII. SS-hadtest parancsnokaként fejezte be Délnyugat-Németországban. A hadosztály Olaszországban teljesített szolgálatot, mikor 1944 augusztusában engedélyezte 2700 olasz polgári személy megtorlás céljából végrehajtandó kivégzését az Arno folyónál. A britek ezért a bűnéért Simont halálra ítélték. Később ezt börtönbüntetésre változtatták, és 1954-ben szabadon bocsátották. Még kétszer vizsgálták az ügyét Németországban, végül felmentették. Simon 1961-ben halt meg.

Hermann Priess (1901–1985)

Hermann Priess még nem vett részt az I. világháborúban, azonban 1919 januárjában belépett a 18. önkéntes dragonyosezredbe, és harcolt Németország keleti határán. Azt követően a Reichswehrben teljesített szolgálatot. 1934-ben belépett az *SS-Verfügungstruppé*be és az *SS-Standarte Germaniá*ban szolgált. Majd a *Totenkopf*hoz csatlakozott és a *Barbarossa*-hadművelet során az egyik lövészezredet vezette. Ám mivel korábban tüzérkiképzésben részesült, átvette a hadosztály tüzérezredét, és teljesítményével elnyerte a Lovagkereszt kitüntetést. Eicke halála után rövid ideig a *Totenkopf* parancsnoka lett, majd 1943. október 22. és 1944. június 21. között ismét ő vezette a magasabbegységet. A hadosztálynak az 1943/44 telén nyújtott kiváló teljesítménye részben Priess parancsnoki képességének volt tulajdonítható, ezért 1943 szeptemberében megkapta a tölgyfalomb, a következő év áprilisában pedig a kardok ékítményt Lovagkeresztjéhez.

1944 júliusától Priess vezette a 1. *Leibstandarte Adolf Hitler* SS-páncéloshadosztályt, még az ardenneki támadás idején is ő a hadosztály parancsnoka. Később, a háború utolsó hónapjaiban az I. páncéloshadtestet vezette Ausztriában és Magyarországon. A háború után letartóztatták, és Dachauban bíróság elé állították, amiért a Malmédyben foglyul ejtett amerikai katonákat hadosztályának egyes részlegei lemészárolták. 20 év börtönre ítélték, de 1954-ben szabadon engedték. Priess 1985-ben halt meg.

Hellmuth Becker (1902–1952)

Hellmuth Becker a *Totenkopf* utolsó parancsnoka. Mielőtt az *SS-Totenkopfstandarte I Oberbayen*hez csatlakozott, a Reichswehrben teljesített szolgálatot. Lengyelországban és Franciaországban jelentős sikerrel vezette az *Oberbayen* I. zászlóalját. Megkapta mind az első, mind a másodosztályú Vaskeresztet. Eicke személyesen nevezte ki Beckert a *Totenkopf* egyik gyalogezredének parancsnokává az orosz hadjárat előtt, ahol ismét jelentős sikert ért el a gyemjanszki bekerítés alatt. A Lovagkeresztet 1943 szeptemberében kapta meg, és egy évvel később elnyerte a tölgyfalomb ékítményt is.

Becker Eicke kiemelt pártfogoltja és barátja volt, aki nagyra becsülte beosztottja katonai képességeit, bátorságát és könyörtelenségét. Beckernek azonban sok hibája volt, mind szexuális, mind katonai téren. Himmler sok fiatal *Totenkopf*-tiszt kérésére vizsgálatot indított Becker viselkedésével kapcsolatban, mielőtt 1944 júliusában kinevezte hadosztályparancsnoknak. A vizsgálat a háború teljes ideje alatt folyt, ez azonban nem állíthatta meg Beckert, hogy átvegye a parancsnokságot. Hitler személyes csodálata nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a Reichsführer ne büntesse meg.

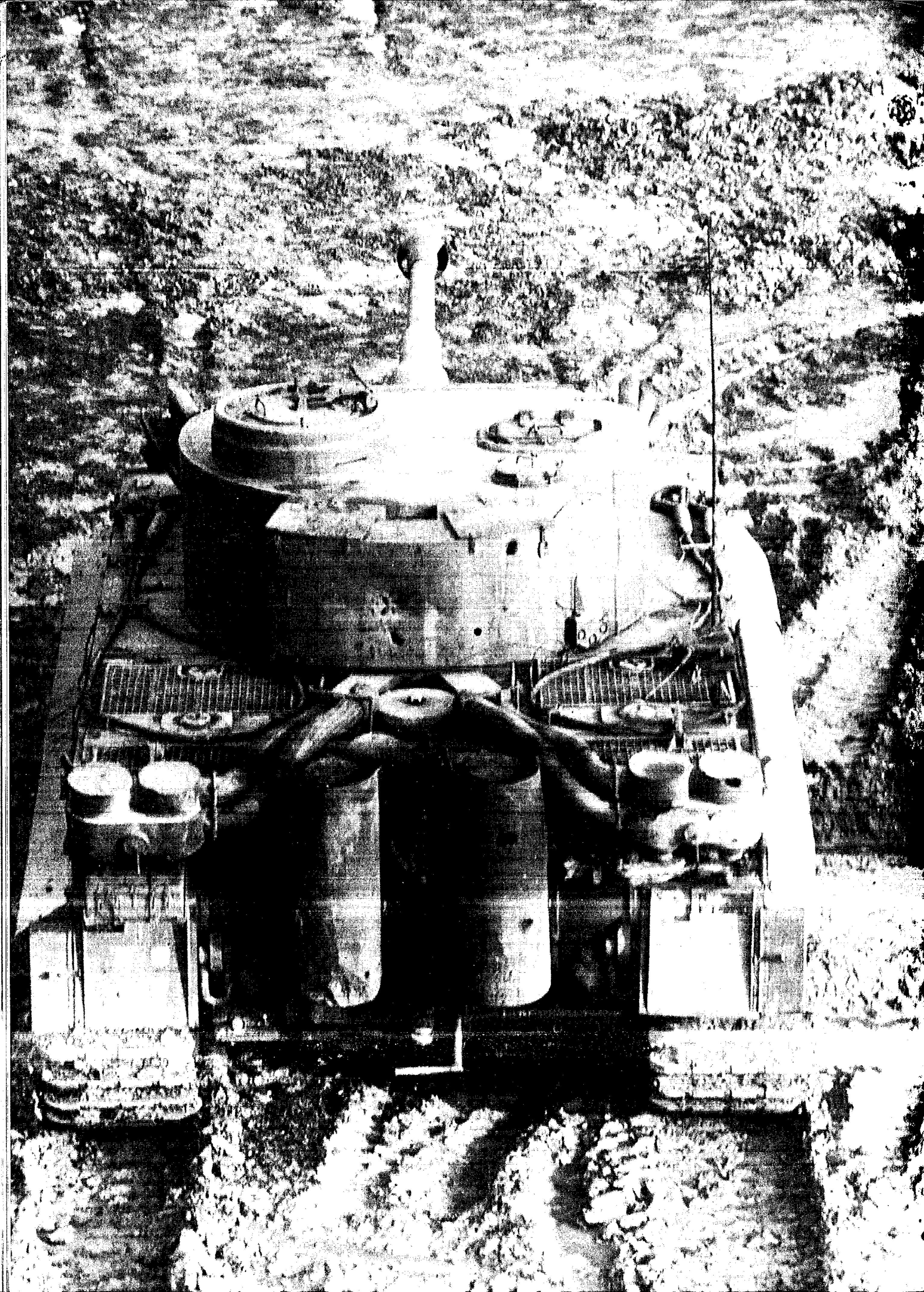
Becker bűnei

Az ellene felhozott vádak súlyosak voltak, különösen a prűd Heinrich Himmler szemében. Többen állították, hogy orosz nőket erőszakolt meg nyilvánosan, és az arcvonalon gyakran merev részegre itta magát. Franciaországi „akciói" 1942 végén – mialatt a *Totenkopf* rendezte sorait – hasonlóan felháborítóak. 1942 karácsonyán azt jelentették róla, hogy orgiát rendezett az ezredtiszti kantinban, ahol széttörte a bútorokat, aztán halálra hajszolt egy lovat mulatozó társai előtt. Az ezredorvos, dr. Bockhorn szerint prostituáltakat tartott az előretolt parancsnoki harcálláspontján, 1943-ban, Ukrajnában. Azt is mondta, hogy 1943 áprilisában, Hitler születésnapján tízperces sortüzet rendelt el az ezred összes nehézfegyvereivel, pazarolva a kevés lőszert.

Fent: Heinrich Schuldt, a Lovagkereszt birtokosa, a 4. Ostmark SS-gyalogezred (a 4. SS-Totenkopfstandartéból jött létre) parancsnoka volt, amikor egységét megtizedelték a keleti fronton, 1941 telén. 1944-ben esett el.

Viselkedése ellenére, a háború utolsó hónapjaira jellemző nehézségek közepette kiválóan vezette a hadosztályt, és kísérelte meg Budapest felmentését. 1945. május 9-én a *Totenkopf* megadta magát az amerikai 3. hadseregnek, akik azonban őt és hadosztályát átadták a Vörös Hadseregnek. Beckert 25 év kényszermunkára ítélték, azonban 1952-ben a szovjetek kivégezték, miután engedte, hogy egy fel nem robbant gránátot betonozzanak egy falba.

8. FEJEZET

Tűzerő

Miután a Totenkopf Franciaországban bebizonyította, hogy ugyanolyan harcoló egység, mint a többi Waffen-SS-hadosztály, az alakulatot viszonylag jól ellátták a háború teljes ideje alatt, és számíthatott rá, hogy az elsők között megkapja a legújabb német felszerelést.

Hagyományosan a hadosztály az a legkisebb alakulat, amelyben az összes fegyvernem megtalálható. Bár ez valaha a lovasság, gyalogság és tüzérség volt, a II. világháborúra, a német páncélos- vagy páncélgránátos-hadosztály esetében ez azt jelentette, hogy azok magában foglalták a gyalogságot, a páncélosokat, a páncéltörő lövegeket és a tüzérséget. Ezek az alapfegyvernemek – egyesülve a támogató- és kiszolgálóegységekkel – egy ember parancsnoksága alá kerültek, és képessé váltak arra, hogy önállóan harcoljanak.*

Meg kell jegyezni, hogy a hadosztály néhány eleme bizonyos fokig önálló volt. Általában a németek esetében ez magában foglalt egy gyalogezredet, egy páncélosezredet, a támogató utászokat, a híradóegységeket és egy tüzérosztályt. Az ilyen alakulatok voltak a *Kampfgruppék*, azaz harccsoportok. Mielőtt még a *Totenkopf* átalakult volna gépkocsizó hadosztályból páncélgránátos-hadosztállyá, megkapva az első páncélosait, Eicke már gondolt arra, hogy növeli a hadosztály mozgékonyságát és tűzerejét. A francia hadjárat vége és a *Barbarossa*-hadművelet kezdete között újjászervezte a hadosztályt két erőteljes harccsoportba. Ezek egy-egy gyalogezred köré szerveződtek, és magukban foglaltak nekik alárendelt századokat vagy teljes utászzászlóaljakat, híradó és páncélvadász katonákat, motorkerékpárosokat és teljesen gépesített nehéz vagy könnyű tüzér- és légvédelmitüzér-ütegeket. Eicke szándéka az volt, hogy két harccsoportot fog alkalmazni elöl – habár még ott van mögötte a felderítő biztosítás, amely mindig a hadosztály-parancsnokság irányítása alatt marad, a harmadik gyalogezred és a harcoló egységek maradványa valamivel hátrébb. Ezeket közvetlenül követhetik az ellátó- és kiszolgálócsapatok.

Balra: Egy 88 mm-es L/56-os Kwk 36-os ágyúval felszerelt PzKpfw VI Tiger Ausf E. Ezek a hatékony „vadállatok" a Totenkopf nehézpáncélos-századában hajtották végre feladataikat Kurszknál, ahol támadóékként sikeresen vezették a hadosztály előrenyomulását.

A hadosztály és még a harccsoportok is jelentős fegyverzettel rendelkeztek, a kézifegyverektől a nehéz tüzérségig. A *Totenkopf* sem volt kivétel, és amint átalakult páncélgránátos-, majd később páncéloshadosztállyá, a hadosztály harckocsikat is kapott. Ez a fejezet azt tűzi ki célul, hogy megvizsgálja azokat az alapvető fegyverrendszereket, amelyet a hadosztály használt a háború teljes ideje alatt. Ez semmi esetre sem lehet teljes, tekintettel Waffen-SS alakulatai, különösen pedig a *Totenkopf* által tipikusan használt fegyverek elképesztően nagyszámú változataira. Meg kell azt is jegyeznünk, hogy annak ellenére, hogy az SS átlagon felül felszerelt elit, az eredeti alakulatok (pl. a *Leibstandarte*, az SS-VT és a *Totenkopf*) rendkívül válságosan felszerelve mentek a háborúba, a szárazföldi haderő Waffen-SS fejlesztésével kapcsolatos ellenállásának köszönhetően. Csak miután az eredeti Waffen-SS-hadosztályok bizonyították az 1941/42 év telén a Szovjetunióban vívott félelmetes harcokban, akkor kezdték megkapni a legújabb és legjobb felszereléseket is. Még ezután is csak a legjobb hadosztályok – mint például a *Leibstandarte, Das Reich, Totenkopf, Wiking* és a *Hitlerjugend* – voltak a sorban az elsők.

Mialatt Theodor Eicke azért küzdött, hogy a *Totenkopfverbände* alakuljon át életképes harcoló egységekké, a kézifegyverek voltak azok, amelyek nem jelentettek neki különösebb problémát. Végül is teljesen logikus volt, hogy a koncentráci-

* A németek *Kampfgruppé*ja (harccsoportja) ezt az összfegyvernemi együttműködést valósította meg a hadosztálynál alacsonyabb szinten is, több alakulat összefogott vezetésével és önálló utánpótlás biztosításával – a Szerk.

Balra: A Totenkopf egyik SS-Sturmannja ellenőrzi Luger P 08-as 9 mm-es öntöltő pisztolyát. Ez a fegyver mindkét félnél nagy népszerűségnek örvendett, azonban nagyon bonyolult szerkezet volt. A 9 mm-es lőszert a német géppisztolyokhoz is felhasználták.

ós tábor őrei meglehetősen jól felszereltek legyenek, legalábbis ami a puskákat, a pisztolyokat és a géppuskákat illeti. Azokat a fegyvereket azonban különböző forrásokból szerezték be, és nem minden fegyver tartozott a legkorszerűbb eszközök közé, amellyel a *Totenkopf* a franciaországi háborúba ment 1940-ben.

Pisztolyok

A marokfegyverek alkalmazására csak nagyon ritkán kerül sor a korszerű hadviselésben. Ezek a fegyverek viszonylag pontatlanok. A pisztolyok még a mesterlövészek kezében is csak ritkán hatásosak 40-50 m-nél nagyobb lőtávolságon, és a kis lőtávolság kivételével, ritkán halálosak kis kaliberük (a cső-

hossz és a csőfurat átmérőjének az aránya) miatt. Ráadásul, a kézifegyverek, a pisztoly jelentős ipari kapacitást köt le, és megmunkálása nagy ügyességet igényel. Hagyományosan a pisztoly a tisztek és a rangidős altisztek fegyvere volt. Ez azt is jelentette, hogy egy marokfegyverrel rendelkező személy könnyen azonosítható volt, és ezért a mesterlövészek számára elsőrendű célpontként jöttek számításba. (Bár az SS-tisztek által viselt lovaglónadrág jobban felismerhetővé tette őket, mint a pisztoly.) Valóban, amikor a *Totenkopfverbände* a német vonalak mögött tevékenykedett Lengyelországban, a lengyel mesterlövészek számos tisztet lelőttek, mivel könnyen ki tudták választani a tiszteket eltérő ruhájuk és kirívó jelvényeik miatt. Az I. világháború alatt a tisztek gyorsan rászoktak a puskák hordásához, amely eltekintve attól, hogy hatékonyabb fegyver is, a tiszteket szinte megkülönböztethetetlenné tette az alárendeltjeiktől. A fiatal tisztek elfogadták ezt a gyakorlatot, és rendszerint géppisztolyt is hordtak magukkal a hagyományos oldalfegyver mellett.

Ennek ellenére nagy mennyiségű pisztolyt rendszeresítettek a *Totenkopf* hadosztályban. Ez a felsorolt indokok ellenére azért volt így, mivel a pisztoly továbbra is fontos szerepet játszott. Sok katona számára egy olyan nagyobb egyéni fegyver, mint például egy puska szállítása, szóba sem jöhetett. Egy jármű szűk méretei kevés helyet biztosítottak ahhoz, hogy más fegyver, mint a pisztoly elférjen benne. Mégis néha arra kényszerült a kezelőállomány, hogy hagyja ott a járművét harc közben, ezért szükségük volt bizonyos fajta önvédelmi fegyverre. Továbbá, mivel a hadosztály mindig ellenséges területen tevékenykedett, ezért jó szolgálatot tett egy marokfegyver, amely állandóan kéznél volt. Arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy közelharcban, mint például a lövészárok megtisztítása és a városi harc, egy ilyen kéznél lévő és könnyen célra tartható fegyver birtoklása sok előnyt jelent. Végül, mindezek ellenére, a pisztoly megmaradt státusszimbólumnak, és ezért a legtöbb törzstiszt, még ha távol is volt a harctértől, akkor is a derékszíján viselte a pisztolyát.

A német szárazföldi haderő az öntöltő pisztolyt alkalmazta a revolverrel szemben a XX. század elején, ezért eltérően sok más korabeli fegyveres erőtől, mindig kevés revolvert alkalmaztak a Wehrmachtban. A híres P 08-as pisztolyt – amelyet Németországon kívül szélesebb körben „Luger”-ként ismertek – fogadták el 1908-ban szolgálati fegyvernek, és ezt használták az I. világháború teljes ideje alatt. Rendkívül népszerű volt a katonák körében, mivel kezelése és a vele való célzás egyszerű volt, és általában rendkívül jó gyártmánynak bizonyult. Mindazonáltal nem volt ideális a „lövészárok-hadviselés”-hez. A bonyolult, felfelé nyíló zármechanizmusa könnyen eltömődött földdel és sárral. A „Luger” ezért jelentős odafigyelést és karbantartást igényelt. A gyártása is bonyolult és lassú volt. Ezért ezt a típust 1938-ban felváltotta a Walther P 38-as, mely Németország szolgálati pisztolya lett. 1942-ig azonban a „Luger”-t is alkalmazták párhuzamosan az új típussal, és kiválóan működött a II. világháború teljes ideje alatt. (Megjegyzés: az összes súlyadat üresen/töltetlenül értendő.)

Pistole P 08-as
Lőszer: 9 mm-es Parabellum
Hossza: 222 mm
Súlya: 0,877 kg
A tár befogadóképessége: 8 lőszer
Lövedék kezdősebessége: 320 m/sec

Népszerű, akárcsak a „Luger" volt. Nem felelt meg a német hadigépezet által megkövetelt, kifejlesztett katonai termékekkel szemben támasztott igényeknek. A Walther Waffenfabrik gyártotta a kitűnő P 38-ast válaszul az egyszerűbben gyártható fegyverek igényére. A P 38-as magában foglal néhány kitűnő jellegzetességet, úgymint a kettős működésű elsütőbillentyű, amely lehetővé tette, hogy a pisztoly biztonságosan szállítható legyen nyitott biztosítózárral. A legfontosabb pedig, hogy erős volt, és kedvelték a katonák, mivel a pisztoly jól feküdt a kézben, és erőteljes, tiszta elsütőbillentyűje volt – ezek mindegyike növelte a fegyver pontosságát. A Walther a földet és a port is jól bírta. Talán a legfontosabb, hogy ez a pisztoly működőképes maradt a keleti front szélsőséges éghajlati viszonyai között is: amikor a hőmérséklet olyan alacsonyra süllyedt, hogy a fegyverolaj megfagyott, a fegyver olaj nélkül is működőképes maradt. A Walther P 38-as olyan jó volt, hogy Gärtner SS-Oberführer, *Chef des Beschaffungsamtes* (az SS beszerzési hivatalának főnöke) megpróbálta a teljes legyártott mennyiséget a Waffen-SS-hez irányítani, de kisebbségben maradt a szárazföldi haderő fegyverzetügyi hivatalával vívott hosszú és elkeseredett harcban.

Walther P 38-as
Lőszer: 9 mm-es Parabellum
Hossza: 219 mm
Súlya: 0,960 kg
A tár befogadóképessége: 8 lőszer
Lövedék kezdősebessége: 350 m/sec

A tisztek, különösen azok, akik általában nem vettek részt közvetlenül a harcban, szívesebben viseltek valami praktikusabbat. Emlékeznünk kell arra, amit Eicke elvárt a hadosztálya összes tisztjétől, a magasabb rangúaktól is, hogy az arcvonalról vezessék csapataikat. Talán azért tűnt úgy, hogy a *To-*

Balra: A Totenkopfverbände táborőrei az oranienburgi koncentrációs tábor főkapuja előtt 1933-ban, nem sokkal Hitler hatalomra kerülése után. I. világháborús Gewehr 98-as puskával vannak felszerelve.

tenkopf összes rangidős parancsnoka és magas rangú tisztje személy szerint nagyon bátor volt, mivel a harctéren, Eicke szerint, az egyedüli bűn a gyávaság volt. A személyes bátorság megléte alapvető elvárás volt azokkal szemben, akik a *Totenkopf*ban feljebb akartak jutni a ranglétrán. Eicke maga is igyekezett példát mutatni, amikor 1940. május 24-én vakmerően vezette a La Bassée-csatornán az átkelést – pisztollyal a kézben – az összpontosított brit puska- és géppuskatűz ellen. Mindamellett a tisztek többsége szívesebben vitte magával a kisebb Walther PP-t vagy a PPK pisztolyt, amelyeket a harckocsikezelők is kedveltek. Mindkét típus kitűnő volt, magában foglalta a külső kalapácsokat (kakasokat) és a kettős működtetésű elsütőbillentyűket, és több mint megfelelő biztonságúak. Könnyen szétszedhetők és karbantarthatóak voltak, és 9 mm-es, 7,65 mm-es és 6,35 mm-es űrméretben készültek. A fő hátránya volt a némileg korlátozott 25-30 m-es lőtávolsága.

Walther PP
Lőszer: 9 mm-es *kurz*/7,65 mm-es/6,35 mm-es
Hossza: 174 mm
Súlya: 0,682 kg
Tár: 8 lőszer
Lövedék kezdősebessége: 280 m/sec

Walther PPK
Lőszer: 9 mm-es *kurz*/7,65 mm-es/6,35 mm-es
Hossza: 155 mm
Súlya: 0,568 kg
Tár: 7 lőszer
Lövedék kezdősebessége: 280 m/sec

Amint a *Totenkopf*ot 1939 októberében hadosztályszintre növelték, nagy mennyiségű cseh fegyvert kaptak a németek által 1939 márciusában elfoglalt fegyverraktárakból. Ezen fegyverek között nagyszámú szolgálati pisztoly is volt. Eltérően azonban a legtöbb cseh felszereléstől, a prágai Ceska Zbrojovka által gyártott 9 mm-es *Automaticky Pistole* vz.38-as (önműködő pisztoly) nem volt olyan elismert. A német szolgálatban a Pistole P 38(t) néven vált közismertté. Nehezen elhúzható, kettős működtetésű elsütőbillentyűje miatt általában pontatlan volt.

Pistole P 38(t)
Lőszer: 9 mm-es *kurz*
Hossza: 198 mm
Súlya: 0,909 kg
Tár: 8 lőszer
Lövedék kezdősebessége: 296 m/sec

Géppisztolyok

A németek által géppisztolynak nevezett könnyű géppisztolyt könnyebb kezelni, mint egy puskát, sorozatlövéssel nagy tűzerő létrehozására képes, viszonylag kicsi és arányos, amellett páratlan a közelharcban. A *Totenkopf* alakulatain belül a fiatal tisztek, altisztek, a rohamosztagok, a harcfeladatot ellátó utászok és a különleges kiképzéssel rendelkezők voltak géppisztollyal felszerelve. A nagyobb harcjárművekben volt elég hely ahhoz, hogy legalább egy ilyen fegyver elférjen. Eredetileg a *Totenkopf* nem jutott hozzá a legújabb konstrukciókhoz, amelyeket a szárazföldi haderő kapott meg. A hadosztály katonái Bergmann MP 28-as típusú géppisztollyal felszerelve mentek harcolni Franciaországba. A Bergmann MP 28-ast az I. világháborúban alkalmazott Bergmann MP 18-asból fejlesztették tovább, amely néhány kisebb belső változtatáson kívül abban tér el utódjától, hogy csak egyes lövések leadására képes, és szekrénytára van, amelyet balról kellett betenni. A *Totenkopf* használta a Bergmann géppisztoly következő generációját, az MP 35-öst is. Az MP 35-ösnek egy új, kettős nyomásrendszer alapján működő tűzváltó karja volt, amely kisebb nyomásnál egyes lövések leadására, teljes nyomásnál sorozatlövésre volt képes.

Ezeket a fegyvereket rendkívül magas színvonalon, egyes részeit diófa felhasználásával gyártották, és ezek a géppisztolyok kitűnő, megbízható fegyverek voltak. Az MP 35-ös fegyveres erők részére történő tömeges előállítása azonban túl nehéznek bizonyult. Ennek ellenére 1945-ig gyártották ezt a típust, amelyet a Waffen-SS kapott meg.

MP 28-as
Űrmérete: 9 mm-es Parabellum
Hossza: 815 mm
Súlya: 5,245 kg
A tár befogadó képessége: 32 lőszer
Elméleti tűzgyorsasága: 350-450 lövés/perc
Lövedék kezdősebessége: 365 m/sec

MP 35-ös
Űrmérete: 9 mm-es Parabellum
Hossza: 840 mm
Súlya: 4,73 kg
A tár befogadó képessége: 24 vagy 32 lőszer
Elméleti tűzgyorsasága: 650 lövés/perc
Lövedék kezdősebessége: 365 m/sec

A francia hadjárat után a *Totenkopf*ot elkezdték újabb fegyverekkel és az MP 38-as géppisztollyal, a háború leghíresebb géppisztolyával ellátni, amely némileg eltért a Bergmann fegyverektől. Mialatt nem volt különösebben nagy újítás mint fegyver, de a gyártásában alkalmazott tömegtermelési módszerek forradalmiak voltak. Az MP 38-as fémsajtolással és bizonyos részei préselt műanyagból készültek. Ez egyszerű volt, ugyanakkor erős és hatásos. Gyártását 1940-ben tovább egyszerűsítették, amely a jól ismert MP 40-est eredményezte. A katonák büszkék voltak erre a megbízható fegyverre. (Az MP 38-as/MP 40-es beceneve, a „Schmeisser" helytelen elnevezés, mivel Hugo Schmeissernek semmi köze sem volt az Erma által tervezett fegyverhez.)

MP 40-es
Űrmérete: 9 mm-es Parabellum
Hossza: 83,3 cm
Súlya: 4,1 kg
A tár befogadó képessége: 32 lőszer
Elméleti tűzgyorsasága: 500 lövés/perc
Lövedék kezdősebessége: 365 m/sec

A *Totenkopf* katonái szívesen használták a szovjet PPS–41-es géppisztolyt. Ezeket az erős fegyvereket olyan nagy mennyiségben vették birtokba a németek, hogy végül a második legáltalánosabb géppisztollyá vált a német fegyveres erőknél, és soknak a töltényűrét is átalakították a németek 9 mm-es lőszeréhez.

Puskák

A *Totenkopf*nál és a szárazföldi haderő csapataiban szolgálatot teljesítő összes katona rendszeresített fegyvere a Mauser által tervezett Karabiner 98k volt, habár a régebbi, kevésbé könnyen kezelhetőt, az I. világháborús veteránt, a Gewehr 98-ast szintén gyakran alkalmazták még, különösen a háború előtti *Totenkopfverbände*-csapatoknál. A 7,92 mm-es ismétlő rend-

Lent: Felix Steiner SS-Standartenführer, az SS-VT Standarte Deutschland parancsnoka 1939-ben, Lengyelországban. Az előtérben lévő közkatona Bergmann MP 28-assal, a Waffen-SS-ben abban az időben rendszeresített géppisztollyal van felszerelve.

szerű 98k egy tartós, megbízható szolgálati fegyver, és 925 m-ig pontos.

Karabiner 98k (karabély)
Űrmérete: 7,92 mm
Hossza: 1107,5 mm
Súlya: 3,9 kg
A tár befogadó képessége: 5 lőszer
Lövedék kezdősebessége: 755 m/sec

A II. világháború fontosabb résztvevőinek – az USA kivételével – az összes hadserege ismétlőpuskával ment háborúzni, mint a gyalogságuk fő egyéni fegyverével. Ám 1940-re a Wehrmacht felismerte az öntöltő fegyver szükségességét a csapatok tűzerejének növelése érdekében. A német kísérletek, hogy ilyen fegyvert (mint a Gewehr 41[w] és a Gewehr 43-as típus) fejlesszenek ki, nem ragadták meg a fegyvertervezők képzeletét. A szovjet SVT 40-es – amely az ötlet adója volt – és az amerikai Garand M1-es kétségtelenül jobb fegyverek voltak. Az StG 44-es azonban a II. világháború legtekintélyesebb tűzfegyvereinek egyike, mivel ez volt az első korszerű gépkarabély. A németek által a harcok után végzett elemzések azt bizonyították, hogy a gyalogsági harcok többsége 400 m-en belül megy végbe, a német katona mégis olyan puskát hord, amely 1000 m-en túl is pontos volt. A gyalogost jobb lenne felfegyverezni egy olyan fegyverrel, amely egyesíti a tűzerőt és a géppisztoly könnyen kezelhetőségét rohamkor, és alkalmas lenne pontos célzott lövés leadására védelem esetében. A korai kísérletek, amelyek során 7,92 mm-es puskatöltényt használtak fel, kudarcot vallottak, mivel ez a hatásos lőszer túl nehezen kezelhetővé tette a fegyvert, amikor az sorozatot lőtt.

A Haenel-csoport Louis Schmeisser irányításával azonban kifejlesztette a *Maschinenkarabiner* 42(H)-t. Ez új *kurz* (rövid) 7,92 mm-es lőszert használt, ami hasonlított az egyenértékű puskalőszerre, de annál rövidebb volt, és kevesebb hajtóanyagot tartalmazott. Nem érte el a hagyományos töltény lőtávolságát, de a harci alkalmazás a 600 m-ig terjedő legnagyobb hatásos lőtávolságon több mint megfelelő volt, s ami még fontosabb, kényelmesen lehetett kezelni sorozatlövésnél is. Vizsgálatokat végeztek vele a keleti fronton, ahol eredetileg úgy voltak ismertek, mint *Maschinenpistole* 43-as, azaz MP 43-as, hogy álcázzák azt, mivel Hitler nem hagyta jóvá a rohamfegyverről szóló programot. Egy kisebb mennyiséget 1942 vége felé kiadtak a Waffen-SS-hadosztályoknak, a *Leibstandarté*nak, a *Das Reich*nek és a *Totenkopf*nak. A vizsgálatba bevont katonák kedvelték az új fegyvert, és a hírneve megnőtt, amikor – a legenda szerint – a szovjet magasabbegységek által körbezárt német egységeknek nagy mennyiségű új fegyvert dobtak le. Az MP 43-ast használva utat tudtak törni maguknak a bekerítésből. Végül olyan nagy volt a szárazföldi haderő részéről az igény az új fegyverre, hogy Hitler engedett a korábbi álláspontjából, és egy megfelelőbb nevet adományozott neki, a *Sturmgewehr* (rohampuska) 44-est, azaz StG 44-est.

Jobbra: A Lovagkereszttel kitüntetett Erwin Meierdress (jobbra) egy kilőtt T–34-es mellett áll a keleti fronton. Társa MP 40-es géppisztolyt tart a bal kezében.

Egy gyalogos tűzereje az StG 44-es rendszeresítésével ugrásszerűen megnőtt az ismétlőpuskával felszerelt társával összehasonlítva. Ez forradalmasította a harcászatot, mivel létrehozhattak egy olyan rajt, amely sokkal kevésbé függött a géppuskák támogató tüzétől, mert magukkal vitték saját tűztámogatásukat. A fegyver nagyon keresett lett azután, és könnyű gyártása ellenére csak az elit egységek – mint például az SS-hadosztályok egységeinek legelismertebb alegységei – kaptak belőle.* Még az olyan magasabbegységeknél is, mint a *Totenkopf*, csak a legjobb rohamszakaszokat és -századokat látták el vele.

StG 44-es
Űrmérete: 7,92 mm-es *(kurz)*
Hossza: 940 mm
Súlya: 5,22 kg
Elméleti tűzgyorsaság: 500 lövés/perc
Tár befogadó képessége: 30 lőszer
Lövedék kezdősebessége: 650 m/sec

GÉPPUSKÁK

A teljes német gyalogsági harcászatban a raj géppuskája volt a legfontosabb. Amíg az SS-katonák biztosítani tudták géppuskáik működőképességét, nagyobb gyalogoserőt tudtak távol tartani. Ezeket az eljárásokat a II. világháború idején rendszeresített két fő német géppuska-konstrukció biztosította. Bár sok hadsereg megtartotta I. világháborús nehéz géppuskáit (az elavuló német MG 08-as rendszerben maradt, a *Totenkopf Heimwehr Danzig* ezrede is ezt a típust használta 1939-ben Lengyelországban), a többségnek önálló, könnyű géppuskakonstrukciója volt, mint például a brit Bren vagy az amerikai BAR rajtámogató fegyver. Az 1930-as évek közepe táján a németek kidolgozták az általános rendeltetésű géppuska új koncepcióját. Olyan géppuskát fejlesztettek ki, amely elég könnyű volt ahhoz, hogy egy ember vigye magával, és használja azt a roham végrehajtásakor, de egy háromlábú állványra felszerelve tűzereje felért egy nehéz géppuskáéval. Ez a típus a Rheinmetall *Maschinengewehr* 34-es vagy MG 34-es, a saját generációjában a legjobb fegyver. A rajfeladathoz a géppuskát kétlábú állványra szerelték, és a lőszeradagolást heveder segítségével vagy 75 lőszer befogadására alkalmas, a géppuska „gerincére” helyezhető dobtár alkalmazásával oldották meg.

* Ez nem teljesen igaz. A német szárazföldi haderő két lovasdandára és a népigránátos-hadosztályok is kaptak belőle – a Szerk.

Balra: A Totenkopf egyik MG 34-es géppuskásrészlege a Barbarossa-hadművelet, a Szovjetunió elleni támadás korai szakaszában. Az MG 34-es kiváló géppuskának bizonyult, azonban gyártása bonyolult és költséges volt.

A Lafette 34-es háromlábú állványra felszerelve a géppuska képes volt pontos és hosszan tartó tüzelésre több mint 3000 m lőtávolságig. Az MG 34-est általánosan használták járműre szerelve, mint az Sd.Kfz. 251-es típusú lövészpáncélos rendszeresített fegyverzetét és mint légvédelmi fegyvert. Ez valóban kitűnő géppuska volt, meglepően nagy tűzgyorsasággal, egy kézifegyver-szakértő ezt írta róla: „a konstrukció valójában túl jó volt katonai felhasználásra. Gyártása túl hosszú ideig tartott, és túl sok bonyolult és drága gépi megmunkálást igénylő folyamatot tartalmazott. A gyártás eredménye egy nagyszerű fegyver lett, de ténylegesen felhasználva, inkább úgy tűnt, mintha egy Rolls-Royce után akasztottuk volna az ekét a föld felszántása céljából, traktor helyett – túl jó volt a feladathoz."

MG 34-es
Űrmérete: 7,92 mm
Hossza: 1219 mm
Súlya: 11,5 kg (a kétlábú állvánnyal)
Elméleti tűzgyorsasága: 800-900 lövés/perc
Lőszeradagolás: 50 lőszeres hevederekkel (általában 5 db 50 lőszeres hevedert egybe kapcsolva), vagy 75 lőszeres dobtárral

A Mauser-tervezőcsoport létrehozott egy olcsóbb és egyszerűbb fegyvert, mint az MG 34-es, amely még jobban megfelelt a rendeltetésének. A szövetségesek által „Spandau"-nak becézett *Maschinengewehr* 42-es vagy MG 42-es valószínűleg a II. világháború legjobb géppuskája. Robusztus, megfelelt a szolgálati élet szigorú követelményeinek, ám ami a legbámulatosabb volt az MG 42-esben, az a rendkívüli tűzgyorsasága – elérhette a 1500 lövést is percenként. Ez azt jelenti, hogy a 250 lőszert tartalmazó heveder kilövéséhez mindössze 15 s-ra volt szükség. A szövetségesek fegyverei többségénél 2-3-szor nagyobb tűzgyorsaságot tudott elérni. Az MG 42-es géppuska hangját szalagfűrészhez, vagy a linóleum szakadásához hasonlították. Az ilyen nagy tűzgyorsaság azzal járt, hogy a géppuska csövét rendszeresen cserélni kellett, és ez kevesebb mint 5 s alatt végrehajtható volt. Ezt a géppuskát rendszeresítették széleskörűen 1942 végétől, és ez azt jelentette, hogy a Waffen-SS hadosztályai, mint a *Totenkopf is*, jelentős tűzerőt tudtak kifejteni védelemben.

MG 42-es
Űrmérete: 7,92 mm
Hossza: 1220 mm
Súlya: 11,5 kg
Elméleti tűzgyorsaság: 1550 lövés/percig
Lőszeradagolás: 50 lőszeres heveder

Meg kell jegyezni azonban, hogy amikor a *Totenkopf* átesett a tűzkeresztségen Franciaországban, géppuskái nagy része cseh eredetű volt. Szerencsére ezek a fegyverek valóban jók voltak. Két könnyű géppuska- (golyószóró) -típusról tudunk, a ZB vz 26-osról és a ZB vz.30(t)-ről, melyeket a németek MG 26(t)-ként és MG 30(t)-ként ismertek. Mindkettő a rendszeresített német lőszerrel lőtt, és a 30 lőszer befogadására alkalmas tárat használta. Ezek a géppuskák a híres brit Bren puskák alapjai voltak. Ha volt bármi hibájuk, az a gyártási nehézségük. A *Totenkopf* szintén használta a régebbi és nehezebb cseh géppuskákat.

MG 30(t)
Űrmérete: 7,92 mm
Hossza: 1161 mm
Súlya: 10,04 kg
Elméleti tűzgyorsaság: 500 lövés/perc
Lőszeradagolás: 30 lőszeres tár

Páncéltörő puskák

A háború kezdetén a fő gyalogsági páncéltörő fegyver a nyugati haderőkben a páncéltörő puska. A rendszeresített német páncéltörő puska a 7,92 mm-es *Panzerbüchse* 39-es. Ezzel szerelték fel a *Totenkopf* gyalogságát és a páncéltörő egységeket a francia hadjárat idején. Eredetileg ez a fegyver 7,92 mm-es keményacél magvas lőszert használt fel, azonban a zsákmányolt lengyel fegyverek megvizsgálása vezette a németeket a volfrámmag megismeréséhez, amely növelte az átütőképességet. Mindamellett a páncéltörő puska a nehezebb harckocsik páncélvastagságának növekedése miatt fokozatosan elavult. Az egylövetű páncéltörő puska 300 m-ről 25 mm páncélt tudott átütni, és ezért nem birkózhatott meg még a legkönnyebb harckocsikkal sem 1940 után.

PzB 39-es
Űrmérete: 7,92 mm
Hossza: 1620 mm (teljes)
Súlya: 12,6 kg
Páncélátütő képesség: 25 mm 300 m lőtávolságnál

Páncéltörő lövegek

Amint Eicke elkezdte a *Totenkopf*ot hadosztállyá fejleszteni, végre megkapta az első páncéltörő ágyúkat a páncélvadász- *(Panzerjäger)* -osztályba a Kasselben lévő szárazföldi haderő raktárából 1939. november közepén. Ez 16 37 mm-es Pak 35/36-os löveg volt. Bár ezek sikereseknek bizonyultak a lengyel hadjárat alatt, amikor a vastagabb páncélzattal rendelke-

ző brit és francia harckocsikkal kellett szembeszállniuk 1940-ben, a kezelők rémülten látták, páncéltörő lövedékeik lepattannak az ellenség harckocsijairól. Amikor a *Totenkopf* páncéltörő ágyúi szembeszálltak a brit Matilda harckocsikkal 1940. május 20-án Arras-nál, a harckocsik legyőzhetetlennek bizonyultak a Pak 35/36-osok számára, még közvetlen közelről is, és a tapasztalatlan irányzók megtörtek és megfutamodtak. A Pak 35/36-ost 1941-ben, a Szovjetunió elleni hadjárat idején is használták, mivel nem gyártottak olyan nagyobb űrméretű páncéltörő eszközt abban az időben, amivel helyettesíthették volna. A Pak 36-os hatástalan a T–34-essel szemben (az „ajtókopogtató" gúnynevet kapta). Ezt jól illusztrálta az az eset, amikor a szovjetek ellentámadást indítottak a *Totenkopf* ellen Lusnónál a Pola folyó mellett. Az ágyú ismét használhatatlannak bizonyult a T–34-es és a KV–I-es harckocsik ellen, és a helyzetet csak a hadosztály tüzérségének a tüze mentette meg, közvetlen irányzású tüzet vezetve a szovjet harckocsikra.

Pak 36-os
Űrmérete: 37 mm-es
Hossza: 1665 mm
Súlya: 328 kg
Maximális lőtávolság: 7000 m
Páncélátütő képesség: 38 mm 30°-nál, 365 m-ről

A Pak 36-ost az 5 cm-es (50 mm-es) Pak 38-as váltotta fel, amellyel 1941-ben kezdték ellátni a csapatokat, az olyan alakulatok, mint a *Totenkopf* nagy megkönnyebbülésére. Egyedül a volfrámmagvas lőszerrel ellátott páncéltörő ágyú volt képes a T–34-es páncélzatának az átütésére, a Pak 38-ason kívül, azonban a T–34-es nem lehetett 500 m-nél nagyobb lőtávolságon a lövés pillanatában. A hadosztály rendelkezett néhány Pak 38-as ágyúval Lusnónál, és azok kimondottan döntőnek bizonyultak. Fritz Christen SS-Sturmmannt (tizedes) Lovagkereszttel tüntették ki, mivel a szovjet harckocsikkal szemben bátran és eredményesen alkalmazta az 5 cm-es Pak 38-as páncéltörő ágyút. Ő volt az első és legfiatalabb közlegény, aki megkapta ezt a kitüntetést.

Pak 38-as
Űrmérete: 50 mm
Hossza: 3187 mm
Súlya: 1000 kg
Maximális lőtávolság: 2650 m
Páncélátütő képesség (volfrám lőszer): 101 mm 740 m-en

A szovjet harckocsik páncélzatának fokozatos vastagodása miatt komolyabb páncéltörő eszközre volt szükség, mint az 5 cm-es Pak 38-as ágyú, annak ellenére, hogy ez megfelelő páncéltörő fegyver volt. Következésképpen a Rheinmetall-Borsig előállt egy új konstrukcióval, amely alapvetően az 50 mm-es ágyúnak egy magasabb igényeket kielégítő változata volt, nagyobb, 75 mm-es űrmérettel. Az eredmény a 75 mm-es Pak 40-es lett, amely természetesen eléggé hasonlított a kisebb „testvérére". Ez is kitűnő ágyú, és páncélelhárító képessége gyakorlatilag bármely szövetséges harckocsi ellen megfelelő.

A német páncéltörőlöveg-irányzók ezt az ágyút a legjobb fegyvernek tartották, és elég rugalmas is volt, hogy megbízható tüzérségi eszközzé váljon, amikor repesz-romboló gránáttal lőnek. Mindenekelőtt azonban ez egy félelmetes páncéltörő fegyver volt. A volfrámmagvas AP 40-es* lőszert alkalmazva, képes volt 2000 m-ről 98 mm-es páncéllemezt átütni. A leggyakoribb 500 m-es harci lőtávolságon ez az átütőképesség 154 mm-re növekedett. 1942 augusztusában a *Totenkopf* páncélvadászosztálya megkapta ezeknek a hatásos fegyvereknek az első szállítmányát, amikor páncélgránátos-hadosztályként újjászervezték egységeinek a gyemjanszki katlanban bekövetkezett pusztulását követően.

* Pz.Gr. 40-es – a Szerk.

Pak 40-es
Űrmérete: 75 mm
Hossza: 3700 mm
Súlya: 1425 kg
Maximális lőtávolság (repesz-romboló gránát): 7680 m
Páncélátütő képesség (volfrámmagvas lőszer): 98 mm (2000 m-nél)

Hordozható páncéltörő fegyverek

Mivel a páncéltörő puskák és a 37 mm-es Pak 35/36-os képtelennek bizonyultak arra, hogy elbánjanak a legjobb szovjet harckocsikkal, ezért a *Totenkopf* arra kényszerült, hogy rögtönözzön. Eicke speciális harckocsi-megsemmisítő rajokat hozott létre, akik vadásztak a harckocsikra gyalogosan, kötegelt

Jobbra: Kettenkrad féllánctalpas motorkerékpárral (valójában egy 1 t-s Demag D7-essel [Sd.Kfz. 10-es] – a Szerk.) vontatott 37 mm-es Pak 35/36-os. Lengyelországi sikerei ellenére a Pak 35/36-os teljesen alkalmatlannak bizonyult mind a francia, mind a brit harckocsikkal szemben, és később a szovjet harckocsikkal sem tudott eredményesen szembeszállni.

robbanóanyagot, aknákat, gyújtópalackokat és gránátokat egyaránt felhasználva. Max Seela SS-Hauptsturmführer (százados) és raja félelmetes hírnevet szerzett mint szakértő „harckocsigyilkosok", a fent említett módszerek alkalmazásával a Lusno melletti harcokban.

Az első igazi kézben szállítható páncéltörő fegyver a *Panzerfaust* (páncélököl) volt, amely 1942 végén jelent meg. Ez egy egyszerű, cső alakú gránátvető, amely üreges töltetű gránátot lőtt ki, és amelyet használat után eldobtak. Az első ilyen ismert eszköz a *Panzerfaust* 30-as (a 30-as szám a fegyver lőtávolságára utal). A rövid lőtávolság jelentős harcászati hátrány volt a tüzelést végrehajtó számára, akinek jó idegekkel kellett rendelkeznie ahhoz, hogy találatot érjen el – habár a *Panzerfaust* találata általában végzetesnek bizonyult bármely harckocsi számára. A későbbi típusoknál, úgymint a *Panzerfaust* 60-as és a *Panzerfaust* 100-as, nagyobb lett a lőtávolság. Gyakorlatilag bármely szövetséges harckocsi sebezhető volt ezekkel a fegyverekkel, és a szövetséges harckocsik kezelőállománya nagyon tartott ezektől a fegyverektől. Az összes SS-páncélgránátost bőven ellátták ezekkel a fegyverekkel.

Panzerfaust 30-as
Lőtávolsága: 30 m
Súlya: teljes – 5,2 kg; robbanófej – 3 kg
Páncélátütő képesség: 200 mm

Panzerfaust 60-as
Lőtávolsága: 60 m
Súlya: teljes – 6,8 kg; robbanófej – 3 kg
Páncélátütő képesség: 200 mm

Panzerschreck

1943-ban a németek néhány US M1-es bazookát* zsákmányoltak. A németek gyorsan kifejlesztettek egy sokkal hatékonyabb rakétavetőt, a 88 mm-es *Raketenpanzerbüchse* 43-ast. Azonnal sikeres lett, mivel ez a páncéltörő fegyver képes volt 150 mm harckocsipáncélt átütni 150 m lőtávolságról. Ez az eszköz a rakéta indításakor jelentős gáznyomást és égésterméket bocsátott ki, és az eredeti változatban a kezelőnek védőruhát kellett viselnie. A RPzB 54-es változat már rendelkezett egy pajzzsal, amely az indítást végrehajtó védelmét szolgálta. Két kezelő működtette, és a páncélgránátosok gyakran vittek kiegészítő lőszerkészletet az Sd.Kfz. lövészpáncélosuk belső oldalára erősített speciális tartókeretekben a RPzB-nek. A fegyvert gyakran *Panzerschreck* (Páncélrém) néven emlegették.

* Hátrasiklás nélküli, újratölthető páncéltörő fegyver – a Szerk.

Jobbra: 75 mm-es Pak 40-es páncéltörő löveg. Ez a kitűnő páncélelhárító eszköz képes volt elbánni a szövetségesek majdnem mindegyik páncélos eszközével. Repesz-romboló lövedékkel való tüzelés esetén táboritüzér-eszközként is alkalmazhatták.

RPzB 54-es
Űrmérete: 88 mm
Súlya: pajzzsal – 11 kg; rakéta – 3,5 kg
Hossza: 1638 mm
Lőtávolság: 150 m
Tűzgyorsaság: 4-5 lövés/perc

Aknavetők

Az aknavető magas szögcsoportú, sima csövű fegyver, amely meredek röppályán lövi ki a szárnystabilizátoros aknagránátot. Mivel az eszköz könnyű, ezért mozgékony, és így megosztott (közvetett) irányzású tűztámogatást tud nyújtani, mind védelemben, mind támadásban. A *Totenkopf* gyalog/páncélgránátos-századok általában két-három 50 mm-es vagy 80 mm-es aknavetővel rendelkeztek. A németek jól kezelték az aknavetőket, és nagy hozzáértéssel vezették az aknavető-tűzcsapásokat a szövetségesek állásaira. A II. világháború első éveiben az 50 mm-es *leichte Granatwerfer* 36-os (leGrW 36-os) volt a szakasz rendszeresített fegyvere (könnyű aknavetője), amelyet a *Totenkopf* Franciaországban használt. Ez az eszköz könnyű és túlságosan bonyolult fegyver volt, ezért fokozatosan kivonták a rendszerből, és egy jobb típussal váltották fel.

leGrW 36-os
Űrmérete: 50 mm
Hossza: cső – 465 mm; furat – 350 mm
Súlya: 14 kg
Maximális lőtávolság: 520 m
Az aknagránát súlya: 0,9 kg

A 80 mm-es *schwere Granatwerfer* 34-esnek (sGrW 34-es) pontossága és nagy tűzgyorsasága miatt félelmetes hírneve volt. Ennek ellenére nem különösebben figyelemre méltó fegyver, inkább a jól képzett német aknavető-kezelők tették hatékonnyá. Alkalmas volt repesz-akna gránát és ködgránát kilövésére, és alkalmazás céljából le lehetett szerelni az Sd.Kfz. 250/7-es lövészpáncélosról is.

sGrW 34-es
Űrmérete: 81,4 mm
Hossza: cső – 1143 mm; furat – 1033 mm
Súlya: 56,7 kg
Maximális lőtávolsága: 2400 m
Az aknagránát súlya: 3,5 kg

Gyalogsági lövegek

A német harcászati doktrína előírta, hogy minden egyes zászlóaljnak olyan tüzérségi támogatása legyen, amely bármikor a rendelkezésére áll. A speciális könnyűlövegeknek különösen fontos szerep jutott. A kategóriába tartozó 75 mm-es *leichte Infantriegeschütz* 18-as (leIG 18-as) löveget 1932-ben rendszeresítették. Egy *Totenkopf*hoz hasonló hadosztály páncélgránátos-zászlóaljának nehézfegyverszázadában egy vagy két 75 mm-es leIG 18-as lövegszakasz lehetett. A löveg tartósnak és megbízhatónak bizonyult, még akkor is, ha korlátozott lőtávolsággal rendelkezett rövid csöve miatt. A leIG 18-asról úgy gondolták, hogy páncéltörő képessége is lesz üreges töltetű lőszer felhasználásával, de ez hatástalan volt, és ritkán használták.

75 mm-es leIG 18-as
Űrmérete: 75 mm
Teljes hossza: 900 mm
Súlya: 400 kg
Maximális lőtávolság: 3550 m
A lövedék súlya: 5,45 kg vagy 6 kg (repesz-akna gránát = RA gr)

A Waffen-SS ezredközvetlen tűztámogató századai olyan nehézfegyvereket is használtak, mint a 150 mm-es *schwere Infantriegeschütz* 33-as (sIG 33-as). Ez hagyományos, bár nehézfegyver volt. Optimális körülmények között önjáró alvázra szerelték fel – így összhangban volt Heinz Guderian mozgékony tüzérségről alkotott elképzelésével, amely állandóan készen áll a harckocsik harcának támogatására –, de a valóságban gyakran tehergépkocsikkal vagy vontató járművekkel kellett vontatni a sIG 33-ast. Tipikus önjáró alváz volt az Sd.Kfz. 138/1-es vagy a PzKpfw I-es alváza (a német erők rendelkezésére álló egyedüli önjáró tüzérség a francia hadjárat alatt). Ebben a szerepben hasznos támogató fegyvernek bizonyult, és a háború alatt végig rendszerben maradt.

150 mm-es sIG 33-as
Űrmérete: 149,1 mm
Hossza: cső – 1650 mm
Súlya: 1750 kg
Maximális lőtávolság: 4700 m
A lövedék súlya: 38 kg (RA gr)

A tábori tüzérség és a tarackok

Talán a legnehezebb feladat, amivel Eickének szembe kellett néznie 1939-ben és 1940-ben a *Totenkopf* felszerelésekor, az a tábori tüzérség beszerzése volt. A szárazföldi haderő minden ellenkezésével szemben sikerült beszereznie elegendő cseh Skoda 100 mm-es *houfnice* vz14/19-es tarackot a *Totenkopf* könnyű tüzérosztálya számára. A 100 mm-es leFH 14/19(t) német megnevezésű tarackok végigkísérték a *Totenkopf*ot a francia hadjárat alatt.

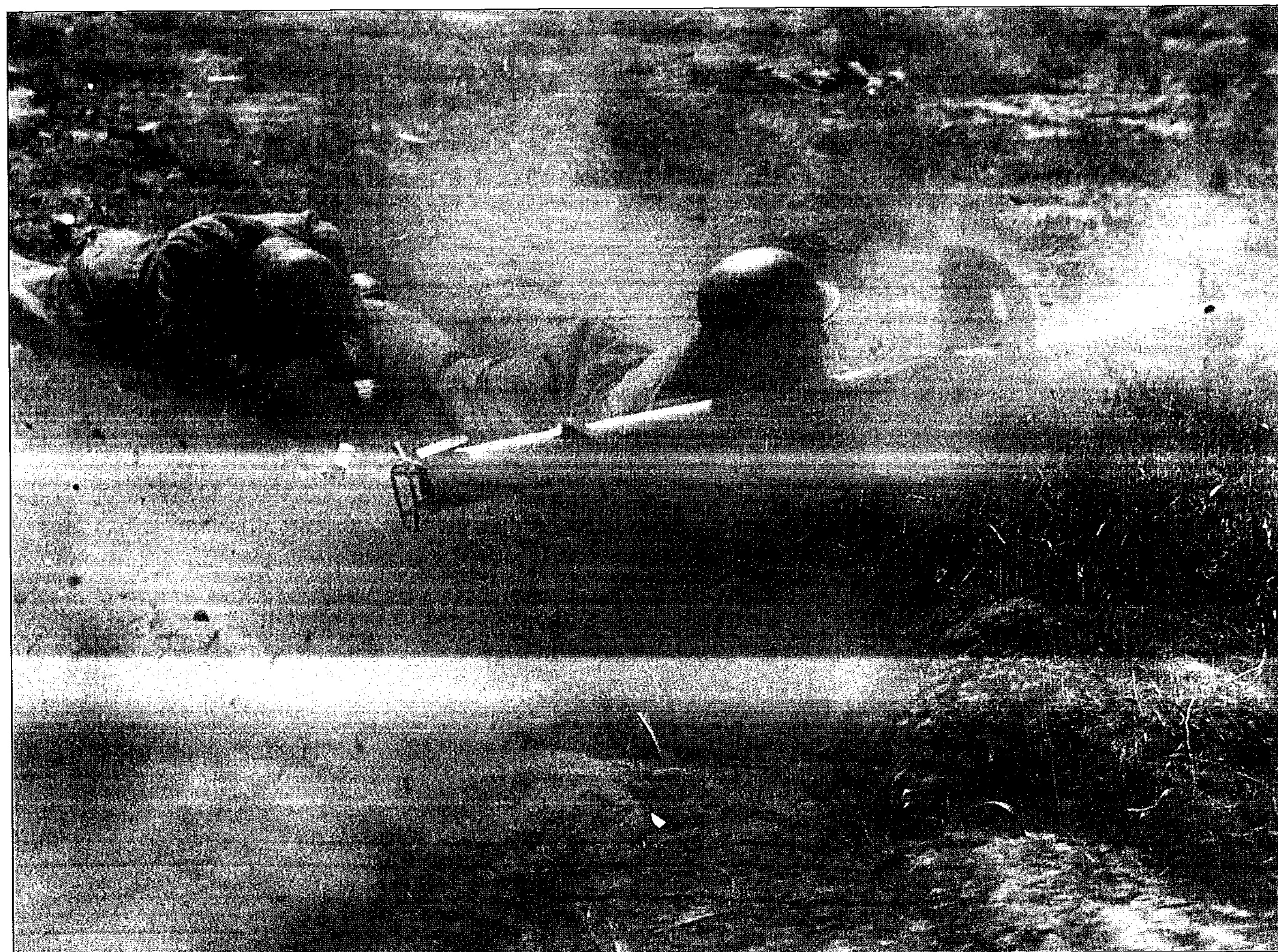
100 mm-es leFH 14/19(t)
Űrmérete: 100 mm
Hossza: 2400 mm
Súlya: 1505 kg
Lőtávolsága: 9970 m
A lövedék súlya: 14 kg

A szabvány német tábori tarack azonban a 105 mm-es *leichte Feldhaubitze* 16-os (leFH 16-os) volt, amelyet a *Totenkopf* hadosztály tüzérezredének könnyű tüzérosztálya részére utaltak ki az orosz hadjáratra való felkészüléskor. Megbízható és tartós eszköz, hasznos lőtávolsággal és lövedéksúllyal. Talán túlságosan is robusztus, nagy tömege folytán a 105 mm-es leFH 16-os löveget Oroszországban nem tudták kihúzni a sárból, amikor az idő rosszabbra fordult.

Lent: A német csapatok kiképzést tartanak a RPzB 54-es 88 mm-es Panzerschreckkel 1944 nyarán. Ez félelmetes páncéltörő fegyver volt, viszont a rakéta indításakor, annak mozgásával ellentétes irányban kiáramló jól látható füst- és porfelhő keletkezett, amely könnyen felfedhette a kezelők állását.

105 mm-es leFh 18/40-es
Űrmérete: 105 mm
Hossza: 3310 mm
Súlya: 1955 kg
Lőtávolsága: 12 325 m
A lövedék súlya: 14,81 kg

Amikor a nehéztüzérségre került a sor, Eickének még több gondja lett. A hadsereg megtagadta tőle a 150 mm-es lövegeket, pedig ő nagyon szerette volna azokat a *Totenkopf* nehéz tüzérosztályának fegyverei között látni. Még azzal is fenyegetőzött, hogy lop néhány 150 mm-es löveget, amelyekről azt hallotta, hogy kihasználatlanul állnak a pilseni Skoda gyártelepen. Ám a szárazföldi haderő nem járult hozzá, hogy nehéztüzérsége legyen a Waffen-SS-nek addig, míg fel nem szereli a gyaloghadosztályok hetedik és nyolcadik hullámát. Az SS érthetően neheztelt emiatt, mivel ezek harmadosztályú *Landwehr* (tartalék) hadosztályok voltak, ellenben a Waffen-SS-alakulatokkal, melyek a Franciaország elleni támadás ékeit képezték volna. Eickének Weichs tábornok, a 2. hadsereg parancsnoka személyes közbenjárására végül sikerült a 150 mm-es lövegeket megszereznie, tekintettel arra, hogy a *Totenkopf* is ennek a hadseregnek volt a része. 1940. április 2-án

Eicke bemutatta hadosztályát a tábornoknak, aki nem látott még SS-alakulatot. A látványos bemutató végeztével Eicke megkérdezte Weichst, vajon tudna-e segíteni néhány felmerült nehézség megoldásában, azaz a szükséges számú nehézlövegek megszerzésében a *Totenkopf* nehéztüzérsége számára. Weichs megígérte, hogy támogatja a kérést, és be is váltotta ígéretét: négy 150 mm-es löveg érkezett a következő hónap közepén. Április 26-ra készen álltak a harcra, éppen két héttel a francia hadjárat kezdete előtt. Azonban csak 1941 júniusában kapta meg a régen megígért 12 db 150 mm-es tüzérségi eszközt, így végül lehetővé vált, hogy Eicke a tüzérezreden belül egy különálló nehéz tüzérosztályt hozzon létre.

Németország nehéz tábori tarackja a 150 mm-es *schwere Feldhaubitze* 18-as (sFH 18-as) volt. Megbízható és stabil eszköznek számított, bár a keleti fronton a németek úgy találták, hogy a szovjet 152 mm-es megfelelője túltett rajta. Amint a háború folytatódott, az sFH 18-as a *Hummel* néven ismert önjáró alvázra került, és önjáró tüzérségként állították rendszerbe számos páncélos- és páncélgránátos-hadosztálynál.*

150 mm-es sFH 18-as
Űrmérete: 149 mm
Hossza: 4440 mm
Súlya: 5512 kg
Maximális lőtávolság: 13 325 m
A lövedék súlya: 43,5 kg

A *Totenkopf* 1942-ben egy 105 mm-es *schwere Kanone* 18-as lövegekből álló üteget kapott. A K 18-as nagy kaliberű (az űrméretéhez képest hosszú csövű) ágyú volt, amelyet ütegellentűzre terveztek. Ezek a tüzérségi eszközök távolról sem megfelelőek, mivel túl nehezek a kilőtt lövedékek tömegéhez viszonyítva. A 105 mm-es K 18-as lőtávolsága megfelelő, de csak azért rendszeresítették, mert más fegyverek nem álltak a szükséges mennyiségben rendelkezésre.

105 mm-es K 18-as
Űrmérete: 105 mm
Hossza: 5460 mm
Súlya: 5624 kg
Lőtávolsága: 19 075 m
A lövedék súlya: 15,42 kg

Légvédelmi ágyúk

Mint azt már említettük, a *Totenkopf* hadosztály összfegyvernemi magasabbegység. Bár a háború kezdetén kevés légvédelmi ágyúval rendelkezett, a tapasztalatok alapján a német fegyveres erő úgy vélte, több és erősebb légvédelmi ágyúra van szükség a hadosztályokban. Később jelentős légvédelmi tűzerő állt a *Totenkopf* rendelkezésére.* A francia hadjárat nyomán már egyértelművé vált, hogy nagy mennyiségű és sokféle légvédelmi ágyút kell a harcoló alakulatok rendelkezésére bocsátani. 1941 áprilisában Himmler engedélyezte a *Totenkopf* számára egy teljes légvédelmitüzér-osztály megalakítását. Eicke összegyűjtötte a kiképzett irányzókat tüzér- és gyalogosegységeiből, és Dachauba küldte őket, ahol a légvédelmitüzér-osztály szervezése és kiképzése folyt. Ez az osztály május végén csatlakozott a hadosztályhoz. A légvédelmi egység a teljesen gépvontatású 12-12 légvédelmi eszközből álló 20 mm-es és 30 mm-es ütegekből és négy – a nagy kezdősebességéről híres – 88 mm-es légvédelmi ágyús ütegből tevődött össze. Amikor a *Totenkopf*ot a gyemjanszki bekerítésben elszenvedett jelentős veszteségei után újjászervezték páncélgránátos-hadosztállyá, a légvédelmi képességét még tovább növelték. Hitler elrendelte, hogy a hadosztály jelentős mennyiségű új légvédelmi ágyút kapjon, amely három ütegbe legyen szervezve. A légvédelmi osztálynak egy 88 mm-es, egy 50 mm-es és egy 37 mm-es ágyús ütegből, azonkívül még egy 20 mm-es légvédelmi eszközökből álló ütegből kell állnia. Habár a géppuskák is biztosították a helyi légvédelmet, a legkisebb űrméretű fegyver, amelyet légvédelmi eszközként alkalmaztak, a 20 mm-es volt. A legáltalánosabb német konstrukció a 20 mm-es Flak 38-as, amelynek 420-480 lövés/perc volt a tűzgyorsasága. Ezt a fegyvert földi célok ellen is lehetett használni. 1940-ben, hogy tovább növeljék a légvédelmi eszközök hatékonyságát, kifejlesztették a 20 mm-es *Flakvierling* 38-ast. Ez a Flak 38-as módosított változata, amelyre négy csövet helyeztek fel. Ez a kombináció rendkívül hatékonynak bizonyult az alacsonyan szálló szövetséges erők repülőgépeivel szemben. Ezeket a „négyes iker" 20 mm-es ágyúkat gyakran olyan járművekre szerelték fel, mint az Sd.Kfz. 7/1-es féllánctalpas, hogy mozgékonyabb légvédelmet biztosítson.

Flak 38-as
Űrmérete: 20 mm
Hossza: 2252,5 mm
Súlya: 420 kg
Függőleges lőtávolsága: 2200 m
Tűzgyorsasága: 420-480 lövés/perc

A német szárazföldi haderő közepes űrméretű légvédelmi ágyúként a Flak 36-ost használta. Ennek a megbízható és hatékony fegyvernek a lőszeradagolását hat lőszer befogadására alkalmas tárral oldották meg. Szükség esetén ez a légvédelmi ágyú is alkalmazható volt földi célok ellen. Sajnos, az eszköz

* Páncélgránátos-hadosztályok csak a legritkább esetben kaptak a fegyverből – a Szerk.

* A hadosztály 3/2. (később 4.) SS-légvédelmitüzér-ütege volt a német szárazföldi haderő legeredményesebb alakulata 172 lelőtt szovjet repülőgéppel – a Szerk.

Fent: Két Waffen-SS-katona különféle fegyverekkel. Az előtérben lévőnek céltávcsővel felszerelt Karabiner 98k-ja van. Egy Panzerfaust fekszik mellette. Társa géppisztollyal van felfegyverezve.

előállítása eléggé körülményes volt. A Rheinmetall-Borsig azonban 37 mm-es Flak 43-asokat gyártott, amelyek sajtolás és előre gyártott részek felhasználásával az elődje előállításához szükséges gyártási idő negyedrésze alatt elkészültek. Az újabb típus másik előnye a nagyobb tűzgyorsaság volt. Azért, hogy még hatékonyabb fegyvert hozzanak létre, elkezdték gyártani az ikercsövű változatot, a 37 mm-es *Flakzwilling*et. Mindkét változat rendkívül hatásos ágyú volt.

Flak 36-os
Űrmérete: 37 mm
Hossza: 3626 mm
Súlya: 1550 kg
Függőleges lőtávolsága: 4800 m
Tűzgyorsasága: 160 lövés/perc

Flak 43-as
Űrmérete: 37 mm
Hossza: 3300 mm
Súlya: 1392 kg
Függőleges lőtávolsága: 4800 m
Tűzgyorsasága: 420-480 lövés/perc

A hadosztály könnyebb légvédelmi ágyúinak – a 20 és a 37 mm-eseknek – legfőbb feladata az volt, hogy eltalálják azokat a repülőgépeket, amelyek 1500 m és 3000 m között repültek. A 88 mm-es légvédelmi ágyúk számára ez a magasságtartomány túlságosan alacsony. Ezért megpróbáltak olyan fegyvert gyártani, amely alkalmas a két lőtávolság közötti űr betöltésére. A Rheinmetall-Borsig megtervezte az 50 mm-es Flak 41-est,* amelyet 1941-ben állítottak rendszerbe. Ez a típus nem tartozott a legsikeresebb ágyúk közé, mivel kis teljesítményéhez képest a löveg túl nehéz, valamint óriási hátrasiklást és torkolattüzet eredményezett tüzelés közben. A löveg töltését egy – rosszul sikerült –, öt lőszer befogadására alkalmas tárral oldották meg. Ez a légvédelmi ágyú nem lett népszerű.

Flak 41-es
Űrmérete: 50 mm
Hossza: 4686 mm
Súlya: 3000 kg
Függőleges lőtávolsága: 3050 m
Tűzgyorsasága: 180 lövés/perc

A hadosztály fegyverarzenáljában a legnehezebb légvédelmi fegyverek a 88 mm-es Flak-sorozat – a Flak 18-as, a Flak 36-os és a Flak 37-es – lövegei. Eltekintve attól, hogy ezek az eszközök kitűnő légvédelmi ágyúk, kényszerűségből gyakran alkalmazták páncéltörő fegyverként, mivel nagy kezdősebességük és nehézlövedékeik miatt ideális „harckocsigyilkosokká" váltak. Ezek az ágyúk azonban túl magasak és nagyok voltak ahhoz, hogy megfelelően szerepeljenek ebben a feladatkörben, bár lőtávolságuk és tűzerejük némileg mérsékelte ezt a hátrányt.

* A Harmadik Birodalom szárazföldi csapatainál 50 mm-es légvédelmi löveget sohasem rendszeresítettek – a Szerk.

Flak 18-as
Űrméret: 88 mm
Súlya: 5150 kg
Hossza: 7,62 m
Függőleges lőtávolsága: 8000 m

Páncélozott harcjárművek

A háború kitörésekor a *Totenkopf* gépkocsizó gyaloghadosztály volt, tehergépkocsikkal és motorkerékpárokkal felszerelve, ezért a hagyományos, gyalog végrehajtott harceljárások és gyalogmenetek helyett nagyobb mértékben támaszkodhatott a mozgékonyságra. 1942 nyarán, Gyemjanszk után azonban világossá vált, hogy a hadosztályt újjá kell szervezni. Számos más gépkocsizó lövészhadosztállyal együtt a *Totenkopf* kapott egy páncélososztályt, amely nagymértékben növelte tűzerejét. Úgy tervezték, a *Totenkopf*ot két *Panzerkampfwagen* (PzKfw) III-as és egy PzKpfw IV-es századdal erősítik meg. A szárazföldi haderő ellenezte, hogy átadja a szükséges harckocsikat, azt állítva, hogy a keleti front és Észak-Afrika szükségletei fontosabbak a *Totenkopf* igényeinél. Ez nem sokáig késleltette Eickét a páncélososztály felállításában, mivel Hitler megváltoztatta a hadsereg döntését, és elrendelte, hogy a *Totenkopf*nak utaljanak ki egy új nehéz – Tiger – páncélosszázadot. A *Totenkopf* 1943 márciusában sokkal erősebb és nagyobb alakulatként tért vissza a harcba. A páncélgránátos-hadosztállyá való átalakulás azt is jelentette, hogy a *Totenkopf* megkapta az Sd.Kfz. 251-es féllánctalpas lövészpáncélosokat, hogy legalább a gyalogság/páncélgránátosok egy részét szállítsák. 1943 októberében a *Totenkopf* SS-páncéloshadosztállyá alakult át, és az egyik legjobb SS-hadosztályként továbbra is a legkorszerűbb harckocsikat, rohamlövegeket és páncéltörő eszközöket kapta.

Harckocsik

A *Totenkopf* 1942 nyarán PzKpfw III Ausf L-eket kapott a legnagyobb mennyiségben. Ezt egy korábbi típusból, az 1939 szeptemberében rendszerbe állított PzKpfw III-asból fejlesztették ki. Az L változat esetében a PzKpfw-nek jelentősen vas-

Lent: A Totenkopf tüzérezred egyik 150 mm-es sFH 18-as tarackja a szovjet állásokat lövi. Eickének meg kellett kérnie Weichs tábornokot, hogy járjon közbe annak érdekében, hogy a hadosztály megkapja az első négy nehézlövegét.

tagabb páncélja és erős, hosszú 50 mm-es KwK L/60-as lövege volt. A *Totenkopf* Harkovnál jórészt ezzel az eszközzel harcolt, bár nyilvánvalóan klasszisokkal jobbak voltak ennél a szovjet T–34-esek. A Kurszkra való nyári felkészüléskor a hadosztály megkapta az új PzKpfw III-as M változatot, amely Kurszk után nemigen maradt hadrendben, és 1943 őszétől kivonták a rendszerből.

PzKpfw III Ausf M
Kezelők száma: 5
Súlya: 22 300 kg
Hossza: az ágyúval együtt – 6,41 m; a harckocsitest – 5,52 m
Szélessége: 2,95 m
Magassága: 2,50 m
Páncélvastagság: 50 mm, elöl plusz 20 mm
Fegyverzete: 50 mm-es KwK 39-es L/60-as ágyú és két 7,92 mm-es géppuska
Hajtóműve: Maybach HL 120-as 12 hengeres benzinmotor – 140 LE
Teljesítménye: sebessége (úton) – 40 km/h; hatótávolsága (úton) – 175 km

A német páncélosok igazi igavonója a PzKpfw IV-es volt, amelyet folyamatosan gyártottak a háború teljes ideje alatt, és állandóan erősítették a páncélzatát, és jobb löveget kapott a réginél, tehát kitűnő és megbízható típus volt. A PzKpfw IV-es a német páncélosalakulatok legáltalánosabb harckocsija volt.

Fent: A Waffen-SS légvédelmi ütegének egyik 37 mm-es légvédelmi ágyúja a Szovjetunióban. Figyelemre méltó a kezelőállomány egyik tagja egy nagy távolságmérővel a fénykép bal szélén. A Totenkopf légvédelmi képessége egyre nagyobb lett a háború előrehaladtával.

Ez a szövetséges harckocsik többségével felvette a versenyt, ha a hosszú csövű 75 mm-es KwK 40-es L/48-as löveggel volt felszerelve. A vastagabb páncélzat következtében megnőtt terhelés ellenére az üzembe helyezett erősebb motorral továbbra is sikerült megőrizni a harckocsi korábbi mozgékonyságát. A *Totenkopf* hadosztály a PzKpfw III-as mellett új PzKpfw IV Ausf G és F2-es harckocsikat is kapott 1942 nyarán. Ezek a harckocsik egyértelműen jobbnak bizonyultak a PzKpfw III-asnál a Harkov körüli harcokban. A *Totenkopf* számos H változatot is kapott a kurszki csata előtt. A PzKpfw IV-es rendszerben maradt a háború végéig.

PzKpfw IV Ausf H
Kezelők száma: 5
Súlya: 25 000 kg
Hossza: löveggel – 7,02 m, harckocsitest – 5,89 m

Jobbra: Páncélgránátosok beszélgetnek az egyik Tiger harckocsi kezelőállományával a kurszki támadásra való felkészülés alatt 1943 közepén. A csata után, amikor a Totenkopf páncéloshadosztállyá vált, főképpen Pantherekkel szerelték fel.

Szélessége: 3,29 m
Magassága: 2,68 m
Páncélvastagság: elöl 70 mm, oldalt 30 mm
Fegyverzete: 75 mm-es KwK 40-es L/48-as ágyú, 2 db 7,92 mm-es géppuska
Hajtóműve: Maybach HL 120-as, 12 hengeres benzinmotor – 300 LE
Teljesítménye: sebesség (úton) – 24 km/h; hatótávolság (úton) 200 km

A PzKpfw V-ös Panther harckocsit a T–34-esre és a KV–1-esre reagálva fejlesztették ki. Ez vélhetően az összecsapások legjobb harckocsija volt, és egyesítette a félelmetes tűzerőt, a kitűnő páncélvédettséget és a megbízható mozgékonyságot. A harckocsi azonban túlságosan bonyolult, ami műszaki meghibásodáshoz vezetett, és lassította a termelést. Mindamellett kiváló harceszköznek bizonyult az egyre inkább védelmi háborúban, amelyben az SS-hadosztálynak harcolnia kellett.

A *Totenkopf* 1943 júliusában és augusztusában kapta meg az első Panther Ausf D-it a kurszki vereség után.* Hitler később elrendelte, hogy a kiváló SS-páncéloshadosztályok, beleértve a *Totenkopf*ot is, egy-egy teljes Panther-osztályt kapjanak. Ezért a Panther későbbi Ausf A és G változatai képezték a hadosztály páncéloserőinek fő erősségét a háború végéig.

* Igen súlyos tévedés. A hadosztály először 1944 júliusában kapott Panthereket – a Szerk.

PzKpfw V Panther Ausf A
Kezelők száma: 5
Súlya: 45 500 kg
Hossza: csővel – 8,86 m; harckocsitest – 6,88 m
Szélessége: 3,43 m
Magassága: 3,1 m
Páncélvastagsága: elöl 80 mm, oldalt 45 mm
Fegyverzete: 75 mm-es KwK 42-es L/70-es ágyú, 2 db 7,92 mm-es géppuska
Hajtóműve: Maybach HL 230-as P 30-as 12 hengeres motor – 700 LE
Teljesítménye: sebesség (úton) – 46 km/h; hatótávolság (úton) – 177 km

Amint a *Totenkopf* páncélgránátos-hadosztállyá alakult át 1943-ban, kapott egy 14 Tigerrel felszerelt nehézpáncélos-századot. Abban az időben a Tiger kiváló harckocsi-konstrukció volt megfelelő páncélvédettséggel és erős 88 mm-es ágyúval. Azonban ez sem tudta befolyásolni a kurszki csata kimenetelét. A *Totenkopf* Tiger-százada keményen harcolt 1943-ban és 1944 elején, amikor a hadosztály nehéz harckocsijait visszavonták.*

* Újabb súlyos tévedés. A hadosztály a háború végéig megtartotta Tiger E nehéz harckocsijait. Magyarországon is bevetette őket – a Szerk.

PzKpfw VI Tiger (Tigris) Ausf E
Kezelők száma: 5
Súlya: 55 000 kg
Hossza: csővel együtt – 8,24 m; harckocsitest – 6,2 m
Szélessége: 3,73 m
Magassága: 2,86 m
Páncélvastagsága: elöl 100 mm, oldalt 60-80 mm
Fegyverzete: 88 mm-es KwK 36-os L/56-os ágyú, 2 db 7,92 mm-es géppuska
Hajtómű: Maybach HL 230-as P 45-ös 12 hengeres benzinmotor – 700 LE
Teljesítménye: sebesség (úton) – 38 km/h; hatótávolság (úton) – 100 km

Vadászpáncélosok és önjáró páncéltörő ágyúk

Azért, hogy a német csapatoknak közvetlen tűztámogatást tudjanak nyújtani, kifejlesztették a *Sturmgeschütz* (rohamlöveg) III-ast. Az alacsony célalakot mutató és megbízható páncélos, a 75 mm-es ágyúval felfegyverzett StuG III-as hamarosan nagyon hasznosnak bizonyult a harcban. 1941 tavaszán kezdték rendszerbe állítani ezt a típust a Waffen-SS-hadosztályoknak, vagyis a *Leibstandarté*nak, a *Das Reich*nek és a *Totenkopf*nak* a *Barbarossa*-hadműveletre való felkészülés jegyében. Ezért az első páncélosok – amelyeket ezek a Waffen-SS-hadosztályok működtettek a II. világháborúban – nem harckocsik voltak, hanem inkább torony nélküli rohamlövegek. Habár a StuG III-ast a gyalogság támogató fegyvereként tervezték alkalmazni, mégis elkerülhetetlenné vált páncéltörő szerepkörben való alkalmazása. Ezért a későbbi változatokat hosszabb (nagyobb kaliberű) 75 mm-es ágyúcsővel szerelték fel az eredményesebb működés érdekében, és olyan páncélzattal látták el, mint a G változatot. Ezek az eszközök kulcsszerepet játszottak Harkovnál és Kurszknál.

Lent: 75 mm-es, hosszú csövű ágyúval felszerelt StuG III-as rohamlöveg 1943 szeptemberében a Szovjetunióban. Ez az eszköz a Totenkopf páncéloserejét jelentős mértékben megnövelte. Emellett a StuG III-as népszerűnek bizonyult alacsony felépítésének és vastag páncélzatának köszönhetően.

StuG III-as
Kezelők száma: 4
Súlya: 23 900 kg
Hossza: 6,77 m
Szélessége: 2,95 m
Magassága: 2,16 m

* A *Leibstandarte* 1940 májusában, a *Das Reich* 1941 februárjában, a *Totenkopf* pedig 1941 júniusában kapott hat-hat rohamlöveget – a Szerk.

Fegyverzet: 1 db 75 mm-es ágyú, 2 db 7,92 mm-es géppuska
Hajtóműve: Maybach V12-es – 265 LE
Teljesítménye: sebesség (úton) – 40 km/h; hatótávolság (úton) – 165 km

Az a mód, ahogyan a StuG III-as rohamlöveget vadászpáncélossá fejlesztették, mintát adott a torony nélküli páncélozott harcjárművek új fajtájának, amelyeket könnyebben és gyorsabban gyárthattak, mint a hagyományos harckocsikat. A *Totenkopf* alárendeltségébe tartozó *Panzerjäger*-, azaz a páncélvadász-alegységek ugyan fel voltak szerelve hagyományos páncéltörő ágyúkkal, mégis gyakran alkalmaztak vadászpáncélosokat. Ezek az eszközök számottevően több harcászati rugalmasságot és mozgékonyságot biztosítottak a páncéltörőrészlegeknek.

Amikor 1941-ben a németek támadást intéztek a Szovjetunió ellen, szembekerültek a T–34-es és a KV–1-es harckocsikkal, amelyek jobbak voltak, mint a német páncélosok, és többnyire áthatolhatatlanok a Wehrmacht és a Waffen-SS által használt könnyű páncéltörő fegyverek számára. Ezért a németek kénytelenek voltak intézkedéseket hozni, hogy elhárítsák ezt az új veszélyt.

Ilyen volt a *Marder*, amelynek esetében egy 75 mm-es Pak 40-est szereltek fel a PzKpfw 38(t) alvázára. Ez sikeresnek bizonyult, mint ahogy a *Marder* II-es is – mindkettőt rendszeresítették a *Totenkopf* hadosztályban. A *Jagdpanzer* IV-es a PzKpfw IV-es vadászpáncélos változata. A 75 mm-es löveget az alváz felépítményére szerelték fel. Ezáltal alacsony felépítésű maradt, és a páncélos népszerűnek bizonyult a *Panzerjäger*-csapatoknál. 1944 végén a *Jagdpanzer* IV-est úgy módosították, hogy L/70-es löveggel szerelték fel. Ezek a járművek hatásosak voltak, és erőteljes páncéltörő eszközöknek bizonyultak.

Jagdpanzer IV-es
Kezelők száma: 4
Súlya: 25 800 kg
Hossza: 8,58 m
Szélessége: 2,93 m
Magassága: 1,69 m
Fegyverzet: 1 db 75 mm-es Pak 39-es löveg, 2 db 7,92 mm-es géppuska
Hajtómű: Maybach HL 120-as 12 hengeres motor – 265 LE
Teljesítménye: sebesség (úton) – 25 km/h; hatótávolsága (úton) – 214 km

Marder III-as
Kezelők száma: 4
Súlya: 11 100 kg
Hossza: 4,65 m
Szélessége: 2,35 m
Magassága: 2,48 m
Fegyverzete: 1 db 75 mm-es Pak 40-es löveg, 1 db 7,92 mm-es géppuska
Hajtóműve: Praga AC – 150 LE
Teljesítménye: sebesség (úton) – 42 km/h; hatótávolsága (úton) –140 km

Önjáró tüzérség

Guderian elmélete szerint a tökéletes páncélos-magasabbegységeknek rendelkezniük kell önjáró alvázra szerelt saját tüzérséggel, azért hogy gyors és mozgékony tűztámogatást tudjanak biztosítani, ahogy és amikor azt a rohamozó páncélosok igénylik. Azonban a németek a háború folyamán ritkán jutottak hozzá ilyen felszereléshez. Tüzérségük többsége vontatott maradt. Mindamellett számos önjáró löveg nagyon hasznos tüzérségi támogatást nyújtott.

Hamarosan nyilvánvalóvá vált, hogy a kis PzKpfw II-es elavult, azonban mivel gyártása folyamatos volt és elég megbízhatónak számított, ezért ezt választották ki az önjáró tüzérség hordozó alvázának. A 105 mm-es leFH 18-as tarackot az alváz tetejére egy nyitott tetejű páncélozott felépítményben helyezték el. A létrehozott eszköz *Wespe*ként vált ismertté, amelyet a *Totenkopf* 1942/43 telén kezdett el rendszerbe állítani, új, önjáró páncélos-tüzérosztályánál. Az eszköz elismerésre méltó megbízhatóságával és mozgékonyságával igen sikeres önjáró fegyvernek bizonyult.

Wespe
Kezelők száma: 5
Súlya: 11 000 kg
Hossza: 4,81 m
Szélessége: 2,28 m
Magassága: 2,3 m
Fegyverzete: 105 mm-es leFH 18-as tarack, 1 db 7,92 mm-es géppuska
Hajtóműve: 1 Maybach 6 hengeres motor – 140 LE
Teljesítménye: sebesség (úton) – 40 km/h; hatótávolsága (úton) – 220 km

Amikor a németek nagyobb tarackot akartak önjáróvá tenni, kénytelenek voltak ezt a nehezebb löveget egy PzKpfw III-as és IV-es harckocsi felhasználásával kialakított alvázra szerelni. Ehhez felhasználták a meghosszabbított PzKpfw IV-es kerékfelfüggesztését és futóművét, kombinálva a PzKpfw III-as futóművének meghajtóegységével és lánctalpával, valamint sebességváltójával. Erre szerelték fel a 150 mm-es FH 18-as tábori tarackot. Az így keletkező járművet *Hummel*nek hívták, és felállították egy önjáró nehéz tábori tüzérüteget a *Totenkopf* számára 1943 tavaszától. Ez az eszköz hasznavehető és nép-

Balra: Egy önjáró alvázra szerelt Hummel 150 mm-es sFH 18-as tarackos tüzérüteg. Ez a tüzérségi eszköz kitűnő önjáró löveg volt, amely egyesítette a mozgékonyságot és a tűzerőt. A hadosztály azonban soha nem rendelkezett az igényének megfelelő mennyiséggel a típusból.

szerű fegyvernek bizonyult, és valószínűleg a német célnak megfelelően létrehozott önjáró tüzérség legjobb mintapéldánya. Végre elkészült egy olyan tüzérségi eszköz, amely képes volt feladatait a páncélosok ütemének megfelelően végrehajtani.

Hummel
Kezelők száma: 5
Súlya: 24 000 kg
Hossza: 7,17 m
Szélessége: 2,87 m
Magassága: 2,81 m
Fegyverzete: 1 db 15 cm-es sFH 18-as tarack, 1 db 7,92 mm-es géppuska
Hajtóműve: Maybach V12-es motor – 265 LE
Teljesítménye: sebesség (úton) – 42 km/h; hatótávolság (úton) – 215 km

A TOTENKOPF ALÁRENDELTSÉGI VISZONYAI A HÁBORÚBAN

Dátum	Hadtest	Hadsereg (hds.)	Hdscsoport	Helyszín
39. 12.	tartalékban	OKH	–	Stuttgart
40. 01.–40. 05.	tartalékban	OKH	–	Alzey/Brilon
40. 06.	tartalékban	–	B	É-Franciao., Bordeaux
40. 07.–40. 08.	XIV.	2. hadsereg	C	Bordeaux
40. 09.–40. 10.	–	7. hadsereg	C	Bordeaux
40. 11.–40. 12.	XXXI.	7. hadsereg	D	Bordeaux
41. 01.–41. 04.	XXXIX.	7. hadsereg	D	Dax, Mont-de-Marsan
41. 05.	XXXI.	7. hadsereg	D	Dax, Mont-de-Marsan
41. 06.	–	4. páncéloscsoport	Észak	Kovno
41. 07.	LVI.	4. páncéloscsoport	Észak	Pleskau
41. 08.	XXVIII.	16. hadsereg	Észak	Luga, Waldou
41. 09.	LVI.	16. hadsereg	Észak	Gyemjanszk
41. 10.–42. 02.	X.	16. hadsereg	Észak	Gyemjanszk
42. 03.–42. 09.	II.	16. hadsereg	Észak	Gyemjanszk
42. 10.*	X.	16. hadsereg	Észak	Gyemjanszk
42. 11.	tartalékban	–	D	Dél-Franciaország
42. 12.	tartalékban	1. hadsereg	D	Perpignan
43. 01.–43. 02.	tartalékban	–	D	Dél-Franciaország
43. 03.	SS-páncéloshadtest	4. páncéloshadsereg	Dél	Harkov
43. 04.	Raus	Kempf	Dél	Harkov
43. 05.	tartalékban	Kempf	Dél	Harkov
43. 06.	feltöltés alatt	–	Dél	Harkov
43. 07.	II. SS-	4. páncéloshadsereg	Dél	Belgorod
43. 08.	tartalékban	6. hadsereg	Dél	Sztálino
43. 09.	XLVII.	8. hadsereg	Dél	Dnyeper
43. 10.	XI.	8. hadsereg	Dél	Dnyeper
43. 11.–43. 12.	LII.	1. páncéloshadsereg	Dél	Krivoj Rog
44. 01.	LVII.	6. hadsereg	Dél	Krivoj Rog
44. 02.	Schmidt	8. hadsereg	Dél	Cserkasszi
44. 03.	XL.	8. hadsereg	Dél	Cserkasszi
44. 04.	VII.	8. hadsereg	Dél-Ukrajna	Kisinyov
44. 05.	LXVII.	8. hadsereg	Dél-Ukrajna	Románia
44. 06.	tartalékban	8. hadsereg	Dél-Ukrajna	Románia
44. 07.	VI.	4. hadsereg	Közép	Białystok
44. 08.–44. 11.	IV. SS-	9. hadsereg	Közép	Mödling
44. 12.	IV. SS-	–	Közép	Mödling
45. 01.	tartalékban**	–	Dél	Magyarország
45. 02.–45. 03.	IV. SS-	6. hadsereg	Dél	Magyarország
45. 04.	II. SS-	6. hadsereg	Dél	Bécs
45. 05.	II. SS-	6. hadsereg	Ostmark	Linz

* A hadosztály egy részét 1942. októberben Dél-Franciaországba vezényelték (Aufstellingsstab, Felber-seregcsoport LXXXIII. hadteste).
Forrás: Jason Pipes
** 1945. január 1-jén már támadást hajtott végre, s másfél hónapig megállás nélkül harcolt a hadosztály – a Szerk.

A WAFFEN-SS RENDFOKOZATAI ÉS AZOK MAGYAR MEGFELELŐI

SS-Schütze	közkatona
SS-Oberschütze	nincs (rangidős közkatona)
SS-Sturmmann	őrvezető
SS-Rottenführer	tizedes
SS-Unterscharführer	szakaszvezető
SS-Scharführer	őrmester
SS-Oberscharführer	törzsőrmester
SS-Hauptscharführer	zászlós
SS-Sturmscharführer	törzszászlós
SS-Untersturmführer	hadnagy
SS-Obersturmführer	főhadnagy
SS-Hauptsturmführer	százados
SS-Sturmbannführer	őrnagy
SS-Oberbannsturmführer	alezredes
SS-Standartenführer	ezredes
SS-Oberführer	nincs magyar megfelelője (rangidős ezredes)
SS-Brigadeführer und Generalmajor der Waffen-SS	(dandártábornok) vezérőrnagy
SS-Gruppenführer und Generalleutnant der Waffen-SS	altábornagy
SS-Obergruppenführer und General der Waffen-SS	vezérezredes (mindkettő)
SS-Oberstgruppenführer und Generaloberst der Waffen-SS	
Reichsführer-SS	nincs magyar megfelelője (birodalmi vezér)

A TOTENKOPF BEVETHETŐ PÁNCÉLOSÁLLOMÁNYA – KURSZK, 1943

Dátum	III (H)	IV (R)	IV (H)	VI	PK	részösszeg	R/L	összesen
Július 1.	63	8	44	15	9	139	35	174
Július 4.	59	5	42	11	8	125	28	153
Július 8.	52	7	28	5	7	99	13	112
Július 9.	47	7	20	2	5	81	12	93
Július 10.	48	7	21	2	5	83	21	104
Július 11.	54	4	26	10	7	101	20	121
Július 13.	32	3	14	–	5	54	20	74
Július 15.	28	3	17	7	6	61	20	81
Július 16.	30	4	23	9	7	73	20	93

III (H) – PzKpfw III-as hosszú csövű
IV (R)- PzKpfw IV-es rövid csövű
IV (H) – PzKpfw IV-es hosszú csövű
VI – PzKpfw VI-os Tiger (Tigris)
PK – parancsnoki harckocsi
R/L – rohamlöveg

Forrás: David M. Glantz és Jonathan M. House, *The Battle of Kursk (A kurszki ütközet)*, Ian Allan, 1999.

A TOTENKOPF HADOSZTÁLYPARANCSNOKAI

39. 11. 01.–41. 07. 07.: **Theodor Eicke** Obergruppenführer
41. 07. 07.–41. 07. 18.: **Matthias Kleinheisterkamp** Obergruppenführer
41. 07. 18.–41. 09. 19.: **Georg Keppler** Obergruppenführer
41. 09. 19.–43. 02. 26.: **Theodor Eicke** Obergruppenführer
43. 02. 26.–43. 04. 27.: **Hermann Priess** Obergruppenführer
43. 04. 27.–43. 05. 15.: **Heinz Lammerding** Gruppenführer
43. 05. 15.–43. 10. 22.: **Max Simon** Gruppenführer
43. 10. 22.–44. 06. 21.: **Hermann Priess** Obergruppenführer
44. 06. 21.–45. 05. 08.: **Hellmuth Becker** Brigadeführer

FELHASZNÁLT IRODALOM

Charles Sydnor: *Soldiers of Destruction: The SS Death's Head Division,1933–1945,* Princetown University Press, 1977, átdolgozott kiadás 1990.

A hadosztállyal kapcsolatos egyéb művek:
Karl Ullrich: *Wie ein fels im Meer: 3 SS Panzerdivision Totenkopf in Bild* (3 vols), Munin Verlag, 1984–6.

Általános művek az SS-szel kapcsolatban:
Christopher Ailsby: *SS: Roll of Infamy,* Brown Books, 1977.
Roger Bender–Hugh Taylor: *Uniforms, Organisation and History of the Waffen SS,* 1–5. köt., Bender, 1969–83.
Rupert Butler: *The Black Angels,* Sheridan, 1978.
Stephen Hart–Russell Hart: *Weapons and Fighting Tactics of the Waffen SS,* Spellmount, 1999.
Max Hastings: *Das Reich,* Michael Joseph, 1981.
Heinz Höhne: *The Order of the Death's Head,* Ballantine, 1967.
John Keegan: *Waffen-SS: The Asphalt Soldiers,* Ballantine, 1970.
Robert Lewis Koehl: *The Black Corps,* University of Wisconsin Press, 1983.
Robin Lumsden: *Himmler's Black Oder, 1923–45,* Bramley, 1977.
Bruce Quarrie: *Weapons of the Waffen-SS,* PSL, 1988.
Gerald Reitlinger: *The SS: Alibi of a Nation, 1922–45,* The Viking Press, 1957.
George H. Stein: *The Waffen SS: Hitler's Elite Guard at War, 1939–45,* Cornell University Press, 1966.
Bernd Wegner: *The Waffen-SS: Organisation, Ideology and Function,* Blackwell, 1982.
Gordon Williamson: *Loyalty is My Honour,* Spellmount, 1997. *A hűség a becsületem* címmel a Hajja & Fiai Könyvkiadó gondozásában magyar nyelven megjelent.
Gordon Williamson: *The SS: Hitler's Instrument of Terror,* Sidgwick and Jackson, 1994.
Gordon Williamson: *SS: The Blood Soaked Soil,* Blitz, 1997. *Véráztatta föld* címmel a Hajja & Fiai Könyvkiadó gondozásában magyar nyelven megjelent.
Martin Windrow: *The Waffen-SS,* Osprey, 1982.

A La Paradis-nál elkövetett mészárlással kapcsolatosan érdemes megkeresni Kew-ban és Londonban a Public Record Office-nál a WO 309-t, és Norwichban a *Royal Norfolk Regiment* feljegyzéseit. Egyéb irodalom:
Peter Hart: *At the Sharp End: From Le Paradis to Kohima,* Leo Cooper, 1998.
Cyril Jolly: *The Vengeance of Private Pooley,* Heinemann, 1958.
Cyril Jolly: *The Man Who Missed the Massacre,* Jolly, 1986.
P. K. Kemp: *History of the Royal Norfolk Regiment, 1919–51,* 3. kötet, Regimental Association of the Royal Norfolk Regiment, 1953.

További általános művek a náci Németországgal, a Wehrmachttal, a különböző hadjáratokkal és ütközetekkel kapcsolatosan:
Battles Hitler Lost, Richardson and Steirman,1986.
Ian Bishop: *WWII: The Directory of Weapons,* Greenwich, 1998.
Paul Carrel: *Hitler Moves East, 1941–43,* Schiffer, 1965.
Paul Carrel: *Scorched Earth: Hitler's War on Russia 1943–44,* Schiffer, 1970.
Alan Clark: *Barbarossa,* Cassel, 1965.
Matthew Cooper–James Lucas: *Panzer,* Macdonald and Jane's, 1976.
Matthew Cooper–James Lucas: *Panzer Grenadiers,* Macdonald and Jane's, 1977.
I. C. B. Dear–M. R. D. Foot: *The Oxford Companion to the Second World War,* Oxford University Press, 1995.
Len Deighton: *Blitzkrieg,* Grafton, 1981.
L. F. Ellis: *The War in France and Flanders,* HMSO, 1953.
John Erikson: *The Road to Stalingrad,* Weidenfeld and Nicolson, 1975.
John Erikson: *The Road to Berlin,* Weidenfeld and Nicolson, 1983.
Joachim Fest: *The Face of the Third Reich,* Penguin, 1963.
David M. Glantz–Jonathan M. House: *The Battle of Kursk,* Ian Allan, 1999.
Heinz Guderian: *Panzer Leader,* Futura, 1952.
Mark Healy: *Kursk 1943,* Osprey, 1993.
Rudolf Höss: *Commandant of Auschwitz,* Weidenfeld and Nicolson, 1951.
Alistair Horne: *To Lose a Battle,* Papermac, 1969.
Matthew Hughes–Christopher Mann: *Inside Hitler's Germany,* Brassey's, 2000.
Roger Edwards: *Panzer: A Revolution in Warfare,* Arms and Armour, 1988.
Thomas Jentz: *Germany's Panther Tank,* Schiffer, 1995.
B. H. Liddel Hart: *History of the Second World War,* Perigee, 1970.
B. H. Liddel Hart: *The Other Side of the Hill,* Pan, 1948.
James Lucas: *War on the Eastern Front,* Greenhill, 1998.
Kenneth Macksey: *Panzer Division, The Mailed Fist,* Purnell, 1968.

Kenneth Macksey: *Rommel: Battles and Campaigns,* Arms and Armour, 1979.
Samuel Mitcham: *Hitler's Legions,* Leo Cooper, 1985.
Steven Newton: *German Battle Tactics on the Russian Front, 1941–45,* Schiffer, 1994.
Richard Overy: *Russia's War,* Allen Lane, 1997.
Bryan Perret: *Iron Fist,* Arms and Armour, 1995.
Bryan Perret: *Knights of the Black Cross,* Robert Hale, 1986.
Harrison Salisbury: *The 900 Days: The Siege of Leningrad,* Pan, 1969.
William Shirer: *The Rise and Fall of the Third Reich,* Simon and Schuster, 1960.
Harold Shukman (szerk.): *Stalin's Generals,* Weidenfeld and Nicolson, 1993.
Louis Snyder: *Encyclopedia of the Third Reich,* Wordsworth, 1976.
John Toland: *Hitler,* Wordsworth, 1976.

INDEX

A *dőlt* betűs oldalszámok a képaláírásokra vonatkoznak

Adenauer, Konrad 7, 9, 22, 23, 26, 28
álcázás 40, 42, *73*
Allgemeine-SS 40
  egyenruha 40
Amann, Max *8*
arany Német Kereszt 117
ardenneki támadás 102, 118, *116*
Arno 118
Arras 37, *52*, 54, 55, 57, *59*, 117, 130
auschwitzi megsemmisítő tábor *29*
Auverge 118

Bad Tölz *32, 33, 34, 37*
Bajorország 10
Baum, Otto *88*
Bauriedl, Andreas 10
Becker, Helmuth 99, 102, 105, 107, *117*, 119
  rossz irányítás 119
Bécs 139, 140
Belgorod 85, 91, 95
Berger, Gottlob 32
Berlin 105
Bertling, Heinz 57, 58
Béthune 57, 58
birkenaui megsemmisítő tábor *112*
Blaskowitz, vezérezredes 49
Blitzkrieg (villámháború) 47
Boehm-Tettelbach, Alfred altábornagy 48, 49
bordélyházak 37
Brandt, Wilhelm 42
Brauchitsch, Walther von 73
brit expedíciós erők 55
Brockdorff-Ahlefeldt, Walter vezérezredes 73
Budapest *95, 101*, 102–104, *105*
Bug folyó 99
büntetés 39
büntetőrészleg, utászzászlóalj 40
Bürckel, Josef 110, 111

Christen, Fritz 70, 71
Csehszlovákia, a Szudéta-vidék bekebelezése 22

dachaui koncentrációs tábor *17*, 18, 19
  a foglyok büntetése *19*
Deutsche Arbeiter Partei (DAP – Német Munkáspárt) 9
Dietrich, Sepp 16, 19, 20, 23, 102–105
Dijon 60
Dnyeper folyó 81, 95–98
Dnyeszter folyó 99
Donyec védelmi vonal 96
Donyec folyó 85, 91
Dunkerque *53*, 58, 60
Dvina folyó 64, 65

egyenruha 54–64
  lőszerestáskák 127
  csizmák 63
  álcázás 57, 60–64
    álarcok 127
  tábori sapkák 57, 58
  télikabátok /köpenyek 63, 102
  sisakok 50, 56, 57
  jelvények 54–57
    tükörhajtóka 54, 58
    mandzsettarangjelzések 54, 55
    dupla Sig rúna 54
    táborisapka-jelvények 57, 58
    sisakjelvények 56, 57
    SS-sast ábrázoló karjelzés 55, 56
    fegyvernemi jelvények 56
  „tigriszubbony" 57, 61
  nadrágok 60
  zubbonyok 63, 64
  téli öltözet 60, 63
Eicke, Theodor 5, 11, 12, 17–19, 22, 25, 26, 97–102, *110, 111, 114*
  Bethune-ben 57, 58
  Dachauban 98, 99
  Lovagkereszttel kitüntetve 78
  tölgyfalomb ékítménnyel kitüntetve 102
  és a koncentrációs tábor-rendszer 15–18
  halála 74, 75
  és Röhm halála 14, 98
  korábbi évek, 96
  Reinhard Heydrich ellenségeskedése 99, 100
  száműzetésben 97
  Franciaországban 50
  és Matthias Kleinheisterkamp 102
  és a *Barbarossa*-hadművelet 62, 100–102
  Lengyelországban 45
  és politikai nevelés 28, 29
  a katonák büntetése 32–35
  a *Totenkopfverbände* újjászervezése 100
  Oroszországban 65
  SS-karrier 98, 99
  és a *Totenkopf* hadosztály 47, 48
  az újoncok felülvizsgálata 33–35
elbocsátások és áthelyezések 31
értelmi képességek 30, 31

fegyelem 33
fegyverek 130–132
  légvédelmi ágyúk 138–140
    Flak 18-as 138
    Flak 36-os 139
    Flak 38-as 139
    Flak 41-es 140
    Flak 43-as 140
  páncéltörő lövegek 133–135
    Pak 35-ös 133
    Pak 36-os 134
    Pak 38-as 134
    Pak 40-es 135
    Puteaux mle 1937 47 mm-es 86
  páncéltörő puskák 39, 121
  rohamlövegek 137
  tábori tüzérség és tarackok 135–137
    105 mm-es K–18-as 135
    105 mm-es leFH 18/40-es 136
    105 mm-es sFH 18-as 137
  gyalogsági lövegek 138–139
    150 mm-es sIG 33-as 138
    leIG 18-as 139
  géppuskák 139–140
    MG 30(t) 139
    MG 34-es 140
    MG 42-es 140
  aknavetők 138–140
    leGrW 36-os 138
    sGrW 34-es 139
  Panzerschreck, RPzB 54-es 140
  pisztolyok 36
    Pistole P 08-as (Luger) 106
    Pistole P 38(t) 106
    Walther P 38-as 107
    Walther PP 107
    Walther PPK 107
  hordozható páncéltörő fegyverek 108
    Panzerfaust (páncélököl) 108
    Panzerfaust 30-as 108
    Panzerfaust 60-as 108
  puskák 145–146
    Gewehr 43-as 145

    Kar 98k 145
    Mauser Gewehr 98-as 145
    StG 44-es 146
  könnyű géppisztolyok 143–144
    MP 28-as 143
    MP 35-ös 143
    MP 38-as 144
    MP 40-es 144
  lásd még páncélozott harcjárművek tüzérség, harckocsik
felderítő-hadosztály 76
Franciaország, a polgári lakossággal való rossz bánásmód 40
francia hadjárat 53–60
  veszteségek 54
  támadás délre 55
  Állj parancs 57
  térkép 59
Frank, Hans 16, 17
Franklyn, Harold vezérőrnagy 55
Freikorps 8–10, 118
Fuhrländer, dr. Wilhelm 32

Gestapo 11
Gille, Herbert 102, *104*
Goebbels, Joseph 12
Gort, Lord 5
Göring, Hermann 9, 10, 73, 101
Görögország 63, 102
Götze, Friedmann *47*, 57, 58
Graf, Ulrich 10, *10*
Grodno 101
Grossdeutschland hadosztály 87, 96, 99
Guderian, Heinz 47, 54, 56
  és a Citadella hadművelet 87, *91*, 93, 95

hadbíróság 35–37, 49
hadműveletek
  Bagratyion 99
  Barbarossa 7, 64, 66, 71, 114, 119, 121, 140
    veszteségek 66
    térkép *91*
    szovjet támadás 76–78
    szovjet ellentámadás 74
  Citadella 87, *91*, 93, 95
    térkép *91*
  Tavaszi ébredés *103, 105, 107, 118*
    térkép *104*
  Fáklya 80
halálfejes jelkép *38*, 43
harckocsik 121, 137–140
  Ferdinánd 121
  KV–II-es 93, 97
  Matilda 79
  Panther 121, 130
    PzKpfw Ausf A 183
    Pz Kpfw Ausf H 182
    Pz Kpfw Ausf M 181
  PzKpfw III-as 109, 118, 121
    Model H 106
  PzKpfw IV-es 109
  Somua 79
  SS-Totenkopf, harckocsiállomány 144
  T–34-es 61, 97, 100, 123, 126
  Tiger 109, 117, 120, 121, 126, 183
    PzKpfw Ausf E 161, 183, 184
Harkov
  csata *80*, 81, *83*, 83–86, *87*, 95, 96, 117, 140
  térkép 91
Hastings, Max, *Das Reich* 117
Hausser, Paul 20, 28, 81–95, *81, 82, 97*, 116
Hess, Rudolf *11*
Heyde, dr. Werner 110
Heydrich, Reinhard 14, 16, 48, 111, 112
Himmler, Heinrich 7, 12, 14, 17, 22, 27, 29
  kinevezték az SS vezetőjének 14, 15
  és a lengyelországi rémtettek 54
  és Eicke 113
  és a *Totenkopf* 33
Hitler, Adolf 7–9, 13, 15, 17, 107
  kinevezik kancellárnak 15
  halála 107
  külpolitika 24
  Magyarországon 100
  Mein Kampf 11
  és a Tavaszi ébredés hadművelet 106
Hoepner, Erich 57–60, *60*, 64–66
Horthy, tengernagy 102
hosszú kések éjszakája *13*, 17, 19, 110
Hoth, Hermann vezérezredes 54, 81–87, 92, 95
Höss, Rudolf 18, *29*
Hube, vezérezredes 96–98

Ilmeny-tó 63, 65–75, *67*

jelvények *lásd* egyenruha

keleti front 7, 79, 80, 81
  szovjet nyári támadás, térkép *97*
Keppler, Georg 66–68, 115, 117
keresztényság 30
Kijev 80, 81
kiképzés 35, 46
  (1939) 73, 74
  (1940–41) 89, 90
  (1943) 110
  tisztek 40, 41, 49, 53
  fizikai kiképzés 42
  politikai nevelés 41, 42
  SS-Totenkopfverbände 39–41
Királyi Norfolk ezred 58–60
  Le Paradis-i mészárlás 7, 60
Kirovográd 93
Kleinheisterkamp, Matthias 66, 68, 70, 116
Knöchlein, Fritz 7, 59, 60
Koch, Robert 16, 17
Koehl, Robert 7, 14,
  The Black Corps (A fekete hadtest) 7
kommunisták 12, 14
koncentrációs tábor-őrségek
  lásd SS-Totenkopfverbände
koncentrációs tábor-rendszer 20, 31–35
  és Theodor Eicke 14–17
koncentrációs táborok
  a katonák bebörtönzése büntetésként 34
  propagandafényképek *12, 18*
  a foglyok életének szabályozása és büntetése 33, 34
  lásd még az egyes táborokat, például Auschwitz
Krivoj Rog 96–99
Kurszk
  veszteségek 35, 46, *90*, 90–101
  térkép 91
Küchler, Georg von vezérezredes 73

La Bassée-csatorna 60
La Paradis, mészárlás 36, 58
Lammerding, Heinz 7, 63, 68, 69, *112*, 117, 118
Leeb, Wilhelm Ritter von 64, 68, 73
Lengyelország 116
  támadás 26, 51
  SS-veszteségek 54
lengyel hadjárat 52–54
  térkép *59*
Lettország 75
Linz 21, 105
Lippert, Michael 16, 17
Locon 58,
Lovagkereszt 21, 71, *111*, 114, 116–119, *126*, 130
Luftwaffe (német légierő) 51, 60
  és a gyemjanszki katlan 80
Luga védelmi vonal 116
Lumsden, Robin 10
  SS Himmler's Black Order (Himmler fekete rendje) 10
Lusno *68*, 70, 71, 132
Lutze, Victor *14*
Lys-csatorna 60

Mackensen, von tábornok *9*
Magyarország *48, 95, 101*, 102, 103, 112, *119, 139*
Malinovszkij, tábornok 95, 99
Malmédy 7, 8, 119
Manstein, Erich von 7, 64–70, *79*, 81–83, 85, 86,
  és a Citadella hadművelet 87, *91*, 93, 95
marokkói csapatok 54, 60
Martel, G. le Q. vezérőrnagy 55, 56
Masarie, Lino 82
mauthauseni koncentrációs tábor 21, 23, *26, 107*
Meierdrees, Erwin *112, 126*
Meuse 54
Model, Walter 87, 89, 99–102
Montgomery, tábornagy 105
Montigny, Cassius Freiherr von 28, 53, 58
Msaga folyó 67

náci párt 8–18, *13*, 26, 82, 109, 117
  nürnbergi nagygyűlés 18
német atrocitások 7
  Lengyelországban 52–55
Németország, megadás 107, 108
nemi betegségek 52, 53
nemzetiszocializmus 14, 25, 30, 64, 107
Normandia, szövetségesek partraszállása 116, 118
Nostitz, Paul 48
Nürnberg, náci párt nagygyűlése 18

Olaszország 93, 95, 102, 110, 118
Oradour-sur-Glane 7, 118
orenienburgi koncentrációs tábor 126
orosz atrocitások 72
orosz hadjárat 32, 63, 64, 119, 134

páncélozott harcjárművek 89, 137, 141
Pancke, Günther 49
Paulus, von tábornok 81
Peiper, Joachim 105
Pohl, Oswald 19, 20
Pola folyó 68, 130
politikai megbízhatóság 26
politikai nevelés 30, 32, *32, 34*, 63, 107
politikai propaganda 79, 80

Poltava 81, *91*
Pomeránia 8, *48*
Priess, Hermann 97, 99, *116*, 118, 119
Pripjaty-mocsarak 117, 118
Prohorovka *91*, 92

Reinhardt Max 64–66
Rendulic, dr. Lother 165
Richter, Wilfred 28
Röhm, Ernst 9–19, *13*, *14*, 111
letartóztatása 16
halála 17
Románia *48*
Rommel, Erwin 54, 56
Rundstedt, Gerd von tábornok 54

SA 9, 10, 16, 17
tisztogatás 19, 20, 23
Röhm alárendeltségében 16, 17
sachsenburgi koncentrációs tábor 20
Schick, Johan Georg Otto 42
Schmauser, Heinrich 16, 17
Schmeisser, Louis 125, 126
Schmidt, Ernst *8*, 54
Schreck, Julius 10
Schuldt, Hinrich 118
Seela, Max 71, *109*, 132
Seydlitz, Walter 75
Simon, Max 7, 8, 54, 63–77
Skorzeny, Otto 102
sörpuccs 10
sötétzárka-büntetés 49
SS
3. páncéloshadosztály 33
fegyveres egységek 23–25
védelmi helyzet és üldözés elrendelése 26–27
Dirlewanger dandár 105
megalakulása 11–13
Junker kadétiskolák 28, 39
Kaminszkij dandár 105
Nord hegyi hadosztály 44
tisztek 38, 39
eredet 8–11
politikai nevelés 40, 41
háború előtti toborzás 34–37
kibúvás a hadsereg törvényes ellenőrzése alól 61
Himmler alárendeltségében 16, 17
SS-Das Reich 93, 96, 107, 125
atrocitások 116
SS-Deutschland 25
kiképzés 36
SS-Germania 25
kiképzés 36
SS-Heimwehr Danzig 35, 51, 55
Lengyelországban 52
SS-Junkerschule 35, 39
SS-Leibstandarte 22, 23, 54
bővítés 33
egyenruha 46
SS-Leibstandarte Adolf Hitler 17 ,18, 20, 31, 121
SS-Polizei 42, 71
SS-Sachen 26
SS-Thule 46, 55, 109
SS-Totenkopf 43
parancsnokok 138
a keleti fronton 130–133
megalakulása 71–73
Franciaországban 76, 79, 87
veszteségek 79, 86
a *Barbarossa*-hadműveletben 92
a Citadella hadművelet 121, 124
Tavaszi ébredés hadművelet 106, 107
újjászervezés a francia hadjárat után 89–91
újjászervezés páncélgránátos-hadosztályként 107, 109, 110
tűzoltó szerepkörben 100–103
megadás 108
páncélososztály 109
harckocsikezelő-állomány 113
harckocsiállomány 144
háborús szolgálat 143
Varsóban 136, 137
SS-Totenkopfverbände I Oberbayen 26, 28, 67
SS-Totenkopfverbände II Brandenburg 28, 67
rémtettek Lengyelországban 68–70
kiképzés 47
SS-Totenkopfverbände III Thüringen 28, 67
SS-Totenkopfverbände IV Ostmark 28, 37
SS-Totenkopfverbände 26, 27, 29, 31
kegyetlenkedés 41
átalakulás *Totenkopf* hadosztállyá 71
elit természete 39
bővítés 32, 33, 42–44
nevelés 27, 28
altisztek 32
toborzás 32
az ezredek átcsoportosítása 28
különleges rendőri erőként 31
kiképzés 33, 39–41, 50
SS-Verfügungs 42, 71
a keleti fronton 111
SS-VT (különleges rendeltetésű csapatok) 26, 29, 71
Der Führer 26
egyenruha 58
Stabswache (törzsőrség) 10
Steiner, Felix 39
Stosstrupp Adolf Hitler 10, 11, 13
Stuka Ju 87-es zuhanóbombázók 79
Sydnor, Charles 50, 106, 108, 116, 119
Soldiers of Destruction 67
Szicília, szövetségesek partra szállása 92
Szovjetunió, támadás 7, *34*, 37, 43, 61–65
Sztálin- (védelmi) -vonal 92, 93, 119

téli körülmények, keleti front 100, 104
Theodor Eicke ezred 113, 157
tisztek 29, 30
kiképzése 40
toborzás 24
háború előtti 29–34
faji tisztaság 39
Tolbuhin, marsall 139
Törzsőrség *(Stabswache)* 9, 10
Tulle 8
tüzérség
önjáró 141
Hummel 135
Wespe 141
páncélvadászok és önjáró lövegek 141
Jadgpanzer IV-es 141
Marder III-as 141
StuG III-as 140

Ullrich, Karl 121, 124, 139

vallásellenes kampány 30
válogatási követelmények 35–37
Varsó 126–127
Vaskereszt *28*, 109, *112*, 116, 118, 119
Vatutyin 120, 126
Vér és Hamu támadás 118
véres zászló 10, *11*
világháború 8
Visztula folyó 136
Vorosilov, Klimenti marsall 94

Wäckerle, Hilmar 22
Waffen-SS 7, 8, 35, 44
álca(egyen)ruha 52
hadosztályok 71–74
bővítés 89
motorizálás 43
rendfokozatok és a magyar megfelelői 144
egyenruha 58, 59
Wiktorin, vezérezredes 93, 94
Wloclawek 70, 71
Wöhler, vezérezredes 134

zenész *76*
Zingel, August 90
zsidók, Lengyelországban 52–55

X198106

SZTE Klebelsberg Könyvtár SZEGED 10.

SS-Totenkopf

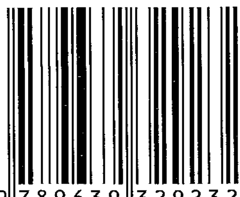

A Waffen-SS hadosztályok Hitler hadseregének elitjét képezték a II világháborúban. A *Waffen-SS egységei a háborúban* első kötete ezen hadosztályok egyik leghíresebbjéről, vagy inkább leghírhedtebbjéről, a „halálfejes" SS-Totenkopf hadosztályról készített alapos tanulmány. A könyv a korábbi koncentrációs táborőrségből létrehozott egységek megalakulásának hátterét kutatja: a toborzást, a katonák ideológiai nevelését. Elemzi azon kulcsfigurák szerepét, akik a hadosztály történetében jelentős szerepet játszottak, mint például Theodor Eicke, a hadosztály alapítója, vezénylő tisztje. Megvizsgálja a Waffen-SS kiképzési sajátosságait, a hadosztály állománya által viselt egyenruhákat, valamint jelvényeket. A könyv beszámol a hadosztály küzdelmeiről, amelyeket a II. világháború alatt két fronton folytatott, miközben „tűzoltóbrigád" szerepben alkalmazták, hogy betömje a harcok során keletkezett réseket. Felvázolja az egység szerepét a lengyelországi támadásban, Franciaország lerohanásában, az Oroszország elleni harcokban, és a birodalom utolsó napjaiban a Budapest felszabadítására irányuló végső, eredménytelen kísérletben. Ritka fényképekkel illusztrált hiteles szövegével az *SS-Totenkopf* a II. világháborús Németország egyik jól harcoló egységéről szóló hiteles történet.

Dr Chris Mann történész, a Surreyi Egyetem és a londoni University College tanára. A londoni King`s College-ban szerzett doktori címet. Társszerzője *A T–34-es közepes harckocsi* és *A Párduc harckocsi,* magyarul is megjelent műveknek.

ISBN 963932923-1

Dr. Cris Mann: SS-Totenkopf

XC 64613

20. SZÁZADI HADTÖRTÉNET

A WAFFEN-SS EGYSÉGEI A HÁBORÚBAN

Dr. Chris Mann

SS-TOTENKOPF

A halálfejes hadosztály története, 1940–45

